

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

MENÂKİB-I SULTAN BAYEZİD HAN B. MUHAMMED
HAN
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve YAVUZ

İstanbul
Ağustos-2022

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

MENÂKİB-I SULTAN BAYEZİD HAN B. MUHAMMED HAN
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve YAVUZ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Özlem GÜNEŞ

İstanbul
Ağustos-2022

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Özlem Güneş (İmza)

Üye Prof. Dr. Ziya Kazıcı (İmza)

Üye Dr. Öğr. Üyesi Tunay Karakök (İmza)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Metin TOPRAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Merve YAVUZ

ÖN SÖZ

Araştırmamdaki bütün aşamalarda ilgi ve tecrübelerini esirgemeyen, destek olan, yol gösteren ve bu süreçte beni yalnız bırakmayan değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Özlem GÜNEŞ'e, eğitimimde katkıları bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Ziya KAZICI'ya, Prof. Dr. Kemal YAVUZ'a, Dr. Öğr. Üyesi Tunay KARAKÖK'e ve bugüne kadar bende emeği geçen bütün hocalarıma ayrıca hayatım boyunca her konuda yanımda olan, sevgilerini ve desteklerini daima hissettiğim anneme, babama ve kardeşlerime teşekkürü borç bilirim.

Merve YAVUZ
İstanbul-2022

ÖZET

MENÂKIB-I SULTAN BAYEZİD HAN B. MUHAMMED HAN (GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)

Merve YAVUZ

Yüksek Lisans, İslam Tarihi ve Sanatları

Tez danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Özlem GÜNEŞ

Ağustos, 2022 – XIII+ 242 Sayfa

Osmanlı tarihine ait teferruatlı bilgi veren ilk eserler XV. yüzyılın ikinci yarısında II. Bayezid döneminde yazılmıştır. İlk eserler menâkıbnâme, destan, gazânâme türünde kaleme alınmış, daha sonra Tevârih-i Âl-i Osman adı altında ilk standart eserler ortaya konulmuştur. Târihî olayları kronolojik sırayla kaydeden, yazarın öznel görüş ve gözlemlerini içeren bu eserlere kronik adı verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan XVI. yüzyılın sonuna kadar olan ve 'Klasik Dönem' olarak adlandırılan üç asırlık zamana ait bilgiler, o dönemlerde yazılan bu kaynaklardan elde edilmiştir.

Târihî kaynak niteliğinde olan kroniklerde döneme ait siyasal, sosyal, ekonomik ve dînî hayata yönelik pek çok konuda bilgi bulmak mümkündür. Yahşi Fakih'in *Menâkıb-ı Âl-i Osman*'ı, Germiyanlı Ahmedî'nin *İskendernâme* adlı eserinin sonuna dercedilen manzum *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman*'ı, Şükrullah bin Şehabeddin Ahmed'in *Behçetü't-Tevârih*'i, Tursun Bey'in *Târih-i Ebü'l-feth*'i, Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı, Neşrî'nin *Kitâb-ı Cihânnümâ*'sı, İdrîs-i Bitlisî'nin Farsça *Heşt Bihişt*'i ve İbn Kemâl'in *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı yazdıkları dönem ile ilgili bilgi veren önemli kaynaklardır. Araştırmanın konusunu oluşturan ve Oruç Bey'e ait olan "*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*" adlı eser de II. Bayezid Dönemi'ne ışık tutması sebebiyle önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Fransa Millî Kütüphanesi'nde bulunan ve Oruç Beğ tarafından XV. yüzyılda kaleme alınan bir nüsha nitel araştırma yöntemi ile incelenmiştir. Eser üslûp, şekil, muhtevâ özellikleri ve şahıs kadrosu bağlamında ele alınmıştır. Yapılan incelemede "*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*" adlı eserde II. Bayezid Dönemi olaylarının kronolojik bir sıra ile verildiği gözlemlenmiştir. Eser,

tarihsel tutarlılık bakımından dönemin siyasal olaylarıyla paralellik arz etmektedir ayrıca döneme ait sosyal ve kültürel hayatla ilgili zengin veriler barındırmaktadır. Kissling'in anonim kabul ettiği bu yazma, İstanbul'da Étienne Roboly tarafından 1145/1732-1733 yılında öğrenci çalışması olarak Fransızca'ya çevrilmiştir fakat çeviri hatalarla doludur. Târihî kaynak niteliğinde olan bu eserin transkripsiyonlu metni verilerek literatüre kazandırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: XV. Yüzyıl, Kronik, Tevârih, Menâkıb, II. Bayezid, Oruç Beğ.

ABSTRACT
MENAKIB SULTAN BAYEZID HAN MUHAMMAD HAN
(INTRODUCTION-REVIEW-TEXT-INDEX)

Merve YAVUZ

Master, Islamic History and Arts

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Özlem GÜNEŞ

August, 2022 – XIII+ 242 Pages

Tevārīḥ-i Āl-i ‘Osmāns is one of the valuable resources that contain important information about Ottoman history. From the point of view of source values, these works are important since it is possible to find information on many subjects related to the period of these works. Information from the foundation of the Ottoman Empire to the end of the XVIth century and the so-called 'Classical Period' for three centuries is obtained from these historical sources written at that time.

Ottoman historiography started in the middle of the XVth century. The first works were written in the genre of menakibname, epic and gazaname, and in these works, many issues related to the political, social, economic and religious life of the period were mentioned.

Tursun Beg's "*Tarih-i Ebülfeth*", Aşıkpaşazade "*Tevārīḥ-i Āl-i ‘Osmān*", Neshri's "*Cihan-Nümâ*", Idris Bitlisi's Persian *Hasht Bihist* and Ibn Kemal's *Tevārīḥ-i Āl-i Osmān* are important sources that provide information about the period they were written. One of the most important among them is Oruç Beg's "*Menakıb Sultan Bayezid Han Muhammad Han*", because it tells the events happened during the reign of Sultan Bayezid II.

"*Menakıb Sultan Bayezid Han Muhammad Han*" is in parallel with the political events of the period in terms of historical consistency and contains rich data about the social, political and religious life in the period. This work, which is a historical source, is important because it sheds light on the period in political and social sense.

In this study, a manuscript from the XVth century, which is in the National Library of France and has not been examined, has been examined. Written in Ottoman

Turkish and belonging to Oruç Beg, this chronicle is aimed to be brought to the literature by writing the transcribed text.

Key Words: XVth century, Chronic, Tevārīh, Menakıb, Bayezid II, Oruç Beg.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.Konu ve Amaç.....	1
2. Kapsam ve İçerik.....	2
3.Tez Konusunun Önemi ve Özgün Değeri	2
4. Tezin Araştırma Yöntemi.....	3
5. Tez Konusuyla İlgili Literatür Özeti	5
İKİNCİ BÖLÜM	
MENÂKİBNÂME TÜRÜ VE ORUÇ BEĞ.....	8
2.1.Menâkıbnâmeler.....	8
2.1.1.Menkâbe Kavramının Lugat ve Istılâhî Mânâsı.....	8
2.1.2.Menâkıbnâmelerin Ortaya Çıkışı	8
2.1.3.Menâkıbnâmelerin Özellikleri	10
2.1.4.Tasavvuf Düşüncesi ve Tarihi Açısından Menâkıbnâmelerin Önemi	11
2.2.Osmanlı Tarih Yazıcılığı.....	14
2.3.Oruç Beğ Hakkında.....	18
2.3.1.Hayatı	18

2.3.2.Eseri: Tevârih-i Âl-i Osman.....	20
2.3.2.1.Adı	20
2.3.2.2.Konusu.....	21
2.4.Oruç Beğ'in Tevârih-i Âl-i Osman Nüshaları Üzerine Yapılan Çalışmalar	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MENÂKIB-I SULTAN BAYEZİD HAN b. MUHAMMED HAN ADLI ESERİN ŞEKİL, ÜSLÛP, MUHTEVÂ ÖZELLİKLERİ VE ŞAHİS KADROSU.....

3.1.Roboly Nüshasının Şekil Özellikleri.....	24
3.2.Roboly Nüshasının Dil ve Üslup Özellikleri	26
3.3.Metnin Muhtevâ Özellikleri.....	27
3.3.1.Siyâsî Olaylar	27
3.3.2.Sosyal Olaylar	35
3.4.Şahıs Kadrosu.....	39
3.4.1.Arnavud Sinan Paşa	39
3.4.2.Alaüddevle Bey.....	44
3.4.3.II. Bayezid.....	46
3.4.3.1.II. Bayezid'in Amasya'daki Şehzâdeliği	47
3.4.3.2.II. Bayezid'in Sancak Beyliği Dönemindeki Faaliyetleri.....	48
3.4.3.3.II. Bayezid'in Tahta Çıkması ve Hükümdarlığı	51
3.4.3.4.Sultan Bayezid'in Kardeşi Cem Sultan ile Saltanat Mücadelesi.....	53
3.4.3.5.Sultan Bayezid'in Saltanatının Son Yılları.....	56
3.4.4.Cem Sultan.....	58
3.4.5.Davud Paşa.....	61
3.4.6.Gedik Ahmed Paşa.....	63
3.4.7.Hadım Ali Paşa	74
3.4.8.Halil Paşa	81
3.4.9.Hasan Paşa	84
3.4.10.Hersekzâde Ahmed Paşa	88
3.4.11.İskender Paşa	93
3.4.12.Kayıtbay	101
3.4.13.Yahya Paşa.....	103

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİ METİN	107
4.1.Çeviri Metnin Kurulması, İmla ve Transkripsiyon	107
4.2.Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han (Transkripsiyonlu Metin).....	109

BEŞİNCİ BÖLÜM

KRONOLOJİ	173
SONUÇ	184
KAYNAKÇA	187
A. Arşiv Kaynakları	187
B. Kaynak Eserler	187
C. Araştırma Eserler ve Makaleler.....	189
DİZİN	198
EKLER	206
ÖZGEÇMİŞ	242

TABLO LİSTESİ

Tablo 5.1: Kronoloji Tablosu	173
------------------------------------	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 3.1: Roboly Nüshası Birinci Varak: Mihrabiye.....24
- Şekil 3.2: Roboly Nüshası 12 b: Beyit Örneği.....25
- Şekil 3.3: Roboly Nüshası 11 a: Çizilmiş Kelimeler ve Numaralandırılmış Sayfa...25

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.: adı geçen eser.

a.g.m.: adı geçen makale.

a.g.n.: adı geçen nüsha.

a.g.t.: adı geçen tez.

BSOAS: *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, University of London.

bkz.: bakınız.

bs.: basım.

c.: cilt.

çev.: çeviren.

çm. : çeviri metin.

DİA: *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*.

ed.: editör.

h.: hicrî.

haz. : hazırlayan.

İA: *İslâm Ansiklopedisi (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları)*

krş. : karşılaştırınız.

m.: mîlâdî.

no: numara.

nşr.: neşreden, neşri.

s.: sayfa.

TOEM: *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*.

TSMA: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi.

v.: vefatı.

v.d.: ve diğerleri.

vrk.: varak.

yay.: yayımlayan, yayımlayanlar.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. Konu ve Amaç

Osmanlılarda tarih yazıcılığı, esasen Osmanlı Devleti'nin kuruluşu (1299/1302) ile birlikte başlamış değildir. Dolayısıyla kuruluştan, XV. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde, Türkçe yazılmış herhangi bir tarih kaynağına sahip değiliz. Fakat sonraları XV. yüzyılda sağlam bir zemine oturan Osmanlı tarihçiliği dînî ve müspet ilimlerle karşılaştırılmayacak ölçüde, üstelik kendisini yenileyerek devletin yıkılışına kadar gelişmesini sürdürmüş ve birçok eser vermiştir.¹

II. Bayezid devrinde Osmanlı tarihini, devletin kuruluşundan müellifin bulunduğu zamana kadar getiren, genel olarak padişahların siyâsî ve askerî faaliyetlerini, eğitim, sağlık ve sosyal hizmete yönelik olarak yaptırdıkları kurumları anlatan, toplumun değişik kesimlerine, yani saray çevresine, askerî zümreye ve halka hitap eden, pek çok tarih eseri yazılmıştır. Bu tür eserler genel olarak "Tevârih-i Âl-i Osman" adı ile literatüre geçmişlerdir. Aşıkpaşazâde, Enverî ve Oruç Beğ gibi çokça bilinen tarihçilerin eserleri yanında, kimler tarafından yazıldığı bilinmeyen anonim Tevârih-i Âl-i Osmanlar da bu yüzyılda ortaya çıkmıştır.² Küçük farklılıklar dışında genelde birbirlerine benzeyen, her türlü sanat endişesinden uzak, XV. yüzyılın sade Türkçesiyle yazılan bu kroniklerin yurt içinde ve dışında pek çok nüshası bulunmaktadır. Araştırmanın konusunu oluşturan ve Oruç Beğ'e ait olduğu tespit edilen "*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*" adlı nüsha da bu kroniklerden bir örnektir.

Bu araştırmada, menâkıb türünde yazılmış bir Osmanlı kroniği incelenmiştir. XV. yüzyılda yazılan "*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*" adlı eser nüshalar üzerine yapılan çalışmalar, nüshanın biçim, içerik, muhtevâ özellikleri ve şahıs kadrosu bağlamında incelenerek transkripsiyonlu metni orijinal yazma ile

---

¹ Necdet Öztürk, *Anonim Osmanlı Kroniği 1299-1512*, (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2000), s.9.

² Öztürk, *a.g.e.*, s.10.

verilmiştir. Fransızca'ya tercümesi yapılan ve tarih araştırmalarına kaynak olabilecek nitelikteki bu eserin Türk edebiyatına kazandırılması amaçlanmıştır.

2. Kapsam ve İçerik

“*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*” adlı çalışmada Klasik Dönem Osmanlı tarihi hakkında oldukça geniş bilgiler içeren ve Fransa’da bulunan nüshanın transkripsiyonlu metne çevirisi yapılarak şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Oruç Beğ nasıl bir çevrede yetişmiştir?
2. Nüsha ile ilgili diğerk araştırmalar nelerdir?
3. Eserin üslup, şekil ve muhtevâ özellikleri nasıldır?
4. Eserin içeriği diğerk tarih kaynaklarıyla uyuşmakta mıdır?
5. Eserde bahsi geçen şahıslar gerçekte uyuşmakta mıdır ve bu kişiler kimlerdir?

Birinci bölümde; araştırmanın tanımı ve amacı, araştırmaya yönelik alt problemler, araştırmanın kapsamı ve özgün değeri, yöntemi ve araştırmada kullanılan literatür kaynaklarına yer verilmiştir.

İkinci bölümde; Menkıbe türü hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır, Oruç Beğ’in hayatından ve yetiştiği çevreden bahsedilerek nüsha ilgili yapılan diğerk çalışmalara, eserin konusuna ve adlandırılışına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde; Nüsha şekil, üslup ve içerik bakımından incelenmiştir. İçerik olarak diğerk tarih kaynaklarıyla kıyaslamalar yapılarak eserin tutarlılığı örneklendirilmiştir. Ayrıca eserde geçen şahıslar hakkında bilgiler verilerek bu şahısların nüshadaki örneklerle tanıtılması amaçlanmıştır.

Dördüncü bölümde; transkripsiyonlu metin verilmiştir. Transkripsiyonlu metne çevrilirken hangi hususlara dikkat edildiğine değinilmiştir.

3. Tez Konusunun Önemi ve Özgün Değeri

Tarihimiz açısından önem arz eden Osmanlı kronikleri içtimâî, iktisâdî ve kültürel hayata ait malzemelerle yüklüdürler. Bu eserlerde bahsi geçen dönem ile ilgili, sosyal ve siyâsî verileri bulmak mümkündür. Bu noktada kronikler, tarih kaynağı olması sebebiyle önemli kaynaklardır.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan “*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*” adlı yazma nüshada da II. Bayezid dönemiyle ilgili birçok sosyal, siyâsî, kültürel hayatla ilgili veri bulunmaktadır. Özellikle “Eserin Muhtevâ Özellikleri” başlığında nüsha, diğer tarih kaynaklarıyla karşılaştırılmıştır. Bu vesileyle nüshanın tutarlılığının açıklanması amaçlanmıştır.

Çalışmada, nüsha ile ilgili diğer araştırmalara değinilmiştir. Bu vesileyle araştırmada ele alınan nüshanın daha önce bir çalışmaya dahil edilmediği kanıtlanmıştır. Ayrıca nüshanın biçim, içerik, üslup, şahıs kadrosu ile bir arada inceleneceği bir çalışma olması ve hakkında daha önce akademik anlamda bir tez araştırması bulunmaması sebebiyle özgün bir çalışmadır.

4. Tezin Araştırma Yöntemi

Disiplinler arası genel bir bakış açısını esas alarak, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen yönetime “*nitel araştırma*” denir. Bu yöntemde veriler toplanır ve araştırmanın yapıldığı çevre ile ilgili psiko-sosyal, kültürel, demografik ve fiziksel özelliklere dair çıkarımlara ulaşılır.³ Çalışmada, pandemi sebebiyle online erişime açılan ve bu vesileyle Fransa Millî Kütüphanesi’nde bulunan “*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*” adlı nüsha örnek olarak seçilmiştir. İncelenen eser sayesinde döneme ait verilere ulaşılmıştır. Ayrıca eserin şekil ve üslup özellikleri belirlenmiştir. Bundan dolayı çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına ise “*doküman incelemesi*” denilmektedir.⁴ Olaylar ele alınırken eserin tutarlılığını kanıtlamak amacıyla çalışma, diğer kroniklerle desteklenmiştir. Şahıs kadrosu için biyografik eserlerden faydalanılmıştır. Bundan dolayı araştırmada, nitel veri toplama tekniklerinden olan doküman inceleme tekniği kullanılmıştır.

---

³ Remzi Altunışık, v.d., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, 6. bs. (Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 2010), s.302.

⁴ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 6. bs. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), s.188.

Çalışmada bazı eser adları kısaltılarak yazılmıştır. Bu eserler ve kısaltmaları şu şekildedir:

Apz: Âşıkpaşazâde Derviş Ahmed, *Tevârih-i Âl-i Osman*. Haz. Ali Bey. İstanbul 1332.

Bihîştî: Bihîştî, Ahmed Sinan Çelebi, *Vekâyi-nâme-i Bihîştî/ veya/ Târih-i Sultan Cem*. İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: Revan 1270.

Gökbilgin, Edirne: M. Tayyib, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı: Vakıflar-Mülkler- Mukataalar*. İstanbul 1952.

Kpz I: İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman*, I. ve VII. Defter. haz. Şerafettin Turan, Ankara, 1970.

Kpz VII, Transkripsiyon: Kemalpaşazâde Ahmed Şemseddin, *Tevârih-i Âl-i Osman*. VII. Defter. Cilt I. Faksimile, cilt II. Tenkidli transkripsiyon. Haz. Şerafettin Turan. Ankara 1954-1957.

Kpz VII: Kemalpaşazâde Ahmed Şemseddin, *Tevârih-i Âl-i Osmân*. VIII. Defter. İstanbul, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi 32.

Muallim Cevdet 71: İlhan Gök, (2014). Atatürk Kitaplığı M.C. O.71 909-933/1503-1527 Tarihli İn'amât Defteri (Transkripsiyon Değerlendirme), (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul

P: Oruç b. Âdil, *Tarih-i Âl-i Osman*, Paris, Bibliothèque Nationale, Suppl. turc 1047.

Pa: Oruç b. Âdil, *Tarih-i Âl-i Osman*, Paris, Bibliothèque Nationale, Anc. fonds turc 99.

Tursun: Tursun Beğ, *Tarih-i Ebu'l-Feth*, haz. Mehmed Arif, *TOEM*, ilave, 26-34 (1333-1336).

Uluçay, "Selim" I: Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *Tarih Dergisi VI*, (1954): 53-90.

Uluçay, "Selim" II: Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *Tarih Dergisi VII*, (1954): 177-142.

Uluçay, "Selim" III: Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *Tarih Dergisi VIII*, (1955): 185-200.

YKB: Oruç b. Âdil, *Tarih-i Âl-i Osman*, İstanbul, Yapı Kredi Sermet Çiftler Araştırma Kütüphanesi: No. 773.

Çalışma dört bölümden oluşmuştur. Toplanan veriler üç bölümde okuyucuya sunulmuştur. İkinci bölümde menkıbe türüne, Osmanlı Dönemi'nde tarih yazıcılığına ve eserin müellifi Oruç Beğ'in hayatına değinilmiştir. Ayrıca bu bölümde nüshanın konusuna, adlandırılışına ve nüsha ile ilgili yapılan çalışmalara da değinilmiştir. Üçüncü bölümde nüshanın şekil, üslup ve muhtevâ özelliklerine değinilmiştir. Muhtevâ özellikleri başlığı sosyal ve siyâsî olmak üzere iki alt başlık şeklinde incelenmiştir. İncelenirken diğer kronik eserlerden örnekler verilmiştir. Bu bölümde şahıslar da listelenerek nüshaya paralel olarak ve örnekler verilerek şahıslar tanıtılmıştır. Dördüncü bölümde dipnotlarda bazı kelimelerin anlamları açıklanarak eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Tezde kelimelerin yazımında *Kubbealtı Lugatı* esas alınmıştır. Son olarak olayların varak numaraları belirtilerek kronolojik sıralama verilmiştir. Eserin orijinal hali ekler bölümünde sunulmuştur.

5. Tez Konusuyla İlgili Literatür Özeti

Tarihçi Oruç Beğ ve eserinden ilk söz eden “şehrîzâde” (İstanbulluoğlu) olarak bilinen Mehmed Said Efendi (ö. 1768)'dir. O, Osmanlı saltanatının başından 1592 yılına kadar gelen olayları yazdığı *Nevepdâ* adlı eserinin kaynakları arasında Oruç Beğ'i de saymıştır. Sonra, Oruç Beğ'in adı bir kez daha unutulmuş ve ancak bir asır sonra Tayyazâde Ata Bey'in (ö. 1880) sayesinde tekrar ortaya çıkmıştır. Onun, *Enderun Tarihi* adındaki beş ciltlik eserinin üçüncü cildinde, kısa bir kayıt yer almaktadır.⁵

Ata Bey'den sonra Necip Âsım, Oruç Beğ'den bahseden üçüncü isim olmuş ve kendisinden en eski Osmanlı tarihçisi olarak söz etmiştir. Aslında Necip Âsım, Ata Bey'in söylediklerini tekrar etmekle yetinmiştir.⁶

Osmanlı tarihinin diğer bazı önemli eserleri gibi Oruç Beğ'in eseri de Batılı bilim adamlarının yorucu çalışmalarıyla tarih bilimine kazandırılmıştır. Osmanlı

---

⁵ Necdet Öztürk, *Oruç Beğ Tarihi*, 1. bs., (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2014), s. XLII.

⁶ Öztürk, *a.g.e.*, s. XLIII.

tarihçilerinin, Oruç Beğ'in iki yazmasını Babinger'in çalışmasından öğrenmiş ve Babinger'in Oruç Beğ çalışması Atsız tarafından da yayınlanmıştır.⁷ Bu çalışmada da "Oruç Beğ'in Hayatı" ile ilgili bölümde Babinger'in çalışmasından faydalanılmıştır.

Paris yazmaları üzerinde doktora çalışması yapan Sadettin Buluç, anonim tevârih olarak kabul ettiği bu iki yazmayı, Babinger'in neşrettiği nüshalar ve Giese'nin kullandığı anonim nüshaları ile karşılaştırmıştır. Fakat bu çalışmaya erişim sağlanamamıştır.

Babinger'den sonra, Oruç Beğ'in eserinin değeri hakkında, güvenilir çalışmalar yapılmıştır. Bunların başında, derin alan bilgisi ve isabetli görüşleri ile Ménage'ın yazdıkları gelmektedir. Ménage, Buluç tarafından anonim olarak kabul edilen Paris'teki iki yazmanın Oruç Beğ'e ait olduğunu ileri sürmüş ve bu tezini filolojik temellere dayandırmıştır. Ménage'ın bu çalışması vasıtasıyla incelenen nüsha ile ilgili ciddi verilere ulaşılmıştır. Nitekim incelenen eserde Oruç Beğ'in adı geçmemektedir. Fakat Ménage bu çalışma ile eserin müellifi hakkında kanıtlayıcı çıkarımlarda bulunmuştur. Ele alınan nüsha, ondan öncesine kadar müellifi belli olmayan anonim bir eser olarak kabul edilirken, verdiği örnekli temellendirmeler ile eserin müellifininin Oruç Beğ olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın müellifinin belirlenmesi noktasında bu kaynaktan faydalanılmıştır.

Ayrıca Ménage, Babinger tarafından yayınlanan ve 1494 yılına kadar gelen ilk versiyonun yanında, yine Oruç Beğ'in kendisi tarafından 1502 yılı sonuna kadar genişletilmiş ikinci versiyonunun varlığını ispat etmiştir. Oruç Beğ'in, eserini II. Mehmed zamanında değil, II. Bayezit devrinde yazmış olduğunu ileri sürmüştür. Araştırmada sosyal olaylar ele alınırken Ménage'ın çalışmasında geçen verilere de dikkat edilmiştir.

Ekrem Üçyiğit, Nihal Atsız'ın *Oruç Beğ Tarihi* neşri dolayısıyla yazdığı kısa makalesinde söz konusu yayını bazı yönleriyle eleştirmiş ve Oruç Beğ'in tarihçiliği ve eserinin özelliği hakkında kısa değerlendirmelerde bulunmuştur.⁸ Nihal Atsız'ın eserinden ise kronolojik sıralama noktasından faydalanılmıştır.

---

⁷ Öztürk, *a.g.e.*, s. XLIII.

⁸ Ekrem Üçyiğit, "Oruç Beğ Tarihi Hakkında", *Hayat Tarih Mecmuası*, sayı 9 (1973), s. 74-76.

Necdet Öztürk, Oruç Beğ'in eserinin II. Bayezid saltanatı kronolojisi bakımından önemine ve anonim tevârih nüshaları arasındaki benzerliklerine işaret etmiştir. Manisa Genel Kütüphanesi Muradiye no. 5506/2 (M), Paris Bibliothèque Nationale Supplement Turc 1047 (P), Paris Bibliothèque Nationale ancien fonds Turc 99 (Pa) olarak ele alınan üç Oruç nüshasının karşılaştırması yapılan ve transkripsiyonlu metni verilen bu kaynaktan “Şahıs Kadrosu” bölümünde faydalanılmıştır. P, Pa diye kısaltılan ve dipnotlarla açıklanan bölümlerde Necdet Öztürk'ün eseri temel alınmıştır. Ayrıca metnin üslup özellikleri hakkında yapılan çıkarımlarda bu eserde geçen veriler dikkate alınmıştır.

Tezde Oruç Beğ'e ait çalışmaların dışında döneme ışık tutan diğer çalışmalara da değinilmiştir. Hedda Reindl Kiel'in “II. Bayezid ve Çevresi: Hükümdarın Adamları” adlı eserinden şahıslar ile ilgili kapsamlı verilere ulaşılmıştır.

Şerafettin Turan'ın yayına hazırladığı Kemalpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'i, Kemal Yavuz ve Mehmet Ali Yekta Saraç'ın yayına hazırladığı Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'i, Faik Reşit Unat-M. Altay Köymen'in yayına hazırladığı Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ'sı*, Vahid Çabuk'un yayına hazırladığı Solakzâde Mehmed Hemdemî Çelebî'nin *Solak-zâde Tarih'i* ve İsmet Parmaksızoğlu'nun yayına hazırladığı Hoca Sadeddin Efendi'nin *Tacü't-Tevârih'i* vb. eserlerden, “*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*” adlı yazma nüshada da geçen II. Bayezid dönemiyle ilgili sosyal, siyâsî, kültürel hayatla ilgili verilere erişim noktasında faydalanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

MENÂKİBNÂME TÜRÜ VE ORUÇ BEĞ

2.1. Menâkıbnâmeler

2.1.1. Menkâbe Kavramının Lugat ve Istilâhî Mânâsı

“Menâkıb” kelime anlamı itibariyle “övülecek iş, hareket ve meziyetler”i ifade eder.⁹ Terim anlamı olarak ise; din büyüklerinin, kahramanların ve târihî şahsiyetlerin üstün vasıflarını ve olağanüstü davranışlarını destânî-efsânevî üslupla anlatan bir hikâyeye türüdür. Halk edebiyatına ait ürünler olan menâkıblar, kültürel ve dinî motifleri kapsayan anlatılardır. Gerçekten yaşamış şahıslar hakkında bilgi veren menâkıbnâmeler bu anlamda dikkate değer târihî kaynaklardır.¹⁰

2.1.2. Menâkıbnâmelerin Ortaya Çıkışı

Menâkıb, ilk defa hicrî III. (m.IX.) yy.’dan itibaren hadis kitaplarında Hazret-i Peygamber’in ashâbının fazîletlerine dair hadisleri içeren bölümlerin adı olarak (Kitâbü’l Menâkıb) kullanılmaya başlanmıştır. Bundan başka menâkıb kelimesi, sahâbe ve mezhep imamları vb. târihî şahsiyetler hakkında yazılan eserler için kullanılmıştır. Bir mezhebin kurucusunun adı, nesebi, devri, memleketi, meziyetleri, arkadaşları ve öğrencileri hakkında bilgi sâhibi olmak maksadıyla pek çok sayıda eser meydana getirilmiştir. Bunların en önemlileri dört büyük sünnî mezhebinin kurucularına âittir.¹¹ Meselâ Hanefiyye mezhebinin kurucusu Ebû Hanîfe Nu’mân b. Sâbit için “Menâkıb-ı İmâm-ı A’zam” isimli menâkıbnâmeler yazılmıştır. Müstakîmzâde ve Şemseddîn-i Sivâsî’nin bu isimde eserleri mevcuttur.¹² Büyük şehirlere ve bölgelere dair Tarih-i Buhara, Tarih-i Halep ve Tarih-i Dımeşk gibi

⁹ Abdurrahman Güzel, Ali Torun, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara, 2012, s. 376.

¹⁰ İsmail E. Erünsal, Ahmet Yaşar Ocak, *Menâkıbu’l-Kudsiyye fî Menâsibi’l-Ünsiyye Baba İlyas-ı Horasâni ve Sülalesinin Menkabevî Tarihi*, Ankara, 2014, s.19.

¹¹ Ahmet Ateş, “Menakıp”, *İA*, C. 7, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1988, s. 702.

¹² Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi (Giriş)*, C. 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1984, s. 435. 436.

husûsî tarihlerde bir takım menkabeler kaydedilmiştir.¹³ Ayrıca kutsal şehirleri tasvîr eden yazılara da menâkıb denmiştir.

Tasavvufun, hicrî III. (m.IX.) yüzyıldan sonra İslâm dünyasında yaygınlık kazanmasıyla birlikte menkabe kelimesi sûfilerin hikmetli sözlerini ve örnek alınacak faziletli davranışlarını ifâde etmek için kullanılmaya başlanmıştır.¹⁴

XI. yy.'dan sonra Abdülkâdir Geylânî ve Ahmed er-Rifâî gibi tarikat pîrleri için vefâtlarının ardından kerâmetlerinin anlatıldığı eserler yazılmaya başlanmıştır. Böylece bir tasavvufî tür olarak menâkıb yazma geleneği ortaya çıkmıştır. Başlangıçta sadece tarikat pîrleri için yazılan menâkıbnâmelerin muhtevâsı zamanla genişletilmiş, tarikat içinde önemli yere sahip şeyhler, şeyhin halîfeleri ve aileleri ayrıntılı olarak anlatılmıştır.¹⁵

Özellikle XIII. yy.'dan sonra bütün İslam dünyasında kuvvetli bir menâkıbnâme edebiyâtı oluşmuştur. Arapça, Farsça ve Türkçe menâkıbnâmeler yazılmıştır. Menâkıbnâme yazma geleneği, Türkler arasında da oldukça yaygındır. Türk menâkıbnâme edebiyâtının bugün bilinen ilk örneği, Karahanlı Türk devleti sahasına aittir. Tezkire-i Satuk Buğra Han ismiyle tanınan bu ilk örnek, Karahanlıların ilk hükümdârı Satuk Buğra Han'ın hayatını ve müslümanlığı kabul edişini anlatmaktadır. Anadolu'da menâkıbnâme türüne dair örnekler, XIII. yüzyılda Anadolu'ya ilim ve fikir adamlarının gelmesiyle ortaya çıkmıştır.¹⁶ İslâmiyeti daha çok tasavvuf yoluyla öğrenen ve yaşayan Türkler arasında özellikle Ahmet Yesevî'nin menkabeleri hızla yayılmıştır. XV. yy. ve sonrasında mensûr ve manzûm menâkıbnâme türü, Osmanlı sahasında büyük gelişme göstermiş ve tekkelerin kapatılmasına kadar yaygın bir şekilde devam etmiştir.¹⁷

---

¹³ A. Yaşar Ocak, *Evlîyâ Menâkıbnâmeleri*, Talat Sait Halman (Ed.), Türk Edebiyatı Tarihi I (591- 606), İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2006, s. 595.

¹⁴ Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, C. 29, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, s. 112.

¹⁵ Şahin, a.g.m., s. 112.

¹⁶ Ocak, a.g.e., s. 597.

¹⁷ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, C.I-II, Ankara: Akçağ Yayınları, 1989, s. 330-331.

2.1.3. Menâkıbnâmelerin Özellikleri

Menkıbeler; destan, efsane, masal gibi olağanüstü olaylara dayanan anlatı türlerindedir. Ancak konunun gerçek kişilere dayanmasından dolayı masal ve efsaneden ayrılır. Ayrıca konu edinen kişilerin dinî figürler olması, menâkıbnâmelerin diğer türlerden ayrılan en belirgin özelliğidir.¹⁸ Kahramanların gerçek kişiler olması, olayların yeri ve zamanının belirtilmesi menâkıbnâmelerin tarihî kaynak olarak görülebilmelerini sağlayan özelliklerdir.¹⁹ Ayrıca menâkıbnâmeler biçim olarak kısa ve sade bir anlatıma sahiptirler. Bu anlatıda kerametlere fazlaca yer verilir.

Keramet, menâkıbnâmelerde kullanılan anlamıyla velilere atfedilen olağanüstü olaylardır.²⁰ Kerametler, kendine has özellikleri bulunması itibarıyla; menâkıbnâmeleri diğer olağanüstü anlatı türlerinden farklı bir yapıya bürendüren başka bir husustur. Menâkıbnâmelerdeki anlatının dikkate değer özelliklerinden biri de topluma hitap etmesi ve içeriğindeki hayalî unsurlara rağmen toplum tarafından kabul gören eserler olmasıdır. Ocak, menâkıbnâmeleri “*toplumun psikolojik çehresinin ifadesi*” olarak sunmuştur.²¹ Bu çıkarım menâkıbnâmeler üzerine yapılacak incelemelerde dikkat edilmesi gereken önemli bir husustur. Menâkıbnâmelerdeki motiflerin ortaya çıkışında topluma ait tarihsel ve kültürel özellikler şüphesiz önemli rol oynamıştır.²² Ocak, menkıbelerin varlığının ancak bunlara inanan bir kitlenin mevcudiyetiyle mümkün olabileceğini vurgulamıştır.²³ Bu yönüyle menâkıbnâmeler, dinî teşkilatlanmalar olarak öne çıkan tarikatların, bir nevi kendilerini anlattıkları eserlerdir.²⁴

---

¹⁸ Mustafa Boran, *Menâkıbnâmelerin Yapısalcı Yöntemlerle İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017, s.10.

¹⁹ Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, Ankara, 2010, s.33.

²⁰ Ocak, *a.g.e.*, s. 28.

²¹ Ocak, *a.g.e.*, s.34.

²² Boran, *a.g.t.*, s.11.

²³ Ocak, *a.g.e.*, s. 33.

²⁴ Boran, *a.g.t.*, s.11.

Resul Ay ise, menâkıbnâmelerin propaganda yönüne dikkat çekmiştir.²⁵ Menâkıbnâmelerde bahsedilen mukaddes kişilerin meşruluğunu ve üstünlüğünü ispatlama çabası bu amaca hizmet eder. Dolayısıyla menâkıbnâmeler, velînin veya şeyhin toplum nezdinde yüceltilme misyonuna hizmet eden eserlerdir. Tarikatlar ve şeyhler arasındaki rekabetin veya üstünlük mücadelesinin, menâkıbnâmelerde çok sayıda örneği mevcuttur.²⁶ Ay, bu mücadeleyi halkın desteğini kazanma, elit kesimden yardım alma, prestij kazanma gibi sebeplere dayandırır.²⁷ Menâkıb kitaplarının esâsını, velîlerin kerâmetleri oluşturmaktadır. Bu yüzden kerâmet kelimesinin çoğulu olan “kerâmât”, menkabe veya menâkıb yerine kullanılmıştır. Kerâmet, sözlükte iyi, ahlâklı ve cömert olmak anlamına gelmektedir. Terim olarak ise, “Allah’ın sâlih, takvâ sahibi ve velî kullarından zuhûr eden olağan üstü hâl” diye tanımlanmaktadır. Sûfiler kerâmeti, Allah’ın velî kullarına bir ikrâmı ve lütfu olarak kabul etmişlerdir. Allah’ın, kendisine itaat eden ve O’na yaklaşmaya çalışan velîlere bunu ihsân edeceğini söylemişlerdir. Mutasavvıflar kerâmeti biri maddî, zâhirî, kevnî, hissî ve sûrî; diğeri mânevî, bâtinî, rûhî ve hakîkî olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Onlar, birinci türden çok ikinci türe önem vermişlerdir. Ancak halk, olağanüstü bir hâl olduğu için kerâmete büyük ilgi göstermiş, kerâmet sâhibi velîyi Allah’a en yakın kişi olarak görmüştür. Bu yüzden de menâkıb kitapları çok ilgi görmüştür.²⁸

2.1.4. Tasavvuf Düşüncesi ve Târihî Açısından Menâkıbnâmelerin Önemi

Fuat Köprülü, Batı tarihçilerinin Ortaçağ Batı edebiyatında önemli yer tutan “légende hagiographique” denilen menâkıbnâmelerden büyük ölçüde istifâde ettiklerini, ancak bizim, Müslüman ve Türk tarihinin karanlık noktalarının aydınlatılmasında

---

²⁵ Resul Ay, Sufi Shaykyhs and Society in Thirteenth and Fifteenth Century Anatolia: Spiritual Influence and Rivalry, *Journal of Islamic Studies*, Sayı 24 , 2013, s. 14.

²⁶ Ay, a.g.m., s. 14.

²⁷ Ay, a.g.m., s. 21-22.

²⁸ Ocak, a.g.e., s. 27; Süleyman Uludağ, “Kerâmet”, *DİA*, C. 25, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, s. 265, 267.

menâkıbnâme gibi kaynaklardan istifâde edemediğimizi belirtmektedir.²⁹ Tahsin Yazıcı da Avrupalı bilginlerin, yazdıkları devrin dînî, ictimâî, rûhî ve siyâsî panoraması mâhiyetinde olan menâkıbnâmeleri ilmî bir tetkik ve tahlîle tabi tuttuklarını, İslam dünyasındaki velîlere dâir yazılan menâkıbnâmelerin birkaçı müstesna, gereği gibi incelenmediğini vurgulamıştır.³⁰ Mehmet Akkuş da aynı görüşleri savunarak, menâkıbnâmelerin sadece velîler hakkında bilgiler vermediğini aynı zamanda birer edebiyât ve tarih kaynağı durumunda olduğunu belirtmektedir.³¹

Orhan Köprülü'ye göre, özellikle ictimâî tarih bakımından hatta siyâsî tarih bakımından bile, hele vesikaların sınırlı olduğu devirler için menâkıbnâmelerin birinci derecede önemi vardır. Orhan Köprülü tezinde şöyle belirtir³²:

“Elde mevcut menâkıb mecmuaları, kaynak tenkidi hakkındaki umûmî esaslara göre sıkı tenkitten geçirilmek suretiyle ayrı ayrı monografiler vücuda getirilecek olursa, bunu, hem alâkalı devirlerin tarihini aydınlatmak hem de ileride umûmî bir İslam-Türk hagiographique'sinin teşekkülü için zarûrî sağlam unsurları hazırlamak bakımından iki türlü faydası olacaktır.”

Ahmet Ateş ise menâkıbnâmelerin önemini şöyle dile getirmektedir³³:

“Evliya menâkıbına dair eserler, bir tarih menbaı olarak, ekseriya şüphe ile karşılanmakta ise de, bunların asıl târihî kaynaklar ile mukayeseleri neticesinde, bir takım hurâfât ve hârikulâdelikler arasında, gayet mevsuk bilgiler de verdikleri görülür. Bundan başka bu gibi eserlerde, asıl târihî kaynaklarda hemen hiç bahsedilmeyen, devrin ictimâî ve iktisâdî hayatı ile örf ve âdetlerine dair bilgilere de bazen çok miktarda tesadüf olunur. Bir de din ve tasavvuf rûhiyatı bakımından pek kıymetli bilgiler ile doludur. Elhâsıl, ciddî ve esaslı bir târihî tenkide tâbi tutulmak şartı ile, menâkıba

²⁹ Fuat Köprülü, Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları, *Belleten*, Cilt. 7, Sayı. 27 (Temmuz 1943), s. 421-422.

³⁰ Ahmet Eflâkî, *Ariflerin Menkıbeleri I*, Tahsin Yazıcı (çev.), İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1964, s. XIXII.

³¹ Mehmet Akkuş, Mehmed Emin-i Tokadî ve Menâkıbnâmesi, *İlim ve Sanat*, Cilt. II, Sayı. 11 (Ocak-Şubat), 1987, s. 81.

³² Orhan Köprülü, *Tarihi Kaynak Olarak XIV ve XV. Asırlardaki Bazı Türk Menâkıbnâmeleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1951), s. 7

³³ Ateş, a.g.m., s.702.

dair eserlerden tarih ve edebiyât tarihi kaynağı olarak, çok semereli bir şekilde istifâde etmek kâbilidir.”

Ahmet Yaşar Ocak Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler adlı eserinin önsözünde, menâkıbnâmelerin önemini ifâde eden şu sözleri nakleder³⁴:

“Bu eserler, karanlık devirleri aydınlattıkları gibi, bizi terbiye de ederler. Çünkü bunlar, mahallî bir takım âdetlerin, insânî bir kısım tasavvurların hatıralarıdır. Bu sebeptedir ki menkabeler, bir bakıma tarihten daha gerçek olup kıymetli birer belgedirler. Onlar halkın hayatını inceler ve bize, târîhî olayların kuruluşundan daha heyecan veren duyguların sıcaklığını iletirler.”

Ele alınan herhangi bir konu detaylı bir şekilde incelenmek isteniyorsa, kendi metotları içerisinde tasnif yapıp, her türlü belge, eser ve bilgiden istifade edilmelidir. Menâkıbnâmelerin olağan üstü hâller ve durumlarla ilgili bilgi taşıyor olması, tasavvuf kültürü açısından bir eksiklik değil, zenginliktir.³⁵ Osmanlı Devleti'nin tarihi yazılırken özellikle Fatih devrinden sonra, menâkıbnâmeler ele alınarak yeni bir tarih yazma metodu geliştirilmeye çalışılmıştır. Menâkıbnâmeler tarih, dil, edebiyat, sosyal ve iktisat tarihleri bakımından önemli bilgiler içermektedirler.³⁶ Bu metodun, yeniden araştırmacılar tarafından uygulanıp geliştirilmesi gerekmektedir.

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı üzere, günümüze kadar kıymeti pek anlaşılamayan menâkıbnâmeler, tasavvuf düşüncesi ve tarihi açısından keşfedilmeyi bekleyen gizli hazinelerdir.

---

³⁴ Ocak, *a.g.e.*, s. XI.

³⁵ Sadettin Eğri, “Tasavvuf Kültürünün Kaynaklarından Menkabeler ve Bursalı Mehmed Şuhûdî”, *Bursa'da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü-2*, Nahit Kayabaşı (yay. hzl.), Bursa: Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 2003, s. 268-269.

³⁶ İsmail Hakkı Mercan, “Türk Tarihinin Kaynaklarından Olan Bazı Menâkıbnâme ve Gazavatnâmeler Hakkında”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt. VI, Sayı. 10 (Aralık, 2003), s.117.

2.2. Osmanlı Tarih Yazıcılığı

Osmanlı Devleti'nin günümüze ulaşan ilk standart tarihleri, kuruluştan yaklaşık bir buçuk asır kadar sonra kaleme alınmıştır.³⁷ Başta Âşıkpaşazâde olmak üzere, daha sonraki tarihçilere kaynaklık eden Yahşi Fakih'e ait *Menâkıb-ı Âl-i Osman* ilk Osmanlı tarihi sayılabilir.³⁸ Fakat yapılan araştırmalarla, kuruluş devrinin ilk asrı olan XIV. yüzyıldan günümüze orijinal bir Osmanlı tarihinin intikal etmemiş olduğu söylenebilir.³⁹

Anonim *Tevârih-i Âl-i Osman*'lar, bu asrın vazgeçilmez tarih kaynaklarıdır.⁴⁰ II. Murad (1421-1444, 1446-1451) döneminde başlayan müellifi meçhul *Tevârih-i Âl-i Osman* yazma geleneği daha sonra da devam etmiş ve bu tür eserlerden birçoğu günümüze ulaşmıştır. Bu eserler üzerinde ilk ciddi çalışmayı Friedrich Giese yapmış ve bunların 14 nüshasını karşılaştırarak 1922 yılında yayımlamıştır.⁴¹

İstanbul'un fethini müteâkip tarih yazıcılığında canlanma olmuş; ilk standart dünya ve Osmanlı tarihi yazma denemeleri bu dönemde yapılmıştır.⁴² Şükrullah'ın, dünyanın yaratılışından başlattığı Farsça *Behcetü't-tevârih*'i Osmanlı döneminin ilk umâmî tarihi sayılabilir.⁴³ Bu eser 937 (1530-1531) yılında Mustafa Fârisî tarafından

---

³⁷ Tarih kaynaklarının ortaya çıkışı, çeşitlenmesi ve türleri için bk. Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Tarih Edebiyatında Türlerle Genel Bir Bakış", *Essays in honour of Ekmeleddin İhsanoğlu*, İstanbul 2006, s. 129-152.

³⁸ V. L. Ménage, "The Manaqib of Yakhshi Faqih", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, sayı: XVI (1963) s. 50-54.

³⁹ Abdülkadir Özcan, Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, sayı:1 (2013) s. 272.

⁴⁰ Abdülkadir Özcan, "Tevârih-i Âl-i Osman", *DİA*, XL, s. 579-581.

⁴¹ Özcan, a.g.m., s. 273.

⁴² Fatih dönemi tarihçiliği için bk. Abdülkadir Özcan, Fatih Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, İstanbul'un Fethinin 550 Yılı Özel Sayısı, 2003/1, sayı. 14, s. 55-62.

⁴³ Özcan, a.g.m., s. 273.

Mahbûbu Kulûbi'l-Ârifîn adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir. Nihal Atsız tarafından İstanbul'da neşredilmiştir.⁴⁴

Enverî'nin Türkçe *Düsturnâme*'sinin önemi ise Sâsânîler'den, Moğollar'dan, Anadolu Beylikleri'nden, özellikle de Aydınogulları'ndan bahseden bir eser olmasıdır.⁴⁵ *Düsturnâme* üzerinde ilk çalışmayı 1928 yılında Mükrimin H. Yinanç yapmış (inceleme kısmı 1930'da İstanbul'da basılmış); Fransızca tercümesiyle birlikte Paris'te yayımını Irène Mélikoff 1954'te gerçekleştirmiş⁴⁶; son neşrini ise kısmen Necdet Öztürk yapmıştır.⁴⁷ Veziriâzam Karamanî Mehmed Paşa'nın Arapça *Tevârihü's-selâfîni'l-Osmâniyye*'si kuruluşun başlayan ilk müstakil Osmanlı tarihidir. Eser önce Mükrimin Halil Yinanç tarafından yayımlanmış (*Türk Tarihi Encümeni Mecmuası*, II/79, s. 85-94); daha sonra ise İbrahim Hakkı Konyalı tarafından *Osmanlı Sultanları Tarihi* adıyla Türkçe'ye çevrilmiş ve neşredilmiştir.⁴⁸

Doğrudan Fatih devrinin tarihi olan Tursun Bey'in *Târih-i Ebü'l-feth*'i ise, monografik tarih telifi türünün ilki kabul edilebilir. Fatih Sultan Mehmed ve kısmen II. Bayezid devirlerine ait bu eser önce *Târih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*'nın ilavesi olarak 1330'da yayımlanmış; daha sonra Mertol Tulum tarafından 1977'de Türkiye'de; Halil İnalçık ve Rhoads Murphy tarafından ise İngilizce özetiyle birlikte 1978'de Amerika'da neşredilmiştir.⁴⁹

Fatih devrinde (1451-1481) tarih edebiyatındaki asıl gelişme, yarı resmî nitelikte olan saray tarihçiliğinin, yani şehnâmeciliğin başlamasıdır. Fetihden sonra Acem diyarından İstanbul'a gelen birçok şair, II. Mehmed tarafından saraya alınmış ve

---

⁴⁴ Nihal Atsız, *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları*, İstanbul, 1939; N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri I*, İstanbul, 1949, s. 39 vd.

⁴⁵ Özcan, a.g.m., s. 273.

⁴⁶ Abdülkadir Özcan, "Düsturnâme-i Enverî", *DİA*, c. X, s.49-50.

⁴⁷ Necdet Öztürk, *Fatih Devri Kaynaklarından Düsturnâme-i Enverî*, Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1466), 273, İstanbul, 2003.

⁴⁸ Şehabeddin Tekindağ, "Mehmed Paşa, Karamanî", *İA*, VII, s.588-590.

⁴⁹ Mertol Tulum, "Dursun Bey", *DİA*, X, 1994, s.6-7.

bunlara maaş bağlanmıştır. İran şehnâmeciliğinin tesirinde kalarak devrin padişahını öven bu şairler, Osmanlı Türkiyesi'nde bu türün ilk örneklerini vermişlerdir.⁵⁰

Fatih devrinin bir başka özelliği, o zamana kadar yürürlükte olan örfi kanunların ilk defa tedvin edilmesidir. Son yıllarda, *Kānunnâme-i Âl-i Osman* üzerindeki şüpheler izale edilmiş ve bu eşsiz teşkilât tarihi kaynağının ilmî neşirleri yapılmıştır.⁵¹ Diploması tarihinin bir numaralı kaynağı olan münşeât mecmuası meydana getirme geleneğinin de bu padişah döneminde başladığı söylenebilir. Günümüze böyle bir eser intikal etmiştir.⁵²

XV. yüzyılın son hükümdarı olan II. Bayezid ve döneminin (1481-1512), tarih yazıcılığında müstesnâ bir yeri vardır. Zira ilk standart Osmanlı tarihleri olan Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı, Neşrî'nin *Kitâb-ı Cihânnümâ*'sı, İdrîs-i Bitlisî'nin Farsça *Heşt Bihişt*'i ve İbn Kemâl'in *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı bu dönemde yazılmıştır. Bunlardan son ikisi eserlerini bizzat padişahın emri üzerine kaleme almışlardır. Oruç, Ruhi ve Bihiştî adlarındaki Edirneli üç tarihçi ise *Tevârih-i Âl-i Osman* yazma geleneğinin diğer örneklerini vermişlerdir. Günümüze ulaşmayan Yahşi Fakih'in Menâkıb'ından yararlanması, Çelebi Mehmed'den itibaren birçok savaşa katılması ve gördüklerini değerlendirmesi; daha sonraki tarihçilere kaynak olması bakımından yarı destanımsı, yarı gazanâme tarzındaki Âşıkpaşazâde Tarihi'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'lar içinde özel bir yeri vardır.⁵³ Neşrî'nin *Kitâb-ı Cihânnümâ*'sı ise ilk tenkidî tarih olarak kabul edilebilir. Gerçekten, kuruluşun başlayan bu eser, Âşıkpaşazâde Tarihi'nin âdeta sistemleştirilmiş şekli gibidir.⁵⁴ İdrîs-i Bitlisî'nin ise Osmanlı tarihçileri arasında çok ayrı bir yeri vardır. Kuruluşun

---

⁵⁰ Özcan, a.g.m., s. 274.

⁵¹ Abdülkadir Özcan, "Fatih'in Teşkilât Kanunnâmesi ve Nizâm-ı Âlem İçin Kardeş Katli Meselesi", *Tarih Dergisi* (1981-1982), sayı 33, s. 7-57.

⁵² *Fâtih Devrine Âit Münşeât Mecmuası* (nşr: Necâti Lugal – Adnan Erzi), Ankara 1956.

⁵³ Birçok yazması bulunan *Tevârih-i Âl-i Osman*, Âşıkpaşazâde Târihi adıyla 1332 yılında Âlî Bey, 1929'da F. Giese, 1949'da Atsız, 2003 yılında ise Osmanoğulları'nın Tarihi adıyla Kemal Yavuz ve Yekta Saraç tarafından yayımlanmıştır.

⁵⁴ Eserin yayımı iki cilt olarak 1949 ve 1957 yıllarında Ankara'da Faik Reşit Unat ve Mehmet Altay Köymen; 1951 yılında ise Leipzig'te Fr. Taeschner tarafından gerçekleştirilmiştir; son neşirini de N. Öztürk yapmıştır (İstanbul, 2008).

başlayan Heşt Bihişt, geleneksel Tevârih-i Âl-i Osmanlar tarzında olmakla birlikte, belâgatli ve mübâlağalı üslubuyla İran tarih yazıcılığının Osmanlılara girmesinde etkili olmuştur. Gerçekten İdrîs-i Bitlisî ifade ve üslup bakımlarından daha sonraki tarihçiler üzerinde müessir olmuş; hatta XVIII. yüzyılda ortaya çıkan resmî devlet tarihçileri bile onun tesiri altında kalarak konu başlıklarını genellikle Farsça veya yarı Farsça yazmışlardır.⁵⁵

II. Bayezid devrinde sadece bir olaya mahsus monografik eserler de yazılmıştır. Bu eserlerde bahsi geçen dönem ile ilgili, sosyal ve siyâsî verileri bulmak mümkündür. Bunlar içinde bu araştırmanın konusunu oluşturan ve Oruç Beğ tarafından yazılan “*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*” adlı eser de kültür tarihi kaynağı olan monografik eserlere bir örnek teşkil etmektedir.

Yavuz Sultan Selim ve ardından Kanuni Sultan Süleyman’ın uzun dönemleri daha ziyade gazânâme türü eserlerin yazıldığı devirler olmuştur. XVI. yüzyılın standart tarihleri asrın sonlarında ortaya konulmuştur. Bu yüzyıl aynı zamanda tarih edebiyatının çeşitlendiği bir asırdır. Zira ilk standart biyografik eserler olan tabakat ve tezkireler ile bibliyografya bu dönemde kaleme alınmıştır. Askerî ve siyâsî bozukluklara paralel olarak siyâsetnâme ve nasihatnâmeler de bu asırda ortaya çıkmıştır. XVII. yüzyılda genel nitelikte dünya ve Osmanlı tarihleri yanında vekayinâme türü eserlerin arttığı göze çarpar. Keza biyografik, bibliyografik, ansiklopedik ve siyâsetnâme türü eser sayısında da artış görülür. Bir sonraki yüzyıl başında Divan-ı Hümâyun’a bağlı vekayinüvislik müessesesi kurulur, daha doğrusu şehnâmenüvisliğin yerini vak’anüvislik alır; böylece resmî tarih yazıcılığı başlar ve imparatorluğun sonuna kadar devam eder. Fakat özel ve amatör tarihçiler yine eserler kaleme almaya devam ederler ve resmî vekayinâmelerin boşluklarını doldururlar.

XVIII. asırda meslek gruplarına göre biyografik eserlerin de ortaya konulduğu görülür ve bunların bazıları yapılan zeyillerle imparatorluğun sonuna kadar getirilir. İdârî ve askerî anlamda önemli değişimlerim yaşandığı XIX ve XX. yüzyıllarda tarih yazıcılığında da yenilikler görülür. Geleneksel tarih türleri yanında Devlet-i Aliyye’nin müesseselerini de kapsayan sentezci tarihçiliğin güzel örnekleri verilir. Bazı tarihçiler Batı kaynaklarından yararlanarak ciddi sentezler ortaya koyarken, Batıdan tarih tercümeleleri de yapılır. Yine bu asırlarda biyografik, ansiklopedik ve

---

⁵⁵ Özcan, a.g.m., s. 275.

nümismatik eserler yanında, ilk defa salnâmeler de yayımlanmaya başlanmış, keza ilk tarih dergileri XX. asrın ilk çeyreğinde neşredilmiştir.⁵⁶

2.3. Oruç Beğ Hakkında

2.3.1. Hayatı

Oruç Beğ'in hayatı hakkında⁵⁷ Osmanlı biyografi kitapları ve tezkirelerinde herhangi bir bilgi mevcut değildir. Eserinde kendisini “Oruç bin Âdil el-kazzâz kâtibü'l-Edrenevî” şeklinde tanıtmaktadır.⁵⁸ Bu bilgilerden hareketle Oruç Beğ'in Edirne'de doğmuş olma olasılığı vardır. Doğum tarihi bilinmemekle beraber onun 15. yüzyılın ikinci çeyreğinde doğduğu tahmin edilebilir. Osmanlı Devleti'nin eski başkenti Edirne'de yetişen Oruç Beğ bu şehirde kâtiplik yapmıştır. “Oruç Beğ” diye anılması ise bu kâtipliğinden ötürü olabilir.

Oruç Beğ'in nasıl bir eğitim aldığı, sosyal ve kültürel çevresinin ne olduğu konusunda kaynaklardan gelen herhangi bir bilgi yoktur. Eserinde kullandığı dil ve üsluba bakılırsa onun, devrin geçerli ilimlerini tahsil ettiği, Arapça ve Farsçayı bildiği söylenebilir.

Babası Âdil adında biri olup, “kazzaz” yani ipekçidir. Babinger, onun babasının ipekçilik yapmasından dolayı ailesiyle birlikte Bursa'dan Edirne'ye göçmüş olabileceğini söyler. Doğum tarihi gibi ölüm tarihi de kesin olarak bilinmemektedir.

---

⁵⁶ Özcan, a.g.m., s. 288.

⁵⁷ Geniş bilgi için bkz. Franz Babinger, *Die frühosmanischen Jahrbücher des Urudsch Quellen des islamischen Schrifttums*, Hannover 1925; aynı yazar, *Die Geschichtssreiber der Osmanen und Ihre Werke*, Leipzig 1927, s.23-24, no. 10 (*Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982, s. 25-26); F. Raşit Unat, “Oruç b. Âdil”, *İA*, c. IX, 418-419; A. Özcan, “Oruç b. Âdil”, *DİA*, c. XXXIII, 425-426; Necdet Öztürk- Murat Yıldız, *İmparatorluk Tarihinin Kalemleri Muhafızları, Osmanlı Tarihçileri- Ahmedî'den Ahmed Refik'e-*, İstanbul 2013, s.45-48.

⁵⁸ Necdet Öztürk, *Oruç Beğ Tarihi*, 1. bs., (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2014), s. XXIII.

Bu bilgilere göre Oruç Beğ; II. Mehmed devrini (1451-1481) ve II. Bayezid saltanatının (1481-1512) ise 21 yıllık kısmını idrak etmiştir.⁵⁹

Oruç'un Edirne'deki vakıflarına dair Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 1070 Nolu Tapu Tahrir Defteri'nde “*Âdil'in oğlu Oruç 905/1499-1500 yılında Edirne'de kâtip idi.*”⁶⁰ kaydı geçmektedir. Bu vakfiye kaydı, tarih yazarı Oruç'la uyuşmakta ve onun, II. Bayezid devrinde yaşayıp yaşamadığına dair kuşkuları ortadan kaldırmaktadır. Adı geçen belgedeki kayıtları değerlendiren Irene Beldiceanu-Steinherr, Oruç'un ekonomik durumu hakkında önemli bilgilere ulaşmıştır. O, Oruç'un 905/1499-1500 yılında sermayesi 4000 ve yıllık geliri 1848 akça olan bir vakıf kurduğunu, elde edilen gelirin bir kısmının Kur'an okuyucularına, özellikle Saruca Paşa ve Kerefisoğlu mescitlerinin imamlarına, sakalarına, vakfın idaresine ve hademelerine verildiğini, vakfın yöneticiliğini bizzat Oruç'un üstlendiğini bildirmektedir. Bu kayıtlarla Oruç'un ekonomik durumu ve iyiliksever kişiliği hakkında bilgi edinilmektedir.⁶¹

Necib Âsım⁶², Babinger (1925: XIV; 1927: 23; 1982: 25) ve Babinger'i tekrarlayan Unat⁶³, Oruç Beğ'i en eski Osmanlı tarihçilerinden biri olarak takdim etmişlerdir. Ancak, Oruç'a ait olduğu kesinlik kazanan bir Oruç yazmasının, 908/1502 tarihi olaylarıyla son bulması bu hükmün isabetli olmadığını göstermiştir. Babinger, 857/1453'te idam edilen Çandarlı Halil Paşa için “zamanımızun veziri” referansından hareketle Oruç'un II. Mehmed zamanında yaşadığını, onun eserinin nesir türündeki en eski Osmanlı tarih kaynağı örneği olduğunu iddia etmiş ve anonim

---

⁵⁹ Öztürk, *a.g.e.*, s.XXIII.

⁶⁰ Irène Beldiceanu-Steinherr, “Un legs pieux du chroniqueur Oruç”, *BSOAS*, XXXIII (1970), s. 359-369.

⁶¹ Öztürk, *a.g.e.*, s.XXIV.

⁶² Necib Âsım Yazıksız, “Osmanlı Tarihnevîsleri ve Müverrihleri”, *Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*, Cüz 1 (1326), s. 42.

⁶³ F. Reşit Unat, “Oruç b. Âdil”, *İA*, c. IX, 418-419.

kroniklerin, Oruç yazmalarının kısaltılmış, uzatılmış ya da değiştirilmiş metinler olabileceğini ileri sürmüştür.⁶⁴

Ménage⁶⁵, Oruç'un kimliği ve eseri üzerinde yaptığı iki değerli incelemesinde yeni düşünceler ileri sürmüş ve Babinger'in çalışmasından sonra ortaya çıkan Oruç yazmalarına dikkat çekmiştir. Oruç yazmalarının filolojik karşılaştırmalarını yapan Ménage, bu kroniğin II. Mehmed zamanında değil, II. Bayezid zamanında yazılmış olduğunu delilleriyle ortaya koymuştur. O, bu hükmünü, Beldiceanu-Steinherr'in bahsedilen çalışmasıyla da desteklemiştir.⁶⁶

2.3.2. Eseri: Tevârih-i Âl-i Osman

2.3.2.1. Adı

Oruç Beğ, çağdaşı Âşıkpaşazâde ve bu dönemin diğer tevârih yazarları gibi Osmanlıların tarih sahnesine çıkışlarından kendi zamanına kadar gelen genel bir Osmanlı tarihi (1288-1502) yazmıştır. Sadece Osmanoğullarının tarihini anlatan bu tür eserler, umûmî olarak "*Tevârih-i Âl-i Osman*" biçiminde adlandırılmıştır. Oruç Beğ de bu geleneğe bağlı kalarak eserini aynı şekilde adlandırmıştır.⁶⁷

Bununla beraber incelenen nüsha "*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*" olarak adlandırılmıştır. Eserde Oruç Beğ'in tevârihinden sadece II. Bayezid Han Dönemi anlatılmıştır. II. Bayezid devrinde bu şekilde, sadece bir olaya mahsus monografik eserler yazılmıştır. 1481-1501 yıllarını kapsamı dolayısıyla eserin menâkıb olarak adlandırılmış olma ihtimali yüksektir.

---

⁶⁴ Franz Babinger, "*Die frühosmanischen Jahrbücher des Urudssch Quellen des islamischen Schrifttums*", Hannover 1925, s.VIII-IX.

⁶⁵ V.L. Ménage, "On the recensions of History of the Ottomans", *BSOAS*, XXX (London 1967), s. 314-322.

⁶⁶ Öztürk, *a.g.e.*, s.XXIV.

⁶⁷ Öztürk, *a.g.e.*, s.XXIV-XXV.

2.3.2.2. Konusu

Eserin tamamı II. Bayezid dönemini kapsamaktadır. Yaprakların karışmasından dolayı kronolojik sıra değişmiş gibi görünse de varaklar düzenli sıralandığında kronolojik sıraya uyulduğu söylenebilmektedir. Sırasıyla Yenişehir Savaşı, Karaman seferi, Kili ve Akkirman seferleri, Boğdan seferi, Osmanlı-Memlûk savaşları, Osmanlı- Lehistan savaşı, İnebahtı seferi ve 1481-1501 yıllarında gelişen diğer siyâsî, içtimâî olaylara değinilmiştir. Diğer nüshalardan farklı olarak eser 906 (m.1501) yılında Moton ve Koron kalelerinin fethiyle sonlandırılmıştır. Diğer nüshalar 908 (m. 1503) yılında sonlandırılmıştır.

2.4. Oruç Beğ'in Tevârih-i Âl-i Osman Nüshaları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Oruç Beğ'e ait olduğu kesinlik kazanan altı yazma vardır. Bunlardan birisi Manisa'da, üçü Paris'te, diğer ikisi ise Londra'dadır.⁶⁸

1. *Oxford Bodleian Kütüphanesi (Ravel, or. 5):*

2. *Paris Bibliotheque Nationale, (Supplement Turc 1047):*

149 yaprak, ilk sayfada 14, son sayfada 9 satır, diğer sayfalarda 19 satır, nesih. Birkaç istisna dışında bütün kronoloji rakamlarla gösterilmiştir.

Yazmanın, kimi sayfaları geniş ölçüde hasarlıdır. Bazı kelimeler, muhtemelen renkli mürekkeple yazılmış olması yüzünden, okunamayacak derecede kötü durumdadır.

Bu nüsha, II. Bayezid devrinde yazılmıştır.

3. *Paris Bibliotheque Nationale, (ancien fonds Turc 99):*

186 yaprak, birinci sayfada 12, son sayfada 10, diğer sayfalarda 13 satır, harekeli nesih. Bütün olayların kronolojisi, bir iki istisna ile yazıyla gösterilmiştir.

Her iki Paris nüshası karşılaştırıldığında tarihler, olaylar, sayı ve yer adları bilgilerinde farklılık olduğu görülür. Ayrıca olayların tasvirindeki sıralamada da uyumsuzluk söz konusudur. Her iki nüsha, imla bakımından, herhangi bir delile gerek olmaksızın değişiklik göstermektedir.

4. *Manisa Genel Kütüphanesi, (Muradiye nu. 5506/2):*

⁶⁸ Öztürk, a.g.e., 2014, s. XXXVI- XXXII.

Bu nüsha, bir derginin ikinci eseri olarak 143-236. yaprakları arasında yer alır.

İlk sayfanın dört ve beşinci satırlarında “Oruç b. Adil el-[kazzaz] katibü'l-Edrenevî” kaydı yer alır. Bu kayıta, babasının meslek adının (kazzaz) geçmemesi müstensih dalgınlığından kaynaklanan bir atlama olması mümkündür. Nesih ile yazılan eserin her sayfası genellikle 15 satırdan oluşmaktadır. Yazıldığı tarih belli olmayan, buna mukabil en eski nüsha olarak kabul edilen bu nüshanın sonu eksiktir. CD ve fotokopideki duruma göre dağınık olan yazmanın sayfaları düzene sokulmaya çalışılmış, ancak bu işlem, kronoloji ve olayların sırası dikkate alınmadan yapılmıştır. Sayfaların birkaç kez numaralandığı görülmektedir.

Bu yazmanın II. Bayezid devrinde kopya edildiğine dair önemli işaretler bulunmaktadır. Bayezid için kullanılan “zamanumuzun padişahı”, “padişahumuz” gibi ifadeler sıkça geçmektedir.

Bu nüshadaki ilk ve son kronoloji kaydı şöyledir: “hicretin sene 687 altı yüz seksen yedi yılından ta hicretin 906 tokuz yüz altısına gelince zamanumuzun padişahı”

5. Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi (Dd. II, 15):

Oruç Beğ'e ait bu iki nüsha Alman Türkolog Fr. Babinger tarafından Arap harfleriyle yayınlanmıştır (Hannover 1925). Babinger, çalışmasının önsözünde Oruç yazmalarına nasıl ulaştığını belirttiikten sonra girişte, genel olarak Tevârih-i Al-i Osmanlar, Oruç'un hayatı, eseri, nüshaları ve özellikleri, Oruç'tan ilk söz eden Türk tarihçileri gibi konular üzerinde durmuştur.

Babinger neşrinde Oxford nüshası 3-75. sayfaları içine almakta ve 872/1467- 8'de sona ermektedir. Cambridge nüshası ise eserin 79-139. sayfalarını işgal etmekte olup 899/1493-4 yılına kadar gelmektedir. Babinger, kelime ve ifade farklılıkları son derece fazla olduğundan, iki nüsha arasındaki farkları göstermemiştir.

Babinger'in bu çalışması Atsız tarafından sadeleştirilerek yayınlanmıştır (İstanbul, 1972). Atsız, Babinger'in Oxford nüshasını çalışmasına esas almış ve bu nüshanın bittiği yerden Cambridge nüshasıyla devam ederek çalışmasını tamamlamış ve sonuna, kötü durumdaki Manisa yazmasının fotokopisini de eklemiştir.

6. Paris Bibliotheque Nationale, (Supplement Turc nu. 922):

Bu çalışmanın konusunu oluşturan nüshadır ve Roboly nüshası olarak da geçer. Kissling'in, anonim kabul ettiği bu yazma, İstanbul'da Etinne Roboly tarafından

1145/1732-33 yılında, öğrenci çalışması olarak, Fransızcaya çevrilmiştir. Kissling'in Almanca kaleme aldığı "*Die anonyme altosmanische Chronik über Sultan Bâyezid II.*" adlı ilk makalesinde kısa bir girişten sonra Roboly'nin çeviri hataları ve atlamalarına dair bazı örnekler üzerinde durur; makalesinin sonunda ise Roboly'nin kopya ettiği metnin Almanca çevirisini verir. Kissling, "*Eine anonyme altosmanische Chronik über Sultan Bâyezid II.*" adlı ikinci makalesinde ise, yine kısa bir girişten sonra, bu nüshanın, II. Bayezid devri ile ilgili kısmının transkripsiyonunu vermiştir.

Ménage "*Another text of Uruğ's Otoman Chronicle*" adlı çalışmasında, Roboly'nin Fransızcaya çevirdiği metni diğer Oruç nüshalarıyla karşılaştırdıktan sonra, bunun son derece tahrif edilmiş ve aynı zamanda eksik bir Oruç yazması olduğu sonucuna varmıştır.

Bu iki nüsha ile Roboly nüshası ehil olmayan ve ihmalkâr müstensihler tarafından yazılmış olup, noksanlıkları yanında erken tarihte bitmeleri gibi özellikleri dolayısıyla bugün değerlerini yitirmişlerdir.

Oruç kroniğinin yazmaları, kuşkusuz, yukarıdakilerle sınırlı değildir. Babinger ve muhtemelen ondan aktaran Atsız, Oruç'un muhtasar ve tahrif edilmiş diğer nüshalarına işaret etmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MENÂKIB-I SULTAN BAYEZİD HAN B. MUHAMMED HAN ADLI NÜSHANIN ŞEKİL, ÜSLUP, MUHTEVÂ ÖZELLİKLERİ VE ŞAHİS KADROSU

3.1. Roboly Nüshasının Şekil Özellikleri

Çalışmanın konusunu oluşturan nüsha Fransa Millî Kütüphanesi'nde Bibliothèque nationale de France. Département des Manuscrits. Supplément turc 922 numarada bulunmaktadır. Eser 64 varaktan oluşmaktadır.

Olayların kronolojik sıralaması göz önüne alındığında varakların karıştığı tespit edilmiştir. 8b'den sonra 17a, 24b'den sonra 33a, 16b'den sonra 25a, 32b'den sonra 41a ve 40b'den sonra 9a'nın gelmesi gerekmektedir.

Eserin Osmanlı Türkçesi bölümü 1b'den başlayıp 64a'da son bulmuştur. Fransızcaya çevirisi de yapılan bu eserin çeviri bölümü 175 sayfadır. Eserin Fransızca bölümünden örnek sayfalar "Ekler" bölümünde verilmiştir.

Eser, harekesiz ve matbu hat ile yazılmış olup 21 × 15.5 santimetre boyutundadır. Nüshanın orijinal hali elimizde bulunmadığından kağıt türü tespit edilememiştir. Kapağı kabartmalı ve yaldızlı kırmızı deridendir. Eser siyah mürekkeple yazılmıştır. Mürekkep belirgin olup yazıda bir tahrip ile karşılaşılmamıştır.

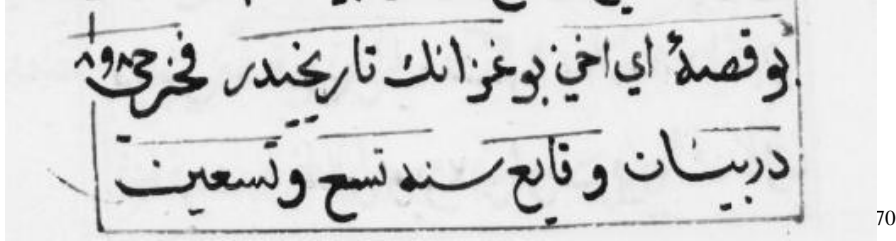
Eser cetvel içindedir. Başlangıcında tezyinli mihrabiye bulunmaktadır:

Şekil 3.1: Roboly Nüshası Birinci Varak: Mihrabiye

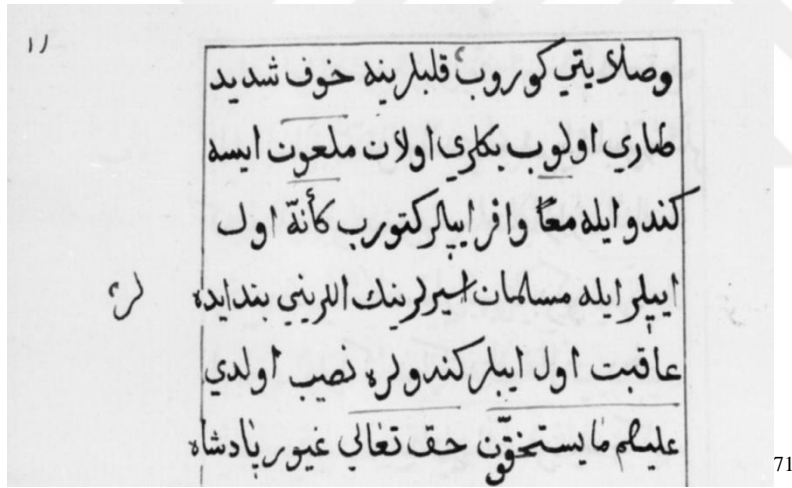
⁶⁹ Paris Bibliothéque Nationale, (Supplément Turc nu. 922), vrk. 1b.

Her bir varak tek sütun halinde tertip edilmiş olup her sütunda 11 satır bulunmaktadır. Metinde yazılar düz olarak yazılmıştır. Her olayın sonunda tarihi belirtilmiştir. Mensur şekilde yazılan eserde tarih düşürülen bir beyit de bulunmaktadır:

Şekil 3.2: Roboly Nüshası 12 b: Beyit Örneği

Eserin Fransızca çevirisi yapılırken okunamayan kelimelerin üzeri çizilmiştir. Sayfa kenarlarına numaralandırma yapılmıştır:

Şekil 3.3: Roboly Nüshası 11 a: Çizilmiş Kelimeler ve Numaralandırılmış Sayfa

⁷⁰ A.g.n., vrk.12b.

⁷¹ A.g.n., vrk. 11a.

3.2. Roboly Nüshasının Dil ve Üslûp Özellikleri

Oruç Beğ, XV. yüzyılın ikinci yarısına ait bir tarihçi olduğuna göre, dili de Eski Türkiye Türkçesinin (13.-15. yüzyıllar) son devresine girer. Gerçekten de, Oruç Beğ'in dili bu yüzyıllar Türkçesinin özelliklerini yansıtır. Yazarın dilinde, devrin genel eğilimlerinden küçük sapmalar görülmekte olsa da, bunlar önemsizdir ve bu özellik devrin başka birçok eserinde de görülmektedir.⁷²

Oruç Beğ'in dilindeki asıl önemli husus, onun Türk nesir dilinin gelişmesindeki önemli bir merhaleyi yansıtmış olmasıdır. Oruç Beğ ve çağdaşı Âşıkpaşazâde Türkiye Türkçesi'nin nesir dilinin gelişmesinde önemli kilometre taşlarıdır. Anonim Türkçe kronikleri de bu kategoriye dâhil edebiliriz.⁷³

Oruç Beğ'in nesir diliyle yazdığı eserini beyit, şiir, nazım, mersiye başlıklı altında, farklı sayıda beyitlerden oluşan şiirlerle süsleyerek eserini renklendirmiştir.⁷⁴ Fakat diğer nüshalarda daha fazla görülen bu şiirlere incelenen eserde çok görülmemiştir. Eserde sadece 12b varakta bir savaşa tarih düşürülen beyitle karşılaşmıştır.

Oruç Beğ'in eserinde dikkat çeken diğer husus ise sade bir anlatımla güçlü tasvirlerin kullanılmasıdır. Örneğin 27 cemaziyelevvel 904 (m. 10.01.1499) yılında olan kar yağışı ve sonucunda birçok kişinin helak olması eserde şu tasvirlerle anlatılmıştır:

"...emr-i haqqkla bir afet-i semâvi zuhûr itdi. ya'nî bir mertebe kâr yâğûb on beş kârışdan ziyâde olub ne at ne deve/ ne insân geçmek mümkün olmadı. Ertesi günü gâyet şouk olub bütûn 'asker mütezil olub elli biñden ziyâde adam ve ât helâk oldı. Şöyle rivâyet olundu ki âclıktan âtlar ırlerini çüllarını yediler. Halk aclıktan at eti yediler. Ve şoukdan çok kimseniñ ayakları elleri düşdi." (bkz. çm. 48b ve 49a).

Eserde ayrıca ayetlere ve kalıplaşmış Arapça ifadelere de sıklıkla yer verilmiştir. Örneğin Bosna sancakbeyi Yakup Paşa'nın Kırbova savaşı esnasında düşman kuvvetleri karşısında sayıca az olan askerlerimizin neticede galibiyet kazanması Bakara suresinden bir ayete örneklendirilmiştir. Bu bölüm şu şekilde geçmektedir:

---

⁷² Necdet Öztürk, *Oruç Beğ Tarihi*, 1. bs., (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2014), s.XXXII.

⁷³ Öztürk, *a.g.e.*, s. XXXII.

⁷⁴ Öztürk, *a.g.e.*, s. XXXII.

“asker-i İslām leşker-i küffār yanında neferāt kalīle iken غَلَبَتْ فِئَةٌ كَثِيرَةٌ الْأَهْبَادِنِ (Nice az bir topluluk, daha çok olan bir topluluğa Allah'ın izniyle galip gelmiştir) (Bakara 249)” (bkz. çm. 9a)

Oruç Beğ'in eserinde dikkat çeken bir husus da günlerin farsça yazılmasıdır. Örneğin:

“cemāzīye'l-evvelīn yigirmi yedinci günü pencşenbih gicesi idi...” (bkz. çm. 48b), “rebi'ulevveliniñ yigirmi birinci günü ki seşenbe günü idi Edirne şehrinde iħrāk vāki' olup bezistān ve çārsular ve bit-bāzārı tahtü'l-ka'l'a ve sâ'ir yerleri bi'l-cümle sūzān oldu” (bkz. çm. 5a-5b), “muħarreme'l-ħarāmūn on üçüncü günü yekşenbih günidi. ħişāra yüridiler.” (bkz. çm. 61b)

Hicrî takvimin kullanıldığı eserde her olayın sonunda “fī sene ...” ibaresiyle tarih düşürülmüştür. Örneğin “Velādetes fī sene 856 cülūses fī sene 886...” (bkz. çm. 1b)

Oruç Beğ'in dilindeki diğer özellik ise, sade bir anlatımı tercih ederek zaman zaman Edirne ağzının, dolayısıyla da Balkan Türkçesi'nin onun eserine kısmen yansımış olmasıdır. Ayrıca bir olayı anlatıp bitirdikten sonra okuyucuya yeni bir olayı anlatacağını genellikle “defa”, “defa girü”, “girü”, “ve girü”, “defa ve girü” gibi ifadeler kullanarak haber vermesi de dikkat çeken bir diğer unsurdur.

3.3. Metnin Muhtevâ Özellikleri

Nüshada sadece II. Bayezid Han Dönemi anlatılmıştır. 1481- 1501 yıllarını kapsamaktadır. İncelenen nüshada cenk esnasında yaşanan çeşitli menkıbelere ve yine o dönemde yaşanan deprem, salgın hastalık, kuraklık gibi olaylara yer verilmiştir. Araştırmada, siyâsî olayların tamamı değil nüshada daha detaylı anlatıldığı belirlenen II. Bayezid Han ve Cem Sultan arasındaki mücadele sonucu yapılan Yenişehir Muharebesi, Kili ve Akkirman kalelerinin fethi, Osmanlı-Memlûk savaşı ve Osmanlı-Venedik savaşı ele alınmıştır. Sosyal olaylardan ise “küçük kıyamet” olarak adlandırılan depremlerin, yangınların, kıtlığın, güneş tutulmasının ve veba salgınının nüshada ele nasıl ele alındığı incelenmiştir.

3.3.1. Siyâsî Olaylar

Fâtiḥ Sultan Mehmed'in 3 Mayıs 1481'de ölümü, II. Bayezid ile Karaman sancak beyi olan kardeşi Cem Sultan'ı tahta geçme konusunda karşı karşıya getirmiştir.

Fâtih'in düzenlediği kanunnâmede padişah olacaklara "nizâm-ı âlem" için kardeşlerini öldürme hakkı tanınması, şehzâdeler arasındaki saltanat mücadelesine yaşamak arzusu gibi bir mahiyet de vermiştir. Babasının vefatını 7 Mayıs'ta öğrenen II. Bayezid 4000 atlı ile yola çıkarak 21 Mayıs'ta Üsküdar'a ulaşmış, 22 Mayıs 1481'de toplanan Dîvân-ı Hümâyun, Şehzâde Korkut'un saltanatı babasına bıraktığını ilân etmiştir.⁷⁵

II. Bayezid'in saltanatının başlangıcında karşı karşıya kaldığı en önemli olay Cem Sultan'ın tahtı ele geçirme teşebbüsleridir. Babasının kendisine olan meylini bilen Cem Sultan, İstanbul'daki yandaşları tarafından babasının vefatı üzerine acele ile İstanbul'a çağırılmıştır. Fakat en büyük destekçisi olan Karamânî Mehmed Paşa'nın yeniçeriler tarafından öldürülmesi kendisi için önemli bir güç kaybı olmuştur. Babasının ölüm haberini alan Cem Sultan, 8 Mayıs 1481 tarihinde Konya'dan Bursa'ya doğru harekete geçmiştir. Bursa yakınlarında çıkan ilk çatışmada Bayezid'in kuvvetleri, Cem Sultan karşısında mağlup olmuştur. Saltanatının daha ilk günlerinde yaşanan bu başarısızlık, II. Bayezid'in bizzat harekete geçmesine neden olmuştur.⁷⁶

Nüsha, II. Bayezid Han'ın tahta cülusundan sonra kardeşi Cem Sultan ile giriştiği mücadelelerle başlamıştır. Cem Sultan Bursa'ya gitmiş, isyan tertip etmiş, çevredeki toprakları kabz etmiştir. Bunu haber alan II. Bayezid Han, Ahmet Paşa komutasındaki askeri ile Yenişehir üzerine gitmiş ve orada Cem Sultan ile mücadele etmiştir. Mücadele fiilen başlamadan önce topladığı kuvvetlerle Bursa'ya giren Cem Sultan, adına hutbe okutmuş, para bastırmış ve padişahlığını ilân etmiş; arkasından imparatorluğu paylaşmak teklifinde bulunmuştur. Bayezid ise saltanatın bölünemeyeceğini belirterek bunu reddetmiş ve Cem Sultan'ın üzerine yürümüştür, olaylar böyle cereyan etmiştir.⁷⁷ Fakat Cem Sultan'ın Bursa'ya gittiğinde hutbe okuttuğu, padişahlığını ilan ettiği, saltanatı paylaşmaya yönelik teklif götürdüğüne dair bilgiler menkıbede eksik olarak aktarılmıştır.

---

⁷⁵ Şerafettin Turan, "II. Bayezid", *DİA*, İstanbul, c. V (1992), s. 234.

⁷⁶ Özgür Kolçak ve Özgür Oral, *Kuruluş ve Yükseliş Devri Osmanlı Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 2021, s.163.

⁷⁷ Turan, a.g.m., s.235.

Nüshada bu olayların devamında Yenişehir Savaşı (1481) anlatılmıştır. Bayezid Han'ın Yenişehir ovasında kardeşi Cem'le yapmış olduğu bu savaş onun bizzat yönettiği ilk savaştır. Burada Cem Sultan mağlup olup Karaman'a doğru gitmiş, giderken de II. Bayezid'in azebler ağası olan Mahmud Ağa'yı esir etmiştir. II. Bayezid'in askerleri Cem Sultan'ın peşine düşmüş bunun üzerine Cem Sultan Mısır'a firar etmiştir. Taht üzerinde hak iddia eden Cem Sultan, ağabeyisine yenilince Memlük sultanına sığınmıştır, fakat azebler ağasını esir ettiğine dair veriye ulaşamamıştır.⁷⁸ Cem Sultan, Memlüklerden aldığı destekle⁷⁹ yeniden Anadolu'ya dönerek başladığı mücadeleyi bir kez daha kaybedince bu sefer de Rodos Şövalyeleri'ne sığınmıştır. Nüshada da Cem Sultan'ın Mümlüklülerden, Varsakoğulları'ndan ve Turgutoğulları'ndan destek aldığı bölümleri geçmiştir. Bu durum, nüshanın siyâsî verilerle paralellik gösterdiğini, tarih araştırmalarına kaynak olabileceğini göstermektedir. Tabii bazı detaylar gözden kaçırılmış ya da kasten anlatılmamıştır. Nitekim, 20 Haziran 1481 tarihindeki bu savaştan hemen önce, Avlonya'dan geri çağrılan, Bayezid'in öteden beri arasının açık olduğu Otranto fatihi Gedik Ahmed Paşa'nın⁸⁰ İznik'te II. Bayezid tarafından huzura kabul edildiği detayı

---

⁷⁸ Turan, a.g.m., s. 235.

⁷⁹ Selahattin Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı*, Ankara (1966): s.96.

⁸⁰ "...yıllar önce Sultan Mehmed, Uzun Hasan'a karşı sefere çıktığında oğulları da bu sefere katılmışlardı. Bu savaş sırasında Bayezid'in kumanda ettiği sağ cenahta şu olay vuku bulmuştu: Sultan Mehmed, Bayezid'in kumanda ettiği tarafın savaş düzenine baktı ve oradaki alayların ve safların bazısında düzensizlik ve karışıklık bulunduğunu fark etti. Bu yüzden Sultan Mehmed, Gedik Ahmed Paşa'ya oraya gitmesini, Bayezid'in savaş düzenini daha iyi tanzim etmesini ve kendi kumanda gücüyle düzene sokmasını buyurmuştu. Bunun üzerine Ahmed Paşa elinde bozdoğanı (gürz) ile birlikte mezkûr sağ cenahın sevk ve idaresini üzerine aldı ve kendisi de Sultan Bayezid'in yanına geldi. Bayezid, Gedik Ahmed'e ne istediğini ve kendi cenahında işinin ne olduğunu sorduğunda, aynı şekilde Ahmed de ona karşılık verdi ve bu şekilde bir savaş düzeninin kurulamayacağını ve alayların tanziminin bu şekilde olamayacağını hiç de yumuşak olmayan bir ifadeyle şehzâdeye karşılık verdi. Bunun üzerine Bayezid kendisinin tehditkâr bir şekilde sorguya çekilmesine çok içerlerdi ve Gedik Ahmed'le yeri ve zamanı geldiğinde hesaplaşacağını ona söyledi. Gedik Ahmed Paşa Bayezid'e şu karşılığı verdi: 'Bana ne yapabilirsin? Günün birinde hükümdar olursan ben de bu kılıcımı artık kuşanmam!' Ahmed Paşa, Sultan Bayezid'in elini öpmeğe geldiğinde aralarında geçen o hâdiseyi ve onun o zamanki sözlerini unutmamış ve kılıcını atının eyerine

nüshada geçmemektedir. Bu örnek bazı detayların eksik aktarıldığını kanıtlar niteliktedir.

Bayezid Han'ın Cem Sultan ile saltanat savaşının ilk sonucu Otranto'nun (Puglia/Pulya) elden çıkmasıdır.⁸¹ Nüshada, sene 886 belirtilerek bu olaya da değinilmiştir. Detay olarak İtalyanlar'ın Pulya kalesini⁸² alıp üç binden fazla Müslüman'ı esir ettiği bilgisi verilmiştir. İtalya'da sağlanmış olan üs kaybedildikten sonra Napoli Krallığı ile esirlerin geri verilmesini öngören ve tarafların tebaalarına ticaret serbestliği tanıyan bir anlaşma yapılmıştır.⁸³

Yukarıda kısaca bahsedildiği üzere tam bu esnada Mısır'a sığınan Cem Sultan, Karamanoğulları'nın daveti üzerine⁸⁴ Anadolu'ya geçmiştir. Konya'da II. Bayezid Han'ın ordusuna mağlup olup önce Rodos'a, ardından da Fransa'ya firar etmiştir. Yine bu sene II. Bayezid, Cem Sultan'la mücadelesinde kendi yanında olan, ancak Cem Sultan'dan yana olduğundan kuşkulandığı Gedik Ahmet Paşa'yı idam ettirmiştir.⁸⁵ Eserde 6 Şevval 887 tarihi ile verilen bu olay gerçeğe uygun verilmiştir⁸⁶ ve “Şevval ayının altıncı gününde Ahmed Paşa'yı zümre-i şühedaya ilhak eyledi” ifadeleriyle geçmiştir. Ayrıca Gedik Ahmet Paşa'nın idamından sonra

---

asmıştı. Sultan Bayezid bu durumu görünce Ahmed'in eski hâdiseyi henüz unutmamış olduğunu anladı. Nihayet bunun üzerine Ahmed'e atı tekrar getirildi ve atına bindi. Fakat Sultan Bayezid hükümrانlığının bir işareti olarak eline taşıdığı asâyı Gedik Ahmed Paşa'ya doğru uzattı ve şu sözleri söyledi: ‘Lala, uzun süre birbirimizi görmedik! Hâlihazırdaki gidişat yeniden birbirimize bağlı olarak müşterek işe koyulmamızı gerektiriyor. Kılıcını al, kuşan ve vaktiyle olup bitenleri unut!’...” (Necdet Öztürk, *Haniwaldanus Anonim'ine Göre Sultan Bayezid-i Velî*, İstanbul, 1997, s.4)

⁸¹ Turan, a.g.m., s.235.

⁸² Eserde Otranto, Pulya ismiyle geçmektedir.

⁸³ Turan, a.g.m., s.235.

⁸⁴ Eserde Cem Sultan'ın ayrıca, Varsak beyleri, Turgutoğulları ve boy beyleri ile ittifak ettiği geçmektedir. (bkz. çm. 4a)

⁸⁵ Nüshada Gedik Ahmed Paşa'nın II. Bayezid tarafından geri çağırılması ve ordunun başına geçmesi anlatılmamış fakat idam edildiği tarih ele alınmıştır. Bu durum, bilgilerin eksik ve kopuk verildiğini örnekler niteliktedir.

⁸⁶ Hedda Reindl, “Gedik Ahmed Paşa”, *DİA*, İstanbul, c. XIII (1996): s.544.

Davut Paşa'nın vezirliğe yükseldiği⁸⁷ de eserde geçen diğer bilgilerden biridir. Bu örnekler, menâkıbların târîhî verilere ışık tutup kaynaklık ettiğini kanıtlar niteliktedir. Nüshada olaylar H. 888 (M. 1483) yılında Muharrem ayının ortasında Karamanoğlu Kasım Bey'in ve yine bu sene II. Bayezid Han'ın büyük oğlu şehzâde Abdullah'ın vefat etmesi ile devam etmiştir. Bu ifadeler de târîhî verilerle tutarlılık göstermesi hasebiyle dikkat çekmektedir.

Bu olayların devamında, Boğdan Voyvodası Stefan cel Mare'nin Bulgaristan'a saldırması ve Tuna ağzında üslenen korsanların Türk donanmasına zarar vermeleri üzerine Bayezid bizzat sefere çıkmak zorunda kalmıştır. Bu Boğdan seferinde Kili (15 Temmuz 1484) ve Akkirman (4 Ağustos) kaleleri alınarak Stefan yıllık vergiye bağlanmış ve Kırım'a karadan ulaşım sağlanmıştır. Kaybettiği yerleri geri almaya çalışan Stefan ise bunu başaramayacağını anlayınca 1501'de Osmanlılar'la yeni bir barış imzalamıştır.⁸⁸ Eserde II. Bayezid'in Boğdan Seferi'ne değinilmiş, Kili ve Akkirman Kaleleri'nin fethi anlatılmıştır. Nüshada yer alan bilgilere göre bu seferlerden fazlaca ganimet elde edilmiştir. Bu durum, "*Hüda-yı mucizât ile muzaffer olup gayet doyum oldu...*" (bkz. çm. 7b) ifadeleriyle belirtilmiştir. 27 Cemaziyelahir 889⁸⁹ tarihinde Kili; 25 Recep 889⁹⁰ tarihinde Akkirman fethedilmiştir. Fakat bu tarihler gerçek tarihlerle uyuşmamaktadır, yakın tarihler kullanılmıştır.

Bayezid devrinin en önemli olayı Memlükler'le altı yıl süren bir savaşa girilmesidir. Memlük Sultanı Kayıtbay, II. Mehmed'in ölümü üzerine Osmanlılara baş sağlığı dilememiş, II. Bayezid'in cülûsunu tebrik etmemiştir. Bu davranış iki taraf arasında

---

⁸⁷Rumeli beylerbeyliğinde görev yapan Davud Paşa çok geçmeden vezirliğe yükselmiş ve 1483 yılında İshak Paşa'nın yerine veziriazamlığa tayin edilmiştir. (bkz. Şerafettin Turan, "Koca Davud Paşa", *DİA*, İstanbul, c.IX (1994): s.37)

⁸⁸ Turan, a.g.m., s.235.

⁸⁹ Mîlâdî takvimde 22 Temmuz 1483 tarihine denk gelen bu ifade yanlış verilmiştir. Çünkü Kili, 15 Temmuz 1484 tarihinde fethedilmiştir. (bkz. İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, c.VIII. (Tenkidli Transkripsiyon), haz. Ahmet Uğur, Ankara, 1997, s.29)

⁹⁰ Mîlâdî takvimde 18 Ağustos 1484 tarihine denk gelen bu tarih yanlış verilmiştir. Çünkü Akkirman, 4 Ağustos 1484 tarihinde fethedilmiştir. (bkz. İbn Kemâl, a.g.e., s.29)

soğuk rüzgârların esmesine sebep olmuştur.⁹¹ Ayrıca II. Bayezid ile Cem Sultan arasındaki taht mücadelesinde Cem Sultan'ın aldığı mağlubiyet üzerine Memlük Sultanı Kayıtbay'a ilticası ve desteklenmesi (1481)⁹², Hindistan'daki Behmeni hükümdarı Muhammed Şah'ın Osmanlılara gönderdiği hediyelere Memlüklerce el koyulması⁹³, hac yollarının güvenliği⁹⁴ gibi hususlarda yaşananlar da işin tuzu biberi olmuştur. Bu sebepler, Çukurova'da ve Dulkadiroğulları Beyliği üzerinde üstünlük kurma yarışı iki devleti karşı karşıya getirmiştir.

Nüshada Osmanlı-Memlük mücalesine değinilen bölümlerde Memlük askerleri Osmanlı ordusuna tuzak kurmuş ve gafil avlayarak savaşın Osmanlı ordusunun aleyhine seyretmesine sebebiyet vermiştir. Savaşın bu ilk etabında Osmanlı askerleri pek çok Memlük askerlerini öldürdülerse de iki ordunun Adana yakınlarında 15 Mart 1486'daki karşılaşmasında Hersekzâde, Memlük emiri Özbek karşısında Osmanlı ordusu ezici bir şekilde yenilmiştir.⁹⁵ Nüshada bu durum "...Arab kalleşleri bunları (Osmanlı ordusunu) gafil bulup üzerlerine yürüyüp cenk-i azîm ettiler. Hayli adem helak oldu." (bkz. çm. 8a) ifadeleriyle aktarılmıştır. Yukarıda birçok yerde de ele alındığı üzere, yazılanların gerçekte uyuşması nüshanın tarihe ışık tuttuğunu kanıtlar niteliktedir.

Savaşın ilk zamanlarında Osmanlı askerlerinin hezimete uğradığı padişaha haber verilmiştir. Nüshanın devamında, Osmanlı kuvvetlerinin yenildiği haberini alan II. Bayezid, bir ordu hazırlatıp başına damadı Anadolu beylerbeyi Hersekzâde Ahmed

---

⁹¹ Âşıkpaşazâde, *Osmanoğulları'nın Tarihi Tevârih-i Âl-i Osmân*, Haz. Kemal Yavuz-M.A. Yekta Saraç, İstanbul, 2007, s. 257; Tansel, *a.g.e.*, s. 94.

⁹² Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşrî Tarihi*, C. II, yay. Faik Reşit Unat-M. Altay Köymen, Ankara, 1987, s. 207-8; Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebî, *Solak-zâde Tarihi*, C. I, haz. Vahid Çabuk, Ankara, 1989, s. 374. Cem Sultan meselesi Osmanlıların sadece Memlükler ile arasında kalan bir mesele olmakla kalmamış, uluslararası bir mesele haline gelerek Osmanlı Sultanı II. Bayezid'i bir hayli uğraştırmıştır.

⁹³ Tansel, *a.g.e.*, s. 93-4.

⁹⁴ Hoca Sadedin Efendi, *Tacü't-Tevârih*, c. III, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara, 1999, s. 244; Tansel, *a.g.e.*, s. 94.

⁹⁵ Solak-zâde, *a.g.e.*, c. I, s. 404; Hoca Sadedin Efendi, *a.g.e.*, c. III, s. 250-251; Tansel, *a.g.e.*, s. 99-102.

Paşa'yı tayin etmiş, Rumeli beylerbeyi Hızır Beyoğlu Mehmed Paşa'yı da onun emrine vermiştir.⁹⁶ Nüshada anlatıldığına göre paşalar müşavere ederek orduyu üç bölük etmiş, düşmanı şaşırtnmış ve Osmanlı ordusu düşman askerinin hezimetini görmüştür. Yine anlatıldığına göre cenk esnasında Ferhat Bey kaybolmuştur. Fakat bölgenin muhafazasından sorumlu Ferhad Bey, Musa ve Mustafa kardeşlerle, Memlûk kuvvetlerine karşı duramayıp, çatışmalar sırasında öldürülmüştür, kaybolmamıştır. Bu beylerin yanında pek çok asker de hayatını kaybetmiştir.⁹⁷

Kahire'ye dönen Memlûk ordusu yanlarında pek çok esir ve ganimetin yanında en önemlisi Hersekzâde Ahmed Paşa'yı getirmiştir. Paşa, Memlûklülere esir düşmüştür. Hersekzâde Ahmed Paşa ve diğer askerler boyunlarına zincir vurularak Kahire sokaklarında dolaştırılmışlardır. Bu esirler arasında Mustafa Paşa'nın oğlu, İsfendiyaroğlu Kızıl Ahmed, Sancakbeyi Ahmed ve Kilercibaşı Süleyman Ağa da vardır.⁹⁸ Hersekzâde Ahmed Paşa'nın esir düştüğü bölümler nüshada şöyle anlatılıyor: “ ...bir gece düşman kuvvetleri biz cenk etmeyiz diye aldatarak hucüm eder. Vuruşma esnasında Hersekoğlu Ahmed Bey'in atı sendelenir, attan düşer ve yaralanır. Bu sebepten güçsüz düşer ve kaçma fikrinde iken askerler görür. Yakalayıp Memlûk komutanına iletirler. ” (bkz. çm. 17a) Gerçeğe uygun anlatılan bu ifadeler, eserin tarih araştırmalarına kaynaklık edebileceğini kanıtlar niteliktedir.

Bu olayların ardından, çok geçmeden Mayıs 1486'da Osmanlıların yeni bir sefer hazırlığı haberi Memlûk tarafına ulaşmıştır.⁹⁹ Memlûkler, iktisadî ve siyâsî durumlarının çok zorda olması sebebiyle Aralık 1486'da diğer esirlerle birlikte serbest bıraktığı Hersekzâde Ahmed Paşa'yı kendi adına elçi olarak hediyelerle İstanbul'a göndermiştir. Ancak onun elçiliği Kayıtbay'ın istediği barışı getirmemiştir.¹⁰⁰ 1485'te başlayan tarafların kesin bir zafer kazanamadığı Osmanlı-

⁹⁶ Solak-zâde, *a.g.e.*, c. I, s. 403; Hoca Sadedin Efendi, *a.g.e.*, c. III, s. 249.

⁹⁷ İbn Kemâl, *a.g.e.*, s. 99; Hoca Sadedin Efendi, *a.g.e.*, c. III, s. 249; Tansel, *a.g.e.*, s. 101.

⁹⁸ Hoca Sadedin Efendi, *a.g.e.*, s. 251; H. E. Edhem, “Hersek-oğlu Ahmed Paşa'nın Esaretine Dair Kahire'de Bir Kitabe”, *TOEM*, s.28, İstanbul, 1330, s. 200-2.

⁹⁹ İbn İyâs, *Bedâyi' ü'z- Zuhûr fi Vekâyi' i'd-Duhûr*, c. III, haz. Muhammed Mustafa, Kahire, 1982, s. 229.

¹⁰⁰ Hoca Sadedin Efendi, *a.g.e.*, c. IV, s. 254; Tansel, *a.g.e.*, s. 105-106; H. E. Edhem, *a.g.m.*, s. 200-203.

Memlük savaşında, Tunus Hükümdarı Osman Hafsi'nin aracılığı ile 1491'de anlaşmaya varılmıştır.¹⁰¹

Osmanlı-Venedik savaşı da nüshada ayrıntılarıyla işlenen diğer siyâsî olaylardan biridir. İtalya'da meydana gelen bir kısım gelişmeler ve buradaki devletlerin Osmanlı Devleti'ne müracaatı Osmanlı Devleti'ni Venedik aleyhtarlığına sevk etmiştir. Venedik'le harbe girilmeden evvel Mora'daki Venedik kolonilerine yapılacak saldırıların kolaylaştırılması için Bosna Beyliği'ne tayin edilen İskender Paşa, Kuzey Venedik'e akında bulunmuştur (1499). Nüshada “905 senesinde Bosna sancakbeyi olan İskender Paşa Frenk seferine memur olmuş 13 Safer 905 (19 Eylül 1499) senesinde Bosna'dan Venedik'e gitmiş...” (bkz. çm. 53b) ifadeleriyle verilen bu veriler gerçeklerle uyuşması hasebiyle dikkat çekmektedir.

Venedik üzerine açılacak sefer sebebiyle Gelibolu'da büyük bir donanma hazırlanmıştır. Küçük Davud Paşa kumandasındaki Osmanlı donanmasında yaklaşık üç yüz gemi bulunmaktadır. Ünlü denizcilerden Kemal ve Burak Reisler de Osmanlı donanmasında bulunmuşlardır. Kendilerine iki adet oldukça büyük “göğe” tahsis edilmiştir. Bu ifadeler detaylarıyla nüshada şöyle geçmektedir:

“Hazret-i Sultan Bayezid gazaya niyet edip derya seferi buyurdular. Gemiler hazırlamalarını emrettiler. Birkaç gün içinde yirmi adet göğe, seksen adet kadirga vesair gemilerden üç yüzden ziyade gemi hazırlanıp tamamlandıktan sonra zilkadenin yirmi dördüncü günü Gelibolu'dan çıkıp Frenk vilayetine sefer ettiler.” (bkz. çm. 49b)

Kemal ve Burak reislerin, İskender Paşa'nın vesair diğer şahısların eserde geçmesi, anlatılanların gerçeklerle uyuşması da dikkate değer diğer bir husustur. Dört yıl süren bu savaşta Türk donanması önce 9 Ağustos'ta Modon, 15 Ağustos'ta da Koron limanlarını ele geçirmiştir. Modon Kalesi'nin fethinin anlatıldığı bölümlerde bu kalenin adının nereden geldiğine de değinilmiştir. Nüshaya göre, zamanında bu kaleyi almak mümkün olmamış ve Arapça “muhkem” (sağlam, güçlü, dayanıklı) anlamına gelen “metin” kelimesi ile isimlendirilmiştir. Bu kelime zamanla “Moton” ismine dönmüştür. Fakat kaynaklarda böyle bir veriye ulaşılamamıştır. Olayların devamında, Friuli bölgesine saldıran Türk akıncıları da Venedik önlerine kadar ilerlemişlerdir. Öte yandan Papa VI. Aleksandr ve Macar Kralı II. Ulaszlo ile ittifak yapan Venedikliler, İspanya ve Fransa gemilerinin de katılmasıyla 1501 yazında

¹⁰¹ Turan, a.g.m., s.235.

Midilli ve Çeşme'ye saldırmışlar, ancak bir sonuç alamamışlardır. Sonunda Venedik Cumhuriyeti papanın Haçlı çağrısının da etkisiz kaldığını görünce II. Bayezid ile anlaşma gereğini duymuştur. Nüshada siyâsî olaylar kronolojik sıraya uygun verilerek Osmanlı-Venedik Savaşı'yla son bulmuştur.

3.3.2. Sosyal Olaylar

II. Bayezid dönemi büyük felaketlerin yaşandığı bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir. 1492 ve 1501 yıllarındaki veba salgınları pek çok ölümlerle sonuçlanırken, yine altı yıl süren kıtlık büyük sıkıntılara yol açmıştır. İstanbul'da 11 Eylül 1509'da başlayıp kırk beş gün süren deprem beş binden fazla can kaybına yol açarken binden fazla ev ve yüzden fazla mescit yıkılmış büyük camilerde de hatırı sayılır hasar meydana gelmiştir. Bu hadise halk arasında "küçük kıyamet" olarak adlandırılmıştır. Nüshada kronolojik sıraya uyularak tüm ayrıntılarıyla bu olaylar ele alınmıştır.

Nüshada anlatıldığına göre, 21 Rebiü'l-evvel 888 (m. 29 Nisan 1483) tarihinde Edirne'de çok büyük bir yangın çıkmış, bunun üzerine padişah 28 Rebiü'l-evvel 888'de (m. 6 Mayıs 1483) Edirne'ye gidip külliyesinin temelini kendi eliyle atmış ve sefer maksadıyla Boğdan vilayetine yönelmiştir. Kemalpaşazâde'ye göre, 888 senesi Rebiü'l-evvelin 21. günü olan Çarşamba günü II. Bayezid Boğdan Seferi'ne İstanbul'da karar verip Anadolu ve Rumeli ümerasını İstanbul'a çağırılmıştır. Fakat II. Bayezid Edirne'ye, Rebiyyulahirin ayının dördüncü günü (m. 1 Mayıs 1483) hareket etmiştir.¹⁰² Kışı Edirne'de geçirip yanmış olan çarşının tamiratı için emirler vermiş ertesi sene 23 Mayıs 1484'de Edirne'de kendi nâmına yapılacak camiin temellerini atmıştır. Bundan başka Edirne'de Tunca nehrinin köşesinde bir medrese, bir imaret ve şimdiye kadar eşine rastlanmayan bir hastahane inşâ edilmesini emreden padişah, kaynaklarda Odun ve Bit-pazarı nâmı ile geçen çarşının yeniden daha mükemmel şekilde taştan yapılmasını Boğdan Seferi'nden dönüşüne kadar emretmiştir.

Nüshaya göre, Bayezid Han Boğdan Seferi'nden döndükten sonra 25 Safer 890 (m. 13 Mart 1484) tarihinde ikinci vaktinde güneş tutulmuştur. Lütfi Paşa *Tevârih*'inde

---

¹⁰² Nüshaya göre padişah, 6 Mayıs 1483 tarihinde Edirne'ye hareket ederken Kemalpaşazâde'ye göre 1 Mayıs 1483 tarihinde hareket etmiştir. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere nüshadaki zamanlar birebir uyuşmamakla birlikte yakın tarihler kullanılmıştır.

17 Mart 1485 yılında gerçekleşen parçalı güneş tutulmasını da aktarmış ve bu nedenle Mısır, Hindistan ve Macar elçilerinin Sultan Bayezid ile görüşmesinin ertelendiğini belirtmiştir.¹⁰³ Nüshadaki tarihlerle diğer kaynaklar arasında uyumsuzluklar bu örneklerde olduğu gibi devamında da görülmektedir.

1509 tarihinde “Küçük Kıyamet” olarak da adlandırılan, bütün Osmanlı tarihi boyunca meydana gelen depremlerin en büyüklerinden biri meydana gelmiştir. 25 Rebiülahir 915/ 14 Ağustos 1509 Salı gecesine, Memalik-i Rum denilen Amasya, Tokat, Sivas, Çorum ve çevresinde başlayan deprem 45 gün boyunca aralıklı ve şiddetli bir şekilde devam etmiş, halk iki ay civarında dışarıda çadırlarda ve örtüler altında barınarak yaşamak zorunda kalmıştır.¹⁰⁴ Bu deprem aynı şiddette Edirne ve İstanbul’da da olmuştur. Küçük Kıyamet olarak adlandırılacak kadar şiddetli olan bu depremde, yüzden fazla camii ve mescit, binden fazla ev ve çok sayıda dükkân harap olmuştur.¹⁰⁵ İstanbul’daki sarayların birçoğunda ve surlarda da büyük hasar meydana getiren bu deprem, çok yıkıcı olmuştur.¹⁰⁶ Deprem esnasında, İstanbul’un nüfusunun yaklaşık olarak 100 bin civarında olduğu farz edilirse, nüfusun yaklaşık % 5’i hayatını kaybetmiştir. Bu rakamlar depremin büyüklüğü hakkında önemli ipuçları vermektedir. 1509 Depremi en fazla hasarı İstanbul’da yapmış, 4.000 – 5.000 insan hayatını kaybetmiştir.¹⁰⁷ Hatta kimi tahminlere göre ölenlerin sayısı 5.000 – 13.000 arasında olmuştur.¹⁰⁸ Can kaybının bu denli fazla olmasının önemli bir nedeni de, depremin gece meydana gelmiş olmasıdır. Kaynaklar, depremin gece yarısına doğru,

---

¹⁰³ Lütfi Paşa, *a.g.e.*, s.190.

¹⁰⁴ Orhan Sakin, *Tarihsel Kaynaklarıyla İstanbul Depremleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 100.

¹⁰⁵ İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 279.

¹⁰⁶ Solakzâde, Mehmet Hemdemi, *a.g.e.*, s.322; Ménage, V.L., “Edirneli Ruhi’ye Atfedilen Osmanlı Tarihinden İki Parça”, *İsmail Hakkı Uzunçarşılı’ya Armağan*, TTK Yayınları, Ankara, 1988, s. 323.

¹⁰⁷ N. N Ambraseys ve C. F Finkel, *The Seisimiaty Of Turkey And Adjacent Areas A Historical Review, 1500- 1800*, Eren Yayınları, İstanbul, 1995, s. 38.

¹⁰⁸ Halil İnalçık, “İstanbul”, *DİA*, c. XXIII, TDV Yayınları, İstanbul, 1996, s. 232.

saat 10:00'da meydana geldiğini yazmaktadır.¹⁰⁹ Depremden korunmak için Sultan II. Bayezid, Edirne'ye gitmek zorunda kalmıştır.¹¹⁰

İbn Kemal, deprem sonrasını, “*tarifi zor bir manzara vardı*” şeklinde ifade ederken, depremden sonra çalışmalar hemen başlatılmıştır.¹¹¹ Bütün tabii afetlerde olduğu gibi, batılı kaynakların, “*o kadar korkunçtu ki; herkes son duasını okumaya başlamıştı*”¹¹² şeklinde değerlendirdikleri 1509 depreminde de, toplumda psikolojik bir yıkımın meydana gelmiş olduğu göz ardı edilmemelidir. Nitekim devlet, depremin psikolojik etkilerini ortadan kaldırmak için bir hayli çaba sarf etmiş, bu amaçla “*fukaraya altın ve gümüş tabak ve sahanlar içinde yiyecek ve içecek*”¹¹³ dağıtmak suretiyle zenginlik gösterisi yapma gereği duymuştur. Buna rağmen bu depremin bütün alanlarda etkilerinin uzun yıllar devam etmiş olduğu kesindir.

Nüshada II. Bayezid döneminde yaşanan zelzeleler iki bölümde geçmektedir. Deprem bahsinin geçtiği ilk bölümde “*İstanbul'da zelzele vâki olup Yeni caminin kubbesi yarıldı sene 893. Safer ayının on üçüncü gününde zelzele-i azim ve bir saika (yıldırım) vâki oldu, birkaç minare harap oldu...*” (bkz. çm. 22b) ifadeleri yer almıştır. Gerçekten birçok târîhî eser zarar görmüştür fakat tarih, kaynaklarla uyuşmamaktadır. Nitekim 23 Safer 893 tarihi milâdî takvimde 7 Şubat 1488 tarihine denk gelmektedir. Depremlerden bahsedilen ikinci bölümde ise bölümde depremin tarihi “*28 Rebiyyul evvel 904*” (m. 13 Kasım 1498) (bkz. çm. 47a) olarak verilmiştir fakat yine bu tarihler kaynaklarla uyuşmamaktadır. Bu veriler, eserde tarihler açısından uyumsuzluğunu örnekler fakat bir yandan da olayların kronolojik olarak doğruluğunu kanıtlar niteliktedir.

---

¹⁰⁹ Evangelatou, Florentia ve Notara, “*İkincil Önemdeki Yunanca Kaynaklarda Doğal Afetler (14.-19. Yüzyıllar)*” Osmanlı İmparatorluğunda Doğal Afetler, Editör: Elizabeth Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001, s. 125.

¹¹⁰ Sakin, *a.g.e.*, s. 100.

¹¹¹ İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 280.

¹¹² Jean Vogt, “*Osmanlı Topraklarında Tarih Boyunca Depremsellik, Batılı Kaynaklarından ve Tanıkların İfadelerinden Örnekler*” Osmanlı İmparatorluğunda Doğal Afetler, Editör: Elizabeth Zachariadou, çev. Gül Çağalı, Güven-Saadet Öztürk, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001, s. 40.

¹¹³ Solakzâde, Mehmet Hemdemi, *a.g.e.*, 1989, s. 323-324.

XVI. yüzyıl boyunca meydana gelen kıtlık olayları da çok önemli olaylardır. Bahsi geçen döneme bakıldığında şöyle bir tablo ile karşılaşılır: Karadeniz bölgesinde 1494'ten 1503 yılına kadar geçen dokuz yıllık süre içinde meydana gelen büyük bir kıtlık ve veba ülkeyi kırıp geçirmiştir. Kıtlık öylesine ciddidir ki, 1 akçe karşılığında ve çok büyük sıkıntılarla ancak 50 – 60 dirhem (yaklaşık 150-180 gram) ağırlığında bir ekmek alınabilmekteydi.¹¹⁴ Bu olay esnasında, Bolu taraflarında iki aydan fazla bir süre ekmek bulunamaz olmuş ve insanların “ot otladıkları”¹¹⁵ görülmüştür. Arşiv belgelerinden anlaşıldığı kadarıyla 1560 yılında Karadeniz'in kuzeyinde şiddetli bir kıtlık meydana gelmiştir. Kıtlıktan kurtulmak için buldukları yerlerden göç edip Osmanlı topraklarına sığınan binlerce kişi bu bölgelerde büyük bir kargaşaya yol açmışlardır.¹¹⁶ Nüshada veba salgınlarıyla ilgili detaylı verilere ulaşmak güçtür. Bu konuda veriler oldukça sınırlıdır ve şöyle ifade edilmiştir: “902 senesinde Edirne'de taun vâki oldu” (bkz. çm. 27b.), “Rumeli, Anadolu, Arap ve Acem memleketlerinde taun (veba) vâki oldu. Yalnız Mısır'da beş bin adem veba hastalığına tutularak ahirete intikal etti.” (bkz. çm. 36b). Kıtlık bahsinde de durum aynıdır. Sadece şu ifadelerle kıtlığa değinilmiştir: “Şöyle rivayet olundu ki açlıktan atlar erlerinin çullarını yedi. Halk açlıktan at eti yedi.” (bkz. çm. 49a) Bu örneklerden anlaşıldığı üzere nüshadan dönemle ilgili birçok veriye ulaşmak mümkündür. Bazı olaylar sınırlı aktarılırken bazıları ayrıntılarıyla ele alınmıştır ve gerçeğe uymayan olaylar işlenmemiştir.

---

¹¹⁴ M. Belin, *Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Tarihi*, çev. Oğuz Ceylan, (İstanbul: Gündoğan Yayınları, 1999), s. 220,221.

¹¹⁵ Solakzâde, Mehmet Hemdemi, *a.g.e.*, s. 318.

¹¹⁶ Gilles Veinstein, “Karadeniz'in Kuzeyinde Büyük 1560 Kuraklığı: Osmanlı Yetkililerinin Durumu Algılayışı ve Gösterdikleri Tepkiler”, *Osmanlı İmparatorluğunda Doğal Afetler*, Editör: Elizabeth Zachariadou, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001) İstanbul, s. 298,299.

3.4. Şahıs Kadrosu

İncelenen eserde bahsi geçen dönemde yaşayan birçok şahıs tespit edilmiştir, bu kişilerin gerçekte tutarlı olduğu söylenilebilir. Bu bölümde şahısların tamamına değil on üçüne değinilmiştir:

3.4.1. Arnavud Sinan Paşa

Kemalpaşazâde'nin nakline göre Sinan Paşa, II. Mehmed devrinde kâfirler (harbi) üzerine yapılan bir seferde onların arasından ele geçirilmiştir. Sinan Paşa, kader ortakları ile beraber II. Mehmed'in "ceza mahkemesi"nce idam edilecekken üstün zekâsı ile dikkat çekerek idamdan kurtulmuştur.¹¹⁷

Lakabından da anlaşılacağı gibi Sinan Paşa, Arnavut asıllıdır.¹¹⁸ Muhtemelen Arnavutluk üzerine yapılan Osmanlı seferlerinin birinde, belki de 1467 veya 1474 yılında, ele geçirilmiştir.

Din değiştirerek Padişah'ın teveccühünü kazanmıştır. Yeni mühtedî, Yeniçeri Ocağı'na alınarak sonunda yeniçeri ağalığına kadar yükselmiştir.¹¹⁹

Anadolu beylerbeyliğine tayini ise herhâlde II. Mehmed'in ölümünden kısa bir süre önce olmuştur.¹²⁰ II. Bayezid'in kızı Ayşe Sultan¹²¹ ile evlenmesi de bu tarihlere vuku bulmuş olmalıdır. Sinan Paşa ilk defa II. Mehmed'in ölümünden sonraki günlerde Bayezid'in damadı olarak anılmıştır.¹²²

---

¹¹⁷ Kemalpaşazâde Ahmed Şemseddin, *Tevârih-i Âl-i Osman VIII. Defter*, İstanbul, Millet Kütüphanesi: Ali Emiri Efendi 32, vrk. 107 b.

¹¹⁸ Hedda Reindl- Kiel, *Männer um Bāyezīd. Eine prosopographische Studie über die Epoche Sultan Bayezids II. (1481-1512)*, II. Bayezid ve Çevresi Hükümdarın Adamları, çev. Ali Suat Ürgüplü, (İstanbul: Arvana Yayınları), 2014, s.240.

¹¹⁹ Kpz VIII, vrk. 107 b.

¹²⁰ Kpz VIII, vrk. 107 b.

¹²¹ M. Çağatay Uluçay, *"Bayazid II. 'in Ailesi"*, *Tarih Dergisi*, c. 10, sayı 14, İstanbul, 1959, s.119.

¹²² Kiel, *a.g.e.*, s.240.

Sinan Paşa'nın, İshak Paşa'nın ailesiyle dostane ilişkileri olmuş olmalıdır. Bu dostluğun kökleri, bu Arnavut'un bir zamanlar Yeniçeri Ocağı'na mensubiyeti ile İshak Paşa'nın damadı Gedik Ahmed Paşa ile oradan tanışmasına kadar gidebilir. Günümüze kadar gelebilmiş belgelerle II. Mehmed'in ölümünden sonra oynadığı rolün de gösterdiği üzere Sinan Paşa, tahta II. Bayezid'in çıkmasını tertip eden komplocular arasındadır.¹²³

Sinan Paşa'nın, II. Mehmed'in ölümünden sonraki hareketlerinin tamamı ayrıntısıyla bilinemesi de tahtın II. Bayezid'e kalmasını teminde Paşa'nın belirleyici bir rol oynadığı ortadadır.¹²⁴ Arnavud Sinan Paşa, II. Bayezid'in hükümdarlık vazifesine başlamasından sonra da Anadolu beylerbeyi makamını elinde tutmuştur.¹²⁵

II. Bayezid ile Cem Sultan arasında askerî bir çatışma önlenemez hâle geldiğinde Bayezid Han, Sinan Paşa'ya, karşı tarafın kumandanı Gedik Nasuh'a karşı çıkması vazifesini vermiştir. Lakin Sinan Paşa görev yerine ulaştığında düşman yakın bir derbentten kaçmıştır.¹²⁶ Paşa, takibe başlayarak sonraki çatışmada galebe çalmıştır. Bununla beraber düşman, kurtuluşu tekrar firarda bularak Yenişehir havalisine kaçmıştır. Sinan Paşa da peşini bırakmamıştır. En nihayet orada padişahın öncü birlikleri Paşa'ya katılmıştır.¹²⁷

Cem Sultan'ın (Temmuz 1482 sonu) Rodos Adası'na kaçışından sonra Sinan Paşa azledilmiştir. Yerine İskender Paşa Anadolu beylerbeyi olarak tayin olunmuştur. Arnavud Sinan Paşa da kapudanlık elde etmiştir.¹²⁸

---

¹²³ Kiel, *a.g.e.*, s. 241.

¹²⁴ Bunu Kpz VIII, vrk. 107 b de doğrular.

¹²⁵ Oruç b. Adil, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Paris Bibliothèque Nationale, Supplement Turc 1047, vrk. 91 b; Oruç b. Adil, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Paris Bibliothèque Nationale, ancien fonds Turc 99, vrk. 131 a.

¹²⁶ Selahattin Tansel, *a.g.e.*, s.30.

¹²⁷ Bihiştî, Ahmed Sinan Çelebi, *Vekâyi-nâme-i Bihiştî /veya/ Târih-i Sultan Cem*. İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: Revan 1270, vrk. 9 a.

¹²⁸ Kpz VIII, 18 a. P, 93 a; Pa, 132 a; Oruç b. Adil, *Tevârih-i Âl-i Osman*, İstanbul, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi: No: 773, vrk. 157 a.

Sinan Paşa, donanma ile 1484 yılındaki Kili ve Akkirman seferine katılmıştır. O yılın baharında bu teşebbüsün hazırlıklarına başlandığında Sinan Paşa, padişah tarafından top ve savaş malzemelerini gemilere yükleterek Karadeniz üzerinden, doğrudan doğruya savaş bölgesi olarak belirlenen yere nakletmekle vazifelendirilmiştir.¹²⁹ Bunun üzerine Paşa, gemileri Tuna'dan nehir yukarı Kili Kalesi önüne kadar manevra yaptırmış ve nehirden şehrin kuşatmasına katılmıştır (Temmuz 1484).¹³⁰

Sinan Paşa, 1486 yılına kadar kapudan-ı deryalık makamında kalmış ve ancak, hicrî 891 Rebiülevvel'i/ miladî 1486 Mart'ında, Hersekzâde Ahmed Paşa Mısır esaretine düştüğü vakit Gelibolu'dan çağırılarak ikinci defa Anadolu beylerbeyliğine tayin olmuştur.¹³¹

Arnavud Sinan Paşa, hicrî 893/ miladî 1488'de Hadım Ali Paşa'nın komutası altında Memlükler üzerine yürümüştür.¹³² Hadım Ali Paşa, Mart başında İstanbul'dan Adana'ya doğru yola çıkmış; Sinan Paşa da Anadolu ordusuyla yolda ona katılmıştır.¹³³ Bu olay incelenen nüshada: “*Rûmili ve Anaṭoli'dan altı biñ 'azeb ve iki biñ yeñiçeri bile koşulub vezîr Hâdım 'Alî Pâşâ'yı ser-'asker naşb idüb. Rûmili beglerbegisi Halîl Pâşâ ve Anâṭoli beglerbegisi Arnavud Sinân Pâşâ bile koşulub. Rebi'u'l-evvelîñ ahirinde Koşantîniyye'den ḥurûc...*” ifadeleriyle ele alınmıştır. (bkz. çm. vrk. 19 b, 20 a)

Belirleyici savaş ise, hicrî 8 Ramazan 893/ miladî 16 Ağustos 1488 tarihinde, Adana ile Tarsus arasındaki Ağaçayırı'nda gerçekleşmiştir.¹³⁴ Sağ kanatta Sinan Paşa'nın komutası altındaki Anadolu askerleri yer alıyordu. Bu kanadın karşısında Memlüklerin başlıca vurucu kuvvetinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Gerçi Rumeli Beylerbeyi Halil Paşa'nın işlevi, kendi birlikleriyle zor durumdaki Anadolu askerinin yardımına koşmaktı. Ancak kendisi yerinden kıpırdamamıştır. Bu durum sağ kanadın

¹²⁹ Kpz VIII,26 b.

¹³⁰ Kpz VIII, 29 b.

¹³¹ Kpz VIII, 46 a; Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Haz. Ali Bey, İstanbul, 1332, vrk. 232. Hersekzâde Ahmed, dönüşünden sonra bunun için kapudanlık elde eder.

¹³² P, 97 a; Pa, 135 b; Bihiştî, 29 a. Kpz VIII, 48 a.

¹³³ P, 97 a; Pa, 135 b.

¹³⁴ Kpz VIII, 49 b; Bihiştî, 30 a.

çökmesine sebep olmuştur ki bu da Osmanlıların yenilmesine sebep olmuştur.¹³⁵ Felaket sonrası Padişah sorumlulardan hesap sorduğunda¹³⁶ görünüşe bakılırsa Arnavud Sinan Paşa onların arasında değildir.¹³⁷

Ertesi yıl, muhtemelen 1489 sonbaharında, Sinan Paşa Anadolu beylerbeyliğini yine Hersekzâde Ahmed'e bırakarak büyük bir olasılıkla ondan yine kapudanlığı devralmıştır. Fakat Sinan Paşa bu makamda tekrar ancak hicrî 897/ miladî 1492 yılı için anılmıştır. Arnavutluk seferi esnasında kara birliklerinin harekâtına denizden destek vermekle vazifelendirilmiş gözükmektedir.¹³⁸ Ancak Bihiştî'nin tasvirine göre Kapudan-ı Derya, büyükçe bir grup Arnavut'un deniz yoluyla kaçışına engel olmak için zamanında intikal edememiştir.¹³⁹

Arnavud Sinan Paşa, sonraki yıllarda da Gelibolu'daki görevi başında kalmış olacaktır. Oruç Beğ, hicrî 901/ miladî 1495-6 yılı için kendisini bu makamda anmıştır.¹⁴⁰

Hicrî 902/ miladî 1497 baharındaki görev değişikliğinde¹⁴¹ Sinan Paşa, üçüncü defa Anadolu beylerbeyliği makamını elde etmiştir. Selefi Hersekzâde Ahmed Paşa, baş vezirlik makamına resmen Haziran'da geçmiş gözükmektedir; Sinan Paşa da herhalde Kütahya'daki faaliyetine aynı zamanlarda başlamış olmalıdır.¹⁴²

Aslında 1499 yazındaki İnebahtı seferine katılması başta düşünülmemiştir. Sinan Paşa kendisini devre dışı bırakılmış hissederek sonunda kuşatmada yer alma iznini

---

¹³⁵ Bihiştî, 30 b-31 a; Kpz VIII, 49 b- 50 a.

¹³⁶ Kpz VIII, 51 a.

¹³⁷ Bihiştî, 32 b'de cezalandırılanların arasında anılan Sinan, Kayseri sancakbeyi olan Yularkısdı Sinan'dır; krş. Tekindağ, "Nüfuz mücâdelesini", 366.

¹³⁸ Kiel, *a.g.e.*, s.246.

¹³⁹ Bihiştî, 37a.

¹⁴⁰ YKB, 186 a.

¹⁴¹ Koca Davud Paşa'nın emekli edilmesi vesilesiyle gerçekleşmiştir.

¹⁴² Kiel, *a.g.e.*, s.247.

koparmıştır.¹⁴³ İbn-i Kemal'in yazdığına göre Paşa, Gelibolu'dan Çanakkale Boğazı'nı geçerek sahraya intikal etmiştir.¹⁴⁴ Bu durum incelenen nüshada:

“Hâzret-i Pâdişâh-ı ‘âlem penâh dahî Şevvâliñ yigirmisinde İstâmbül’den çıkûb Zî'l-ka’deniñ beşinde gelüb Edirne’de adâya konüb girü Zî'l-ka’deniñ on ikisinde adâdan göçüb Filibe tarafından gâzâya gitdi. Ve Anâtolı beglerbegisi Arnavud Sinân Pâşâ dahî gelüb pâdişâhuñ ardınca gitdi.” ifadeleriyle ele alınmıştır. (bkz. çm. vrk. 50a)

İnebahtı'nın fethinden sonra Sinan Paşa ile Rumeli Beylerbeyi Koca Mustafa Paşa, birlikleriyle İnebahtı Boğazı kıyısındaki Rio ve Antirio hisarlarını yeniden inşaaya gönderilmiştir. Sinan Paşa ana karadaki Antirio'dan sorumludur bu hisar daha sonra Bağirdelen olarak adlandırılmıştır.¹⁴⁵

Sinan Paşa, ertesi yıl (hicrî 905-6/ miladî 1500) Modon ve Koron üzerine yapılan Mora seferinde de hazır bulunarak 1500 baharında birlikleriyle sahraya intikal etmiştir.¹⁴⁶ Arnavud Sinan Paşa, Ali Paşa ile beraber Londer'den¹⁴⁷ Modon kuşatmasına önden gönderilmiştir.¹⁴⁸ Modon ancak bir zaman sonra alınabilmiştir. Bazı Venedik gemileri zor durumdaki kente yaklaşınca muhasara altındakiler rıhtıma koşarak kara surlarını savunmasız bırakmıştır. Sinan Paşa da bu durumu fırsat bilip kaleye hücum etmekte kullanmıştır (hicrî 13 Muharrem 906/miladî 9 Ağustos 1500).¹⁴⁹

Ruhi'nin yazdığına göre Sinan Paşa bundan sonra Anabolu¹⁵⁰ üzerine yürümeye gönderilir; derken Karaman'da karışıklıklar çıktığı haberi ulaşır. Bunun üzerine Paşa,

---

¹⁴³ Kpz VIII, 84 b.

¹⁴⁴ Kpz VIII, 79 b. P, 129 a.

¹⁴⁵ P, 132 a/b, Kpz VIII, 86 a.

¹⁴⁶ Kpz VIII, 88 b.

¹⁴⁷ Yunancası Leontârio. Bu yer, Sparta'nın kuzeybatısında bulunmaktadır.

¹⁴⁸ Kpz VIII, 88 b- 89 a; P, 134 b; Pa, 170 a.

¹⁴⁹ P, 137 b; Pa, 172 a; Bihiştî, 52 b— 53 a.

¹⁵⁰ Yunancası Nafplio, İtalyancası Napoli di Romania.

Mora'dan geri çağrılarak Karaman'a gönderilir.¹⁵¹ Ancak oradaki icraatı pek de başarılı olmamış olacak ki ertesi bahar Başvezir Mesih Paşa isyancılara karşı büyük bir sefere mecbur olmuştur. Bu savaşa Sinan Paşa da katılmıştır.¹⁵²

17 Ekim 1501 'de bir Venedik-Fransız birleşik donanmasının Midilli'ye çıkarma yapması üzerine zor durumdaki mürettebatın yardım çağrısı üzerine, Sinan Paşa ve Kapudan-ı Derya Davud Paşa oraya sevk edilmiştir. Hicrî 11 Cemaziyülevvel 907/miladî 22 Kasım 1501 tarihinde denize açılmışlardır. Ancak düşman birlikleri, Osmanlı filosunun ulaşmasından önce çekilmiştir. Bu yüzden Sinan Paşa ile Davud Paşa, yalnızca kısmen yıkılmış hisarın tamirine bakmış ve sonra da geri dönmüşlerdir. Hicrî 28 Cemaziyülahir 908/ miladî 8 Ocak 1502 tarihinde Gelibolu'ya varılmıştır.¹⁵³ Sinan Paşa, bundan yaklaşık iki hafta kadar sonra Rumeli beylerbeyliğine yükselmiş olacaktır.¹⁵⁴

1503 yılının sonlarında Sinan Paşa ile zevcesi Ayşe Sultan, kızlarını, yine Arnavut asıllı olan Ankara Sancakbeyi Dukaginzâde Ahmed Beyle evlendirirler.¹⁵⁵ Düğünden altı hafta sonra Sinan Paşa ecel şerbetini içmiştir.¹⁵⁶ 6 Ocak 1504 tarihinde bir hastalıktan ölmüştür.¹⁵⁷ Arnavud Sinan Paşa, Gelibolu'da Hamzabey Limanı'ndaki bir türbede, eşinin yanında yatmaktadır.

3.4.2. Alâüddevle Bey

Alâüddevle Bozkurt Bey'in doğum yeri ve yılı ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır.¹⁵⁸ Arifi Paşa eserinde asıl isminin Bozkurt olduğunu beylik

---

¹⁵¹ P, 139 b; Pa, 174 b; Kpz VIII, 94b; Anabolu seferi ile ilgili olarak yalnızca Ali Paşa'nın adını anar.

¹⁵² P, 141 a/b.

¹⁵³ P, 146 a/b; Pa, 182 a- 183 a; Bihiştî, 60 b, 61 a/b. Kpz VIII, 99 b.

¹⁵⁴ Kpz VIII, 104 a. (Sinan'ın selefi Mustafa Paşa, 22 Ocak 1502'de vezarete tayin olur).

¹⁵⁵ Kiel, *a.g.e.*, s.250.

¹⁵⁶ Kpz VIII, 107 a.

¹⁵⁷ Kiel, *a.g.e.*, s.250.

¹⁵⁸ Solakzâde, Mehmet Hemdemi, *a.g.e.*, s.524.

unvanı olarak Alâüddevle adını kullandığını belirtmektedir. Babası Süleyman Beydir.¹⁵⁹

Dulkadir Beyliği'nin 10. Hükümdarı olan Alâüddevle Bozkurt Bey, 1480 -1515 yılları arasında yaklaşık 36 yıl hüküm sürmüştür. Alâüddevle Bey, hükümdarlığı boyunca Beyliğin bağımsızlığı için mücadele etmiştir. Alâüddevle Bey, Osmanlı ve Memlûklü devletlerinin kuvvetini çok iyi bilmekteydi. Bu iki güçlü devletin mücadele ettiği alan haline gelen Beyliğin topraklarını korumaya çalışmıştır. İzlediği siyasetle bu iki büyük devleti karşı karşıya getirmeye çalışmıştı. 15. Yüzyıl başlarından itibaren Dulkadirli toprakları ve Doğu Anadolu bölgesi Osmanlı-Memlûklü-Akkoyunlu rekabetinin odaklandığı bir bölge olmuş, özellikle Osmanlı ve Memlûklü Devletleri Dulkadir Beyliği'ni birbirlerine karşı himaye etmeye çalışarak bölgede etkili olmaya çalışmışlardır.¹⁶⁰

Alâüddevle, Yavuz Sultan Selim'in İran seferi sırasında hem Osmanlı ordusuna zarar vermiş hem de Osmanlı devlet erkânı arasında ittifaklar yaparak onu zayıflatmak istemiştir. Onun bu hareketlerinden oldukça rahatsız olan I. Selim (Yavuz), Alâüddevle'yi cezalandırmak için kolları sıvamıştır. Yavuz, ilk olarak Çaldıran seferinde önemli hizmetlerde bulunan Şehsuvar oğlu Ali Bey'i Kayseri Sancak Beyliği'ne tayin ederek, onu Dulkadir topraklarını işgale teşvik etmiştir. Şehsuvaroğlu Ali derhal harekete geçerek Bozok yöresine yürümüştür. Bu arada Alâüddevle Bey'in oğlu Süleyman'ı öldürmüş ve onun kesik başını Yavuz'a takdim etmiştir.¹⁶¹

Osmanlılar, yavaş yavaş Alâüddevle'yi sıkıştırmaya başlayınca Alâüddevle derhal Memlûk sultanı Kansu Gavri'den yardım istemiştir. Kansu Gavri ve Yavuz arasında elçiler gidip gelirken Alâüddevle Osmanlıların iase kollarına saldırarak onları zayıyata uğratmıştır. Bu saldırı, Osmanlı hayvanlarının yemlerinin tükenmesine, dolayısıyla birçok hayvanın telefine sebep olmuştur. Alâüddevle'nin bu hamlesi bardağı

---

¹⁵⁹ Arifi Paşa, *Elbistan ve Maraş'ta Dulkadir Oğulları Hükümeti*, Ed.: Yaşar Alparslan, Serdar Yakar, 2011, s.42.

¹⁶⁰ Vural Köker, *Dulkadiroğlu Beyliği Alâüddevle Bey Dönemi (1480-1515) Safevi Osmanlı İlişkilerine Bir Bakış*, s. 47.

¹⁶¹ Samet Aliç, "Alâüddevle (Bozkurt) Bey", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, 2016, c.1, s.194.

taşıran son damla olmuştur. Nitekim Yavuz, yönünü Dulkadirli topraklarına çevirmiştir.¹⁶²

Savaş başlayıp iki kuvvet birbirine girdikten az sonra Osmanlı seyislerinden birisi güzel elbiseler içindeki Alâüddevle'nin üzerine atılarak onu öldürmüştür. Öldürdüğü kişinin Alâüddevle olduğunu anlayınca da hemen başını keserek Sinan Paşa'ya takdim etmiştir. Alâüddevle ölünce Dulkadir kuvvetleri, Alâüddevle'nin dört oğlunu ve kardeşi Abdürrezzak'ı savaş alanında bırakarak kaçmıştır. 13 Haziran 1515 günü savaş sona erdiğinde Alâüddevle ve onun maiyetindeki bir oğlu, otuz boy beyi ve akrabalarından çoğu öldürülmüştür. Buna ek olarak Alâüddevle'nin dört oğlu, eşleri ve kardeşi Abdürrezzak da Osmanlılar tarafından esir edilmiştir. Alâüddevle Bey'in öldüğü gün "merg-i hâin" (hainin ölümü) deyiimi ile adlandırılmış ve onun kesik başı Göksun'da Yavuz Sultan Selim'e takdim edilmiştir. Yavuz da Alâüddevle'nin, vezirinin ve oğullarından birinin kesik başını Mısır'a göndererek Memlûklere, Dulkadir topraklarındaki nüfuzlarının bittiğini ima etmiştir.¹⁶³

3.4.3. II. Bayezid

Kaynakların, uzun boylu, beyaz tenli, melek huylu, geniş ve açık yüzlü, elâ gözlü, siyah çatık kaşlı, mutedil sakallı, yüzünde ben bulunan, geniş omuzlu ve yüksek gösterişli olarak belirttikleri Bâyezid-i Veli¹⁶⁴, Fatih Sultan Mehmed ve Gülbahar Hatun'un oğludur. Doğumu 1448 yılında gerçekleşmiştir.¹⁶⁵ Bayezid'in çocukluk yıllarının Manisa'da geçtiği bilinmektedir.¹⁶⁶ 1451 yılında şehzâde Mehmed'in Edirne'ye gelerek, Osmanlı tahtına geçmesiyle birlikte küçük şehzâde Bayezid ve annesi Gülbahar Hatun'un günlerini Edirne Sarayı'nda geçirdikleri söylenebilir.

---

¹⁶² Alıç, a.g.m., s. 194.

¹⁶³ Alıç, a.g.m., s. 195.

¹⁶⁴ Ziya Kazıcı, *Siyasî, Dinî, Kültürel, Sosyal İslâm Tarihi*, c. II, baskı: 1, (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1997), s.106.

¹⁶⁵ M. Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, İstanbul, Nisan 2012, s. 39.

¹⁶⁶ Feridun M. Emecen, *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları- I-Bayezid (II)*, Yavuz Kanunî, Ankara, 2018, s. 16.

Şehzâde Bayezid, henüz daha yedi yaşına eriştiği¹⁶⁷ 1455-1456 senelerinde Amasya Sancağına sancakbeyi olarak gönderilmiştir.¹⁶⁸

3.4.3.1. II. Bayezid'in Amasya'daki Şehzâdeliği

Bayezid, Amasya Sancağında annesi Gülbahar Hatun ve çeşitli aralıklarla değişen lalalarının gözetiminde yetişmiş, hocalarının eğitmenliğinde de din ve fen ilimlerinde kendini geliştirmiştir. Şehzâde Bayezid için, kendi çağının en güzide hocaları tahsis edilmiştir. Genç şehzâde bilime önem verdikçe ilgi duymuş, ilgi duydukça sanatı ve sanatkârı sevmiş, onları himaye eden bir kimse olmuştur. Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinden ve çevre devletlerden gelen bilginler ve şairler şehzâdenin etrafında bulunmayı tercih etmişlerdir. Bu sayede şehzâde, Amasya'nın bir kültür ocağı olmasında daha da öncü olmuştur.¹⁶⁹

Şehzâde Bayezid, değerli ilim hocaları arasında ve ileri seviyede bir kültür merkezinde bulunmasına rağmen, hayatında babasının ve etrafındaki insanların tasvip etmeyeceği bir dönemden de geçmiştir. Şehzâde, sarayında zaman zaman ilim meclisleri, zaman zaman da işret meclisleri tertip etmeye başlamıştır. Artık Bayezid, başta *Müeyyed-zâde Abdurrahman Efendi* olmak üzere, sohbet arkadaşlarıyla birlikte sık sık zevk ü sefa âlemleri düzenlemeye başlamış ve içki, afyon gibi zararlı alışkanlıklarını sürdürmüştür.¹⁷⁰ Şehzâdenin günden güne artan bu durumu, babası Fatih Sultan Mehmed'e bildirilmiştir. Bu haberi alan Fatih, derhal şehzâdenin o sırada lalası olan, *Fenerîzâde Ahmed Bey*'e h. 884 (m. 1479) tarihli bir hüküm yazarak, oğlunun bu kötü yola sapmasında etkili olan isimlerin cezalandırılmasını buyurmuştur.¹⁷¹ Şehzâde, padişahın buyruğunu Fatih'in çevresinde bulunan adamları aracılığıyla öncesinde haber alarak, musahibinin kaçıp, idamdan kurtulmasına yardım etmiştir.

Öte yandan şehzâde Bayezid, babası tarafından ikaz edilmiştir. Bunun üzerine şehzâde, babasının affına sığınmıştır. Muhtemelen bu olay baba-oğul arasında geçen

¹⁶⁷ Şerafettin Turan, "II. Bayezid", *DİA*, C. 5, İstanbul 1992, s. 234.

¹⁶⁸ Feridun M. Emecen, "Gülbahar Hatun", *DİA*, C.14, İstanbul, 1996, s. 231.

¹⁶⁹ F. M. Emecen, *a.g.e.*, s. 16.

¹⁷⁰ TSMA, no. E. 6366.

¹⁷¹ İsmail H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, Ankara, 2016, s. 662.

ilk srtşmedir.¹⁷² Bayezid, zamanla bu alışkanlıklarını azaltmıştır fakat saltanatının ilk devirlerinde de içki âlemleri düzenlediği bilinmektedir.¹⁷³ Sonraları tüm bu zararlı alışkanlıklarını terk etmiş ve bu terk edişindeki etkili isim, hocası Muarrişzâde olmuştur.¹⁷⁴

3.4.3.2. II. Bayezid'in Sancak Beyliği Dönemindeki Faaliyetleri

Şehzâdeler valilik yaptıkları sancakların asayişinden, güvenliğinden, en önemlisi de komşu devletlerin tehdit edici saldırılarına karşı, sınırları korumakla ve her türlü tedbiri almakla yükümlüdür.¹⁷⁵ Bu nedenle şehzâdelerin görev yaptıkları sancaklarda kendi emirleri altında bulunan orduları vardı. Şehzâdeler, Ordu Komutanlığı sıfatını üstlenerek vilayetlerinin savunulmasında ve bir takım iç hadiselerin bastırılmasında aktif roller üstlenmekteydiler.¹⁷⁶ Ayrıca padişah, sefere çıktığında ve savaş anında sancaklarda bulunan şehzâdelerinden, yapılacak olan bu sefer için hazırlık yapmalarını isterdi. Padişahın buyruğunu alan şehzâdeler, yaşlarına göre sefere katılırlar ve savaş anında ordunun Sağ Kol ve Sol Kol Komutanlıklarını üstlenirlerdi.¹⁷⁷ Sancaklardaki şehzâdeler padişahın arzusu ile bağımsız bir şekilde ordunun başında sefere gidebilirdi. Şehzâdeler kendi sancaklarında ve kendilerine bağlı olan orduları ile beraber, ayaklanma çıkartarak halkın huzurunu kaçıranlara ve devletin topraklarına dış mihraklarca düzenlenen saldırılara karşı, ordu komutanı olarak savaşabiliyorlardı. Fakat tüm bunları yapabilmeleri için, padişahın iznini almaları gerekmektedir.¹⁷⁸

1470'li tarihlerde Osmanlı Devleti'nin doğudaki komşusu Akkoyunlu Devleti'dir. İran coğrafyasına hükmeden bu devletin sınırları ile şehzâde Bayezid'in yönetimi altındaki bölge birbirine yakındır. Dolayısıyla doğudaki sınırları koruma görevi

---

¹⁷² F. M. Emecen, *a.g.e.*, s. 17.

¹⁷³ İ. H. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2016, s. 246.

¹⁷⁴ Emecen, *a.g.e.*, s. 17

¹⁷⁵ Kenan Ziya Taş, *Osmanlılarda Lalalık Kurumu*, Ankara, 2017, s. 126.

¹⁷⁶ Haldun Eroğlu, *Osmanlı Devletinde Şehzâdelik Kurumu*, Ankara 2004, s. 147

¹⁷⁷ İ. H. Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzâdeleri", *Bellekten*, c. XXXVI, sayı 156, Ankara, 1975, s. 676.

¹⁷⁸ Eroğlu, *a.g.e.*, s. 147.

şehzâde Bayezid'e düşmektedir. Akkoyunlu Devleti'nin hükümdarı Uzun Hasan, 1472 yılında¹⁷⁹ otuz bin askerden müteşekkil ordusunu,¹⁸⁰ Musullu Bektaşoğlu Emir Ömer Bey komutasına verip, Anadolu'ya göndermiştir.¹⁸¹ Emir Ömer'in ordusu; genç yaşlı, kadın-erkek, Müslüman-Gayrimüslim ayırt etmeksizin Tokat insanına her türlü zulmü yapmışlardır.¹⁸² Bu korkunç olayı eserlerinde değinen müelliflerin kalem birliği yaptıkları nokta, Timur'un bile bu denli büyük kötülükler etmediği değerlendirmesidir. Tokat yöresinin başına gelen bu musibet şehzâde Bayezid'e ulaşınca, emrindeki kuvvetlerle düşmanın üzerine hareket etmiştir. Şehzâdenin haberini alan Türkmenler ise bölgeyi terk etmişlerdir. Şehzâde Bayezid'in bu başarısı, Fatih Sultan Mehmed nezdinde takdirle karşılanmış, şehzâdeye, Rumiye-i Suğra yani Amasya Sancağına ek olarak Tokat ve Sivas bölgelerinin emirliği de tevcih edilmiştir.¹⁸³ Öte yandan şehzâde Mustafa'ya kaçan Türkmen ordusunu durdurma emri gönderilmiştir. Padişahın buyruğu üzerine Karaman'dan Karahisar'a gelen şehzâde, burada Davut Paşa komutasındaki Anadolu askeri ile birleşerek düşman üzerine hareket etmiştir. Neticede Beyşehir ile Akşehir arasında zalim Türkmen ordusu hezimete uğratılmıştır.¹⁸⁴ Yaşanılan bu acı hadisede görüldüğü üzere, her iki şehzâde de ordu komutanlığı görevini üstlenerek, Osmanlı topraklarından Akkoyunlu zulmünü defetmişlerdir.

Fatih Sultan Mehmed, 1473 yılına gelindiğinde Akkoyunlular üzerine sefere çıkma kararı almıştır. Padişah, bu savaşta oğullarının da hazır bulunmasını istemiştir.¹⁸⁵ Sultan Mehmed, her türlü tehdiye karşı oğlu şehzâde Cem'i Rumeli'nin korunması için Edirne'ye göndermiştir.¹⁸⁶ Böylece Fatih, ardını güvende bırakarak, Anadolu'ya

---

¹⁷⁹ Mehmed Neşrî, *a.g.e.*, s. 799; Tursun Bey, *Târîh-i Ebü'l-Feth*, Haz. Mertol Tulum, İstanbul, 1977, s. 153.

¹⁸⁰ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon), haz. Şerafettin Turan, Ankara, 1991, s. 319-320.

¹⁸¹ İdris-i Bitlisî, *Heşt Behişt- VII. Ketîbe*, Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481, çev. Muhammed İbrahim Yıldırım, Ankara, 2013, s. 200.

¹⁸² İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 321-323.

¹⁸³ İdris-i Bitlisî, *a.g.e.*, s. 200-201

¹⁸⁴ Mehmed Neşrî, *a.g.e.*, s. 799-803.

¹⁸⁵ İdris-i Bitlisî, *a.g.e.*, s. 204-205.

¹⁸⁶ İ. H. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2016, s. 98.

geçtiğinde, şehzâde Mustafa ve şehzâde Bayezid, ordularıyla birlikte Sultanın ordusuna katılmıştır.¹⁸⁷ Fatih Sultan Mehmed ve Uzun Hasan arasında 11 Ağustos 1473'te Otlukbeli Savaşı cereyan etmiştir.¹⁸⁸ Bu savaşta ordunun sağ kol komutanlığına şehzâde Bayezid, sol kol komutanlığına ise şehzâde Mustafa tayin edilmiştir.¹⁸⁹ Bu savaşta şehzâde Cem devletin güvenliği için Edirne'de bırakılırken, şehzâde Bayezid ve şehzâde Mustafa da kol komutanlığı görevinde babasıyla önemli bir savaşa katılıp, ayrı cephelerde büyük başarılar göstermişlerdir. Böylece şehzâdelerin her biri, verilen bu vazifelerle padişah nezdinde kendilerini kanıtlamışlardır.

Fatih, 1479-1480 yılında şehzâde Bayezid'e bir ferman göndermiştir. Torul Kalesi'ni fethetmesini istemiştir. Bayburt ve Erzincan yakınlarında yer alan bu kalenin ve bölgenin beyi, Uzun Hasan ile iş birliği içerisinde olup, bölgede uzun zamandır anlaşmazlıklar çıkartmış, asayişin bozulmasına sebep olmuştur.¹⁹⁰ Bu sebeple kalenin alınması elzem olmuştur ve şehzâde Bayezid, veziri Rakkas Sinan Bey'i ordunun başına komutan tayin ederek, Torul'a göndermiştir. Sinan Bey emrindeki ordu, Torul Kalesini ve bölgeyi fethetmişlerdir.¹⁹¹ Bu çevrede Cezre ve Cânehâh adlarıyla anılan iki önemli kale daha bulunmaktaydı. Bayezid'in ordusu bu kaleleri de almışlardır. Bu kaleler civardaki eşkıyaların ocağı, dinlenme yeri olması nedeniyle Osmanlı hâkimiyetine katılması önemlidir.¹⁹² Bu hadiseler göstermektedir ki, Osmanlı-İran sınırı şehzâde Bayezid tarafından oldukça başarılı bir şekilde korunmuştur.¹⁹³

---

¹⁸⁷ İdris-i Bitlisî, *a.g.e.*, s. 205.

¹⁸⁸ İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 369; İ. H. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2016, s. 101; Erhan Afyoncu, "Otlukbeli Savaşı", *DİA*, C. 34, İstanbul, 2007, s. 6.

¹⁸⁹ Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebî, *a.g.e.*, s. 326; İdris-i Bitlisî, *a.g.e.*, s. 206-207.

¹⁹⁰ Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebî, *a.g.e.*, s. 353.

¹⁹¹ İdris-i Bitlisî, *a.g.e.*, s. 254-255; İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 465-466; Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, s. 167-168.

¹⁹² İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 466-467.

¹⁹³ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. II, Çev. Nilüfer Epçeli, Çev. Kont. Kemal Beydilli, İstanbul, 2009, s. 151.

3.4.3.3. II. Bayezid'in Tahta Çıkması ve Hükümdarlığı

1481 senesinde Fatih öldüğü zaman hayatta bulunan iki şehzâdesi vardır. Amasya valisi şehzâde Bayezid ve Konya merkezli Karaman valisi şehzâde Cem.¹⁹⁴ Padişahın ölüm haberinin vakit kaybetmeden şehzâde Bayezid'e bildirilmesi için, Keklik Mustafa Çavuş, Amasya Sancağına gönderilmiştir. Karamanî Mehmed Paşa da, gizlice şehzâde Cem'e ulak göndererek, hemen payitahta gelmesini istemiştir.¹⁹⁵ Karamanî Mehmed Paşa ve Kazasker Manisalı Çelebi, şehzâde Cem'in Bayezid'den daha önce payitahta gelerek, tahta geçmesi için bazı önlemler de almışlardır.¹⁹⁶ Sadrazamın bütün tedbirlerine rağmen, ona rakip ve aynı zamanda şehzâde Bayezid'in damatları olan Rumeli Beylerbeyi Hersekzâde Ahmed Paşa ile Anadolu Beylerbeyi Sinan Paşa ve İstanbul muhafızı vezir İshak Paşa gibi Bayezid yanlısı olan devlet erkânından bazı isimler de tedbir almışlardır. Öncelikle Sadrazamın şehzâde Cem'e gönderdiği ulak yakalanarak, tutuklanmıştır. Padişahın ölüm haberini de açığa vurarak, yeniçerilerin ayaklanmasında etkin olmuşlardır.¹⁹⁷

Sadrazam Karamanî Mehmed Paşa'nın şehzâde Cem taraftarı olduğu yeniçeriler tarafından anlaşılınca, konağı basılarak öldürülmüştür. Ayrıca askerler şehirde yağmaya başlamışlardır. Bu anın dehşetini Kıvâmî şu sözleri ile açığa vurmuştur: “Allah halka padişah eksikliğini nasip etmesin.”¹⁹⁸ Bu sırada vezir İshak Paşa da, ardı arkasına şehzâde Bayezid'e acele İstanbul'a gelmesi gerektiği hususunda ulaklar göndermiştir.¹⁹⁹ Durumun vahametinden dolayı, Bayezid Amasya'dan gelene kadar

---

¹⁹⁴ Ziya Kazıcı, *a.g.e.*, s. 105.

¹⁹⁵ Selâhattin Tansel, *a.g.e.*, s. 17-18.

¹⁹⁶ Sdney Nettleton Fisher, *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, Çev. Hazal Yalın, İstanbul, Ocak 2014, s. 18.

¹⁹⁷ Şehabeddin Tekindağ, “Bayezid II'in Tahta Çıktığı Sırasında İstanbul'da Vukua Gelen Hâdiseler Üzerine Notlar”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C. 10, Sayı. 14, 1959, s. 86-87

¹⁹⁸ Kıvâmî, *Fetihnâme-Fetihnâme-i Sultân Mehmed*, Haz. Ceyhun Vedat Uygur, İstanbul, 2018, s. 531.

¹⁹⁹ İsmail H. Uzunçarşılı, “Fâtih Sultan Mehmed'in Vefatı Üzerine Vezir İshak Paşa'nın İkinci Bayezid'i Saltanata Dâveti Arizası”, *Belleten*, C. XXV, Sayı. 97, Ocak 1961, s. 75-77.

İstanbul’da bulunan oğlu şehzâde Korkud, emaneten saltanata geçirilmiştir.²⁰⁰ Keklik Mustafa, 7 Mayıs 1481 tarihinde nihayet Amasya Sancağına vararak babasının ölüm haberini Bayezid’e ulaştırabilmiştir.²⁰¹

Bayezid’in saltanata doğru adım adım ilerleyişinde birtakım hadiseler olmuştur. Bu olaylar ise yeniçerilerin etkin rolünü göstermesi açısından önemlidir. İshak Paşa’nın kışkırtmaları neticesinde yeniçeriler, Hamza Bey oğlu Mustafa’yı istemediklerini, onun geriye dönmesini istediklerini Bayezid’e bildirmişler, o da askerlerin bu isteğini kabul etmiştir. Nihayet İstanbul’a varan Bayezid, şehre gireceği sırada askerlere âdet olduğu üzere cülûs bahşişlerini dağıtmıştır. Bâb-ı Hümayûn’a geldiği sırada yeniçeriler tekrar yeni sultanın önünü keserek arzları olduklarını bildirmişlerdir. Padişahın, veziriazam Karamanî Mehmed Paşayı öldürdükleri ve şehri yağma edip, perişana uğrattıkları için affedilmelerini istemişlerdir. Bayezid bu isteklerini de kabul etmiştir.²⁰² Bayezid tahta geçerken kendisinden istenilen bir husus da, bir kez yeni akçe bastırmasıdır. Çünkü babası Fatih’in saltanatı süresince tam beş kez yeni akçe çıkarılmıştır. Bu da reayada hoşnutsuzluklara neden olmuştur. Halk sürekli artan vergilerden yılmıştır.²⁰³ Bu şartı da kabul etmesinin nihayetinde Bayezid, h. 20 Rabiulevvel 886 (m. 20 Mayıs 1481)’da sekizinci Osmanlı Sultanı olarak tahta oturmuştur.²⁰⁴

---

²⁰⁰ Tursun Bey, *a.g.e.*, s. 189-190; Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebî, *a.g.e.*, s. 365; İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 533.

²⁰¹ Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, s. 187-190.

²⁰² Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, s. 189-190.

²⁰³ Halil İnalçık, *Kuruluş Dönemi (1302-1481) Osmanlı Sultanları*, İstanbul, 2013, s. 217-218.

²⁰⁴ Tansel, *a.g.e.*, s. 23; Dimitri Kantemir ise, Bayezid’in tahta geçişini daha farklı ele almıştır: Babasının vefat ettiği haberi kendisine ulaşınca, hacca gitmekten vazgeçemeyeceğini, hacdan dönene kadar oğlu Korkud’un hükümdar olarak tanınmasını ve kendisine itaat edilmesini istemiştir. Bunun üzerine şehzâde Korkud, dokuz ay gibi bir süre hükümdarlık yapmış, kendi adına hutbe okutup, sikke bastırmıştır. Yazara göre hacdan dönen Bayezid, 29 Cemaziyelâhîr 886’da İstanbul’a varır ve vekâleten tahtta bulunan şehzâde tacını babasına bırakır. (Bkz. Dimitri Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi I*, çev. Özdemir Çobanoğlu, İstanbul, Mart 2005, s. 168-170).

3.4.3.4. Sultan Bayezid'in Kardeşi Cem Sultan ile Saltanat Mücadelesi

Bayezid, tahta geçtiğinde otuz dört yaşında, şehzâde Cem ise yirmi iki yaşındadır. Genç şehzâde, ağabeyinin tahta geçtiği haberini alınca kendisini destekleyenlerin de kışkırtmalarıyla isyan etmiştir. Ona göre, tahta geçme hakkı abisinin değil, kendisindedir. Bu düşüncesine dayanak olarak da kendisinin babasının padişahlığı sırasında abisinin ise babasının henüz daha şehzâdeliği yıllarında dünyaya gelmiş olmasını öne sürmüştür. Bu yüzden de asıl veliahtın kendisi olduğunu düşünmüştür.²⁰⁵ Cem'i destekleyenlere göre, Bayezid, babasının şehzâdeliğinde doğmuştu ve bu yüzden tahtın varisi değil, ancak babasının malının, mülkünün varisi olabilirdi. Cem ise babasının padişah olduğu zamanda doğması nedeniyle asıl taht varisi olan şehzâdeydi. Üstelik babası ona, daha küçük yaştan itibaren mühim görevler vererek, saltanata hazırlıyordu. Fatih'in kanunnâmesinde onu bizzat varis olarak seçtiğini de ileri sürmüşlerdir.²⁰⁶ Bazı müneccimlerinde Fatih'ten sonra padişahlığa şehzâde Cem'in geçeceğini söylemeleri, şehzâdenin taraftarlarının sayısını artırmaya yetmiştir. Âşıkpaşazâde'nin belirttiğine göre, müneccimlerin çoğu söylentileri doğru olmamakla birlikte bazıları doğrudur. Şehzâde Cem, Osmanlıların asıl, ilk tahtına padişah olmalıydı. Yani şehzâde Bursa'ya gelmeliydi.²⁰⁷

İki kardeşten birinin galibiyeti kazanabilmesi için güç dengeleri büyük önem arz etmiştir. Bayezid taraftarları; Fatih'e ve onun veziriazamı Karamanî Mehmed Paşa'ya düşman olan kesim, vakıf mutasarrıfları ve mülk sahibi olanlar, Halvetiye tarikatı mensupları, Anadolu Beylerbeyi Sinan Paşa, İstanbul muhafızı vezir İshak Paşa ve en önemlisi de, yeniçeri ordusudur. Cem Sultan'ın taraftarları ise; Karamanlılar ve bunlardan Karamanoğlu Kasım Bey, Turgut ve Varsak Türkmen Beyleri, yani Osmanlı otoritesini kabul etmeyen zümrelerdir. Halk arasında onu destekleyenler varsa da bu dengeleri değiştirmeye yetecek bir kuvvet değildir. Cem'in güçleri arasında bir birlik ve bütünlük yoktur. O, bir kuvvetin başında lider olmaktan ziyade, bu çıkarıcı beylerin adeta kuklası konumundadır. Bu nedenle ağabeyi ve taraftarlarının karşısındaki mücadelesi çetin ve hazin olmaya mecburdur.

²⁰⁵ Ahmet Refik Altınay, *Cem Sultan*, İstanbul, Ekim 2006, s. 12-14.

²⁰⁶ Münevver Okur Meriç, *Sultan Cem Hayatı-Esareti- Edebi Kişiliği- Eserleri- Şiirleri*, Ankara, 2006, s. 50.

²⁰⁷ Âşıkpaşazâde, *a.g.e.*, 2018, s. 232-233.

Nitekim öyle de olacaktır.²⁰⁸ Cem Sultan, ağabeyi Bayezid'in cülusunu işitince hemen Bursa üzerine hareket etmiştir. On sekiz güne yakın Bursa'da kalan Cem,²⁰⁹ kendisini Anadolu'nun padişahı ilan etmiştir. Kendi adına hutbe okutup, para bastırmıştır.²¹⁰

İki kardeşin başlattığı bu saltanat mücadelesinde Cem Sultan'ın annesi Çiçek Hatun'un oğluna olan destekleri ve hırsı göz ardı edilemez. Çiçek Hatun, oğlunun padişah olması yolunda, bir şehzâde annesinin desteğini ve etkinliğini göstermesi açısından da önemli bir karakterdir. Annenin, saltanat davasının sürdürüldüğü bu süreçte, oğluna yazdığı mektuplardan onu desteklediği ve pes etmeyip, mücadele etmesini önerdiği anlaşılmaktadır. Bu mücadeleyi sonuna kadar sürdürmesini, gözünü açarak, elini açık tutmasını ve padişahlara yakışır şekilde bol ihsanlar dağıtıp, tatlı dil ve güler yüzle halkı kendi yanına çekmesini öğütlemiştir. Üstelik Molla Gürani'nin de desteklediğini vurgulayarak, evliyalara da arkasında olduğunu, duacı olduklarını belirterek, oğluna manevi güç vermeyi de ihmal etmemiştir.²¹¹ Öte yandan Cem Sultan ağabeyi ile arasındaki mücadeleye son vermek için, büyük halası (Fatih'in halası) Selçuk Hatun'u ve beraberinde Mevlâna İyas ile Mevlâna Şükrullah oğlu Ahmed Çelebi'yi Sultan Bayezid'le konuşmak üzere göndermiştir. Selçuk Hatun ve ulemadan oluşan bu heyet, Sultan Bayezid'e, Osmanlı İmparatorluğunun iki kardeş arasında bölünmesini, Rumeli'nin kendisinin hükümdarlığı altında, Anadolu'nun tamamının da kardeşi Cem Sultan tarafından idare edilmesini teklif

---

²⁰⁸ Nicolas Vatın, *Sultan Djem*, Ankara, 1997, s. 376; İki kardeşin başlattığı saltanat mücadelesinde Karamanoğulları oldukça fazla öneme sahiptir. Çünkü şehzâde Cem, Konya-Karaman vilayetinde sancakbeyliği yapmaktadır. Şehzâde bu yörede kendisini sevdirmeyi başarmıştır. Bu nedenle bölge halkı Cem'in yanında yer almıştır. Turgutlu, Bayburtlu, Atçeken, Varsağı gibi büyük Türkmen aşiretleri Cem'in en büyük destekçileri olarak onun safında yerlerini almışlardır. Türkmen aşiretlerinin Cem'in tarafında yer almalarının önemli bir nedeni ise, Osmanlı Devleti'nin merkeziyetçi devlet politikasını yürütmeleridir. Çünkü bunun neticesinde Türkmenler, maddi olarak, vergilendirme yöntemiyle gelirlerine darbe almış oluyorlardı (Bkz. Cemal Kafadar, "Cem Sultan Bayezid Kavgası", *Atlas Tarih Dergisi*, Sayı. 48, Ağustos-Eylül 2017, s. 52, s. 55)

²⁰⁹ Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, s. 195.

²¹⁰ İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 11-12.

²¹¹ M. O. Meriç, *a.g.e.*, s. 65.

etmişlerdir.²¹² Ancak “iki hükümdar bir memlekete sığmaz”, “imparatorluk tahtında iki sultan dost olup da oturmaz” gibi görüşler neticesinde devlet erkânı tarafından teklif reddedilmiştir.²¹³

Sultan Bayezid ve Cem, Yenişehir Ovası’nda karşı karşıya gelmişlerdir. Cem, savaş meydanını terk ederek, Konya’daki annesini ve bazı cariyelerini de alarak, Kahire’ye gitmiştir.²¹⁴ Karamanoğlu Kasım Bey şehzâdeye mektuplar yazarak, taht konusunda kışkırtmalarına devam edince, saltanat umutları yeniden filizlenen şehzâde Cem, tekrar ülkesine gelmiştir. Ancak Cem Sultan, Anadolu’daki faaliyetlerinde başarılı olamayacağını anlayarak, Rodos şövalyelerine sığınıp, Temmuz 1482’de Rodos’a gitmiştir. Cem’in şövalyelerden umduğu bazı çıkarları vardır. Kendisine yardım etmeleri neticesinde Rumeli’ye geçerek, hükümdar olmayı planlamıştır. Şövalyeler ise onu, Osmanlı İmparatorluğuna karşı bir koz olarak kullanmayı tasarlamışlardır. Şövalyeler reisi, derhal Papa’ya, Macaristan ve Napoli Krallarına birer mektup yazarak, Cem Sultan’ın yanlarında bulunduğunu bildirmiştir.²¹⁵ Böylece Cem Sultan, artık Osmanlı Devleti’nin sadece iç meselesi olmaktan büsbütün uzaklaşarak, ülkeler arasında rolleri belirleyecek bir dış siyasî sorun haline bürünmüştür. Venedik Cumhuriyeti ve Macar Kralı Mathias da Cem Sultan’dan faydalanmanın türlü yollarını aramışlardır.²¹⁶ Fakat şövalyeler için, Cem büyük bir hazinedir. Hem

---

²¹² S. N. Fisher, *a.g.e.*, s. 25; S. Tansel, *a.g.e.*, s. 32.

²¹³ Kıvâmî, *a.g.e.*, s. 569; İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 16.

²¹⁴ İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 17- 23.

²¹⁵ Mahmut H. Şakiroğlu, “Cem Sultan”, *DİA*, C. 7, İstanbul, 1993, s. 283-284; M. O. Meriç, *a.g.e.*, s. 120; İbn Kemal, *a.g.e.*, s. 38; Cem’in hedefinde Avrupa’ya gitmek gibi bir gaye yoktur. Onun amaçladığı, Rumeli’ye geçmektir. Rodoslulardan istediği şey de Rumeli’ye geçerken kendisine yardım etmeleridir. Onun tasarladığına göre, Rodos, Rumeli’ye geçişte kısa bir uğrak noktasıdır. Rumeli’ye geçmekteki arzusunun altında yatan etken ise, burada akıncı beyleri ve tımarlı sipahilerin bulunmasıdır. Sipahi ve akıncılar, Rumeli’de zaman zaman siyasete müdahil olmuşlardır. Cem de onların desteğini alabilmeyi ummuştur. Akıncıları ve Rumeli Türkmenlerini yanına alarak, bir de bu cihetten Bayezid’e karşı mücadele etmeyi ümit etmektedir. Ancak, hadiseler şehzâdenin umduğu gibi olmamıştır. (Bkz. C. Kafadar, *a.g.m.*, s. 57-58).

²¹⁶ S. N. Fisher, *a.g.e.*, s. 34-35.

Osmanlı padişahından yararlanıyorlar hem de Cem'in Mısır'da bulunan annesine sahte mektuplar yazarak, para kopartıyorlardı.²¹⁷

Cem Sultan,1483'te Fransa'nın Chambéry kentine götürülmüştür.²¹⁸ Artık devletler Cem'i elde etmek için Paris'e elçilerini göndermeye başlamışlardır. Fransa Kralı VIII. Charles (Şarl) ile Papa bir uzlaşmaya varmıştır ve Cem Sultan Fransa'dan İtalya topraklarına götürülmüştür. 13 Mart 1489 tarihinde Roma'ya getirilmiştir.²¹⁹ Cem Sultan'ın Roma'ya gelmesi üzerine kent siyasî görüşmelerin yürütüldüğü bir merkez haline gelmiştir. Memlük Sultanı ve Macar Kralı hâlâ Cem Sultan'ı istemektedirler ve yeni yeni tekliflerle elçilerini göndermişlerdir.²²⁰ Fransa Kralı, Cem'i almak amacıyla, 1495'te Roma'yı kuşatmıştır. Papa, kral ile antlaşma masasına oturmayacağı mecbur kalmıştır ve kral beraberinde Cem'i de alarak Roma'dan ayrılmıştır. Ancak Cem Sultan yolculuk esnasında, 25 Şubat 1495'te vefat etmiştir. Öldüğünde 36 yaşında olan Cem Sultan, 13 yıl boyunca süren bu esaret günlerinden ancak ölümüyle birlikte kurtulabilmiştir. Şehzâdenin cenazesi de bir mesele haline gelmiştir. Şehzâdenin ölü bedeni de Hıristiyan devletlerce bir pazarlık malzemesi haline getirilmiştir. Nihayet 29 Ocak 1499 tarihinde Cem'in naaşını vermeğe razı olmuşlardır.²²¹

3.4.3.5. Sultan Bayezid'in Saltanatının Son Yılları

II. Bayezid'in 31 yıl boyunca icra ettiği saltanatı döneminde, II. Bayezid Han ve Cem Sultan arasındaki mücadele sonucu yapılan Yenişehir Muharebesi, Kili ve Akkirman kalelerinin fethi, Osmanlı-Memlük savaşı ve Osmanlı-Venedik savaşı gibi oldukça hareketli olaylar vuku bulmuş ve kritik dönemlerden geçilmiştir. Birbirini tetikleyen pek çok siyasî hadise yaşanmıştır. Bu süreçte Bayezid içte sükûneti sağlamaya ve fetihlerle gelişen imparatorlukta idârî sistemi yerleştirmeye yönelmiştir.

²¹⁷ S. Tansel, *a.g.e.*, s. 52-53.

²¹⁸ M. H. Şakiroğlu, *a.g.m.*, s. 284.

²¹⁹ İsmail H. Uzunçarşılı, "Cem Sultan'a Dair Beş Orijinal Vesika", *Belleten*, C. XXIV, Sayı. 95, Temmuz 1960, s. 457-458, s. 469, s. 471.

²²⁰ S. Tansel, *a.g.e.*, s. 65, s. 70-71.

²²¹ Meriç, *a.g.e.*, s. 235-236, s. 241, s. 254-255, s. 260-261.

Bayezid sükûneti seven, memleketi mâmur, halkı refah içinde görmek isteyen bir padişah olmakla beraber bu emeline ulaşamamıştır. Bunun birçok sebebi arasında kendisinin giderek hoşgörüden uzaklaşmasının ve yönetimi ehil olmayan kişilere bırakmasının da payı vardır. 1492 ve 1502 yıllarındaki veba salgınları pek çok ölüme yol açmış, altı yıl süren bir kıtlık da büyük sıkıntılara sebep olmuştur. İstanbul'da 11 Eylül 1509'da başlayıp kırk beş gün süren deprem, 1070 evle 109 mescidin yıkılmasına ve 5000'den fazla can kaybına sebep olduğundan "küçük kıyamet" diye anılmıştır. Şehzâdeler arasında baş gösteren saltanat mücadelesi ile buna eklenen Şahkulu İsyanı ise Bayezid'i önce tahtından, sonra da hayatından etmiştir.²²²

Yaşı ilerleyen ve nikris hastalığı yüzünden sağlığı bozulan Bayezid, davranışlarıyla kendisine benzeyen büyük oğlu Ahmed'i tahta geçirmek istediğinden, oğulları arasında çok erken bir mücadele başlamasına sebep olmuştur.²²³ Bir gün vezirlerine ihtiyarlığından şikâyet etmiş, şehzâde Selim'in sertliğinden, Ahmed'in ise yumuşak huylu ve merhametli oluşundan bahis açarak, onu "Veliht idüp taht-ı salatanatı ona teslim edeceğim demişti." Gizlenmesi mutlaka lazım olan bu fikir, kısa zamanda duyulmuş ve bundan dolayı şehzâdelerden "her biri tâç ü taht benim hakkımdır dimeye âgâz ittiler." Devlet erkanı arasında her üç şehzâdeye de taraftar olanlar bulunmakla beraber, büyük bir çoğunluk, şehzâde Ahmed'i tutuyordu. Padişah da bunlarla birlikte idi. Bu yüzden şehzâdeler birhirlere karşı cephe almış idi.²²⁴

Şehzâdelerin yaşadığı taht mücadelesi sırasında Bayezid'in hizmetinde bulunan Cenevizli Antonio Menovino'nun naklettiğine göre 19 Nisan'da İstanbul'a gelen şehzâde Selim Yenibahçe'de karargâhını kurduktan sonra saraya gidip babasının elini öpmüştür. Bayezid onun Anadolu'ya geçmesini isteyince de tahtın sahibi olursa gönül rahatlığıyla savaşabileceğini belirtmiştir. Bunun üzerine Bayezid saltanatı ona bırakmıştır.²²⁵

Yeniçerilerin desteğiyle tahta çıkan Bayezid 30 yıl, 11 ay, 2 gün süren bir saltanattan sonra yine yeniçerilerin baskısıyla 24 Nisan 1512'de tahttan çekilmiştir. Bayezid, yanına bazı adamlarıyla dört yük akçe alarak Dimetoka'ya gitmek üzere İstanbul'dan

---

²²² Turan, a.g.m., 1992, s. 236.

²²³ Turan, a.g.m., s.236.

²²⁴ Tansel, a.g.e., s.228.

²²⁵ Turan, a.g.m., s. 237.

ayrılmıştır. Selim babasını şehir dışına kadar uğurlamıştır. Çorlu yakınındaki Abalar köyüne varıldığında Bayezid Han fenalaşmış ve 5 Rebiülevvel 918'de (21 Mayıs 1512) vefat etmiştir.²²⁶

3.4.4. Cem Sultan

Cem Sultan, Fatih Sultan Mehmet'in üçüncü oğludur. 23 Aralık 1459'da Edirne'de doğdu. İki lalası ile birlikte henüz on yaşında iken 1469'da Kastamonu'ya sancak beyi olarak gönderildi. Burada kısa bir süre kaldıktan sonra önce İstanbul'a, oradan da Rumeli'ye gönderildi.²²⁷

Fatih Sultan Mehmed öldüğü zaman, büyüğü Bayezid ve küçüğü Cem olmak üzere iki oğlu kalmıştı. Bayezid, merkezi Amasya olan Rum eyaleti ve Cem de merkezi Konya olan Karaman eyaleti valisiydiler. Fatih'in ölümünde Şehzâde Bayezid otuz dört yaşında; Cem Sultan da henüz yirmi üç yaşındaydı. Her iki şehzâde de iyi tahsil görmüş ve iyi yetişmişti. Bayezid, yaşının da getirdiği bir özellik, bilgi yönünden daha üstündü. Cem ise yaradılış ve incelik yönünden daha sevimliydi ve cesur bir insandı.²²⁸

Babasının ölümü üzerine Cem'e gönderilen elçi, Bayezid'i destekleyenler tarafından yolda öldürülünce, Cem İstanbul'a zamanında gelememiş ve tahta Şehzâde Bayezid geçmişti. Ancak Cem Sultan, bu durumu kabul etmeyerek taht üzerinde hak iddia etmiştir. "Babası Fatih Sultan Mehmed'in, ünlü Kanunnâmesi'nde ondan vâris-i mülk-i Süleymânî nûr-ı hadeka-i Sultânî olarak söz etmesi, tahta geçme mücadelesinin nedenleri arasında görülmektedir."²²⁹ Bu gerekçe sonucunda, talihsiz şehzâdenin macera ve acı dolu günleri de başlamıştır.

Cem, Bayezid'in tahta geçmesiyle hak iddiacısı olarak ortaya çıktı. Babasının taht için kendisini seçtiğini, Bayezid'in haksız olarak tahta geçtiğini ileri sürerek ordu topladı. Acele Bursa üzerine yürüdü ve Bursa halkı tarafından iyi karşılandı. Cem, Bayezid tarafından Ayas Paşa kumandasıyla üzerine gönderilen kuvvetleri bozdu. Üç gün sonra şehre girip adına para kestirip hutbe okuttu ve böylelikle hükümdarlığını

²²⁶ Turan, a.g.m., s. 237.

²²⁷ Mahmut H. Şakiroğlu, a.g.m., s. 283.

²²⁸ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 162.

²²⁹ Hatice Aynur, "Cem Şairleri", *İlmî Araştırmalar* 9, İstanbul, 2000, s.33-43.

ilan etti.²³⁰ Bunun üzerine II. Bayezid, derhal ordusunun başına geçerek Bursa üzerine yürüdü. 20 Haziran'da, Yenişehir ovasında iki taraf arasında yapılan savaşta Cem Sultan mağlup oldu. Eskişehir'e ve oradan da yaralı olarak Konya'ya kaçtı. Bütün eşyası ve hazineleri yağmalandı. Beş günde Konya'ya geldi; fakat tutunamayacağını anladığı için annesi Çiçek Hatun ile ailesini ve yanında bulunan Murad adındaki oğlunu alıp Kahire'ye; Memlûk sultanının yanına gitti.²³¹

Cem, Kahire'de büyük bir ilgi gördü ve hükümdar gibi karşılandı. Kendisine ziyafetler çekildi. Osmanlılarla arası iyi olmayan Sultan Kaytbay, Cem Sultan'ı elinde siyâsî bir koz olarak kullanmak istedi.²³² Cem Sultan, orada kaldığı süre içinde Mekke'ye giderek hac vazifesini yerine getirdi. Anadolu'dan gelen haberler onu taht yolu için tekrar ümitlendirdi.²³³

Cem Sultan, Mısır'dan biraderine gönderdiği mektupta sıkıntısından bahsediyordu. Bayezid bu mektuba cevabında, hükümdarlık iddiasından vazgeçmesi şartıyla kendisine senede bir milyon akçe verileceğini bildirdiyse de saltanat hırsı devam etmekte olan Cem, bunu kabul etmedi.²³⁴

Bayezid'le Cem arasındaki mücadele Kasım Bey'i ümitlendirdi ve Osmanlı Devleti'ne saldırmak istedi. Akkoyunlu hükümdarından izin alarak Taşeli'ne girince, Karamanoğulları ailesine bağlı olan beyler, Kasım Bey'in etrafında toplandılar. Bu durum Osmanlı hükümdar İstanbul'da duyulur duyulmaz, tecrübesine güvenilerek, Gedik Ahmed Paşa iki bin yeniçeri ve kapıkulu askeriyle dört bin azap ve Anadolu eyaletinin tımarlı sipahilerine kumandan atanarak gönderildi.²³⁵ Karşı koyamayacağını anlayan Kasım Bey, gece olmasından istifade ederek kaçtı. Takip edildiyse de yakalanmayarak Memluk devleti sınırını geçti. Cem Sultan, Hicaz'dan Kahire'ye döndükten sonra, Karamanoğlu Kasım Bey ile görüşmek üzere, 6 Mayıs 1482'de Halep'e geldi. 19 Mayıs'ta Halep'ten hareket eden Cem Sultan, Adana'ya kadar geldi ve Karamanoğlu Kasım Bey'le görüştü. Aralarında bir ittifak yapıldı. Bu birlik gereğince Cem, hükümdar olunca bütün Karaman ilini Kasım Bey'e verecekti.

---

²³⁰ Şakiroğlu, a.g.m., s. 285.

²³¹ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 165.

²³² Uzunçarşılı, a.g.e., s. 165.

²³³ Şakiroğlu, a.g.m., s. 283.

²³⁴ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 166.

²³⁵ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 166.

Cem ve Kasım'ın kuvvetleri Konya üzerine yürüdüler. Cem Sultan devletin ikiye bölünmesini istiyordu. Bayezid, Cem'den Kudüs'te kalması yönündeki isteğini, şehzâdeliğinin gelirlerinin ödeneceğini bildirdiyse de bu teklif Cem tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine Bayezid'in birlikleri Cem'in ordusunun üzerine yürüdüler. Yenileceğini anlayan Cem geri çekilmek zorunda kaldı. Cem Sultan, babasının sağlığında Karaman valisiyken ve Rodos kuşatmasından önce, şövalyelerle bizzat görüşmüştü ve şövalyelerle aralarında tanışıklık vardı. Cem, Taşeli üzerinden Rodos'a geçerek Rodos Şövalyeleri'ne sığındı. Böylece Cem Sultan için tutsaklık yılları başlamış oluyordu. Cem'in saltanat için gösterdiği bütün çabalar, imparatorluğun ağabeyi ile aralarında paylaşılacağı inancından doğuyordu. Oysa II. Bayezid ve şövalyeler, Cem'in esir olarak elde tutulması ve korunması için aralarında anlaşmışlardı ve Cem'in bundan haberi yoktu. Şövalyelerden bir kısmı, şehzâdeyi Rodos'ta alıkoymak istedilerse de Bayezid'in adayı kuşatma ve baskı uygulama ihtimali bulunduğu için şehzâdenin Fransa'ya götürülmesi uygun görüldü. Cem Sultan şövalyeler tarafından Fransa'ya nakledildi. Burada yedi yıl kaldı. Üç yaşındaki oğlu Oğuz Han'ın, II. Bayezid tarafından boğdurtulması bu süreçte olmuştur. Şövalyeler Cem'i daha sonra Papa'ya sattılar ve onu Roma'ya getirdiler. Bu durum, II. Bayezid'i oldukça rahatsız etmiştir. Artık Cem'in korunmasından çok yok edilmesi düşünülür olmuştur. Fransa kralı İtalya'ya sefer düzenleyerek Cem'i Papa'dan almıştır. Çünkü Fransa kralı, ileride düzenleyeceği bir Haçlı Seferi'nde Cem'i koz olarak kullanmak niyetindeydi. Ancak Cem Sultan bu yolculuk sırasında hastalanmış ve 25 Şubat 1495 Çarşamba günü vefat etmiştir. Kaynakların büyük bir bölümü, Cem Sultan'ın zehirlenerek öldürüldüğü düşüncesinde birleşirler. Cem Sultan'ın Avrupa'da gömülen naaşı, dört yıl sonra Mudanya üzerinden Bursa'ya getirilerek Muradiye'ye gömülmüştür.²³⁶

---

²³⁶ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.161-179.

3.4.5. Dâvud Paşa

Osmanlı İmparatorluğu sadrazamlarındandır. Fatih'in vezirlerinden olan Dâvud Paşa, II. Bayezid zamanında sadrazamlık yapmış ve 1498 yılında vefat etmiştir. Arnavutluk taraflarında doğmuş, çocukken saraya getirilmiş ve Enderunda yetiştirilmiştir. Enderunda eğitim gördükten sonra sancakbeyi olarak Anadolu Beylerbeyliği'ne kadar yükselmiştir. 1472 tarihinde bu hizmette iken Konya valisi şehzâde Mustafa ile Uzun Hasan'ın yeğeni Yusufça Mirza arasındaki muharebede şehzâdenin maiyetinde bulunmuştur.²³⁷

Dâvud Paşa, 1473 senesinde Osmanlılar ile Akkoyunlular'ın çarpıştıkları Otlukbeli Savaşı'nda orduyu yönetmiştir. 1477 kışında yapılan Tuna boyu seferinde hisarlardan atılan bir top mermisiyle göğsünden yaralandı. Aynı yıl Süleyman Paşa'nın yerine Rumeli beylerbeyliğine tayin edildi. 1478 İşkodra seferinde Jebyak'ı (Xabiyacco) ele geçirdi. Ancak Veziriazam Karamânî Mehmed Paşa'ya muhalefetinden dolayı aziedilerek Bosna sancak beyliğine gönderildi.²³⁸

1478 Arnavutluk'un fethi için görevlendirilmiştir. Burada döktüğü çeşitli ölçüdeki toplarla askerî yeteneğini göstermiş Leş-Pirgos ve Gölbaşı denilen yerleri toplarla ele geçirerek İşkodra'nın düşmesini kolaylaştırmıştır.

Dâvud Paşa, II. Bayezid'in cülusundan sonra 1482 yılında Rumeli Beylerbeyliği'nden alınarak yerine Yahya Paşa tayin edilmiştir ve aynı tarihte Dâvud Paşa'ya vezirlik verilmiştir.²³⁹ Nüshada bu olay "*Rûmeli beglerbegisi Dâvud Pâşâ 'azl olunup yerine Yahyâ Pâşâ oldu.*" şeklinde aktarılmıştır. (bkz. çm. 4a)

Dâvud Paşa o devrin vezirleri arasında serveti ile dikkati çekmiştir. İştirak ettiği harplerden aldığı ganimet eşyalarını diğer vezirler gibi israf etmemiş, hazinesini zenginleştirmiştir. Aynı zamanda bu serveti iyi yerlere sarfetmesi ile halkın kendisini sevmesine sebep olmuştur. Bir taraftan harpten harbe koşan Dâvud Paşa diğer taraftan cami, medrese ve imaretler yaptırmıştır. İstanbul surları haricinde ordugâhlar

²³⁷ Şerafettin Turan, "Koca Davud Paşa", *DİA*, İstanbul, c.IX (1994): s.37.

²³⁸ Turan, a.g.m., s. 37.

²³⁹ Turan, a.g.m., s. 37.

meydana getirmiştir. Böylece memleketin imarına çalışıp unutulmaz eserler vücuda getirmiştir.²⁴⁰

1483 senesi baharında II. Bayezid bütün saray erkânını ve vezir-i âzamı maiyetine alarak Filibe'ye gitmiştir. II. Bayezid bütün saray erkânı ile orayı teftiş ederken Bosna Beylerbeyi Mustafa, Hersek havalisini istila etmiştir. Hersek Beylerbeyi İtalya'ya kaçmıştır. Bu seferden bir hayli zaman, Sultan Bayezid kırk bin askerden oluşan bir ordu ile Hadım Ali Paşa'yı yanına alan Davud Paşa'yı Karaman hudutlarına göndermiştir.

Davud Paşa Karaman hududu üzerinde Koca Kale yakınında Tarsus eteğine vasıl olunca Dulkadir beyi Alaüddevle, Davud Paşa'yı karşılamıştır. Bu bilgiler incelenen nüshada "*Dāvud Pāşā dahi aḥvāli tıyub ardlarınca varmadı vü girü döndi. Zülkadıroğlu 'Alâi'd-devle geliüb ol havālîde Dāvud Pāşā ile buluşdı. Dāvud Pāşā dahi ğāyet hürmet idüb. İkisi bir yere geliüb müşāverelerden şoñra hil'atleyüb gönderdi.*" ifadeleriyle ele alınmıştır. (bkz. çm. 17b, 18a) Bu esnada çıkan isyan sonucu Dāvud Paşa kumandasındaki askerlerle Bulgar Dağı'nı geçerek Varsak arazisini istila etmiştir. Her zamanki gibi bu seferde de düşman üzerine büyük bir cesaret ve çeviklikle atılmıştır. Yüzlerce düşman boyun eğmiştir. Dāvud Paşa bu cesaretli hareketini parlak bir siyaset oyunu ile bitirmek istemiştir. Gelen elçileri izzet ve ikramla ağırlamış, mevsim sonunda geri çekilip orduyu terhis etmiştir. Rumeli'ye geçmiş, o sırada padişahın huzuruna çıkararak harbin neticesini anlatmıştır. II. Bayezid kendisine hediyeler ile mükâfatlandırıp kızını Dāvud Paşa'nın oğlu Mustafa Bey ile 1489 yılında evlendirmiştir.²⁴¹ Bu olay incelenen nüshada "*ve bir kızını Dāvud Pāşā oğlu filān Beg'e viridi.*" ifadeleriyle geçmektedir. (bkz. çm. 23b)

Dāvud Paşa'nın sadareti 14 sene sürmüştür. Yaşlılığı yüzünden 1497 senesinin baharında hizmetten affını II. Bayezid'den talep etmiştir. Bu talebi padişah tarafından kabul olunarak senede üç yüz bin akçe maaşla emekliye ayrılmıştır. Dāvud Paşa emekli olduktan sonra istirahat için Dimetoka çiftliğine çekilmiş, bir müddet orada yaşadıktan sonra 1499 yılında vefat etmiştir. Cenazesi İstanbul'a

²⁴⁰ Gülten Tuncay, *Davud Paşa Külliyesi*, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Lisans Mezuniyet Tezi, 1966, s.4.

²⁴¹ Tuncay, *a.g.t.*, s. 5.

nakledilmiş ve kendisi tarafından yaptırılan caminin mihrap arkasındaki türbesine defnedilmiştir.²⁴²

İstanbul'da ismiyle anılan semtte cami ile medresesi, mektebi, çeşmesi, imarethanesi vardır. İstanbul'un dışında olup, vaktiyle Rumeli tarafına giden ordunun hareket noktası olan bölgeye de Davud Paşa ismi verilmiştir.

3.4.6. Gedik Ahmed Paşa

Gedik Ahmed Paşa muhtemelen Sırp asıllıdır.²⁴³ II. Murad zamanında saraya alındığı ve Yeniçeri Ocağında askerî bir sınıfın mensubu iken, II. Mehmed zamanında başarılarıyla öne çıkarak padişahın takdirine mazhar olup yükseldiği belirtilmektedir.²⁴⁴ Âşıkpaşazâde'nin eserinde aktardığı; Ahmed Paşa gediklerin eridir²⁴⁵ ifadesi, onun gedik sınıfından yetişmiş olabileceğini düşündürmektedir.²⁴⁶ Bu konuda farklı görüşler de bulunmaktadır. Fethettiği kalelerde gerçekleştirdiği kale inşa ve tamirindeki yeteneğinden dolayı Paşa'nın bu lakabı aldığını²⁴⁷ düşünen

---

²⁴² Tuncay, *a.g.e.*, s. 6.

²⁴³ Kiel, *a.g.e.*, s.91.

²⁴⁴ “Gedik Ahmed Paşa, Sultan Mehmed'in has nedimlerinden olup onun düzen içinde olan döneminde öğülecek hizmetleri görmeğin, yüksek rütbeleri aşarak vezirlik makamına çıktı.” Bkz. Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, s.114. “Sultan'ın sonsuz inayetiyle mahsus ve başı dik kalındı...terakki merhalesini katettikten sonra ve hizmet ile kulluk için lâzım gelenleri takdimi müteakip melikü'l ümeralık kendisine tefviz edilip mücahitler ordusunun baş kumandanlığına getirildi.” Bkz. İdris-i Bitlisî, *a.g.e.*, s.94.

²⁴⁵ Âşıkpaşazâde, *a.g.e.*, s.540.

²⁴⁶ “Gedik: Askerî alanda savaşçı sınıftan sayılmadığı halde terfi ederek zabıt olabilen topçu ve kale muhafızları gibi askerî sınıfların kadroları için, ayrıca idârî alanda Osmanlı sarayında belli bir görev ve imtiyaz manası için kullanılmıştır. Osmanlı hukukunda imtiyaz ve inhisar esasına dayalı tasarruf hakkı anlamında da kullanıldığı vardır.” Bkz. Âşıkpaşazâde, *a.g.e.*, s.591.

²⁴⁷ Mükrimin Halil Yinanç, “Ahmed Paşa, Gedik veya Gedük Ahmed Paşa”, *İA*, C: I, 5. Baskı, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1978, s. 25.

tarihçiler olduğu gibi, dışlerinin vaziyetinden dolayı Paşa'ya Gedik lakabının verildiği de iddia edilmektedir.²⁴⁸

Gedik Ahmed Paşa'nın belki de tek tasviri, o dönemden kalma bir Apulya kaynağında mevcuttur: Buna göre Paşa, “cılız, kara kuru, iri burunlu, köse, orta boylu, asık suratlı, canavar ruhlu, son derece cimri, alçak ve ahlâksız” imiş. Önceden hizmetkâr, iç oğlanı imiş daha sonra paşalığa terfi olunmuş.²⁴⁹

Hicrî 856/ mîlâdî 1461 yılında Gedik Ahmed Paşa (belki daha Rum beylerbeyi iken) Koyulhisar Kalesi'ni almıştır.²⁵⁰ Anadolu beylerbeyliğine tayini muhtemelen hicrî 868/ mîlâdî 1463-4 veya hicrî 869 mîlâdî 1464-5 yıllarına tarihlendirilmelidir.²⁵¹ Hicrî 873/ mîlâdî 1469 yılında Paşa, Karaman'da bazı askerî başarılar elde etmiş ve (o zamana kadar Saruhan valisi olarak Manisa'da bulunan) Şehzâde Mustafa'yı Karaman valisi olarak yeni vazifesine alıştırmıştır.²⁵² Hicrî 875/ mîlâdî 1470 yılında Gedik Ahmed Paşa'nın Eğriboz fethine katıldığı bildirilmektedir.²⁵³ Aynı yıl Kemal Paşa ölünce Gedik Ahmed Paşa ondan boşalan vezaret makamını devralmıştır. Gedik Ahmed'den boşalan Anadolu beylerbeyliği makamı da daha sonra rakibi olacak olan Hamzabeyoğlu Mustafa'ya verilmiştir.²⁵⁴

---

²⁴⁸ Joseph Van Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C: I, Tercüme: Mehmed Ata, Haz. Mümin Çevik- Erol Kılıç, Üçdal Neşriyat Yayınları, İstanbul 1984, s.736.

²⁴⁹ Kiel, *a.g.e.*, s.94.

²⁵⁰ İbn Kemal, *a.g.e.*, s.192/ Not 3. Koyulhisar Tokat'ın yaklaşık 150 kilometre doğusundadır.

²⁵¹ Kiel, *a.g.e.*, s.91.

²⁵² P, 83 a; Pa, 120 b., Oruç Beğ'in verdiği bu bilgiden, Gedik Ahmed Paşa'nın Şehzâde'nin lalalığına tayin edildiği sonucunu çıkarılmaktadır. Ancak Gedik Ahmed'in bu memuriyete geçtiğine dair bir delil henüz tespit edilememiştir.

²⁵³ P, 83 b; Pa, 121 a.

²⁵⁴ Kpz VII, Transkripsiyon 303. P, 83 b ve Pa, 121 b'ye göre Ahmed'in vezarete tayini ancak hicrî 876/mîlâdî 1471-2'de vuku bulmuştur. Orada Anadolu beylerbeyliği makamında halefi olarak Davud Paşa'nın adı verilmektedir.

Hicrî 876/ mîlâdî 1471 tarihinde Gedik Ahmed Paşa Alanya'yı almıştır²⁵⁵ böyle bir başarıyı İçel ve Karaman'daki fetihler takip etmiştir.²⁵⁶ Hicrî 878/ mîlâdî 1473 tarihinde Otlukbeli Savaşı'na katılmıştır.

Otlukbeli Muharebesi'nde yaşananlar Gedik Ahmet Paşa hakkındaki soru işaretlerinin ana temasını oluşturmaktadır. Bayezid ordunun sağ cenahını yönetiyor idi. Fatih, orduları denetlerken Bayezid'in ordusunun son derece düzensiz olduğunu görmüştür. II. Mehmet bu noktada şehzâdesine müdahale etmemiştir. Gedik Ahmet Paşa'ya emir vererek ordunun nizama sokulmasında şehzâdeye yardımcı olmasını söylemiştir. Bir şehzâde için ordusunun başkası tarafından düzene koyulması hiçte kolay sindirilebilecek bir şey değildir. Bayezid, Gedik Ahmet Paşa'yı görünce sinirlenmiş ve ne arıyorsun burada sorusunu yöneltmiştir. Ahmet Paşa ise bu şekilde savaş düzeni olmaz diyerek şehzâdeye gövde gösterisi yapmıştır. Bayezid bu duruma sinirlenerek Paşa'ya karşı tehditkâr konuşmuştur. Ahmet Paşa ise "Bana ne yapabilirsin? Günün birinde hükümdar olursan ben de bu kılıcımı artık kuşanmam!" demiştir. Şehzâde Bayezid ve Gedik Ahmet Paşa arasındaki gerilim bu şekilde başlamıştır. Kimi tarihçiler Bayezid'in sırf bu yüzden Gedik Ahmet Paşa'yı öldürttüğünü dahi yazmıştır. O tarihlerde Gedik Ahmet Paşa, Mustafa Çelebi'nin lalalık görevini icra ederken onun ölümünden sonra Cem'in²⁵⁷ lalası olmuştur. Hicrî 879/ mîlâdî 1474-5 tarihinden itibaren Gedik Ahmed Paşa başvezir²⁵⁸ olarak

---

²⁵⁵ P, 83 b; 121 b.; Apz, 173-175; Kpz. VII, Transkripsiyon 309-311.

²⁵⁶ P, 87 b; Pa, 125 b.; Kpz VII, Transkripsiyon 312-316.

²⁵⁷ Mustafa Çelebinin vefatının ardından Ahmet Paşa Cem Sultanın da bir dönem lalalık vazifesini üstlenmiştir. Otlukbeli muharebesinde Şehzâde Bayezid ile yaşananların ardından Cem'e karşı duyduğu yakınlığını bilen Şehzâde Beyazid tahta çıktıktan sonra onu hapse attırmıştır. Ancak İshak Paşa ve Hersekzâde Paşanın kefaleti ile serbest bırakılmış olsa da Padişah'ta hep bir soru işareti kalmıştır. Bkz. Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, s.130.

²⁵⁸ Fatih, Gedik Ahmet Paşa'nın askerî anlamda becerilerine çok güveniyordu. Fatih'in uygulamış olduğu askerî politikalar yeniçeriyi oldukça yoruyordu, seferlerin son derece uzun sürmesi ve sürekli farklı coğrafyalarda olması askeri bezdiriyordu. Bu yüzden askeri terbiye edecek birini sadrazam yapması en azından içini rahatlatıyordu. İdris-i Bitlisi de giriştiği muharebelerde Padişahın vezirlerinden hiçbirisi Ahmet Paşa'nın dengi olmamıştır (Bkz. Bihiştî, *a.g.e.*, s.95) ifadesi onun ne kadar üstün meziyetli bir komutan olduğunun göstergesidir.

anılmıştır.²⁵⁹ Aynı yıl Karaman'da Ermenek, Manyan ve Silifke hisarlarını zaptetmiştir.²⁶⁰

Ertesi yıl Fatih Sultan Mehmed, başvezirini Kırım üzerine sefere göndermiştir ve Gedik Ahmed Paşa burada hicrî 880 Safer'inde/ mîlâdî 1475 Haziran'ında Kefe'yi almıştır.²⁶¹ Kemalpaşazâde'ye göre Paşa, dönüşte biraz fazlaca kendinden emin tavırlarıyla Fatih Sultan Mehmed'in canını sıkmıştır.²⁶²

Sonunda Gedik Ahmed Paşa, hicrî 882/ mîlâdî 1477 yılında, Arnavutluk'taki İskenderiye üzerine yürümeyi reddedince hiddetlenen Padişah, onu Rumeli Hisarı'na hapsedirmiştir.²⁶³ Rivayete göre Arnavutluk seferinde Padişah'a refakat eden Hersekzâde Ahmed Paşa'nın delaletiyle, Gedik Ahmed Paşa bir yıl sonra serbest bırakılarak²⁶⁴ kapudan-ı deryalığa ve Avlonya sancakbeyliğine atanmıştır.²⁶⁵

---

²⁵⁹ Kpz VII, Transkripsiyon s. 382.

²⁶⁰ Kpz VII, Transkripsiyon s. 382 v.d. Pa, 125 b. P, 87 b hicrî 878/ mîlâdî 1473-4 yılını vermektedir ki bu yanlıştır. Ermenek, Konya'nın güneyinde, Silifke bunun güney-güneydoğusunda, Kilikya sahilinde, Manyan da bugünkü Karaman (Larende) şehrinin batı-güneybatısında yer alır.

²⁶¹ Kpz VII, Transkripsiyon s. 383-39.

²⁶² Kpz VIII, 19 a.

²⁶³ Kpz VII, Transkripsiyon s.469.

²⁶⁴ Yınanç, a.g.m., s.195.

²⁶⁵ Kpz VII, Transkripsiyon s.470. Kapudan-ı deryalık ile normalde yalnızca Gelibolu sancakbeyliği bağlantılıydı (bkz. Uzunçarşılı, "*Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*", s.414). Avlonya sancağına tayinin sebebi şüphesiz, İtalya üzerine planlanan ve (konumunun en yakın olmasından dolayı) Avlonya'nın en uygun hareket noktasını teşkil ettiği sefer idi. P, 90 a ve Pa, 128 b, Ahmed Paşa'nın tutuklanmasını zikretmeseler de vezaretten azliyle Gelibolu'da kapudan-ı deryalığa tayinini zikretmektedirler. Yınanç, "*Ahmed Paşa. Gedik*", 195 v.d.'na (herhâlde Sadeddin ve Solakzâde'ye dayanarak, krş. Turan, Kpz VII, Transkripsiyon s. 470/Not I) göre Paşa serbest bırakıldıktan sonra önce Selânik sancakbeyi olmuş, kapudan-ı derya ve Avlonya sancakbeyi olması ise ancak bundan sonra vuku bulmuştur.

Hicrî 884/ mîlâdî 1479'da Kefalonya ile Ayamavra'yı almıştır.²⁶⁶ Hicrî 885/ mîlâdî 1480'de Fatih Sultan Mehmed, onu bir donanmanın başında Otranto üzerine göndermiştir. O da Ağustos 1480'de Otranto'yu ele geçirmiştir.²⁶⁷

Fatih Sultan Mehmed 1 Mayıs 1481'de öldüğünde, Gedik Ahmed Paşa Avlonya'da kalmaya devam etmiştir. İtalya'da başka fetihler için yeni birlikler tertip etmiştir. Gedik Ahmed Paşa'nın kayınpederi İshak Paşa, o tarihte İstanbul muhafızı idi ve Bayezid'in tahta çıkmasının sağlanmasında önemli rol oynamıştır.²⁶⁸

Bayezid, tahtı devraldığı sırada başka dertleri vardır. Hükümdarlığı hiçbir şekilde güvende değildir zira önünde kardeşi Cem Sultan ile taht mücadelesi vardır. Bayezid Han ile Cem Sultan'ın karşı karşıya geldiği Yenişehir Savaşı'nda Gedik Ahmed Paşa'nın tavrı Bayezid için çok önemliydi. İçinde kuşku vardı sonuçta Gedik Ahmed Paşa, Cem ile aynı ortamda uzun süre bulunmuştu. Yeniçeriler için o dönemde idol olan Paşa, sonunda Yenişehir Ovası'nda görülmüş ve iki tarafın kaderini belirleyeceği an gelmişti. Paşa, savaş meydanına ancak son anda yetişmiş ve derhal safların kurulması için talimatlar yağdırmaya başlamıştı.²⁶⁹ Gedik Ahmed Paşa, her ne kadar Cem'e karşı ayrı bir sevgi beslemiş gibi gözükse de Bayezid'e sadık olmuştur.²⁷⁰

Gedik Ahmet Paşa'nın Bayezid tarafında gözükmesi Cem için tam bir hayal kırıklığı olmuştur. Cem Sultan bu noktada ya onu hesaba katmamıştı ya da kendi yanında olmasını beklemişti. Ordunun idol olarak gördüğü ismin Bayezid tarafında yer alması Karamanî Mehmet Paşa'nın ölümünden daha vahim bir durumdur diyebiliriz. Cem,

---

²⁶⁶ Kpz VII, Transkripsiyon s.470-473. P, 90 b. (Ayamavra eksik). P, 148 a; Kpz VIII, 104 a (yalnızca Ayamavra).

²⁶⁷ Kpz VII, Transkripsiyon s.507-517. P, 91 a ve Pa, 130 a, ayrıca Ahmed Paşa'nın Otranto seferinden önce tekrar vezarete tayin olunduğunu bildirmektedirler. Ancak bu bilgi, diğer kaynaklarca doğrulanmamaktadır.

²⁶⁸ Kiel, *a.g.e.*, s.94.

²⁶⁹ Kpz VIII, 8 a; Bihiştî, 9 b; P, 92 a; YKB, 155 a.

²⁷⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Değerli Vezir Gedik Ahmet Paşa II. Bayezid Tarafından Niçin Katledildi.?", *Bellekten*, Cilt XXIX, Sayı 115, s.493.

Ahmet Paşa'yı II. Bayezid'in ordusunda görünce "Hay kahpezen bu nereden çıktı?" diyerek haykırmıştır.²⁷¹

Savaşın Bayezid tarafından zaferle sonuçlanmasından sonra Padişah, savaş meydanında esir alınan Cem yanlılarının merhamet göstergesi olsun diye serbest bırakılmasını istemiştir. Bu duruma Gedik Ahmet Paşa karşı çıkarak suç işleyenlerin en ağır şekilde cezalarını çekmesi gerektiğini savunmuştur. Bayezid, Gedik Ahmed Paşa'nın uyarısı üzerine sertçe davranıp hepsini kılıçtan geçirmiştir.²⁷²

Padişah, kaçan Cem Sultan'ı Konya'ya kadar takip etmiştir. II. Bayezid, 1481 Temmuz'unda oğlu Abdullah'ı oraya vali olarak tayin etmiştir.²⁷³ İncelenen nüshada bu bilgi "Sultān Bāyezīd kendü şehzādesi Sultān 'Abdullāh'ı Karamān'da koyub kendüleri İstānbul'a 'azīmet buyurdılar" ifadeleriyle ele alınmıştır. (bkz. çm. 3b) Angiolello'ya göre hükümdar, bundan sonra da Gedik Ahmed Paşa'ya, Cem Sultan'ın izini sürme görevini vermiştir. Gedik Ahmed Paşa, kaçağın ardından Ereğli'ye kadar gitmiş fakat onu yakalayamamıştır.²⁷⁴

Gedik Ahmet Paşa'nın Cem'i yakalamaması veya yakalayamaması onun hakkındaki şüphelerin artmasına sebep olmuştur. Ahmet Paşa zaten şüphe duyulan bir isimdir. Cem'e lalalık yapması ve Bayezid Han ile şehzâdelik döneminden süre gelen bazı anlaşmazlıklar bütün şüpheleri Paşa üzerine çekmiştir.²⁷⁵

Diğer kaynaklar bu hususta hiçbir bilgi vermemektedir. Bihiştî'ye göre Padişah, Gedik Ahmed Paşa'yı, dört sancak birliğiyle şehzâde Abdullah'a destek vermeye göndermiştir. Zira şehzâde, vilayetini Cem Sultan ve müttefiki Karamanoğlu Kasım Bey'e karşı güvence altına almalıydı. Cem Sultan'ın Suriye'ye ulaştığı kesinlik

---

²⁷¹ Richard F. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimine Göre Sultan Bayezid-i Veli (1481-1512)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1997, s.5.

²⁷² Kreutel, *a.g.e.*, s.5.

²⁷³ Kpz VIII, 10 a. Bihiştî, 11 b.

²⁷⁴ Kiel, *a.g.e.*, s.97.

²⁷⁵ Uzunçarşılı, *a.g.m.*, s. 493.

kazanır kazanmaz II. Bayezid, Gedik Ahmed Paşa'ya birlikleri Karaman'da bırakıp bizzat payitahta gelmesi talimatını vermiştir.²⁷⁶

Padişah, Gedik Ahmet Paşa'nın hal ve hareketlerinden memnun değildi. Paşa, daha ilk günlerde Padişah'ın söylemlerine karşı gelmeye başlamış ve bu durum Bayezid'in hoşuna gitmeyen hareketlerden olmuştur. Askerin takınmış olduğu tavır Gedik Ahmet Paşa muhalefeti ile birleşince tahtına rakip bir kesim ortaya çıkabilirdi. Hali hazırda başkentte Gedik Ahmet Paşa'ya karşı muhalif paşalar da vardı. Muhtemelen Gedik Ahmet Paşa'nın tutuklanacak olması ortak alınmış bir karardı. Savaş meydanında kendi kararından ziyade Gedik Ahmet Paşa'yı dinlemek zorunda olması, Paşa'nın Cem'i elinden kaçırmaması, Padişah'ın verdiği emirlere gevşek davranılması gibi durumlar onun tutuklanmasına neden olmuştur.²⁷⁷

II. Bayezid saray ahali ile birlikte bir gece ziyafet sofrası kurmuştur. Bu ziyafette üst düzey devlet adamları ve komutanlar yer almaktaydı. Sofrada şarapta bulunuyordu ve sofrada bulunan hemen hemen herkes içerek şarabın etkisiyle sarhoş olmuştur. Sonrasında II. Bayezid vezirlerinin hepsine güzel ve renkli hilatler giydirmiştir. Ancak Gedik Ahmet Paşa'nın hilati siyah renktedir. Bu Osmanlı Devlet geleneğine göre idamın sembolüdür. Gedik Ahmet Paşa idam edileceğini anlayarak hiddetlenmiştir. Zaten günlük yaşantısında da Paşa son derece dobra birisidir. Fatih'e dahi aklındakileri söylemekten çekinmemiştir. Ahmet Paşa, Padişah'a hiddetli bir şekilde "Ey kahpeoğlu, senin şimdi bana karşı böyle bir gizli maksadın vardı da, o halde bu rezalet şarabı beni içmeye niçin zorladın?" diye bağırdı.²⁷⁸

Bu arada diğer sarhoş olan vezirler padişahın adamları ile birlikte evlerine götürülmüştür. Gedik Ahmet Paşa da gitmek istemiş ancak II. Bayezid devreye girerek Lala sen gitme demiştir. Diğer vezirler gittikten sonra Gedik Ahmet Paşa derhal derdest edilmiş ve hapse atılmıştır. İdam hazırlıkları Gedik Ahmet Paşa için başlarken Paşa'nın oğlu diğer Vezirlerin evlerine döndüğünü görünce bir şeylerin

---

²⁷⁶ Bihîştî, II b. Bu pasajın ifade tarzı, resmi emrin bir nüshasının esas alındığı ihtimalini akla getirmektedir. P, 92 a/b; Pa, 131 a/b; YKB, 156 a.

²⁷⁷ Vural Genç, *Acem'den Rum'a İdris'i Bitlisi'nin Hayatı, Tarihçiliği, ve Heşt Behişt'in II. Bayezid Kısmı 1481-1512*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014, s. 598.

²⁷⁸ Kreutel, *a.g.e.*, s. 9.

ters gittiğini anlamıştır. Babasının öldürülme ihtimalinden endişe duyarak hemen gece yarısı Yeniçeri'ye koşmuştur. Yüksek bir şekilde ortalığa seslenen Gedik Ahmet Paşa'nın oğlu feryat etmeye başlamıştır.

Ah benim bahtsız başıma gelenler! Sultan, babamı sarayda hapsedti ve onu yakında öldüreceğini haber aldım. Böyle insafsız bir suçun işlenmesine siz cesur askerler nasıl izin vereceksiniz? Sizler babamla aynı tuzu ve ekmeği birlikte paylaşmadınız mı?

Çocuğun bu feryadı kısa sürede asker tarafından duyuldu ve askerler hemen devreye girmiştir. Hemen bütün yeniçeri toplanarak “Bre Bre” diye bağırmaya başlamıştır. Bayezid, askerin bu denli kalkışmasını görünce korkmuş olacak ki sarayın kapısına çıkarak yeniçeriye “ne istiyorsunuz yoldaşlar? Benden isteğiniz ne?” diye bağırdı.²⁷⁹ Padişah yeniçerinin bu halini gördükten sonra korkmuş ve derhal hamle yapması gerektiğini anlamıştır. Ancak bu noktada yapabilecekleri sınırlıdır. Asker, idol olarak gördükleri komutanlarının derdest edilmesini hazmedememiştir.²⁸⁰

Asker resmen II. Bayezid'i tehdit ediyor idi. Saltanatının daha ilk aylarında böylesine büyük bir olayla karşılaşan padişahın bu noktada yapabilecek tek hamlesi Paşa'yı serbest bırakmak olacaktı. Padişah, Ahmet Paşa'yı tutuklamak için yanlış bir zamanlamayı seçmiştir. Nasıl Fatih Sultan Mehmet, ancak İstanbul'u fethettiğinde Çandarlı Halil Paşa'yı tutuklatmış ve ardından öldürtmüşse, Bayezid Han'da tamamen gücü eline almadan böyle bir eyleme kalkışması sarayda tam bir infiale neden olmuştur. Padişah'ın otoriteyi tamamen eline alma isteği normal gibi gözükabilir ama Osmanlı Devleti'nde güç sanıldığı gibi mutlak değildir. Birtakım şeyler yapmak için Padişah dahi olsanız zamanlamaya dikkat etmeniz gerekmektedir. II. Bayezid, Mesih Paşa aracılığıyla askerin şartlarını dinliyor idi. Asker, Gedik Ahmet Paşa'nın kim tarafından tutuklatıldığını biliyordu. Bu yüzden ilk başta Rüstem Ağa ve Hamza Beyoğlu Mustafa Paşa'nın önce azlini sonradan idamlarını istediler. Padişah, şartları kabul etmiş ve her iki isimde tutuklanmasını söylemiştir. Rüstem Ağa aynı zamanda II. Bayezid'in damadıdır. Nüfuzunu kullanarak bu

---

²⁷⁹ Kreutel, *a.g.e.*, s. 9-10.

²⁸⁰ Kreutel, *a.g.e.*, s. 10.

noktada idamdan kurtulmuştur ancak İshak Paşa ve Gedik Ahmet Paşa'nın rakibi olan Mustafa Paşa idam edilmiştir.²⁸¹

Bu süreçte Padişah bir taraftan askerinin isteğini yerine getirmiş diğer taraftan ise yeniçeriye "Yoldaşlarım, sakın ve biraz sabırlı olun. Gedik Ahmed sarayda yanımdadır ve şimdi hemen kendisi buraya gelecektir!" demiştir.²⁸² Askerler birazdan Ahmet Paşa'nın geldiğini görmüş ve son derece üzölmüşlerdir. Çünkü Bayezid'in adamları Ahmet Paşa'nın elbiselerini çıkartmışlar ve işkence etmişlerdir.

Ahmet Paşa, askeri yatıştırmış ve isyan daha fazla alevlenmeden sona ermiştir. İki tarafta bu olaydan dolayı büyük korkuları tatmıştır. Padişah tahtını kaybetme ihtimalini Ahmet Paşa ise ölüm korkusunu hissetmiştir. Bundan sonraki süreçte iki tarafında birbirine güveni kalmamıştır. Bayezid Han bu olaydan sonra mutlak hâkimiyet kuramadığını ve çoğu zaman mevcut durumunun kapıkulu ve ordunun insafına bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum ilerleyen tarihlerde Bayezid'in canını sıkmaya başlayacak Cem'in ölümünden sonra Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasını dahi düşünür hale gelecektir.²⁸³

Gedik Ahmet Paşa'nın serbest kalmasına sebep veren diğer etken de Karamanoğlu meselesidir zira ata toprağına saldırmıştır ve ordunun da tecrübeli bir paşaya ihtiyacı vardır. Cem Sultan ise bu sıralarda Hac vazifesini yerine getiriyor ve Anadolu'dan destek mesajları alıyordu. Kasım Bey, Cem'i tamamen ele geçirmiştir. Hükümdarlığa kesin gözüyle baktırarak onu Anadolu'ya davet etmiştir. Cem'i Mısır'dan tahrik edip Anadolu'ya gelmesine ikna etmiştir.²⁸⁴

Şehzâde, Kayıtbay'dan almış olduğu yardımlar ve Anadolu'daki bazı isimlerin desteğıyle tekrardan saldırıya geçmişti bu sefer hedefi Konya idi. Cem'e Anadolu'dan destek verenlerden birisi de önemli yeniçeri ağalarından Trabzonlu Mehmet Bey'dir. Bu isim mücadele sonunda öldürölmüş olsa da Gedik Ahmet Paşa'ya karşı duyulan şüphenin artmasına sebep olmuştur. İlk olarak Kasım Bey

---

²⁸¹ Giovan Maria Angiolello, *Fatih'in İçoğlanı Anlatıyor, Fatih Sultan Mehmet*, Çev. Pınar Gökpar, İstanbul, Profil Yayıncılık, 2011, s. 182.

²⁸² Kreutel, *a.g.e.*, s. 10.

²⁸³ Kreutel, *a.g.e.*, s. 11.

²⁸⁴ Neşri, *a.g.e.*, s. 341.

Karaman'a gelmiştir.²⁸⁵ Bu noktada Konya'ya saldırmıştır, Karaman Beylerbeyi Hadım Ali Paşa artık durumu idare edemeyecekleri endişesiyle merkezden destek istemiştir, derhal İstanbul'a haber göndermiştir. Bayezid, mektubu alınca asker göndererek Gedik Ahmed Paşa'ya seferin kumandasını emanet etmiştir.²⁸⁶ Gedik Ahmet Paşa'nın geldiğini duyan Kasım Bey derhal oradan uzaklaşmış ve Memluk sınırına gitmiştir. Gedik Ahmet Paşa ise iki devlet arasında sorun yaşanmaması için bu noktaya müdahale etmemiştir.²⁸⁷

Cem Sultan'ın Kahire'de bulunduğu sıralarda, Karamanoğlu Kasım Bey, kışın ilerleyen aylarında boş durmamıştır. Ankara (Engürü) Beyi Trabzonlu Mehmed Bey ile birlikte şehzâdeyi Anadolu'da yeni bir maceraya sürüklemek üzere teşvik etmişlerdir.²⁸⁸ Neşri'ye göre, hacdan Kahire'ye yeni dönen Cem Sultan'a bir dizi sahte mektup göndermiştir. Gedik Ahmed Paşa ve başka Osmanlı erkânının kaleminden çıkmış süsü verilen bu mektuplar, Cem Sultan'ı, hükümdarlığına kesin gözüyle bakıldığından geri dönmeye teşvik etmiştir.²⁸⁹

Esasında Cem, bütün umudunu Gedik Ahmet Paşa'ya bağlamıştı ancak paşa meşru padişaha sadakatle bağlıydı ve Cem tarafına hiçbir zaman geçmedi. Cem'in saldırı haberini alan padişah yola koyuldu ve Gedik Ahmet Paşa'nın ordusuyla birleşti. Cem'in hiç şansı yoktu. Padişah'ın ordusunun üzerine geldiği haberini alınca Ankara'dan uzaklaşmış akabinde çareyi kaçmakta bulmuştur.²⁹⁰ Kasım Bey'in ve bazı Anadolu komutanlarının dolduruşuna gelerek böyle bir girişime karışmıştı ve yapmış olduğu her şey boşunaydı.²⁹¹ Cem'in Anadolu'da yapmış olduğu girişimler tamamen Gedik Ahmet Paşa'nın başını yakmıştır diyebiliriz. Nedeni ise yapılan her

---

²⁸⁵ Fatma Kaytaç, *Behiştî Tarihi (791-907/1389- 1502) Giriş, Metin, Dizin*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2011, s. 304.

²⁸⁶ Kiel, *a.g.e.*, s. 101.

²⁸⁷ Kasım Bolat, *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar 1421-1520*, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2020, s. 347.

²⁸⁸ Ziya Kazıcı, *a.g.e.*, s. 111.

²⁸⁹ Kpz VIII, 13 a ve Bihîstî, 13 b'nin burada Neşri'ye dayandıkları bellidir. Ancak bu beyanda Ahmed Paşa'nın adı Kpz ve Bihîstî 'de anılmamaktadır.

²⁹⁰ Uzunçarşılı, *a.g.m.*, s.494.

²⁹¹ Genç, *a.g.t.* s.605.

harekette Gedik Ahmet Paşa üzerindeki soru işaretlerini arttırmış ve böylelikle Paşa'nın ileride idam süreci hızlanmıştır. Cem bir kere daha son sürat kaçmış ve bu sefer Osmanlı'nın uzun süre başını ağrıtabilecek topraklara geçiş yapmıştır. Cem, bu sefer Rodoslulara sığınmıştır.²⁹²

Şimdilik iç siyasette sular durulmuş ancak dış politikada Osmanlı Devleti'nin elleri kolları bağlanmıştır. Paşa ile padişahın arası düzelmiş ve Gedik Ahmet Paşa, Rodos görüşmelerine memur olmuştur. Cem Sultan'ın Rodos'a kaçmasından sonra Padişah, Gedik Ahmed Paşa'yı 1482 Eylül'ünde — Mesih Paşa ile beraber — Saint Jan Şövalyeleri'nin elçileriyle müzakereye başkanlık etmeye göndermiştir. Rodos elçileri durumun kendi lehlerine olduğunu bildikleri için Osmanlı Devleti'ni zor duruma düşürecek taleplerini açıklıyorlar idi. Bu durum Gedik Ahmet Paşa'yı çok sinirlendirmişti. Mesih Paşa, bu şekilde konuşmakla anlaşma sağlanamayacağını Paşa'ya açıklarken elçi Prat bunu duydu. Prat'ın duyması başta bir şey ifade etmeyebilir ancak Prat Türkçe bildiği için Paşa'nın dediklerini anlamıştı bu durum fikirlerinde daha ısrarcı olmalarına imkân tanımıştır.²⁹³ Gedik Ahmed Paşa, daha görüşmelerin başında konferansı başarısızlığa uğratabilecek sert bir çizgi takip ederek uygun ödemeler karşılığında Cem Sultan'ın derhâl teslim edilmesini talep etmiştir. Diplomatik sahada daha becerikli olan Mesih Paşa ise buna rağmen sonunda müzakerelerden Osmanlı tarafı için kabul edilebilir bir sonuç çıkmasını sağlamayı başarmıştır.²⁹⁴

Dış siyasette sorunlar sürerken Anadolu'da fırtına öncesi sessizlik hâkimdi. Bayezid istese başkentteki Oğuzhan'ı öldürebilirdi. Ancak çekindiği bir isim hala hayattaydı. Gedik Ahmet Paşa'nın varlığı onu rahatsız ediyor ve kendi otoritesini tam olarak sağlayamıyordu. Bu çocuk büyüyünce Gedik Ahmet Paşa ve saray erkânı tarafından desteklenebilirdi bu yüzden şehzâde Oğuz'dan önce Gedik Ahmet Paşa öldürülmeliydi.²⁹⁵

Ramazân ayının bitiminden sonra, hicrî 6 Şevval 887/ mîlâdî 18 Kasım 1582 tarihinde II. Bayezid, vezirlerini ve devletin önde gelenlerini Edirne'deki Yeni

---

²⁹² Genç, *a.g.t.*, s.607.

²⁹³ Tansel, *a.g.e.*, s.50.

²⁹⁴ Kiel, *a.g.e.*, s. 105,106.

²⁹⁵ Uzunçarşılı, *a.g.m.*, s.495.

Saray'da bir ziyafete davet etmiştir.²⁹⁶ Ziyafet esnasında hazır bulunanlara hilat giydirmiştir.²⁹⁷ Hanivaldanus Tarihi'ne göre "Yalnızca Ahmed Paşa'ya altın işlemeli siyah bir hilat giydirmiştir. Ahmed Paşa ise siyah kıyafetin meşum bir manası olduğundan kuşkulularak biraz öfkeli bir tepki verdikten sonra başı eğik oturmaya devam etmiştir. Akşamın sonunda misafirler kalktığı ve Gedik Ahmed Paşa da evine gitmek istediği vakit, derdest edilerek öldürülmüştür.²⁹⁸ Nüshada Gedik Ahmed Paşa'nın vefatına "...ve Şevvâl ayınıñ altıncı günü Gedik Ahmed Pâşâ'yı zümre-i şüdehâya ilhâk eyledi" ifadeleriyle değinilmiştir. (bkz. çm. 4b)

3.4.7. Hadım Ali Paşa

Ali Paşa, Bosnalı bir ailenin çocuğu olarak bugünkü Saraybosna yakınlarındaki Drozgotmetva köyünde dünyaya gelmiştir.²⁹⁹

Saray'a hadım olarak girerek orada yetiştirilmiştir. II. Bayezid'in şehzâdelik devrinde onun haremde hizmet etmiştir.³⁰⁰ Burada geleceğin padişahının güvenini kazandığı bellidir. Zira II. Bayezid tahta çıktıktan hemen sonra kendisini Karaman beylerbeyi olarak tayin etmiştir. Bu tayin muhtemelen şehzâde Abdullah'ın 1481 Temmuz'unda Konya'ya vali olarak gönderilmesiyle bağlantılıdır.³⁰¹

O yılın sonbaharında Karamanoğlu Kasım Bey, ata toprağına girip bir isyan çıkardıktan ve en nihayet Konya'yı da kuşattıktan sonra Hadım Ali Paşa savunmaya kumanda etmiştir. Kasım Bey'e sürekli yeni taraftarların katılması, Hadım Paşa'nın

---

²⁹⁶ P, 92 b; YKB, 156 b — 157 a; Kpz VIII, 18 b (tarihsiz).

²⁹⁷ P, 92 b; YKB, 157 a; Kpz VIII, 18 b.

²⁹⁸ Kpz VIII, 18 b, Ahmed'in ölümünü ayrıca P, 92 b; YKB, 157 a'da zikretmektedir. Bihiştî 16 a, yalnızca kısaca işaret etmektedir.

²⁹⁹ M. Tayyip Okiç, "Hâdım ('Atık) Ali Paşa kimdir?", "*Gazi Husrev Beğ ve Onun Saraybosna'daki Camiine Bir Minare Daha İlave Edilmesine Dair Bir Vesika*", *Necati Lugal Armağanı*, TTK yay., c. VII, s. 50, Ankara, 1968, s.510-514.

³⁰⁰ Kpz VIII, 111 a.

³⁰¹ Bihiştî, 12 a.

vaziyetini gitgide kötüleştirmiş; neticede İstanbul'dan destek talebinde bulunması üzerine Gedik Ahmed Paşa, birliklerle yardıma gönderilmiştir.³⁰²

Gedik Ahmed Paşa'nın ölümünden (18 Kasım 1582) sonraki azil ve tayinlerde Hadım Ali Paşa, Semendire merzübânı (uçbeyi) olmuştur.³⁰³ Kemalpaşazâde'ye göre Hadım Ali Paşa, oradaki memuriyeti esnasında Macaristan'a bir baskın girişiminde bulunmuştur.³⁰⁴ Hadım Ali Paşa, Mesih Paşa'nın başvezaretten azline sebep olan memuriyet değişikliklerinde muhtemelen hicrî 890/ mîlâdî 1485 'te İskender Paşa'nın yerine Rumeli beylerbeyliğine geçmiştir.³⁰⁵

Aşağı yukarı bu zamanlarda Boğdan Voyvodası İstefan, Kili ve Akkirman'ı tekrar ele geçirmeye çalışmış; bunun üzerine II. Bayezid, Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'yı Boğdan üzerine göndermiştir. Hadım Ali Paşa, Tuna'yı geçmiş ve burada Eflak Voyvodası bir orduyla ona katılmıştır.³⁰⁶ Hicrî 25 Şaban 890/ mîlâdî 6 Eylül 1485'te³⁰⁷ Boğdan'a girmiştir. Birlikler etrafı yakıp yıkarak, insanları öldürerek ülkeyi boydan boya geçip başkent Suceava'yı da yerle bir ettikten sonra yüklüce ganimet ile³⁰⁸ hicrî 890 Ramazan'ının evahirinde/ mîlâdî 1-10 Ekim 1485'te geri dönmüştür.³⁰⁹

---

³⁰² Bihîstî, 12 a.

³⁰³ Kpz VIII, 19 b. Ali Paşa, Semendire'de Hızıröğlü Mehmed Paşa'nın halefi olur.

³⁰⁴ Kpz, III a/b (tarihsiz). Başka kaynaklarda malumat olmadığına göre nispeten ufak bir girişim söz konusu olmalıdır.

³⁰⁵ Kpz VIII, 39 b.

³⁰⁶ Kpz VIII, 40 a- 41 a; Bihîstî, 24 b; Apz, 227.

³⁰⁷ Bihîstî, 24 b.

³⁰⁸ Kpz VIII, 41 a/b. Bihîstî, 25 a. Apz, 228.

³⁰⁹ P, 93 b, 94 a; Pa, 133 a. Bu vaka belli ki YKB'de de mevcuttu zira vrk. 158 b şöyle son bulur: "*Ve gerü Sultan Bayezid yaylada karar etmişken beylerbeyisi Hadım Ali Bey Rum... (reddade: ili).*" Bunu takip eden varak eksiktir.

Osmanlı-Memlûk Savaşı esnasında hicrî 892/ mîlâdî 1487'de³¹⁰ Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa da, Memlûklerden destek gören Türkmen aşiretlerinin rahat durmadıkları Taşili'ne sefere gönderilmiştir.³¹¹ Hadım Ali Paşa, ordusuyla Çanakkale Boğazı'nı geçmiştir. Ardından harekâtın kumandanı Başvezir Davud Paşa'ya katılmıştır ve bütün ordu Karaman'a doğru yoluna devam etmiştir.³¹² Hadım Ali Paşa, Varsak Beyi Uyuz'u yola getirmek üzere, Çukurova'da Tarsus'a kadar ilerlemiştir.³¹³ Uyuz yola geldikten sonra Hadım Ali Paşa, Bolkar Dağları'ndaki Osmanlı karargâhına çekilmiştir.

Memlûk ordusunun ilerlemesi beklendiğinden bir müddet burada kalınmıştır.³¹⁴ Ancak Mısırlılar savaş meydanına çıkmamıştır.³¹⁵ Bu arada kış da yaklaştığından³¹⁶ Osmanlı ordusu dönüş yoluna koyulmuştur. Ordu terhis edildikten sonra Hadım Ali Paşa, Başvezir'le beraber Vize'de Padişah 'ın huzuruna çıkmıştır.³¹⁷

Bunun üzerinden çok geçmeden, hicrî 892/ mîlâdî 1487 sonlarında Hadım Ali Paşa, tahminen Çukurova seferinde gösterdiği yarardan dolayı vezir tayin olunmuştur.³¹⁸

Ertesi bahar hicrî 893/ mîlâdî 1488'de — o esnada ikinci vezir olduğu anlaşılan³¹⁹ — Hadım Ali Paşa'ya, Memlûkler'e karşı yeni bir seferin başkumandanlığı görevi

³¹⁰ Bu tarihi yalnızca Kpz VIII, 45 b doğru vermektedir. (Krş. Tekindağ, "Nüfuz mücâdelesini", s.359.) Apz, 232 v.d.; P, 95 a/b; Pa, 134 a; YKB, 159 b ve 160 a.

³¹¹ Kpz VIII, 45 b.

³¹² P, 95 b; Pa, 134 a; YKB, 160 a. Ali Paşa Semendire'den gelir, bkz. Tekindağ, "II. Bayezid Devrinde Çukurova'da Nüfuz Mücadelesi." *Belleten*, Cilt XXXI, Sayı 123, s.359.

³¹³ Apz, 232 (Tarsus). Kpz VIII, 46 b (Çukurova).

³¹⁴ Kpz VIII, 46 b.

³¹⁵ Kpz VIII, 46 b. P, 95 b; Pa, 134 a; YKB, 160 a; Bihiştî, 28 a.

³¹⁶ Kpz VIII, 46 b.

³¹⁷ Kpz VIII, 46 b. P, 95 b - 96 a; Pa, 134 b; YKB, 160 b; Bihiştî, 28 b.

³¹⁸ Kpz VIII, 47a, 111 b.

³¹⁹ Bihiştî 29 a, Ali Paşa'yı "ka'im-i makam" (başvezirin vekili) olarak niteler. Bu makama ekseri ikinci vezir tayin edilirdi.

verilmiştir.³²⁰ Paşa, hicrî 893 Rebiülahir'inin başı/ mîlâdî 1488 Mart'ının ortalarında³²¹ İstanbul'dan Adana'ya doğru yola çıkmıştır.³²²

Osmanlı ordusunun maneviyatı pek de iyi değildir: İklim koşulları ve hastalıklar askerlere çok çektirmektedir.³²³ Bazı kumandanlar, savaşa girmeyip çekilmekten yana tavır koyarlarsa da Hadım Ali Paşa, savaşmayı tercih etmiştir.³²⁴

Hicrî 8 Ramazan 893/ mîlâdî 16 Ağustos 1488'de³²⁵ Osmanlı-Memlûk savaşı tekrar patlak vermiştir. Başta Halil Paşa'nın beceriksizliğinden dolayı Osmanlılar bozguna uğramıştır.³²⁶ Hadım Ali Paşa, Padişah'a rapor vermek üzere Larenden'den ulak göndermiştir. Padişah da Ali Paşa'ya yenilginin sorumlularını tutuklatması, kendisinin de derhal İstanbul'a gelmesi talimatını vermiştir.³²⁷

Ali Paşa'nın bu felakette payı olmadığı kanıtlandıktan sonra vezarete bırakıldığı gibi konumu daha da güçlenmiştir.³²⁸ Böylece toplam 12 yıl vezaret makamını elinde tutmuştur.³²⁹

Hadım Ali Paşa, ileriki yıllarda da üçüncü vezir sıfatıyla divan üyesi olmuş olmalıdır. II. Bayezid'in bir fermanı, hicrî 901 Cemaziyülahir başı/ mîlâdî 16-25 Şubat 1496 tarihinde Hadım Ali Paşa'yı bu makamda göstermektedir.³³⁰

Venedik'le harbin patlak vermesine az kala Ali Paşa hicrî 12 Zilkade 903/ mîlâdî 2 Temmuz 1498 tarihinde Paşa, vezarettten azledilerek Bursa sancakbeyliğine

---

³²⁰ Kpz VIII, 47 b -48 a; P, 97 a; Pa, 135 b; YKB, 162 a; Bihiştî, 29 a; Apz, 236.

³²¹ P, 97 a; Pa, 135 b.

³²² Kpz VIII, 48 a/b; P, 97 a, 135 b; YKB, 162 a; Bihiştî, 29 b.

³²³ Bihiştî, 29 b; Kpz VIII, 48 b.

³²⁴ Tursun, *a.g.e.*, s. 196.

³²⁵ Kpz VIII, 49 b; Bihiştî, 30 a.

³²⁶ Kpz VIII, 49 b; Bihiştî, 30 b- 31 a.

³²⁷ Kpz, 51 a.

³²⁸ Bihiştî, 32 b ve 33 a.

³²⁹ Kpz VIII, 111 b.

³³⁰ Kiel, *a.g.e.*, s.128.

atanmıştır.³³¹ Bu memuriyet değişikliğinin muhtemelen sebebi olan şey, Hadım Ali Paşa'nın harp planlarına ihtiyatla yaklaşmasıdır. Makbul Bursa sancağının verilmiş olması ise, hafif bir ceza ile yetinildiğini akla getirmektedir.³³²

Padişah ertesi bahar İnebahtı üzerine sefere çıktığında, Hadım Ali Paşa'yı Edirne muhafızı tayin etmiştir.³³³ Oruç Beğ tarihinde Paşa'nın adı, bu görevi yaparken, hicrî 11 Muharrem 905 Pazar/ mîlâdî 18 Ağustos 1499 Pazar tarihinde cereyan eden bir yangın vesilesiyle geçmiştir.³³⁴

İnebahtı'nın fethinden biraz sonra 1499 sonbaharında, Mora'daki sancakbeyi Halil Paşa öldüğü için orada — İbn-i Kemal'in ifadesiyle — becerikli ve güvenilir bir sancakbeyine ihtiyaç duyulmuştur. Bu yüzden de II. Bayezid'in tercihi Hadım Ali Paşa'dan yana olmuştur.³³⁵

Hicrî 905 Receb'inde/ mîlâdî 1 Şubat- 1 Mart 1500 tarihinde Hadım Ali Paşa, İnebahtı yakınlarındaki iki ufak kaleyi fethetmiştir.³³⁶ Hadım Ali Paşa, aynı yıl gerçekleşen Modon ve Koron seferlerine de katılarak önemli bir rol oynamıştır. Gidiş yolunda birkaç gün mola verilen Londer'de³³⁷ Hadım Ali Paşa, Padişah'la karşılaşmıştır. Padişah da kendisini Arnavud Sinan Paşa ile Modon'u kuşatmaya göndermiştir.³³⁸ Kent düştükten sonra hükümdar, Ali Paşa'ya Koron üzerine sefere çıkmak üzere, karadan hareket etme emrini vermiştir.³³⁹ Burası savaştan teslim olmuş; Anavarin de aynı şekilde teslim olmuştur.³⁴⁰ Koron alındıktan sonra Padişah,

---

³³¹ P, 125 b ve 166 a; Kpz VIII, 111 b

³³² Kiel, *a.g.e.*, s.128.

³³³ Kpz VIII, 87 a.

³³⁴ P, 129 a.

³³⁵ Kpz VIII, 87 b.

³³⁶ P, 133 a.

³³⁷ Yunancası: Leontário. Sparta'nın kuzeybatısında yer alır.

³³⁸ Kpz VIII, 88 b-89 a.

³³⁹ Kpz VIII, 93 a; Bihiştî, 54 b.

³⁴⁰ Bihiştî, 54 b- 55 a.

Hadım Ali Paşa'yı Mora sancakbeyi olarak bırakıp fütühata devam emrini vererek dönüş yoluna koyulmuştur.³⁴¹

Bunun ardından sürekli alevlenen çatışmalar Hadım Ali Paşa'ya rahat vermemiştir. Hicrî 906 Cemaziyülevvel'i başı/ mîlâdî 1500 Kasım'ı sonu Anabolu (Nafplio) Kalesi'nin garnizonu bir huruç girişiminde bulunmuştur. Hadım Ali Paşa bundan haberdar edilmiştir. Paşa, her iki taraftan Venediklilerin yollarını kesmiş ve böylelikle zafer kazanmıştır.³⁴²

Aynı ay (hicrî 906 Cemaziyülevvel'i/ mîlâdî 22 Aralık 1500) bir İspanyol-Venedik donanma filosu Kefalonya'da karaya çıkmıştır. Derhal Hadım Ali Paşa çağırılmıştır. Paşa, gemileri kaçırıp bazılarını mürettebatıyla birlikte ele geçirmiştir.³⁴³

Aynı yılın sonbaharının sonlarında Anavarin Kalesi bir Venedik- İspanyol donanma filosu tarafından alınmıştır. Bu süreçte Hadım Ali Paşa, donanma yardımına muhtaçtır ve İstanbul'dan gemi istemiştir. Bunun üzerine 30 gemi ile Kemal Reis gönderilmiştir. Kemal Reis denizden savaşa katılmıştır. Paşa ise bizzat karadan kale üzerine yürüyerek üç taraftan kuşatmıştır. Anavarin, en nihayet hicrî 10 Zilkade 906/ mîlâdî 28 Mayıs 1501 tarihinde yeniden teslim olmuştur.³⁴⁴

1501 sonbaharının sonlarında Hadım Ali Paşa'nın Anabolu'yu tekrar kuşattığı anlaşılmaktadır. Kaledeki birliklerin kuşatmayı yarıp çıkma çabası üzerine Hadım Ali Paşa, düşmana pusu kurmuştur. Böylelikle sonraki çatışmada (hicrî 907 Cemaziyülevvel'i / mîlâdî 12-21 Kasım 1501) Osmanlı savaşçıları galip gelmiş ve büyük ganimetler elde etmiştir.³⁴⁵

Başvezir Mesih Paşa'nın ölümünden sonra da Hadım Ali Paşa, başkente çağrılarak toplam sekiz yıllık sancakbeyliğinden sonra başvezarete nail olmuştur.³⁴⁶

---

³⁴¹ Bihiştî, 55 b; Kpz VIII, 94 b.

³⁴² Pa, 174 b; Kpz VIII, 94 b.

³⁴³ P, 139 b ve 140 a; Pa, 174 b ve 175 a.

³⁴⁴ P, 142 b; Pa, 177 b; Bihiştî, 56 a/b; Kpz VIII, 96 b- 97 a.

³⁴⁵ P, 146 b; Pa, 183 a/b.

³⁴⁶ Kiel, *a.g.e.*, s.130.

Sonraki yıllar, Hadım Ali Paşa ile şehzâde Korkud arasında sert bir çekişmeye sahne olmuştur. Her ikisi de Aydınli'ndeki İzmir nahiyesi üzerinde hak iddia etmiştir. Hadım Ali Paşa, nahiyenin öteden beri başvezirin hassına dâhil olduğunu beyan etmiştir. Şehzâde Korkud ise buranın kendisinin av sahası olduğunu ve ayrıca gemileri için de limana ihtiyacı olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca Aydın'ın zaten kendi hassınının bir parçası olduğunu bildirmiştir. Başta şehzâde haklı görülmüştür. Hadım Ali Paşa ise buna itiraz etmiştir. Söz konusu yörenin Frenklere karşı bir gözetleme üssü olması gerekçesiyle Padişah'ın kararını, kendisi lehine değiştirmesini sağlamayı başarmıştır. Şehzâde Korkud'un kaybı başka yerde telafi edilmiştir. Şehzâde bu karara şiddete itiraz etmiş ve ileride görüleceği gibi başarılı da olmuştur. Hicrî 914/ mîlâdî 1509 yılında İzmir — ve başka bazı yöreler — Şehzâde Korkud'a verilmiştir.³⁴⁷

II. Bayezid'in hastalık dolayısıyla gündelik siyasetten elini eteğini çekmesi o yıllarda hissedilir bir yönetim zaafına yol açmıştır. İşler esas itibariyle Başvezir Hadım Ali Paşa'nın başkanlık ettiği divanda çözülmüştür. Paşa'nın biraz sert bir idare tarzı tesis etme girişimleri, diğer kubbe vezirlerinin söz hakkıyla dizginlenmiş olmalıdır. II. Bayezid'in yine tahttan çekilme arzusunu dile getirmesiyle gitgide önem kazanan tahta kimin geçeceği konusunda Ali Paşa, kararlı bir şehzâde Ahmed taraftarı olmuştur.³⁴⁸

Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa'nın memlekette baş gösteren Şahkulu isyanını bastırmaya çalışırken can vermesi üzerine Hadım Ali Paşa, bizzat isyancıların üzerine yürümüştür. Şehzâde Ahmed'in de katılmasının emredildiği bu harekâtın bir amacı da, yeniçerilerin şehzâdeyi benimsemesini sağlamaktır. Hadım Ali Paşa'nın, şehzâdeye seferin başkumandanlığını verme denemesi, birliklerin direnişi sonucu başarısızlığa uğramıştır. Yeniçeriler, Başvezir'in kendisinden başkasını kumandan olarak tanımayı reddetmiştir.³⁴⁹

---

³⁴⁷ Ménage, a.g.m., 1988, s.315 v.d.

³⁴⁸ Çağatay Uluçay, “Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?”, *Tarih Dergisi VI*, 1954, s. 70.

³⁴⁹ Kiel, a.g.e., s.132.

Hadım Ali Paşa, ısrarla Çorlu yakınlarında II. Bayezid ile şehzâde Selim arasında geçen savaşta, II. Bayezid'in başkumandanı olarak anılır ki bu yanlıştır. Bu karşılaşmaya Paşa, kumandanlık etmiş olamaz. Zira bu savaş hicrî 8 Cemaziyülevvel 917/ mîlâdî 3 Ağustos 1511 tarihinde vuku bulmuştur³⁵⁰ ki bu tarihte Hadım Ali Paşa bir aydan fazladır ölmüş bulunmaktadır.

İstanbul'da kendisini gören Busbeke'in kısa boylu, geniş ve kalkık omuzlu, çatık kaşlı, son derece kuvvetli ve cesur bir adam olarak tarif ettiği Ali Paşa, şiir ve bilgi dostu olarak meşhurdur, özellikle şair ve bilginlerin hamisi olarak temayüz etmiştir. Bunun dışında Ali Paşa'nın vâkıflık faaliyeti de dikkat çekmektedir.³⁵¹

3.4.8. Halil Paşa

Kara Halil Paşa, kariyerine saray hizmetinde başlamıştır. Bu hizmet ile Padişah'ın gözüne girmesinin, Paşa'nın mesleğinde yükselişinde son derece faydalı olacağı daha sonra ortaya çıkacaktır.³⁵² Halil Ağa sarayda muhtemelen kapıcıbaşılığa kadar yükselmiştir. Hicrî 890/ mîlâdî 1485 yılında bu adı taşıyan bir kapıcıbaşının mevcudiyeti, arşiv malzemesiyle belgelenmiştir.³⁵³

Hicrî 892/ mîlâdî 1487 sonlarında Halil Ağa, bir memuriyet değişikliği esnasında Rumeli beylerbeyliğine terfi etmiştir.³⁵⁴ Ertesi bahar Memlûk seferine katılmıştır. Halil Paşa muhtemelen 1488 Mart'ında ordusuyla beraber Adana yönüne gönderilmiştir.³⁵⁵ Anlaşılan doğrudan doğruya memuriyet makamı olan Sofya'dan

---

³⁵⁰ Uluçay, a.g.m., s.88.

³⁵¹ Feridun Emecen, "Hadım Ali Paşa", *DİA*, c. 15, İstanbul 1997, s. 5.

³⁵² Kpz VIII, 48 a.

³⁵³ M. Tayyib Gökbilgin, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar- Mülkler- Mukataalar*, İstanbul, 2007, s. 414. Ancak burada kaydedilen kapıcıbaşı ile geleceğin Rumeli beylerbeyinin aynı kişi olduğuna dair hiçbir delil yoktur.

³⁵⁴ Kpz VIII, 47 a. Burada zikredilen "Ağa" unvanı, Halil Paşa'nın o zamana kadar sarayda bir memuriyette olduğuna işaret eder; 15. yüzyılda bütün subaşılardan bile "bey" unvanını haizdiler, bkz. İnalçık, "*Ottoman Methods of Conquest*", 115/Not 3. Halil Paşa Rumeli'de, vezarete tayin olan Ali Paşa'nın yerine geçer.

³⁵⁵ P, 97 a; Pa, 135 b; YKB, 162 a; Kpz VIII, 48 a; Bihiştî, 29 a.

gelmiştir; Gelibolu'da Çanakkale Boğazı'nı geçerek³⁵⁶ Anadolu yakasında birliklerini oradaki Anadolu beylerbeyi Sinan Paşa'nınkilerle birleştirmiştir.³⁵⁷

Arnavud Sinan Paşa, askerleriyle Adana'yı koruması altına alırken, Halil Paşa, Sis³⁵⁸ ve Ayas³⁵⁹ üzerine yürümüştür.³⁶⁰ Bu iki şehrin yanı sıra Anavarza, Küvere, Nemrun ve Milvan'ı da aldıktan³⁶¹ sonra Adana'ya dönmüştür.³⁶² Nüshada bu olay

“Halil Pāşā ve Anātolu beglerbegisi Arnavud Sinān Pāşā bile koşulub. Rebi’u’l-evveliñ ahirinde Koşantiniyye’den hurūc ve deryādan ‘ubūr idüb diyār-ı ‘Arab’a Ašana varub ve hişārını bunyādından muceddeden binā ve Tarsus’u birkāç pāre kal’alar ile me’ān alub, ve ol hişārlara mute’allik kurrā’ ve kaşabāt ve mezāri’ vesā’ir ... dahı zabt idüb...” ifadeleriyle geçmiştir. (bkz. çm. 20a)

Hadım Ali Paşa, bazı kumandanların tavsiyesine rağmen,³⁶³ hicrî 8 Ramazan 893/ mîlâdî 16 Ağustos 1488 tarihinde³⁶⁴ Ağaçayırı'nda Mümlük ordusu ile meydan savaşına girmiştir. Kendisi kapıkulu ile ortada mevzilenmiş; önünde yeniçeriler bulunmuştur. Anadolu ve Karaman Beylerbeyleri, birlikleriyle sağ kanadı teşkil etmiş; solda ise Halil Paşa'nın kumandası altındaki Rumeli ordusu bulunmuştur.³⁶⁵ Savaş sırasında Memlük hücumuna karşı koymanın Anadolu askerinin harcı olmadığı görüldüğünde, Hadım Ali Paşa, Rumeli Beylerbeyi Kara Halil Paşa'ya, Sinan Paşa kumandası altındaki Anadolu askerinin yardımına koşma emrini

³⁵⁶ P, 97 a; Pa, 135 b: ... "Ali Paşa Kostantin'den çıkub denizi geçüb ve Beğlerbeği Halil Paşa Gelibolu'dan geçüb.."; YKB, 162 a; Kpz VIII, 48 a.

³⁵⁷ P, 97 a; Pa, 135 b.

³⁵⁸ Bugünkü Kozan, Adana'nın 71 kilometre kuzeydoğusunda.

³⁵⁹ Bugünkü Yumurtalık, İskenderun Körfezi'ndeki liman kasabası.

³⁶⁰ Kiel, *a.g.e.*, s.159.

³⁶¹ Tekindağ, *a.g.m.*, 1967, s.362.

³⁶² Kpz VIII, 48 b.

³⁶³ Tursun, *a.g.e.*, s.196.

³⁶⁴ Kpz VIII, 49 b; Bihiştî, 30 a.

³⁶⁵ Kpz VIII, 49 a.

vermiştir. Kemalpaşazâde'ye göre Halil Paşa, başta bu emre uymak istemiştir. Fakat savaş düzenini bozmamak hususunda ihtar eden beyler tarafından, bundan alıkonulmuştur. Sonuç sağ kanadın bozguna uğraması olmuştur.³⁶⁶

Bihîştî, Halil Paşa'nın tavrını, savaş sanatında acemi olmasına bağlamaktadır. Ancak Halil Paşa'nın başarısızlığını Hadım Ali Paşa'dan nefret etmesiyle açıklayan bazı sesler de duyulmuştur.³⁶⁷ Halil Paşa ile Hadım Ali Paşa her ikisi de daha saray hizmetindeyken tanışmış ve eski güceniklikler bir rol oynamış olabilir.³⁶⁸

Savaşın feci sonucundan sonra Padişah'ın çağrısı üzerine Hadım Ali Paşa, Halil Paşa ile beraber alelacele İstanbul'a gitmiştir. Hadım Ali Paşa'nın kendi hareket tarzını mazur gösterebilmesine mukabil Halil Paşa, yardıma koşmamasından dolayı tedip edilerek memuriyetinden azledilmiştir. Ancak cezası oldukça hafiftir: Kendisi Ohri sancağına tayin edilmiştir.³⁶⁹

Halil Paşa, bundan sonraki iki yılı, muhtemelen 1493 sonlarında yerini Koca Mustafa Paşa'ya bırakana kadar bu vazifede geçirmiş olmalıdır. Halil Paşa'nın bundan sonra hangi makamı işgal ettiği belli değildir. Zira Mora sancakbeyi olarak adı ancak 1499 Haziran'ında geçmiştir.³⁷⁰

Her hâlükârda Halil Paşa, hicrî 905/ mîlâdî 1499 yılı yazında İnebahtı Seferi'ne katılmıştır. Âşıkpaşazâde, Venedik gemilerinin Osmanlı donanmasının (İnebahtı) Körfezi'ne girmesini engellediklerini yazar. Büyük savaş gemilerinin ("hünkârün büyük gemileri") gelmesinden sonra (kadırgaların kumandasını elinde bulundurduğu

---

³⁶⁶ Kpz VIII, 50 a; Bihîştî, 30 b ve 31 a'da savaştan önce kararlaştırılmış olmasına rağmen Rumeli birliklerinin Anadolu askerine yardıma gelmediğini yazar. Suriye birlikleri tarafından kovalanan sağ kanat kaçarken Rumeli ordusunun çekirdeği Kaf Dağı gibi sabit ("Kuh-ı Kaf varid karar") kalmıştır. Beri taraftan Memlukler de kaçmaya başlayınca Hadım Ali Paşa takibe başlamış, bir taraftan da Halil Paşa'ya de ilerleme emrini vermiştir. Ancak Halil Paşa yerinden kıvıldamamıştır. Bütün bu pasaj, olan bitenin iki farklı aktarımının burada mecburiyetten birbirine uydurulduğu izlenimini vermektedir.

³⁶⁷ Bihîştî, 31 a ve 32 b.

³⁶⁸ Kiel, *a.g.e.*, s.161.

³⁶⁹ Kpz VIII, 51 a. Bihîştî, 32 b. Yeni Rumeli beylerbeyi Yahya Paşa oldu.

³⁷⁰ Kiel, *a.g.e.*, s.114.

anlaşılan) Halil Paşa, kadirgalar zoruyla körfeze girmeye çalışmıştır. Bu esnada sert savunmaya rağmen dört kadirga düşmanın eline geçmiştir. Giriş, ancak geceleyin bir savaş hilesi ile mümkün olmuştur.³⁷¹

Bunun üzerinden çok geçmeden Halil Paşa ölmüştür: 15 Ekim ile 5 Aralık arası Venedik'e gelen haberler arasında, Mora Sancakbeyi Halil Paşa'nın bir deniz savaşında hayatını kaybettiği yazılıdır.³⁷² Halil Paşa daha kapıcıbaşı iken Köstendil cihetinde bir zaviye vakfetmiştir.³⁷³

3.4.9. Hasan Paşa

İbn-i Kemal'e göre Hasan Paşa, Fatih Sultan Mehmed'in hizmetinde bulunmuş olması hasebiyle II. Bayezid devrinin ikinci yarısındaki en kıdemli hizmetlilerdendir.³⁷⁴ Yine de bu Paşa'nın 1504 yılına kadarki hayatı hakkında elimizde pek az somut veri vardır.

Marino Sanuto'nun Diarii'lerinden Hasan Paşa'nın başta yeniçeri ağası olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul'dan dönen Venedik elçisi Andrea Gritti, 1503 sonbaharında Hasan Paşa'ya yeniçeri ağalığı rütbesine mal olan bir hadiseden bahsetmiştir: Ağa'nın bir yeniçerinin oğlanını dövdürmesi üzerine askerler ayaklanarak evini talan etmiştir. Kendisi isyancıların hışmından ancak kaçarak kurtulmuştur. Askerlerin Padişah'a şikâyeti sonucu, Hasan Paşa memuriyetinden azledilmiştir. Ancak Hasan Paşa, Padişah'ın lütfuna mazhar olanlar arasındadır. Çok iyi silah kullandığı için Kastamonu sancakbeyi olarak şehzâde Mahmud'a tahsis edilmiştir; o da şehzâde Alemşah'ın ölümünden sonra Manisa'ya nakledilmiştir.³⁷⁵

---

³⁷¹ Apz, s.257.

³⁷² Kiel, *a.g.e.*, s.162.

³⁷³ Gökbilgin, *a.g.e.*, s.414 v.d./N0. 251.

³⁷⁴ Kpz VIII, 110 b.

³⁷⁵ Kiel, *a.g.e.*, s.163.

Sinan Paşa'nın 6 Ocak 1504'de ölümü, Hasan Paşa'ya Anadolu beylerbeyliği yolunu açan daha büyük bir memuriyet değişikliğine yol açmıştır. Hasan Paşa, bu makamda Yahya Paşa'nın halefi olmuştur.³⁷⁶

1505 Haziran'ı başlarında Küçük Davud Paşa öldüğünde yeniden bir memuriyet değişikliği icap etmiştir. Bu sefer Hasan Paşa, Rumeli beylerbeyliğine terfi etmiştir.³⁷⁷

Şah İsmail'in hicrî 913/ mîlâdî 1507 baharında Osmanlı topraklarına girdiğine dair korkutucu haber geldiği esnada, Hasan Paşa, anlaşıldığı kadarıyla Osmanlı başkentinde bulunmaktadır. Çünkü derhal Üsküdar'a geçerek sefer hazırlıklarına başlaması emrini almıştır.³⁷⁸ Bununla beraber Rumeli birliklerinin büyük kısmı Gelibolu'da boğazı geçmiştir. Daha sonra bütün Osmanlı ordusu Ankara yakınlarında toplanmış³⁷⁹ ve Şah İsmail daha vuruşmalar başlamadan geri çekilmiştir.³⁸⁰

Sonraki yıllar Hasan Paşa'nın adı büyük dış olaylarla geçmemiştir. Yalnızca arşivlerde ara sıra Rumeli beylerbeyi sıfatıyla anılmıştır.³⁸¹

İlerleyen yıllarda gittikçe kızışan taht kavgasında Hasan Paşa, kesinlikle şehzâde Ahmed'in yanında yer almıştır. Şehzâde Selim 1511 yazında Rumeli'de bir sancak talebini güçlendirmek üzere Edirne üzerine yürüdüğünde, şehzâdenin üzerine ilk olarak on beş bin askerle Hasan Paşa gönderilmiştir. Ancak bu sefer her şeyden önce bir tehdit hareketi olarak düşünülmüş olduğu için, Paşa savaşmadan Edirne'ye geri çekilmiştir. Baba ile oğul arasında bunu takip eden görüşmeler kısmen Hasan Paşa

---

³⁷⁶ Kpz VIII, 107 b.

³⁷⁷ Kpz VIII, 110 b. *İnamat defterinin verdiği bilgiye göre Hasan Paşa hicrî 17 Rebiülahir 911/ mîlâdî 18 Ağustos 1505 tarihinde Rumeli beylerbeyliğine getirilir. (Muallim Cevdet 71, vrk. 69 a).*

³⁷⁸ Kpz VIII, 115 b.

³⁷⁹ Kpz VII, 116 a.

³⁸⁰ Kpz VIII, 116 b.

³⁸¹ Gökbilgin, *a.g.e.*, s.93/Not 12 ve s.95/Not 20 (hicrî 21 Cemaziyülevvel 911/ mîlâdî 20 Ekim 1505), s.103/Not 30 (hicrî II Ramazan 914/ mîlâdî 3 Ocak 1509), *Hicrî 5 Safer 917/ mîlâdî 4 Mayıs 1511 tarihinde bir oğlunun vefatı üzerine Padişah'ın taziyesini alır (Muallim Cevdet 71, vrk. 223 b).*

tarafından da yürütülmüştür.³⁸² Onun 1511 Ağustos'u başlarında Uğraşdere mevkiinde şehzâde Selim'e karşı gerçekleştirilen silahlı mücadeleye bilfiil katıldığı anlaşılmaktadır.³⁸³

Eylül ayında divan ile Padişah'ın beraberce aldığı şehzâde Ahmed'i tahta çıkarma kararında Hasan Paşa'nın fikrine uyulduğu bellidir. Padişah, bizzat yeniçerilerden bu karara uymalarını talep ederken, Hasan Paşa bu hususta Rumeli beylerinin fikrini sormuş ve ret cevabı almıştır.³⁸⁴ Ancak Hasan Paşa bu uğurda çetin bir mücadele vermiştir. Hanivaldanus'ta diğer yüksek devlet yöneticilerine "*Rica ederim, yeniçerilerden bize ne? Bütün ruhsat ve kumanda bizim elimizdedir ya! Devlet işlerinde yeniçerilerin mi fikrini alacağız?*" dediği kayıtlıdır.³⁸⁵

Belli ki Hasan Paşa bu birliklerle önceki tecrübelerinden pek bir ders almamıştır. Öfkesi kabarmış yeniçerilerin gücünü yine hafife almıştır. 20 Eylül 1511'de anında patlak veren karışıklıklarda Hasan Paşa'nın evi öfkeli yeniçeriler tarafından yeniden talan edilmiştir. Paşa ise yine kaçmayı başarmıştır.³⁸⁶

Durum tekrar denetim altına alındığında isyanı hicrî 16 Şevval 917/ mîlâdî 6 Ocak 1512 tarihinde daha büyük bir memuriyet değişikliği takip etmiştir: Hasan Paşa, vezirlik postunu Rumeli beylerbeyi Hadım Sinan Paşa'ya terk etmek zorunda kalmış, Rumeli beylerbeyliği makamı Yunus Paşa'ya verilmiştir.³⁸⁷ Hasan Paşa'ya Semendire sancağı teklif edilmiştir. Ancak Hasan Paşa, bu teklifi hacca gitme bahanesiyle reddetmiştir. Rivayete göre, eğer kendisine bir memuriyet verilmek isteniyorsa,

---

³⁸² Uluçay, a.g.m., 1954, 86.

³⁸³ Uluçay, a.g.m., s.88. Ancak burada adı "Hacı Hasan Ağa" olarak geçmektedir ki daha sonra hac farizesini yerine getirmek arzusunu ısrarla ifade etmiş olduğu gözönünde bulundurulduğunda bu şaşırtıcıdır.

³⁸⁴ Şehabeddin Tekindağ, "Bayezid'in ölümü meselesi", *Tarih Dergisi*, XXIV/24, s.6/Not 17.

³⁸⁵ Kiel, a.g.e., s.166.

³⁸⁶ Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *Tarih Dergisi VII*, 1954, s. 120.

³⁸⁷ Muallim Cevdet 71, vrk. 251 b (hicrî 23 Şevval 917/ mîlâdî 13 Ocak 1512).

ilkbaharda Mekke ve Medine'ye doğru yola çıkmak üzere hazırlanmak istediği Gelibolu'da üç ay geçirmeyi dilediğini söylemiştir.³⁸⁸

Hasan Paşa'nın üç aylığına Gelibolu'ya gitme arzusu, şehzâde Ahmed'in tahta çıkması için çalışmalara devam ettiğini göstermektedir. Ne de olsa kapudan-ı deryalık ve Gelibolu sancakbeyliği memuriyeti, taht kavgasındaki kilit mevkilerden biridir. Donanmanın başkumandanı en nihayetinde boğazları kapatarak Anadolu'dan ilerleyen bir taht talibinin başkente ulaşmasını engelleyebilir veya en azından zorlaştırabilir. Ancak 1510 başlarından beri Osmanlı savaş donanması şehzâde Selim'in damadı Bostancıbaşı İskender Paşa'nın kumandasındadır. Hasan Paşa'nın, hac farizesiyle memuriyeti birleştirmek suretiyle, şehzâde Selim taraftarlarının ellerinden böyle kilit bir mevkii alma girişiminin başarı şansını artırmayı umduğu aşikârdır. Hac farizesine yardım dinî vecibelerden sayıldığından — Padişah'ın meşhur sofuluğu gözönünde bulundurulduğunda — en azından maksadın iyi niyetle denetlenmesini hesaba katmak gerekiyordu. Ancak başarıya ulaşılammış ve donanmanın kumandası İskender Paşa'nın elinde kalmıştır.³⁸⁹

Çok geçmeden Hasan Paşa, şehzâde Selim taraftarlarına katılmış gözükmektedir; zira 1512 Mart'ı sonunda kendisi, Şehzâde'ye Korkud'un başkente ulaştığını kısaca haber vermiş ve bütün Rumeli'nin ümitlerini şehzâde Selim'e bağladığını eklemeyi de ihmal etmemiştir.³⁹⁰

Hasan Paşa'nın Rumeli beylerbeyliğine ikinci defa tayininin ne zaman gerçekleştiği tam olarak açıklığa kavuşmamıştır. Bu yeni atamanın 1513 yılı sonlarına doğru vuku bulmuş olması muhtemeldir. Hicrî 920 Muharrem'i sonu/ mîlâdî 17-26 Mart 1514 tarihli bir arşiv kaydında Rumeli beylerbeyi olarak geçmektedir.³⁹¹

---

³⁸⁸ Uluçay, a.g.m., s.122/Not 11.

³⁸⁹ Kiel, a.g.e., s.167.

³⁹⁰ Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *Tarih Dergisi VIII*, 1955, s. 54.

³⁹¹ Gökbilgin, a.g.e., s.525.

Hasan Paşa birkaç gün sonra Rumeli ordusuyla Gelibolu üzerinden İran seferine çıkarak³⁹² muhtemelen Akşehir yakınlarında birlikleriyle esas orduya katılmış olmalıdır.³⁹³

Hicrî 2 Receb 920/ mîlâdî 23 Ağustos 1514 tarihinde Çaldıran Ovası 'nda durumları belirleyici savaş olmuştur. Hasan Paşa, kendi Rumeli askerinin yanı sıra 1000 azaba kumanda ettiği sol kanatta çarpışmaktadır.³⁹⁴ Aldığı ağır bir yaradan dolayı kendisini savaş alanından taşımak icap etmiş ve çok geçmeden yaralarından ölmüştür.³⁹⁵

3.4.10. Hersekzâde Ahmed Paşa

Hersekzâde Ahmed Paşa 1459 tarihinde Herseg Novi'de doğmuştur. Annesi Bavyeralı Payro dükünün ailesinin soyundandır.³⁹⁶ Asıl adı Stjebon'dır. Güneydoğu Bosna Hakimi "Herceg" dük adıyla anılan Stjepan Vukcic Kosaca'nın küçük oğludur. Fatih Sultan Mehmed, Bosna'yı aldıktan sonra yani tarihler 1463 yılını gösterdiğinde Güneydoğu Bosna'ya da kuvvet gönderince Dük, Osmanlılara itaat etmek zorunda kalmıştır. Dük Stjepan Osmanlılara itaat ettikten sonra Osmanlılarca rehin alınmıştır. Baba Dük'ün rehin alınmasından sonra ölmüştür ardından oğullar Vladislav ve Vlatko arasında başlayan mücadeleden Osmanlı Devleti yararlanmış ve Hersek tamamıyla Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altına girmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in Bosna'nın tamamını almasından sonra küçük oğlu Osmanlı Sarayı'na götürülmüştür. Osmanlı Sarayı'nda ona Ahmed adı verilmiş ve ailesi Hercegovic olarak bilindiğinde ona Hersekzâde diye anılmaya başlanmıştır.³⁹⁷ Yetişkin

---

³⁹² Tansel, *a.g.e.*, s.38.

³⁹³ Tansel, *a.g.e.*, s.41/Not 90. Kemalpaşazâde'nin, Hasan Paşa'nın Yenişehir civarında Padişah'a katıldığı yolundaki burada da verilen haberi, sefer hattının Konya üzerinden devam etmesinden dolayı kulağa pek de muhtemel gelmemektedir.

³⁹⁴ Tansel, *a.g.e.*, s.53.

³⁹⁵ Tansel, *a.g.e.*, s.58.

³⁹⁶ Heath Lowry, *Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı*, Haz. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010. s.138.

³⁹⁷ Şerafettin Turan, "Hersekzâde Ahmet Paşa", *DİA*, Cilt 17, İstanbul, 1998, s.235.

olduğundan dolayı Birun'da³⁹⁸ eğitim görmüştür ve 1478 yılı Mir-i Âlem olarak sefere katılmıştır. Ayrıca 1477 yılında Fatih Sultan Mehmed'in bir fermanında Saltanatın Hizmetkârı Ahmed Bey olarak geçmesi son derecede önemlidir. Bu kadar kısa sürede isminden söz ettirmesi büyük başarıdır. Hersekzâde Ahmed Paşa'nın kısa sürede yükselişi ona bir sancak beyliği yapmasına izin vermiştir. Kemalpaşazâde'de Hamidili Sancakbeyliği yaptığı yazmaktadır.³⁹⁹ Hersekzâde Ahmed Paşa devlet içerisindeki başarıları sayesinde genç yaşta kuvvetli makamlara sahip olmuştur. Miralemlige kadar yükselen Hersekzâde Ahmed Paşa, Fatih Sultan Mehmed ile birlikte İşkodra Seferi'ne katılmıştır. Bu seferde Osmanlı ordusu çok zahmetler çekmiştir. Bunun üzerine Fatih Sultan Mehmed Han, devlet adamlarının acizliğini görünce öfkelenmiş ve bir iş bilir vezirim yoktur demiştir. Hersekzâde Ahmed Paşa'da bunun üzerine Padişah'a şöyle demiştir;

*Eğer bu sefer sırasında Sultan'ın eski çâkeri yoldaşlık ediyorsa, her halde, Sultan'ın işleri öylesine yürütürdü ki Sultana herhangi bir iş kalmazdı ve ordudan hiçbir kimse bu kadar mihnet ve eziyet çekmezdi.*⁴⁰⁰

Fatih Sultan Mehmed, Hersekzâde Ahmed Paşa'nın demek istediğini anlamış olacak ki İstanbul'a döndüğünde Gedik Ahmed Paşa serbest bırakılmıştır. Hersekzâde, başarılarından ötürü sancakbeyliğine yükselmiştir. Merkezi Isparta olan Hamidili sancağında görev almıştır. Fatih Sultan Mehmed vefat ettiğinde Hersekzâde Paşa hala burada görevini sürdürmektedir.⁴⁰¹ Hamzabeyoğlu Mustafa Paşa'nın, Fatih Sultan Mehmed öldükten sonraki mektubunda Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Mudanya'ya gönderildiği yazmaktadır. Bu durumda Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Bayezid tarafında olduğu açıktır. Kısacası 21 yaşındaki bu dük oğlunun Cem'e karşı kurulan organizasyonun içindedir.⁴⁰² Bayezid'in damat adayı olan bu kişi Bayezid'in

³⁹⁸ Osmanlı saray teşkilâtında bulunan üç bölümden birin adıdır. Sarayın dış hizmetlerine bakan ve mutlak devşirmelerden gelme olmayan, sarayda yatıp kalkmak zorunda bulunmayan sınıfın meydana getirdiği bölüm için kullanılan tabirdir. (Detaylı bilgi için bkz. Ziya Kazıcı, *Osmalı'da Toplum Yapısı*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2014, s.43-57.)

³⁹⁹ İbn Kemâl, *a.g.e.*, s.282.

⁴⁰⁰ İdris-i Bitlisî, *a.g.e.*, s.252.

⁴⁰¹ Kiel, *a.g.e.*, s.111.

⁴⁰² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Fatih Sultan Mehmed'in Ölümü (Cesedin Kokması ve Oğulları Arasında İlk Mücadele)”, *Belleten*, Cilt. XXXIX, Sayı:155, Ankara, 1975, s. 478.

diğer damadı olan Sinan Paşa ve diğer Paşalar ile birlikte Bayezid'in yanında yer almışlardır.⁴⁰³ Bayezid tahta çıktıktan sonra ilk başta onu Bursa valisi tayin etmiştir. Cem Sultan ile yapılan Yenişehir Savaşı'nda Cem'in sancaktarı, Hersekzâde Ahmed Paşa tarafından aşağıya indirilmiş ve Bayezid'e takdim etmiştir. Bu durum Yenişehir Savaşı'nda Cem Sultan'ın kesin bir şekilde yenildiğinin göstergesi olmuştur.⁴⁰⁴

Cem Sultan, Yenişehir Muharebesi'nin ardından Mısır'a iltica etmiştir. Ardından hac vazifesini yaptıktan sonra Anadolu'dan gelen mesajlara kayıtsız kalamamış ve tekrar Anadolu'ya giriş yapmıştır. Padişah'a karşı yenildiğini anlayan Cem Sultan, son sürat kaçmaya başlamıştır. Kasım Bey'in söylediklerini dinleyerek doğu tarafına değil Rodos üzerine kaçma girişiminde bulunan şehzâdenin yakalanması için Hersekzâde Ahmed Paşa görevlendirilmiştir. Hersekzâde Ahmed Paşa'nın bu takibi başarısız olmuştur. Sebebi Kasım Bey'in yardımı ve Rodos gemisinin vaktinde gelmesi şehzâdenin, Paşa'nın elinden kaçmasına sebep olmuştur.⁴⁰⁵ Bütün bunlara rağmen Hersekzâde Ahmed Paşa'nın, devlet adamları içerisinde yıldızı parlamaya devam etmiş ve Anadolu beylerbeyi olmuştur. Görev süresinde tarihler 1484'i gösterdiğinde ise Bayezid'in kızı Hindu Hatun ile evlenmiştir.⁴⁰⁶ Aynı yılda yapılan Kili ve Akkirman Seferleri'nde Bayezid'in yanında yer almıştır.⁴⁰⁷

Tarihler 1485 yılını gösterdiğinde ise Hersekzâde Ahmed Paşa bu sefer sınırdaki kalelerin tahkimiyle meşgul olma görevini almıştır.⁴⁰⁸ Bu dönemde Osmanlı Devleti, Cem sorunuyla diplomatik olarak Hristiyan devletlerle uğraşsa da sıcak çatışma sahası Memlûkler olmuştur. Savaş tam tamına altı yıl sürecektir olup iki tarafta istediklerini alamasa da Osmanlı Devleti genele bakıldığında bu savaşları kaybetmiştir. Memlûkler diplomatik olarak sınırlarını aşan davranışlarının yanında Cem Sultan ile ilgili bütün mevzularda yer alması ve bazı Osmanlı kalelerine saldırmış olmaları neticesinde iki taraf arasında gerginlik zirve noktaya ulaşmıştır.

---

⁴⁰³ Sydney Nettleton Fisher, *a.g.e.*, s.19.

⁴⁰⁴ Bihiştî, *a.g.e.*, s.339, Kaytaz, *a.g.t.*, s.303.

⁴⁰⁵ Tansel, *a.g.e.*, s.45, Kaytaz, *a.g.t.*, s.309, Genç, *a.g.t.*, s.607.

⁴⁰⁶ Uluçay, *a.g.e.*, 1959, s.120.; Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2020, s.50.*

⁴⁰⁷ Tansel, *a.g.e.*, s.81, Bihiştî, *a.g.e.*, s.347.

⁴⁰⁸ Bihiştî, *a.g.e.*, 355.

Bu yüzden iki taraf Çukurova önlerinde birçok kez karşı karşıya gelmişlerdir.⁴⁰⁹ 1486 yılında yapılan ilk savaşta Osmanlı Devleti mağlup olmuştur. Bu savaşın sonucunda Memlûkler'e karşı daha önce alınan bölgeler kaybedilmiştir. II. Bayezid bir sonraki savaşa Hersekzâde Ahmed Paşa'yı yollamıştır.⁴¹⁰

Hersekzâde Ahmed Paşa bu savaşa Anadolu beylerbeyi sıfatıyla katılmıştır. Osmanlı Devleti'nin Anadolu beylerbeyi Hersekzâde Ahmed Paşa, Memlûk Savaşı'nda savaş meydanında önce atından düşmüş ardından esir olmuştur.⁴¹¹ Nüshada bu olaya şu ifadelerle değinilmiştir:

“cenk arasında Hersek oğlu Ahmed Beg atı tekerlenüb atdan aşağı düşdü ve maqdem bir eli dahî zahm- dâr olmuş idi, ol vechle bî-mecâl olub kaçmak fikrinde iken. ‘Arablar bunu görüb geliüb tutub Özbek Bege iletdiler.” (bkz. çm. 17a)

Bu savaşta kahramanlığı ile göz kamaştıran Hersekzâde Ahmed Paşa yanındaki birçok Osmanlı komutanı ile birlikte esir düşmekten kurtulamamıştır.⁴¹² Bu savaşta Karagöz Paşa'nın başına buyruk hareket ettiğini bu yüzden Memlûkler ani bir baskına Osmanlı ordularını bozduğu yazılmaktadır. Kısacası Osmanlı Devleti'nde Gedik Ahmed Paşa gibi ordu komutanının eksikliği Memlûk mücadelelerinde hissedilmiştir. Hersekzâde Ahmed Paşa esir alınıp Mısır'a götürülmüştür. Kayıtbay, Ahmed Paşa'yı barış göstergesi olarak serbest bırakmıştır.⁴¹³ Bir yıllık esir hayatının ardından Anadolu'ya gelen Hersekzâde Ahmed Paşa, Kaptanı Derya olmuştur.⁴¹⁴

Bu makamdan sonra ikinci defa Anadolu beylerbeyi olan Hersekzâde Ahmed Paşa, Memlûkler üzerine yapılan savaşta ikinci defa esir olduğu rivayet edilse de bu tam teyit edilememiştir. 1492 İlkbaharında Arnavutluk Seferi'ne Anadolu beylerbeyi olarak katılan Hersekzâde Ahmed Paşa, 1497 yılında Davud Paşa'nın azledilmesiyle sadarete atanmış ancak buradaki görev süresi çok kısa sürmüştür yerine Çandarlı

⁴⁰⁹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2016, s.195.

⁴¹⁰ Feridun M. Emecen, *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2019, s.190.

⁴¹¹ Şehabeddin Tekindağ, *a.g.m.*, 1967, s.355.

⁴¹² Genç, *a.g.t.*, s.644.

⁴¹³ Fisher, *a.g.e.*, s.44.

⁴¹⁴ İbn Kemâl, *a.g.e.*, s.108.

İbrahim Paşa tayin edilmiştir.⁴¹⁵ 1504 yılında Hersekzâde Ahmed Paşa Gelibolu'ya atanmıştır.⁴¹⁶ 1509 yılında ise saraya üçüncü vezir olarak girmiştir. Ardından Hersekzâde Ahmed Paşa, 1511 yılında Hadım Ali Paşa'nın şehit olmasıyla sadrazamlık koltuğuna tekrar oturmuştur. Bu üçüncü sadaretinde üç ay gibi kısa süre kalabilmiştir. Yavuz Sultan Selim döneminde veziriazamlık koltuğuna oturarak dördüncü defa bu göreve gelmiştir. Çaldıran Seferi'nin ardından çıkan yeniçeri isyanı sebebiyle görevden alınmıştır.

1515 yılına gelindiğinde ise tekrar sadarete gelen Hersekzâde Ahmed Paşa beşinci defa bu makama oturmuştur. Bu dönemde Safevi Devleti ile olan sorunlardan dolayı hapse girse de hapisten kısa süre sonra çıkmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'nde Bursa muhafızı olarak görev yapan Paşa, Yavuz tarafından Mısır'a çağrılmış ve seraskerlik makamı verilmiştir. Kahire dönüşü Maraş bölgesinde rahatsızlanan Paşa, hicrî 2 Receb 923/ mîlâdî 21 Temmuz 1517 'de Sultan Selim'le bir buluşmadan dönüşte Halep yakınlarındaki Kızıl Çöl Yaylası'nda ölmüştür.⁴¹⁷ Hersekzâde Ahmed Paşa, vasiyeti üzerine İzmit Körfezi'ndeki küçük bir yarımada'daki Hersek (eski Dil) beldesi yakınlarında (bir imaret ve çeşmenin yanı sıra) vakfettiği⁴¹⁸ caminin haziresine gömülmüştür.

Beş kere başvezir olan Hersekzâde Ahmed Paşa'nın imparatorluğun yalnızca devlet yönetiminde değil, yasa koyuculuğunda da etkin olduğu anlaşılmaktadır. II. Mehmet kanunlarına ek bir dizi düzenleme onun sadaretinde olmuştur.⁴¹⁹

Ahmed Paşa ile dostluk bağları olan Gritti, onu ılımlı mizaçlı ve padişah üzerindeki nüfuzu pek büyük bir adam olarak tasvir etmiştir.⁴²⁰ Hersekzâde Ahmed Paşa, Fatih döneminde Osmanlı ile tanışmış, Cem Sultan mücadelesinde genç yaştaki etkinliğiyle bu mücadeleye Bayezid lehine mücadele etmiş, Osmanlı Devlet adamıdır. Sonrasında ise yaptıklarının karşılığını fazlasıyla almış ve ömrünün sonuna

---

⁴¹⁵ Turan, a.g.m., 1998, s.235.

⁴¹⁶ İbn Kemâl, a.g.e., s.237.

⁴¹⁷ Kiel, a.g.e., s.121.

⁴¹⁸ Apz, s.193.

⁴¹⁹ Kiel, a.g.e., s. 121.

⁴²⁰ Kiel, a.g.e., s.118.

kadar Hanedan-ı Âl-i Osman için hizmet etmiştir. Avrupa saraylarında doğan Hersekzâde Ahmed Paşa, Osmanlı Sarayı'ndaki taht mücadelesine etki etmiş ve Bayezid'in tahta geçişinde taraf olmuştur. Mücadelenin ardından ise makam olarak yükselişi ömrünün sonuna kadar sürmüştür. Kaynaklarda işini bilen, güvenilir ve kahraman bir devlet adamı olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca birçok noktada hayırseverlik faaliyetleri vardır. İmparatorluğun çeşitli noktalarında cami, hamam ve kervansaray yaptırmıştır.⁴²¹ Aşıkpaşazâde'ye göre Dil'de bir imaret, Cuma mescidinin olduğunu ve sofuhane yaptırmıştır.⁴²²

3.4.11. İskender Paşa

İskender Paşa, 1434 yılı civarında doğmuş olmalıdır. Angiolello'nun bildirdiğine göre bir Cenovalı ile Trabzonlu Rum bir kadının oğlu imiş.⁴²³ İskender Paşa'nın ne zaman Müslüman olduğunu ve başta hangi mesleğe yöneldiğini bilmiyoruz. Topkapı Sarayı'nın arşivlerinden bir belge,⁴²⁴ 1470'ten sonra Eğriboz sancakbeyi olduğu ihtimalini akla getirmektedir.

İskender Paşa'nın ilk defa Bosna sancakbeyi olarak adının geçmesi, 21 Ocak 1478 tarihli bir belgededir. Kemalpaşazâde de aynı yılın baharında, (hicrî 883/ mîlâdî 1478), onu bu konumda anmıştır.⁴²⁵ Kemalpaşazâde'nin tasvirine göre o sırada Arnavutluk'taki İşkodra'nın (İskenderiye) fethini tasarlayan Fatih Sultan Mehmed, İskender Paşa'yı Venedik havalisine bir baskın yapmakla görevlendirmiştir.⁴²⁶ Bosna sancakbeyi, Sarayova'da birlikleri teçhiz etmiş, hemen bir ay sonra Aksu'yu geçmiş ve Friuli'ye baskın düzenlemiştir. Paşa, istihbarat edinmek için aldığı esirlerden, Venedik'e giden yolların yirmi bin kişilik bir kuvvet tarafından müdafaa edildiğini öğrenmiştir. Bu yüzden akıncılarına akınları bırakmaları talimatını verip, birliklerini düşmanın karşısında konuşlandırmıştır. Gaziler, Venedik'in iç bölgelerini yakıp

---

⁴²¹ Turan, a.g.m., 1998, s.237.

⁴²² Apz, s.210.

⁴²³ Kiel, a.g.e., s.187.

⁴²⁴ TSMA D. no.6350.

⁴²⁵ Kpz VII, Transkripsiyon s.436.

⁴²⁶ Kpz VII, s.436.

yıkmıştır. Kent, ulaşılması zor konumu sayesinde bunu atlatmıştır. Buna mukabil Türk akıncılar, kaçırılan fırsatın acısını civarda bol miktarda talan ile çıkarmıştır. Sefere çıktıktan üç ay sonra Bosna'ya dönmüşlerdir.⁴²⁷

İskender Paşa muhtemelen 1478 sonu- 1479 başında⁴²⁸ İstanbul'a çağrılarak Rumeli beylerbeyliğine getirilmiştir.⁴²⁹

İskender Paşa, daha 1481 Mayıs'ından önce Rumeli beylerbeyliğini Semendire sancakbeyliğiyle değiştirerek buradan Macaristan'a bir baskın düzenlemiştir. Fatih Sultan Mehmed 1481'de öldüğünde İskender Paşa, Semendire sancakbeyidir.⁴³⁰

Şehzâde Cem'in (1482 Mayıs sonu) Mısır'dan geri dönmesinden sonra İskender Paşa, Anadolu'daki savaşlara fiilen katılmıştır. II. Bayezid, kardeşini karşılamak üzere başta Konya'ya çekildiği sırada şehzâde Cem de Ankara'ya yönelmiştir. Bunun üzerine Padişah da güzergâhını değiştirerek alelacele Ankara'ya yürümüştür. Bu yüzden Cem Sultan, acilen Ereğli'ye kaçmayı gerekli görmüştür.⁴³¹ II. Bayezid başta bu takibi sürdürmüştür; ancak daha Mogan Gölü kıyısında karargâhını kurarak⁴³² İskender Paşa'yı Anadolu ordusuyla Cem Sultan'ın peşinden göndermiştir. Paşa, şehzâde ve taraftarlarına karşı yolları tutarak Ereğli'ye kadar onun izini sürmüştür. Artık orada İskender Paşa, hasmı düz oavadan dağa çıkarmayı başarmıştır.⁴³³

---

⁴²⁷ Kpz VII, Transkripsiyon s.436-439.

⁴²⁸ Rumeli Ordusu Aralık başında Arnavutluk'tan yola çıkar.

⁴²⁹ Kpz VII, Transkripsiyon s.473. Resmi tayinin bir zaman sonra gerçekleşmiş olması muhtemeldir zira Kpz tarih olarak yalnızca hicrî 884/milâdî başlangıcı 25 Mart 1479 yılını vermektedir.

⁴³⁰ Kpz VIII, 109 b. İskender'in Rumeli'deki halefinin Yahya Paşa olduğu anlaşıl maktadır

⁴³¹ Tansel, *a.g.e.*, s.39 v.d.

⁴³² Tansel, *a.g.e.*, s.40/Not 110'a göre burada söz konusu olan Ankara'nın güneyin de Gölbaşı civarındaki göldür.

⁴³³ Kpz VIII, 14b— 15 a. Bihiştî, 15 a/b'de İskender'in Cem'i takibe gönderildiğini bildirse de Paşa'nın Şehzâde'yi Konya'ya kovalayıp Bolkar Dağları'na sürdüğünü yazar.

Cem Sultan 1482 Temmuz'unda Rodos'a kaçtıktan sonra İskender Paşa'ya, bu son seferdeki hizmetlerinden dolayı ödül olarak Anadolu beylerbeyliği verilmiştir.⁴³⁴

İskender Paşa sık sık talihsiz Cem Sultan'nın oğlu Oğuzhan'ın idamı için II. Bayezid'in verdiği hükümle anılmıştır. Bu hüküm, İskender adında birine hitaben yazılmıştır ("kulum İskender"). Ancak isim benzerliği dışında hiçbir şey, bu muhatabın Anadolu beylerbeyi olduğuna tanıklık etmemektedir. Bayezid'in kendi kaleminden çıktığı söylenen bir mektubu, bu "kul" İskender'in, gizli haber getiren bir ulak olduğunu zikretmektedir ki burada söz konusu kişinin beylerbeyi olması pek akla gelmez. Paşa'nın bu esrarengiz adaşının, saray makamını işgal eden biri, yani gelecekte I. Selim'in veziri olacak olan Bostancıbaşı İskender⁴³⁵ olduğu şüphesizdir. 1483 baharında Boğdan ile zuhur eden ihtilaf⁴³⁶ esnasında Bayezid Macaristan'a karşı Osmanlı sınırlarını tahkim ettirerek Anadolu Beylerbeyi İskender ile Rumeli Beylerbeyi Hızıröğlü Mehmed'i birlikleriyle beraber Balkanlar'a göndermiştir. Vazifeleri, Sultan Mehmed'in 1476 kışında fethederek yaktığı iki hisarı, yani Morava Nehri ağzındaki Kulič Hisarı ile daha doğudaki Ram Hisarı'nı yeniden inşa etmektir. Bu kurmayların her biri, emrindeki askerlerle bir kaleden sorumludur. Bir ay sonra hendekler kazılmış, surlar çekilmiş, iki hisar da yeniden inşa edilmiş, askerî teçhizatla donatılmış, içlerine de birer dizdarın kumandası altında garnizon (yeniçeri ve azaplar) yerleştirilmiş ve böylelikle beylerbeyleri dönüş yoluna çıkabilecek ve orduyu terhis edebilecek hâle gelmiştir. Bayezid'le buluştukları Sofya'da, hedeflerini mükemmel surette yerine getirdikleri için kendilerine hilat giydirilerek taltif edilmiştir.⁴³⁷

---

⁴³⁴ Kpz VIII, 18 a. O zamana kadar Anadolu beylerbeyi olan (Arnavud) Sinan kapudanlığı elde eder.

⁴³⁵ Vezirken de Bostancıbaşı lakabını taşıyan bu İskender, Yavuz Sultan Selim'in kızlarından Hanım Sultan ile evliydi. (Uluçay, a.g.m., 1959, s.116).

⁴³⁶ Tansel, a.g.e., s.71.

⁴³⁷ Kpz VIII, 20 b-21 b.

1483 yılının ikinci yarısında vuku bulan memuriyet deęişikliklerinde⁴³⁸ İskender Paşa Rumeli beylerbeyliğine getirilmiştir.⁴³⁹ Oruç, hicrî 889/ mîlâdî 1484 yılı için de onu bu makamda göstermiştir.⁴⁴⁰

Bu yılın baharında⁴⁴¹ Bayezid Kili ve Akkirman'a yürümek üzere seferberlik ilan etmiştir. İskender Paşa da sefere katılma emri almıştır.⁴⁴²

Semendire'den Macarlara dair uyarılar geldiğinde bu fetihlerden dönüş yolunda bulunulmaktaydı. Anadolu Beylerbeyi Hersekzâde Ahmed Eski Zağra'ya gönderilirken, İskender Paşa da emrindeki Rumeli askeriyle birlikte görev yeri olan Sofya'ya gitme emrini almıştır. Padişah ise Edirne'ye gitmiş, hemen ardından müzakereler yapmak üzere Macar tarafından elçi gelmiş ve bu varta da şimdilik atlatılmıştır.⁴⁴³

Ertesi yıl hicrî 890/ mîlâdî 1485'te İskender Paşa Rumeli beylerbeyliğinden alınarak⁴⁴⁴ anlaşıldığı kadarıyla tekrar Bosna sancakbeyliğine atanmıştır. Bu 22 Ağustos 1485 tarihinden sonra olmuş olamaz. Dubrovnik arşivlerinde İskender, 10 Şubat 1489 tarihine kadar Bosna sancakbeyi olarak görülmektedir.⁴⁴⁵

---

⁴³⁸ Burada söz konusu olan, İshak Paşa'nın başvezirlikten azledilmesi sonucu meydana gelen memuriyet değişiklikleridir.

⁴³⁹ Kpz VIII, 25 a; Bihîstî, 18 a. Hızıroğlu Mehmed Paşa vezarete terfi eder. Anadolu beylerbeyliğinde İskender'in halefi ise Hersekzâde Ahmed Paşa olur.

⁴⁴⁰ P,93 b; YKB, 158 b.

⁴⁴¹ Kpz VIII, 25 a. Seferberlik emri hicrî Rebiülahir 889 evailinde/mîlâdî 28 Nisan-7 Mayıs 1484 tarihinde verilir; bkz. Kâmil Kepecioğlu, "Bursada Şer'i Mahkeme Sicillerinden ve Muhtelif Arşiv Kayıtlarından Toplanan Tarihî Bilgiler ve Vesikalar." *Vakıflar Dergisi*, sayı 2, 1942, s. 406.

⁴⁴² Kpz VIII, 25 b.

⁴⁴³ Kpz VIII, 34b. Ayrıca krş. Tansel, *a.g.e.*, s.148.

⁴⁴⁴ Kpz VII, 39 b.

⁴⁴⁵ Kiel, *a.g.e.*, s.192.

Dördüncü vezirliğe tayini ise muhtemelen bunun üzerinden çok geçmeden --- yani yine hicrî 894/ mîlâdî 1489'da — gerçekleşmiş olmalıdır.⁴⁴⁶ Bunu müteakip (hicrî) sekiz yıl boyunca bu makamda divan üyesi olarak kalmıştır.⁴⁴⁷

Sultan Bayezid hicrî 897/ mîlâdî 1492 baharında — daha sonra yön değiştirerek Arnavutluk'u hedef alacak olan — Belgrad seferine çıktığı zaman, İskender Paşa ile diğer vezirler de onunla beraber sahraya çıkmıştır.⁴⁴⁸ Çatışmaların bitmesinden sonra Bayezid Ağustos'un ikinci yarısı civarında⁴⁴⁹ dönüş yoluna koyulmuştur. Manastır (Bitola) gerisindeki bir geçiş yerinde bir kalender derviş, hükümdara suikast girişimi yapmıştır. Oruç'un tasvirine göre saldırgan, "ben mehdiyim" nidalarıyla kılıcını çekerek hükümdarın üstüne atılmıştır. Bayezid'in önünden yürüyen çavuşlar korkarak yana kaçmıştır. Meydanda yalnızca İskender Paşa kalmış, topuzunu suikastçıya fırlatarak kafaşını dağıtmıştır.⁴⁵⁰ Kemalpaşazâde de bu vakayı ve İskender'in cesur müdahalesini tasvir etmiştir. Hizmetindekiler derviş bir ricacı veya dilenci telakki ederek Padişah'ın bu kadar yakınına gelmesine izin vermişlerdir.⁴⁵¹ Nüshada bu olaya 35b ve 36a varaklarda şöyle değinilmiştir:

“...bir şu kenârına gelüb şuyı geçüb gâderken bir gımd-ı püş râfizî mulhid mel'ün Kalenderî şekl ve Haydarî şüret güşunda ve gerdânında halka la'net menküş pâdişâh rüy-ı zemîniñ üzerîne kaşd idüb benim mehdî dîyü ... 'uryân ve pâdişâhıñ katlı niyetine hücum idicek [36a] pâdişâhıñ rikâbında olân çāvuşlar nâ-gâh gördüklerinde üzerîne hücum 'ale'l-huşuş İskender Pâşâ gürz tutardî ol mel'ünü göricek üzerîne gürzîn havâle idüb depesine bir

⁴⁴⁶ Kpz VIII, 52 a.

⁴⁴⁷ Kpz VIII, 109 b. Bu yılların arşiv kayıtları hep İskender'i Davud, İbrahim ve Ali Paşalardan sonra dördüncü vezir olarak anmaktadır; bkz. Gökbilgin, Edirne, 139/No. 6 (hicrî 6 Cemaziyülevvel 895/ mîlâdî 28 Mart 1490), 302/No. 132 (hicrî 8 Şevval 896/ mîlâdî 14 Ağustos 1491), 113/Not 70 (hicrî 22 Rebiülahir 898/ mîlâdî 10 Şubat 1493).

⁴⁴⁸ P, 101 a; Pa 140 a; YKB, 168 b.

⁴⁴⁹ Bayezid (Oruç'a göre) Ulu Bayram'ı (27.-29 Temmuz 1492) Depedelen'de (Arnavut. Tepelen,/ Güney Arnavutluk) geçirmişti, P, 102 b; Pa, 142 a; YKB, 171 a.

⁴⁵⁰ YKB, 172 a.

⁴⁵¹ Kpz VIII, 57 a/b.

gürz öyle ürdi ki hemân depesi üzere yıkılub ol ānda tîğ-ı şamsām ile pāre pāre eylediler...”

İskender'in sonraki yıllardaki etkinlikleri hakkında tarihlerden pek az şey öğreniyoruz. Âşıkpaşazâde'ye göre vezir, Macar banı Derencsânyi'ye karşı kazandığı zaferden sonra Hadım Yakub Paşa'nın Rumeli beylerbeyliğine tayin olunması için uğraşmış ve başarılı da olmuştur.⁴⁵²

Bundan başka hicrî 899/ mîlâdî 1494 yılından İskender Paşa'nın özel hayatına dair bir hadise kaydedilmiştir: oğullarının sünneti ve kızının Kapıcıbaşı Yakub Ağa ile evlenmesi vesilesiyle büyük bir düğün yaptırmıştır.⁴⁵³

2 Aralık 1496'da İstanbul'dan yeni dönmüş bulunan Alvise Sagundino, Signoria'ya İskender'in yıllık 5000 dukalık bir emekli maaşıyla vezirlikten el çektirilerek emekli edildiğini bildirmiştir. Memuriyeti esnasında vezirlerin en nüfuzlusu o imiş.⁴⁵⁴ İbn-i Kemal, İskender'in divandan çıkarılmasının gerekçesinin Paşa'nın mesai arkadaşlarıyla geçinememesi olduğunu yazmıştır. Geçimsizliklerin sürekli artması ve ufukta bir uzlaşmanın belirememesi sonucu İskender Paşa kısa bir süre için gözden düşmüş, en sonunda da kendisine Bosna sancağı verilmiştir.⁴⁵⁵

Osmanlılarla Venedik arasındaki çatışmanın giriş taksimini yaz başlarında İskender'in Zadar'a (Zagoriye) düzenlediği bir baskın teşkil etmiştir ki Bosna Sancakbeyi bu baskına Padişah'ın arzusu üzerine İnebahtı Seferi'nin yükünü hafifletmek üzere girişmiştir.⁴⁵⁶

İnebahtı'nın fethinden kısa bir müddet sonra hicrî 3 Safer 905/ mîlâdî 9 Eylül 1499'da İskender Paşa tekrar Venedikliler üzerine bir akına çıkmıştır.⁴⁵⁷ Kemalpaşazâde,

---

⁴⁵² Apz, s.244.

⁴⁵³ YKB, 180 b. İskender'in bir oğlu ismen bilinmektedir: Mustafa (başka yazarların yanı sıra bkz. Gökbilgin, *Edirne*, s.432 v.d. s.524) ki 1483 yılı civarı doğmuş olacaktır. Burada adı geçen Kapıcıbaşı Yakub Ağa'yı şimdiye kadar tespit edemedim. Buna mukabil İskender'in Mustafa adındaki bir damadı birkaç kere belgelenmiştir (başka yazarların yanı sıra Gökbilgin, *a.g.e.*, s.440 v.d, P, 148; Pa, 185 a).

⁴⁵⁴ Kiel, *a.g.e.*, s.194.

⁴⁵⁵ Kpz VIII, 109 b.

⁴⁵⁶ Kpz VIII, 79 a/b.

⁴⁵⁷ P, 132 b.

İskender'in birkaç bin atlı ile Venedik'in karşısında bulunan bölgeye girdiğini yazmıştır. İhtiyaten bir öncü birliği göndererek keşif amaçlı dil (düşmanın durumundan bilgi edinmek üzere tutulan esirler) almıştır. Böylelikle iyi donanmış birkaç bin piyade ve süvarinin—yani Macarın — müdafaaya hazır olduğunu öğrenmiştir. Bunun üzerine İskender, esirler arasındaki değersizleri öldürmüş, bîtap düşmüş akıncılar arasından atları kuvvetli 1000 ila 2000 adam seçmiş ve bunlarla düşman üzerine yürümüştür. Aksu kıyısında iki noktada pusu kurdurup, düşmanın karşısına çıkmış ve kısa bir savaştan sonra kaçarmış gibi yaparak geri çekilmiştir. Böylece hasmı pusuya düşürmüş, gaziler de iki taraftan Venedikli ve Macar askerine saldırmıştır. 700 ila 800 düşman askeri öldürülmüştür. Artık İskender, bol miktarda ganimetle dönüş seferine çıkabilmiştir.⁴⁵⁸ Daha yılsonu gelmeden ganimetten padişahın payını İstanbul'a teslim etmiştir ki buna 200 esir de dâhildir.

Ertesi yılın sonbaharının sonlarında, (hicrî 906 Cemaziyülevvel'i/ mîlâdî 23 Kasım-22 Aralık 1500) Hadım Ali Paşa'nın Anabolu seferi esnasında, İskender Paşa Venedik'in Adriyatik kıyısındaki mülkleri üzerine tekrar başarılı ve bol ganimetli gaza yapmıştır.⁴⁵⁹

1501 Şubat'ında İskender Paşa'nın kapıcılarından biri Venediklilere efendisini zehirleyerek ortadan kaldırmayı teklif etmiştir. Bu teklif Venediklilerce en azından samimiyetle değerlendirilmiştir.⁴⁶⁰

Ertesi yaz⁴⁶¹ İskender'in hevesi başta eski kraliyet hisarı Yayçe (Jajce) olmak üzere Bosna'daki Macar mülklerine yönelik olmuştur. Kemalpaşazâde, Yayçe tarafındaki

---

⁴⁵⁸ Kpz VIII, 86 b ve 87 a, (epeyce daha tafsilatlı olan) tasvirinde Oruç, P, 132 b ve 133 a'ya dayanır.

⁴⁵⁹ P, 139 b; Pa, 174 b; Kpz VIII, 94 b.

⁴⁶⁰ Kiel, *a.g.e.*, s.197.

⁴⁶¹ Oruç aşağıdaki hadiseyi gayet muhtasar ve klişevari nakleder, ancak tarih olarak (yalnızca Pa, 184 a'da) hicrî Zilhicce evaili/mîlâdî 7-16 Haziran 1502'yi verir. (P, 147 a/b). Oruç'ta İskender Paşa'nın Bosna'da bir gazaya teşebbüs ettiği yazılıdır. Yayıçsa (Yayçe) Kalesi'ne, kaleye erzak teslim etmek için 7000-8000 kadar gâvur gelmiş, İskender bunu haber almış, 5000 ila 6000 adamla oraya varmış, birkaç yerde pusu kurmuş, en nihayet taarruz etmiş, sonra da kaçarmış gibi yapmış. Gazileri de pusudan çıkararak onları takip edenlerin hakkından

arazinin, oradaki garnizonun ihtiyaçlarını karşılayamayacak derecede tahrip edildiğini bildirmiştir. Erzak ve teçhizatın uzaktan getirilmesi gerekmiştir. Bu tedarik için Lofça beldesi⁴⁶² büyük önem taşımaktadır. Yani Yayçe'nin fethi ilk önce sahile giden yolda bulunan Lofça'nın alınmasını icap ettirmiştir. İskender Paşa, oğlu Mustafa Bey'in emrine 2000 piyade ile 1000 süvari vererek ona, daha Lofçalılar Osmanlıların niyetinden haberdar olmadan Lofça üzerine yürümesini emretmiştir. Kale en nihayet alınana kadar kanlı bir savaş olmuştur.⁴⁶³

Yine de Yayçe'ye yardım gelmesinin tamamen önü alınamamıştır. İskender Paşa'nın bir casustan öğrendiği üzere, mühim bir savaşçı olan bir Macar banı 2000 atlı ile erzak ve malzeme ikmalini üstlenmiştir. İskender de oğlu Mustafa'yı yine 400 hafif süvari ile Macarların üzerine göndermiştir. Kanlı bir savaştan sonra Mustafa muzaffer olarak geri dönmüştür.⁴⁶⁴

O tarihten itibaren kaynaklar, İskender Paşa'nın faaliyetleri hakkında hemen hemen hiçbir bilgi vermemektedir. Oruç yalnızca İskender'in damadı Mustafa Bey'in (Venediklilerin 30 Ağustos 1502 'de aldığı) Ayamavra adasını geri aldığını bildirmiştir.⁴⁶⁵

Ancak bunu takip eden zamanda da Bosna Sancakbeyi'nin daha ufak akınlara giriştiği anlaşılmaktadır. Lakin yaş ve hastalık, Paşa'yı yavaş yavaş kemirmeye başlamış olmalıdır. 1504 Ekim'i başlarında İskender Paşa tarafından gönderilen bir elçi Venedik'te görünmüştür: Bu, Paşa'nın, Otranto fethinde Türklere esir düşen bir İtalyan olan kethüdasıdır. Signoria'ya efendisinin bir güven mektubunu takdim etmiş ve İskender Paşa hasta ve güçsüz olduğundan onun için bir hekim rica etmiştir.

---

gelmiş. Oraya teslim edilen erzakın yanı sıra sayısız miktarda sancak ganimet alınarak kesik başlar ve büyük miktarda esirle birlikte saraya gönderilmiş.

⁴⁶² Bosna-Hersek'te Merkez Bosna Kantonu'ndaki Prusac köyünün kuzeyinde bugün yok olmuş bir köy.

⁴⁶³ Kiel, *a.g.e.*, s. 198.

⁴⁶⁴ Kpz VIII, 103 a/b.

⁴⁶⁵ P, 148 a; Pa, 185 a/b.

Ancak tabip geç kalmıştır: Kasım sonundan itibaren Venedik'e, Paşa'nın öldüğüne dair birbiri ardına doğrulanmamış haberler ulaşmıştır.⁴⁶⁶

1505 Ocak'ında bu haberler doğrulanmıştır: İskender 26 Kasım 1504'te Bosna'daki memuriyet mahallinde ölmüştür.⁴⁶⁷

İskender Paşa geride birkaç vakıf bırakmıştır: Galata Mevlevihanesi, Vize'nin Çakallı köyünde bir cami ve İstanbul'da yeniçeri odaları (Yeni Odalar) yakınında bir cami.⁴⁶⁸

3.4.12. Kayıtbay

Çerkez asıllı olup 826'da (1423) Kafkasya'da doğmuştur. On üç yaşında iken Mısır'a getirilmiş ve Sultan Barsbay tarafından satın alınmıştır. Daha sonra Sultan Çakmak el-Melikü'z-Zâhir'in memlûklerinden olmuştur. Çakmak tarafından âzat edilerek hasekiler arasına alınmıştır.⁴⁶⁹

Kayıtbay'ı Otuz yıla yakın saltanat sürecinde uğraştıran en önemli mesele Osmanlılar'la mücadelesi olmuştur. Bayezid döneminde Osmanlı tahtına geçmiş olan II. Bayezid'i önemli bir tehdit olarak görmüştür. II. Bayezid'e karşı taht mücadelesi veren Cem Sultan'ı Kayıtbay'ın ülkesine kabul ederek ona yardımcı olması iki devleti savaşın eşiğine getirmiştir. Cem Sultan'ın Kayıtbay'a sığınması, nüshada "Sulţān Cem daĥi Mışır'a firār eyledi. Mışır Sulţānı Ŗayıtbāy'a ŝıĝınub yanında iken ĥac mevsimi irişmekle Sulţān Cem ĥuccāc-ı Mışır ile cānib Ħicāz'a sefer itdi" (bkz. çm. 3a) ifadeleriyle ele alınmıştır.

Çok geçmeden aynı zamanda II. Bayezid'in kayınpederi olan Dulkadirli Beyi Alâüddevle, Memlûkler'in elindeki Malatya'yı kuşatmış ve Kayıtbay'ın kendisine karşı gönderdiği kuvvetleri bozguna uğratmıştır (889/1484). Kayıtbay, bu durum karşısında bir elçilik heyetiyle Bayezid'e barış teklifinde bulunmuştur. Ancak elçileri Osmanlı başşehrinden elleri boş dönmüştür. Osmanlı kuvvetleri daha onlar ülkelerine ulaşmadan sınırı geçerek Memlûk topraklarına girmiştir (890/1485). Biri Tarsus ve

---

⁴⁶⁶ Kiel, *a.g.e.*, s.200.

⁴⁶⁷ Kiel, *a.g.e.*, s. 200.

⁴⁶⁸ Gökbilgin, *a.g.e.*, 432 v.d/N0. 263; Barkan/Ayverdi, İstanbul Vakıfları, s.122/ No. 1303 ve Not 4 ve 5.

⁴⁶⁹ İsmail Yiğit, "Kayıtbay", *DİA*, c. 25, Ankara 2022, s. 80.

Adana'yı işgal eden, diğeri Malatya önlerine gelen iki Osmanlı ordusuyla Memlük orduları arasında başlayan savaşlar, 895 (1490) yılına kadar sürmüştür. Kayıtbay, 895'te (1490) Osmanlılar'la barış yapmak için yeni bir heyet gönderdiyse de bu yeni bir savaşa yol açmıştır.⁴⁷⁰

Saltanatının son dört yılını savaşız geçiren Kayıtbay, gerek savaş masraflarını gerekse sayıları büyük rakamlara ulaşan eserleri için yapılan büyük harcamalar yüzünden iyice bozulan ekonomiyi düzeltmek amacıyla çok gayret göstermiştir. Kaynaklarda, mevcut gelirlerin yetmemesi üzerine Kayıtbay'ın para toplamak hususunda zora başvurduğu, zenginleri sıkıştırıp mal müsâderelerinde bulunduğu, vakıf veya şahıslara ait gayrimenkullerden vergiler aldığı belirtilmiştir.⁴⁷¹

Kayıtbay döneminin en önemli olaylarından biri de Recep 897/ Mayıs 1492 tarihinde başlayan veba salgınıdır. Bu salgın birçok insanın ölmesine sebep olmuştur. Haleb, Hama, Trablus ve Kahire'de etkili olan veba salgınından kurtulmak için Kahire'de Buharî hatimleri yapılmıştır. Sultan Kayıtbay'ın oğlu ve eşi de aralarında olmak üzere bu salgında binlerce kişi ölmüştür.⁴⁷²

Kayıtbay, âdil, cesur, ileri görüşlü, ilim ve ilim adamlarına değer veren, ibadete düşkün, fakirleri seven ve cömert bir sultan olarak tavsif edilmiştir.⁴⁷³ Ayrıca Kayıtbay, pek çok imar hareketinde bulunmuştur. Ülkesindeki maddî sıkıntılara rağmen Mısır, Hicaz ve Suriye'de pek çok cami, medrese, tekke, köprü ve kale inşa ettirmiştir. Yangın geçiren Mescid-i Nebevî'yi yenilemiş, Mekke ve Medine'de Harem'e bakan birer medrese yaptırmıştır.⁴⁷⁴ Bunlar arasında günümüze ulaşan türbesinin de içinde bulunduğu kendi adıyla mâruf külliye İslâm mimarisinin en güzel şaheserleri arasında sayılır.⁴⁷⁵

Kayıtbay, seyahati seven bir hükümdardı. Muâsırı İbnü'l-Cey'ân, Kahire'den başlayıp Gazze'yi takip ederek Dicle ve Fırat'ı boyunca seyahat ederek oradan

---

⁴⁷⁰ İsmail Yiğit, a.g.m., s. 80.

⁴⁷¹ İsmail Yiğit, a.g.m., s. 81.

⁴⁷² İbnü'l Himsî, I, s. 331-332; İbn İyas, III, s. 286.

⁴⁷³ eş-Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli' bi-mehâsini men ba'de'l-karni's-sâbi'*, c. II, Nşr. Muhammed Hasan Hallak, Dâru İbn Kesîr, Dımeşk-Beyrut, 2006, s. 56.

⁴⁷⁴ İsmail Yiğit, a.g.m., s.81.

⁴⁷⁵ Doris Behrens- Abouseif, "Kayıtbay Külliyesi", *DİA*, c. 25, s.81-82.

Kahire'ye dönüşünü anlatan bir seyahatnâme kaleme almıştır.⁴⁷⁶ Bu seyahati esnasında hac görevini de yerine getiren Kayıtbay⁴⁷⁷, Burcî Memlûklülür'in hac görevini ifâ eden tek hükümdarı özelliği olma özelliğini de kazanmıştır.

Sultan Kayıtbay, saltanatı kendisine verilen bir görev olarak telakki etmiş ve diğer sultanların aksine tahttan indirilen sultanlara iyi davranmıştır.⁴⁷⁸ Bundan dolayı da askerler tarafından çok sevilmiştir. Ayrıca eski sultanların yakınlarına ve isyan eden emirlere de iyi davranmasıyla tanınmaktadır.

Seksen yaşını geçmiş olan Kayıtbay, 26 Zilkade 901/ 6 Ağustos 1496'da vefat etmiştir. Nüshada bu olay "Vü yine bu senede Mışır Sulţānı Kayıtbāy vefāt itdi. Fī'l 27 sene 901" (bkz. çm. 27a) ifadeleriyle ele alınmıştır. Halife, ümera ve dört mezhep başkadıları, ölümünden bir gün önce, ölüm hastalığına tutulduğu gerekçesiyle Kayıtbay'ın da rızasıyla oğlu Muhammed'i Sultan ilan etmiştir.⁴⁷⁹

3.4.13. Yahya Paşa

Yahya Paşa, aslen Arnavut olup⁴⁸⁰ Osmanlı sarayına rehine olarak gelmiş olmalıdır. Paşa, saraydaki kariyerine Fatih Sultan Mehmed devrinde, muhtemelen iç oğlanı olarak saray hizmetinde başlamıştır.⁴⁸¹ Saray hiyerarşisi dışındaki ilk görevi Anadolu beylerbeyliğidir. Ancak halka zulmettiği şüphesiyle çok geçmeden bu memuriyetten azledilmiştir. Mesele soruşturulunca suçlamaların asılsız olduğu ortaya çıkmıştır.

⁴⁷⁶ İbnü'l-Cey'ân, Ebü'l Bekâ Şehâbeddin b. Şâkir (v.902/1496), *el-Kavlü 'l-müstazraf fî seferi Mevlâna 'l- Meliki 'i-Eşref* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmûrî), Trablusşam 1984.

⁴⁷⁷ İbn Tolun, Ebü'l- Fazl Şemseddin Muhammed b. Ali b. Ahmed Salihî (ö. 953/ 1546), *Müfâkehetü 'l-hillân fî havadi'si-zaman*, Nşr. Halil el-Mansur, Darü'l- Kütübü'l-ilmîyye, Beyrut, 1998, s. 10

⁴⁷⁸ İbn İyas, III, s. 3-4.

⁴⁷⁹ İbn İyas, III, 324.

⁴⁸⁰ Kiel, *a.g.e.*, s.251.

⁴⁸¹ Kpz VIII, 126 b, burada Yahya'nın uzun müddet II. Mehmed'in haremindedir yani Enderun'da hizmet gördüğü yazılıdır. Padişah, geleceğin paşasına hizmet etmiş onu ilerletmiştir.

Bunun üzerine Yahya Paşa, Rumeli beylerbeyliği'ne tayin olmuş;⁴⁸² Fatih Sultan Mehmed'in ölümü esnasında bu makamda bulunmuştur.⁴⁸³

Bayezid'in tahta çıkmasından sonra Cem Sultan'a karşı silahlı bir harekât kaçınılmaz görüldüğünde Yahya Paşa, yeni hükümdardan Rumeli ordusuyla, kendi görev yeri Sofya'da kalma emrini almıştır. Bundan ancak birkaç gün sonra, Yenişehir Savaşı'ndan (20 Haziran 1481) da önce Yahya Paşa memuriyetinden azledilmiş olacaktır, çünkü artık Rumeli beylerbeyi olarak Davud Paşa'nın adı geçmektedir.⁴⁸⁴ Yahya Paşa, muhtemelen daha o sıralarda Bosna sancakbeyliğine atanmış olacaktır.

Yahya Paşa, Niğbolu sancakbeyi olarak Memlûklerle (Ağaçayırı'nda), hicrî 8 Ramazan 893/ mîlâdî 16 Ağustos 1488 tarihinde, yapılan savaşa katılmış ve burada olağanüstü kahramanlık göstermiştir.⁴⁸⁵ Bu kahramanlığı ona seferin bitmesinden sonra yeniden Rumeli beylerbeyliğini getirmiştir.⁴⁸⁶

Ertesi yılın sonbaharının sonlarında başkentte, Mora üzerine sefere çıkılması düşünüldüğü anlaşılmaktadır; çünkü Oruç'a göre hicrî 895/ mîlâdî 25 Kasım 1589 başlarında birlikler toplanmış, Yahya Paşa, Rumeli ordusu ile Gelibolu ile İpsala arasında mevzilenmiştir. Ancak Padişah, Rumeli beylerinin tavsiyesi üzerine mevsimin askerî harekâta uygun olmaması nedeniyle, bu girişimi iptal etmiştir.⁴⁸⁷ Hükümdar 1492 baharı başında Rumeli beylerbeyine Belgrad üzerine yapılacak bir sefer için hazırlanmasını emretmiş⁴⁸⁸ Sofya'da, Tuna Nehri üzerindeki şehir yerine

---

⁴⁸² Kpz VIII, 126 b- 127a.

⁴⁸³ Kpz VII, Transkripsiyon, s.548 ve Kpz VIII, 127 a. Oruç (P, 91 b; Pa, 131 a) ise bu zaman için Rumeli Beylerbeyi olarak Davud'un adını verir. Yahya, Bayezid'in tahta çıkmasından sonra onun yerine geçmiştir.

⁴⁸⁴ Kpz VII, 12 b.

⁴⁸⁵ Kpz VIII, 50 a. Yahya Paşa'nın bu savaşa katıldığını Apz, 237; Bihiştî, 31 b (mamafih sancak bilgisi vermemektedir) de bildirmektedir.

⁴⁸⁶ Kpz VIII, 51 a. Bihiştî, 32 b.

⁴⁸⁷ P, 99 a; Pa, 137 b.

⁴⁸⁸ Kpz VIII, 55 b.

Arnavutluk üzerine yürüme kararı alındıktan sonra ⁴⁸⁹ Yahya Paşa, Rumeli birlikleriyle Manastır'a (Bitola) ilerlemiştir. ⁴⁹⁰ Başvezir Koca Mustafa Paşa ile birlikte Arnavut direnişçilerinin dağlardaki yuvalarını ortadan kaldırmaya girişmiştir.

Hicrî 899 yılının ilk aylarında Yahya Paşa Rumeli beylerbeyliğinden azledilerek Rumeli'de halef olan Hadım Yakub'dan devraldığı Bosna sancağına atanmıştır; ⁴⁹¹ yani iki paşa yer değiştirmiştir. Nüshada bu olaya "*Bosna sancāğı yine Ya'kūb Pāşā'ya virilüb Anātolı'dan vāfir ümerā sancākları 'asker ile Ya'kūb Pāşā ma'iyetine ta'yīn buyurıldı*" ifadeleriyle değinilmiştir. (bkz. çm. 39b)

Yahya Paşa Bosna sancakbeyliği görevine başlar başlamaz sınırın öte tarafındaki bölgelere çeşitli akınlar düzenleyerek bazı kaleler almış ve Yayçe'yi kuşatmıştır. Ertesi sene hicrî 900/ mîlâdî 1494-95 yılında da Bosna'da iki kaleyi daha Osmanlı İmparatorluğu'na katmayı başarmıştır.

Hicrî 902/ mîlâdî 1496 sonbaharında Yahya Paşa, Bosna'dan tekrar Niğbolu sancağına geçmiş ve 1502 Ocak'ına kadar burada hizmet görmüştür. Mesih Paşa'nın ölümüyle vuku bulan memuriyet tebdilinde Yahya Paşa, tekrar Anadolu beylerbeyliğine terfi etmiştir. ⁴⁹²

İki yıl sonra Arnavud Sinan Paşa ölünce Yahya Paşa hicrî 16 Ramazan/ mîlâdî 3 Mart 1504'te ondan boşalan yere gelmiştir. Böylelikle üçüncü defa Rumeli beylerbeyi olmuştur.

1506 yazından kalma bir Venedik raporu, Yahya Paşa'yı gayet cüsseli ve oldukça nahoş bir adam olarak tasvir etmiştir. Rapora göre Yahya, hiçbir saygınlığı ve feraseti olmayan açgözlü bir adam imiş; bu hâli Padişah'ın tam olarak malumu

---

⁴⁸⁹ Oruç'a göre (P, 101 a; Pa, 140 a) Yahya Paşa, Padişah ve devlet erkânı ile birlikte hicrî 5 Recep 897/ mîlâdî 3 Mayıs 14 Mayıs 1492 tarihinde Edirne'den Sofya'ya doğru yola çıkar. Sofya Yahya'nın memuriyet mahalli olduğu için Beylerbeyi'nin orada Osmanlı ordusunun varışını beklediği tahmin edilir.

⁴⁹⁰ P, 101 a; Pa, 140 b.

⁴⁹¹ Kpz VIII, 62 b. Bihîştî, 41 b. Yakub Paşa hicrî 899 Şaban'ı/ mîlâdî 7 Mayıs-4 Haziran 1494 tarihinde yeni memuriyet mahalline gitmek üzere yola çıkar.

⁴⁹² Kpz VIII, 104 a. O zamana kadar Rumeli beylerbeyi olan Koca Mustafa Paşa 22 Ocak 1502'de vezarete tayin olunur; Arnavud Sinan ona halef olur Yahya Paşa yerine gelir.

olmasa da, onunla karşılaşmak zorunda kalan tüccar ve raporu yazan Venedikli gibi muhataplarınca gayet iyi bilinen bir özellikmiş...⁴⁹³

Yeni başvezir Hadım Ali Paşa'nın hicrî 912/ mîlâdî 1506 sonbaharında göreve başlamasıyla durum tekrar açıklık kazanmıştır. Artık Yahya Paşa - Ali ve Mustafa'dan sonra - üçüncü vezirdir. Ruhi, hicrî 913/ mîlâdî 1507 yılı için onu "vezirlerden ednası" (en alt sırada olanı) olarak kaydetmiştir.⁴⁹⁴

Yahya Paşa, 1507 yazı başlarında Şah İsmail'e karşı başkumandan tayin edilerek olağanüstü kalabalık birliklerle doğuya gönderilmiştir. Ankara yöresine ilerleyerek orduyu düzenlemiş ve yaklaşık 1000 kadar atlıdan oluşan bir öncü birliğini Safeviler'in karargâh kurduğu Kayseri'ye göndermiştir. Osmanlı ordusunun ilerlemesi, Şah İsmail'in telaşla Fırat'ın ötesine Osmanlı toprakları dışındaki bölgelere kaçmasına yol açmıştır.⁴⁹⁵

Yahya Paşa, Venedik Signoria'sına yazılan bir mektuptan anlaşıldığı üzere 1509'da Edirne'deki ölümüne kadar divan üyesidir. Ruhi de Yahya Paşa'nın ölümünden bahseder: Paşa, hicrî 28 Ramazan 915/ mîlâdî 9 Ocak 1510 tarihinde ağır şekilde hastalanmış, çarşambayı perşembeye bağlayan, hicrî 5 Şevval 915/ mîlâdî 16 Ocak 1510 gecesi, yatsı namazı vaktinde ruhunu teslim etmiştir. Cenazesi Üsküp'e getirilerek imaretine defnedilmiştir.⁴⁹⁶

---

⁴⁹³ Kiel, *a.g.e.*, s.255.

⁴⁹⁴ B, 181 b: "vezirlerden ednadımı ki Yahya Paşadır...".

⁴⁹⁵ Kpz VIII, 116 a/b. Ayrıca bkz. Tansel, *a.g.e.*, s.244.

⁴⁹⁶ Kiel, *a.g.e.*, s.256.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİ METİN

4.1. Çeviri Metnin Kurulması, İmla ve Transkripsiyon

Çeviri metnin imlasında Arapça, Farsça ve Türkçe sözcüklerde dönemin telaffuzunu öne çıkaran bir yol izlenmiştir. Arapça ve Farsça unsurlarda uzun sesliler belirtilmiş ve günümüz söylenişine göre ihmal edilmemiştir. Transkripsiyon işaretleri metnin tümünde uygulanmıştır. Birçok bakımdan yararı olacağı düşünülerek dizinden sonra, neşre temel alınan nüshanın tıpkıbasımı verilmiştir. Kısaca belirtmek gerekirse çeviri metin kurulurken şunlara dikkat edilmiştir:

1. Çeviri metinde, Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun sesliler (â-û-î / -3 -1) kelimelerde ihmal edilmemiştir; bu kelimeler günümüz Türkçesindeki telaffuza göre değil dönemin telaffuzuna göre okunmuştur (mesela "tertip"/ "terfîb" gibi).
2. Kelime ortasında hemze (ء) ' ; kelime ortası ve sonunda ayın (ع) ' ; gayın (غ) ' dan sonra elif-vav-ye (ي - و - ا) ğâ-ğū-ğî; kaf (ق) 'dan sonraki elif-vav-ye (ي - و - ا) kâ-kū-kî şeklinde gösterilmiştir.
3. Sözcüklerin sonlarındaki b / p'ye; c / ç'ye; düz sesliler yuvarlak sesliye dönüştürülmemiştir (mesela "edüp" / "idüb", "ağaç" / "ağac"; "oldu" / "oldı", "olundu" / "olundı" gibi).
4. Osmanlı Türkçesinde iki farklı imla ile yazılan Türkçe kelimelerin ekseriyeti dönemine uygun kullanımları ile yazılmıştır (mesela "erişmek" / "irişmek", "etmek" / "itmek", "elçi" / "ilçi", "dağ" / "tağ", "vermek" / "virmek", "yer" / "yir", "yürümek" / "yürimek" gibi).
5. Eski imla ile yazılan yer adları da döneme uygun imla ile verilmiştir (mesela "Anadolu/ Anatoli", "Adana / Atana", "Bolu/ Bolı" gibi).
6. Arapça aslında son harfi şeddeli kelimeler çift harfle gösterilmiştir (mesela "esahh", "redd" gibi).
7. Özel isimler de transkripsiyona uygun verilmiştir (mesela "Muhammed" / "Mehmed"; "Mûsî ve Mûsî" / "Mûsâ" olarak yazıldı).

8. Şahıs isimlerinde şemsî ve kamerî tamlamalar gösterilmiştir (mesela “Alâe'd-dîn”, “Bedre'd-dîn” gibi).
9. Sehven ya da başka nedenlerle değişik imlalarla yazılan Arapça ve Farsça kelimelerde yazılmış olan imla şekli tercih edilmiştir (mesela "musâliha"/"musâlaha"; gibi). Ancak kimi yabancı kelimelerin Osmanlı Türkçesindeki yazım şekillerine pek dokunulmamıştır (mesela, "tâyife", "dâyire” gibi).
10. Eserde günler Farsça yazılmıştır ve günlerin ilk harfi büyük harf ile verilmiştir (mesela “Çehâr-şenbih”, “Yekşenbe”).
11. Olayların sonunda “fi sene” ifadesi ile tarih belirtilmiştir.
12. Eski Türkçede çokluk eki –lAr şeklinde vermiştir.
13. Zarf-fiil ekleri b’li şekilde verilmiştir: gelüb vs.
14. Kalıplaşmış Arapça ve Farsça ibareler italik yazılmıştır.
15. Bazı kişi ve yer adları şöyle yazılmıştır: Bursa, Burusa; Edirne, Edrene; Rumeli, Rumili; Polyâ, Pulya; Kaytı Beğ, Kaytîbây; Adana, Atana.
16. Tekrarlanan kelimeler parantez “( )” içinde gösterilmiştir: begler (begler).
17. Okunamayan kelimelerin yerine üç nokta yazılmıştır.
18. Eksik harfler köşeli parantez “[ ]” içinde eklenmiştir: toku[z]

4.2. Traskripsiyonlu Metin

Menākīb-ı Sulṭān Bāyezīd Hān ibn Muḥammed Hān

[1b]

Velādetes⁴⁹⁷ fī sene 856 cülüseş⁴⁹⁸ fī sene 886 Rebī‘u’l-evveliñ yevmü’s-sebt⁴⁹⁹ müddet salṭanat sene 22 ‘ömreş sene 52 vefātes fī sene 908 otuz yāşında pādişāh olub

[2a]

İslāmbül’da taht-ı ālī baht-ı ‘Oşmānī üzere cülüs buyurdılar. Birkaç gün ārāmdan soñra Rümeli beglerbegisi⁵⁰⁰ Dāvud Pāşā ‘azl olunub⁵⁰¹ yerine Yaḥyā Pāşā oldı. Bu tarafından Ḥazret-i Sulṭān Bāyezīd’iñ birāder-i kihteri⁵⁰² Sulṭān Cem Karamān’da hareket idüb salṭanat da‘vāsına sālīk⁵⁰³ olmağla yanında olan müfsidin⁵⁰⁴ sözleriyle ḥurūc idüb⁵⁰⁵ Burusa’ya indi. Burusa’da mālđār⁵⁰⁶ olan bāzergānlardan⁵⁰⁷ karz-ı ḥasen⁵⁰⁸ olmağ üzere vāfir⁵⁰⁹ māl

⁴⁹⁷ Velādet: Dünyāya gelme, doğma, doğum, doğum.

⁴⁹⁸ Cülüs: Hükümdarlık tahtına oturma, tahta çıkma.

⁴⁹⁹ Yevmü’s-sebt: Cumartesi günü.

⁵⁰⁰ Beylerbeyi: Osmanlı Devleti’nde eyāletlerin başında bulunan mülkî ve askerî en büyük âmir.

⁵⁰¹ Azlolunmak: İşten çıkarılmak, görevine son verilmek.

⁵⁰² Birāder-i kihter: küçük erkek kardeş.

⁵⁰³ Sālīk: Bir yola girmiş olan, bir yol tutup onu tâkip eden kimse.

⁵⁰⁴ Müfsid: Ara bozan, bozgunculuk yapan, fitne fesat çıkaran (kimse), bozguncu, karıştırcı, fesatçı, fitneci.

⁵⁰⁵ Huruç etmek: çıkmak, isyan etmek.

⁵⁰⁶ Mālđār: Mal sâhibi, varlıklı (kimse), zengin

⁵⁰⁷ Bāzergān: Bezirgān kelimesinin eski metinlerde rastlanan şekli. Bezirgān: Tüccar, tacir.

⁵⁰⁸ Karz-ı ḥasen: Bir menfaat karşılığı olmadan fâizsiz verilen borç

[2b]

alub vü yine Burusa'da maḥfûz⁵¹⁰ olan mîrî⁵¹¹ ḥazîneden bulduğunu kabz idüb⁵¹² ol ḥavâlîde⁵¹³ ṭururken pâdişâh ḥazretlerine ḥaber olduḡda Bolu'dan gideñ Aḥmed Pâşâ'yı getürdüb Rûmili leşkeri⁵¹⁴ vü ḳapu ḥalkıyła Sulṭânönü⁵¹⁵ vü Yeñişehir⁵¹⁶ şuyı üzerine varub Sulṭân Cem daḡı Ḳaramân leşkeriyle ḳarşu gelüb iki 'asker birbiriyle muḥârebe itdikde, aralıḡda niçe âdem ḥâke düşdi⁵¹⁷ 'âkıbet Sulṭân Cem maḡlûb olub firâr idüb Ḳaramân'a

[3a]

ṭoḡrı gitdi girü arada niçe aḥvâl⁵¹⁸ zḥûr idüb⁵¹⁹ 'azebler⁵²⁰ aḡası Maḥmûd Aḡa Sulṭân Cem elinde giriftâr⁵²¹ oldu, ba'de zamân⁵²² ḳaçub yine Sulṭân Bâyezîd yanına geldi. Sulṭân Bâyezîd yanında ḥâzır bulunan 'asker-i bî-şümâr⁵²³ ile Sulṭân Cem ardınca Ḳaramân'a çıkub, Sulṭân Cem daḡı Mışır'a

---

⁵⁰⁹ Vâfir: Çok, bol.

⁵¹⁰ Mahfuz: Saklanmış, gizlenmiş

⁵¹¹ Mîrî: Devlete âit olan, devlet malı olan

⁵¹² Kabzetmak: Almak, zaptetmek

⁵¹³ Havâli: Çevre, civar, yöre.

⁵¹⁴ Leşker: Asker.

⁵¹⁵ Sultanönü: Eskişehir.

⁵¹⁶ Yenişehir: Bursa'nın doğusunda bulunan bir ilçesidir.

⁵¹⁷ Hake düşmek: Topraḡa düşmek, ölmek.

⁵¹⁸ Ahval: Haller.

⁵¹⁹ Zuhur etmek: Meydana çıkmak, baş göstermek, görünmek

⁵²⁰ Azep: Eskiden Türk ordusunda çeşitli zamanlarda piyâde, istihkâm ve bilhassa tüfekçi deniz askerlerine verilen isim.

⁵²¹ Griftar: Tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptelâ

⁵²² Ba'de zaman: Zamandan sonra.

⁵²³ Bîşümar: Sayısız, hadsiz, pek çok.

firār eyledi. Mışır Sultānı ayıtbāy'a Őıđınub yanında iken ac mevsimi irişmekle Sultān Cem uccāc-ı Mışır ile cānib icāz'a⁵²⁴ sefer itdi, Sultān Bāyezīd kendü

[3b]

řehzādesi Sultān 'Abdullāh'ı aramān'da oyub kendüleri İstānbul'a 'azīmet⁵²⁵ buyurdılar vü Gedik Amed Pāřā'yı dağı aramān'da Sultān 'Abdullāh ile alıodılar bu arafdan Efrenc⁵²⁶ la'ın leşker ile gelüb Polya⁵²⁷ al'a'sını iřār idüb cebr⁵²⁸ ile al'ayı alub vü üç biñden ziyāde Müslümānı esir itdi fi sene 886 vü girü Sultān Bāyezīd ān leşker cem' idüb⁵²⁹ yine aramān üzerine varub vü arındāřı Sultān Cem dağı icāz'dan gelüb aramān vilāyetine girdi

[4a]

Vārsaq begleri vü urgūdođulları vü boy begleri Cem ān ile ittifa⁵³⁰ idüb Sultān Bāyezīd ile cenk itdiler 'āibet Sultān Cem tekrār bozulub açub deryādan Frengistān'a⁵³¹ girdi Frengistān'a vardıda Efrenc-i la'ın⁵³² abs idüb anda⁵³³ olduğı bilinmedi girü Sultān Bāyezīd azretleri oğlı Sultān 'Abdullāh'ı yine aramān'da bırağub kendüleri İstānbul'a geldiler vü biraç

⁵²⁴ Hicaz: Arap Yarımadası'nda günümüz Suudi Arabistan'ının batısında bir bölgedir.

⁵²⁵ Azimet: Gitme, gidiş, yola ıkma, kararlılık, yönelmek.

⁵²⁶ Efrenc: Frenk, Avrupalı.

⁵²⁷ Bugünkü Otranto. Güney İtalya'da Puglia Bölgesinde, Lecce ili'ne bağlı bir komündür.

⁵²⁸ Cebr: Zorlama, zor kullanma, zor.

⁵²⁹ Cem' etmek: Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.

⁵³⁰ İttifak: Fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma, birlikte hareket etmek üzere sözleşme

⁵³¹ Frengistan: Frenklerin oturduğu memleket, Avrupa.

⁵³² Lain: Lānetlenmiř, Hakk'ın rahmetinden mahrum olmuş, lānetli.

⁵³³ Kanda: Nerede, nereye.

zamān İstānbul'da meks⁵³⁴ u ārām⁵³⁵ idüb ba'de ƙalkub sa'adetle Ramazān-ı Şerif'in ğurresinde⁵³⁶ Edirne'ye

[4b]

geldiler vü Şevvāl ayınıñ altıncı ğünü Gedik Aħmed Pāşā'yı zümre-i şüdehāya⁵³⁷ ilhāk eyledi⁵³⁸, Raħmetullāhi 'aleyh vü yerine Dāvud Pāşā vezir oldı sene 887 vü ğirü Sultān Bāyezid leşkerini cem' idüb Şofya ƙarafına 'azimet buyurub kendüleri Şofya'da ƙarār vü Anātolı beglerbegisi Yaħyā Pāşā'yı Rümili beglerbegisi Arnavūd Sinān Pāşā ma'iyyetiyle vü 'asker-i İslāmla ğönderüb Morava⁵³⁹ şuyı üzerinde olan İki Ağac ğışarı dā'ire-i ğendeğini⁵⁴⁰ yabdurub vü levāzım külliyesini tedārik

[5a]

itdikden soñra mäh-ı Cemāziyelevveliniñ evvelinde yine Sultān Bāyezid'le Şofya'da buluşdılar andan ğöçüb ğirü İstānbul'a geldiler ol sene Ƙaramānoğlu Ƙāsım Beg vefāt itdi, mäh-ı Muħarremiñ evāsıtında⁵⁴¹ vü yine bu sene içinde vilāyet-i Ƙaramān'da Sultān 'Abdullāh vefāt itdi, yerine Sultān Şehinşāh Çelebi beg oldı sene 888 vü sene-i mezbüre⁵⁴²

⁵³⁴ Meks: Durma, durup dinlenme, bekleme.

⁵³⁵ Āram: Durma, dinlenme, rahat, huzur, sükûn, istirâhat.

⁵³⁶ Gurre: Arabî ayların birinci ğünü.

⁵³⁷ Zümre-i şüdehā: Şhitlerin topluluğu.

⁵³⁸ İlhak etmek: Bir yere katmak, eklemek, ilâve etmek.

⁵³⁹ Morava Nehri: Çek Cumhuriyeti içerisinde yer alan ve Tuna'ya ƙarışan bir nehir.

⁵⁴⁰ Hendek: Şehir, hisar, kale, tarla vb. yerlere ğirilmesini önlemek, arâzide, yol kenarlarında suların akmasını sağlamak için kazılan, iki tarafı yüksek, uzunlamasına derin çukur.

⁵⁴¹ Evāsit: Arabî ayların onu ile yirmisi arasındaki ğünlerine verilen isim.

⁵⁴² Mezbur: Yukarıda adı ğeçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkûr.

Rebī'ulevveliniñ yigirmi birinci günü ki Seşenbe günü idi Edirne şehrinde iħrāk⁵⁴³ vāki' olub⁵⁴⁴ bezistān⁵⁴⁵ u çārsular u bit-

[5b]

bāzārı taħtū'l-ka'la u sā'ir yerleri bi'l-cümle⁵⁴⁶ sūzān⁵⁴⁷ oldu, vü Hāzret-i Pādişāh daħi sefer niyetiyle İstānbul'dan çıkub şehr-i Rebī'ulevveliniñ yigirmi sekizinci Seşenbih⁵⁴⁸ günü Edirne'ye duħūl⁵⁴⁹, vü nefsi Edirne'de hālā mevcūd olan seray-ı cedīd sultānınıñ kurbunda⁵⁵⁰ olan 'imāretiñ bīmārħāneniñ kendü mübārek eliyle bünyādını⁵⁵¹ urub ba'de Qaraboğdān vilāyetine 'azīmet buyurub leşker 'adüvv-ü şikār ile Kili⁵⁵² ve Aqkermān⁵⁵³ hişārların muħāşara⁵⁵⁴ idüb Cemāzīyelāhiriñ yigirmi

---

⁵⁴³ İhrak: Yakma.

⁵⁴⁴ Vaki olmak: Meydana gelmek, vukū bulmak.

⁵⁴⁵ Bezistan: Bedesten kelimesinin eski ve asıl şekli. Bedesten: İçinde kıymetli eşyâ, antika, mücevher vb. şeyler satılan, üstü kapalı çarşı.

⁵⁴⁶ Bilocümle: Bütün, hep.

⁵⁴⁷ Suzan: yakmak, yanmak.

⁵⁴⁸ Seşenbih: Farsça Salı günü.

⁵⁴⁹ Duhul: Girme, giriş, dâhil olma.

⁵⁵⁰ Kurb: Yakın.

⁵⁵¹ Bünyat: Esas, temel.

⁵⁵² Kili: Ukrayna'nın güneybatısında, Odessa Oblastı'nda bulunan Kiliya Rayonunun merkez şehridir.

⁵⁵³ Akkirman: Ukrayna'nın güneybatısında, tarihi Basarabya bölgesinde'nda bulunan Belgorod-Dnestrovsky Rayonunun merkez şehridir.

⁵⁵⁴ Muhasara: Kale, şehir, kasaba vb. bir yerin yâhut bir birliğin etrâfını askerle çevirip giriş çıkış ve ikmal yollarını kesme, kuşatma.

[6a]

yedinci gününde cebren Kili hişarını yed-i küffardan⁵⁵⁵ tahliş⁵⁵⁶ vü Receb-i Şerîfiñ yigirmi beşinci gününde daği Aşkermân Ʒal'asını feth itdiler, vü Ʒā'ife-i Tātār'dan cemā'ati beglerine MirƷadı Hân dirlerdi, ol iki hişarın mābeynine⁵⁵⁷ iskān idüb⁵⁵⁸ tavaṭṭun⁵⁵⁹ u temekkün⁵⁶⁰ itdirdiler ol Tātārlar ol diyārda üç dōrt sene ṭurub küffār vilāyetine aƷın vü niçe māl u esir aldıƷdan soñra yine izn-i Bāyezīd Hân ile vilāyetlerine gitdiler, Aşkermân u Kili feth olundu, fi sene 889

[6b]

vü girü Sulṭān Bāyezīd Edirne'de Ʒarār idüb sāye-i 'adāletinde⁵⁶¹ 'ibādullāh⁵⁶² asūde-ḫāl⁵⁶³ oldılar sene-i mezbūre Şaferü'l-ḫayrınıñ yigirmi beşinci günü Çehārşenbe günidi mābeynü'l-'aşr ve'l-mağrib⁵⁶⁴ güneş ṭutuldu, vü yine sene-i mezbūrda Mışır sulṭānından u Hind pādişāhından u Engürüs kralından elçiler gelüb 'arż-ı 'ubūdiyyetden⁵⁶⁵ soñra herkes murādı üzere

⁵⁵⁵ Yed-i küffār: Kafirlerin eli.

⁵⁵⁶ Tahlis: Kurtarma, kurtarılma.

⁵⁵⁷ Mābeyin: 1. İki şeyin arası, ara. 2. Eski saray ve konaklarda haremle selāmlik bölümleri arasında bulunan ve her iki tarafa da kapısı olan dāire veya oda.

⁵⁵⁸ İskān etmek: Yerleştirmek.

⁵⁵⁹ Tavattun: Bir yere yerleşme, orayı vatan edinme.

⁵⁶⁰ Temekkün: Yerleşme, mekân tutma.

⁵⁶¹ Sāye-i 'adālet: Adaletin gölgesi.

⁵⁶² İbādullah: Allah'ın kulları.

⁵⁶³ Âsūde-hal: Rahat, sâkin, dinlenmiş.

⁵⁶⁴ Mağrip: Güneşin battığı yer veya güneşin battığı yön, taraf, batı, garp.

⁵⁶⁵ Ubudiyet: Kulluk, kulluğun gereklerini daha dikkatli bir şekilde yerine getirme, ileri derecede ibâdet ve kulluk etme, aşırı derecede bağıllık.

cevābın alub gitdiler vü yine asākir-i İslām⁵⁶⁶ ile pādişāh-ı İslām Karaboğdān vilāyetine ‘azīmet idüb begleri olan mel‘ün tākāt⁵⁶⁷

[7a]

getirememekle firāri⁵⁶⁸ ihtiyār⁵⁶⁹ idüb leşker-i zafer rehber ol vilāyeti yağma idüb⁵⁷⁰ māl-ı ganāim⁵⁷¹ ile seyr oldılar, vü selāmet⁵⁷² ile Edirne’ye duhūl itdiler, fi sene 891 vü girü Sultān Bāyezīd Koşantīniyye’ye teveccüh-i⁵⁷³ hümāyūn⁵⁷⁴ buyurub karar eylediler⁵⁷⁵, vü fermān-ı ‘ālī şādir oldı⁵⁷⁶ ki Mīhaloğlı ‘Ali Beg u birāderi İskender Beg u Mālkoçoğlı Bāli Beg ‘asker-i cerrār⁵⁷⁷ ile Karaboğdān’a aqın ideler, bir mūcib⁵⁷⁸ emr-i ‘ālī üc ‘aded umerā-yı⁵⁷⁹ ‘askerleriyle Karaboğdān’a aqın idüb üc def’a yürüyüş idüb ‘ināyet⁵⁸⁰

⁵⁶⁶ Asākir-i İslām: İslam askerleri.

⁵⁶⁷ Takat: Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.

⁵⁶⁸ Firari: Kaçan, kaçmış olan, kaçak, kaçkın.

⁵⁶⁹ İhtiyar: Seçme, intihap etme, tercih etme.

⁵⁷⁰ Yağma etmek: Zor kullanarak ele geçirmek, alıp gitmek.

⁵⁷¹ Ganāim: Ganîmetler, savaşta düşmandan alınan mallar, esirler.

⁵⁷² Selāmet: Esenlik, tehlikeden uzak olma, güvenlik.

⁵⁷³ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma.

⁵⁷⁴ Hümāyun: Pâdişāha, pâdişahlığa âit.

⁵⁷⁵ Karar etmek: Durmak.

⁵⁷⁶ Sâdir olmak: Ortaya çıkmak, meydana gelmek, zuhur etmek.

⁵⁷⁷ Cerrar: Cer yapan, para toplayan. Yavaş yavaş giden asker alayı veya ordusu.

⁵⁷⁸ Mucib: Şaşkınlık veren, şaşırtan, hayrete düşüren.

⁵⁷⁹ Ümera: Emirler, beyler, sancak beyleri.

⁵⁸⁰ İnāyet: Lutuf, ihsan, iyilik, gayret, dikkat.

[7b]

Hüdâ ü mu‘cizât-ı Muşafâ ile muzaffer olub gâyet ʔoyum olub, bunca esîr u emvâl⁵⁸¹ bî-şümâr ile ‘avdet itdiler⁵⁸², vü girü bu ʔarafdan Mışır sultânı ʔayıtbây leşkerler cem‘ idüb kendü dividdârı⁵⁸³ olan Özbek Beg Temiz⁵⁸⁴ Beg Mışır u Şâm u Haleb leşkeri ile Aʔana ve Tarsûs nâhiyesinde⁵⁸⁵ oturub, ‘Arab leşkeri u ʔalleşleri hâzır olub, Pâdişâh-ı Rûm ile cenk arzûsuyla âmâde⁵⁸⁶ bu ʔarafdan Sultân Bâyezîd Anâʔolı leşkeriyle güyegüsi⁵⁸⁷

[8a]

Ferhâd Beg ü İshâk Beg vesâ‘ire⁵⁸⁸ umerâya emr-i şerîfler⁵⁸⁹ irsâl etmekle⁵⁹⁰ cem‘ idüb ağır leşker ile ol semte aʔub gitdiler, Aʔana ile Tarsûs mâbeyninde buluşub, emîr-i ‘Arab olan Özbek Beg Ferhâd Beg’e haber gönderdi ki, Sultân ʔayıtbâ bize cenk etmeyesiz demişdir, mâbeynimizde cidâl⁵⁹¹ olmasun hemân muşâlaḥa⁵⁹² idelüm, dimekle bunlar daḥi ol söziyle kendülere mağrûr

⁵⁸¹ Emval: Mallar, mülkler, satın alınan şeyler.

⁵⁸² Avdet etmek: Evvelce bulunduğu yere veya duruma geri dönmek.

⁵⁸³ Divitdar: Osmanlı Devleti’nde vezir dâirelerinde veya ileri gelenlerin yanında görev yapan kâtip, yazıcı.

⁵⁸⁴ P ve Pa nüshalarında Temrez olarak geçen bu isim Çerkez Memlüklerinde en çok kullanılan adlardan biridir. Temrez/ Timrez/ Temraz. (Sümer, *Şahıs Adları*, I, 448.)

⁵⁸⁵ Nahiye: Çevre, yan, taraf, civar, bölge.

⁵⁸⁶ Âmâde: Hazır.

⁵⁸⁷ Güyegü: Güveği, damat.

⁵⁸⁸ Vesâire: Sayılan birkaç şeyden sonra “bunun gibi olanlar ve benzerleri de” anlamında kullanılır.

⁵⁸⁹ Emr-i şerif: yüce hüküm.

⁵⁹⁰ İrsal etmek: Göndermek, yollamak.

⁵⁹¹ Cidal: Savaş, cenk, kavga.

⁵⁹² Musâlaha: Kavga ve savaşı bırakıp barış için anlaşma, uzlaşma, barış yapma.

olub⁵⁹³, otururken ‘Arab alleshleri bunları gafil⁵⁹⁴ bulub u uzerlerine yuruyub
cenk-i ‘azim⁵⁹⁵ itdiler, arafından hayli adem helak

[8b]

oldı Ferhad Beg bu cenk arasında belursiz oldı, ol halle lesker ‘Osmaniyane
shkest⁵⁹⁶ vaki⁵⁹⁷ olub⁵⁹⁷ gelub gitdiler, Sultān Bāyezīd hazretlerine haber
oldukda diger damadı Hersekoğlı Ağmed Beg Anadolı beglerbegisi idi
Anadolı’dan cem‘-i ‘asker fermān olunub diyār-ı ‘Arab’a ‘azimet emr
olunmađla pāshā-yı mūmī-ileyh⁵⁹⁸ dađı cidd⁵⁹⁹ u ihtimām⁶⁰⁰ idub Anadolı’dan
bahadırān⁶⁰¹ cenk-āverden bī-nihāye⁶⁰² ‘asker cem‘ idub girü Ađana ve Tarsūs
semtine ‘azimet ittiler, ol

⁵⁹³ Mağrur olmak: Kendini beğenmek, bōbürlenmek, gururlanmak.

⁵⁹⁴ Gafil: Gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz.

⁵⁹⁵ Cenk-i azim: Şiddetli savağ.

⁵⁹⁶ Şikest: Kırma, kırılma.

⁵⁹⁷ Vaki olmak: Meydana gelmek, vukū bulmak.

⁵⁹⁸ Mūmāileyh: Adı geđen, sözü edilen (kimse).

⁵⁹⁹ Cidd: Bir işi alığıp abalayarak yapma, gayret, ceht, ciddilik.

⁶⁰⁰ İhtimām: Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle alığma,
özen, özenme.

⁶⁰¹ Bahadırān: Usta savağçılar, cengāverler, yiğitler, kahramanlar, cesurlar.

⁶⁰² Bīnihāye: Nihāyetsiz, sonsuz, sonu olmayan.

[17a]⁶⁰³

ol  arafdan  zbek Beg dağı bunlar ile mu atele⁶⁰⁴ etmek üzere ma all-i mezb rda mu abele⁶⁰⁵ idüb, yine bir h le idüb. Biz cenk etmeziz deyu, bunları iđf l⁶⁰⁶ u bir gice üzerlerine h c m idüb, kaça-yı  sm n  v  emr-i S bh n  birle cenk arasında Hersekoğlı A med beg atı tekerlen b atdan aşağı düşdi v  ma dem⁶⁰⁷ bir eli dağı za m-d r⁶⁰⁸ olmuş idi, ol vechle⁶⁰⁹ b -mec l⁶¹⁰ olub ka ma  fikrinde iken. ‘Arablar bunu görüb gelüb  tutub  zbek Bege iletdiler.   n tak d r-i Rabb ka d r ile

[17b]

‘askerimize Şikest v ki’ oldu, p diş h-ı d n-pen h⁶¹¹ ha retlerine ha ber olub a v li ‘arz itdiklerinde. Vez ri D vud P ş ’y  dört bi  yeni eri⁶¹² ile yedi sekiz bi  ‘azeb⁶¹³ An tolı v  R mili ‘askeri ile ‘Arab diy rına h c m itdikde.  zbek Beg ha ber alub mu abele olmayub g c b Ő m sınırına varub oturdı. Ma sadı bu idi kim bunları İ -il’e çeke D vud P ş  dağı a v li  uyub

⁶⁰³ Araştırmada yapılan inceleme sonucu varak numaraları olayların kronolojik sıralamasına göre yerleştirilmiştir.

⁶⁰⁴ Mukatele: Karşılıklı vuruşma, birbirini öldürme, boğazlaşma.

⁶⁰⁵ Mukabele: Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık.

⁶⁰⁶ İğfal: Gaflete düşürüp yanılma, kandırma, aldatma.

⁶⁰⁷ Makdem: Gelme, geliş, kud m, muv salat.

⁶⁰⁸ Za m-dar: Yaralı, mecruh.

⁶⁰⁹ Vech: Sebep, vesile.

⁶¹⁰ B mecal: Mecalsiz, dermansız, g c s z, t katsiz.

⁶¹¹ Padişah-ı din penah: d ni koruyan, d ne destek olan p diş h

⁶¹² Yeniçeri: II. Mahmud zam nında 1826’da kaldırılan piy de sınıfına verilen isim, bu sınıfa mensup asker.

⁶¹³ Azep: Eskiden Türk ordusunda çeşitli zamanlarda piy de, istihk m ve bilhassa tüfekçi deniz askerlerine verilen isim

ardlarınca varmadı vü girü döndi. Zülkadıroğlu 'Alâi'd-devle gelüb ol havâlîde Dāvud Pāşā ile buluşdı.

[18a]

Dāvud Pāşā daħi ğāyet hürmet idüb. İki bir yere gelüb müşāverelerden⁶¹⁴ soñra hil'atleyüb⁶¹⁵ gönderdi. Dāvud Pāşā daħi göçüb āstāne-i sa'adet tarafına 'azimet idüb, Anātolı leşkerüne izn virüb herkes yerlü yerine gitdiler. Dāvud Pāşā daħi Gelibolı'dan Rümili'ne geçüb Rümili 'askerine izn virdi. Vü gelüb pādişāha buluşub ahvāl niçe oldı ise naql ü beyān itdi. Ol hinde⁶¹⁶ Kārabogdān'dan elçi gelüb pādişāh ile şulh⁶¹⁷ idüb,

[18b]

ħarācını⁶¹⁸ virüb gitdi. Pādişāh-ı 'ālem-penāh daħi Edirne'ye gelüb karar eyledi. Vü yine sene-i mezbūre Şevvāliniñ evāsıtında⁶¹⁹ Engürüs elçisi geldi. Ki ismine Yahşioğlu dirlerdi pādişāh ile buluşduķda şol kim 'adet-i pādişāh-bāndır elçi ağırlayub u hil'at giydürüb girü niçe bahşişler ile memleketine gönderdi. Çün elçi tayy-ı merāhil⁶²⁰ u kať'-ı menāzil⁶²¹ iderek. Şağ u sālīm Semendire sınırına varub meger bunuñ ardınca bir düşmanı var imiş aħşām konacağı vakıtde karşıusına gelüb at şalub

⁶¹⁴ Müşāvere: Önemli bir konu üzerinde iki veya daha çok kimse arasında yapılan fikir alış verişi, danışma, istişāre.

⁶¹⁵ Hilat: Pādişāhlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükāfat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan

⁶¹⁶ Hîn: Zaman, vakit.

⁶¹⁷ Sulh: Savaştan sonra barışma, barış.

⁶¹⁸ Haraç: Müslüman olmayan tebaadan ve sāhibi müslüman olmayan arāziden alınan vergi.

⁶¹⁹ Evāsıt: Arabî ayların onu ile yirmisi arasındaki günlerine verilen isim.

⁶²⁰ Tayy-ı merāhil: Menziller aşma.

⁶²¹ Kať'-ı menāzil: Mehaleler geçme.

[19a]

u kılıç ile elçiniñ yüzine vü başına zahm urub⁶²² ol zahımdan helâk⁶²³ oldu. Ol düşmanını dahi ol arada katl itdiler⁶²⁴. Fî sene 891 ve girü Bâyezîd Hân Edirne'de karar idüb birkaç ay meksden⁶²⁵ sonra evâsıt-ı Şa'bânda Edirne'den hüruc u âstâne-i sa'âdete muteveccih⁶²⁶ oldu. Ramazan-ı Şerifi Koşantiniyye'de idüb Zi'l-ka'de ayınıñ onunda Edirne'de muceddeden⁶²⁷ binâ buyurdukları 'imâret-i 'âmirelerinde ta'am-tabh⁶²⁸ olunub 'ulemâ u şulehâ⁶²⁹ u aġniyâ⁶³⁰ u fakriyâyı def'aten⁶³¹ da'vet

[19b]

u ziyâfet olunub a'time-i nefise⁶³² ile toydılar ol 'imâret fâ'izü'l-bereketiñ târihini erbâb-ı 'uġül⁶³³ böyle yazdılar câmi' târihe hayr-ı cemil girü bir târih dimişler hurrem-benâ pâdişâh-ı İslâm Koşantiniyye'de karar itdi. Sene 893 girü Sulţân Bâyezîd Hâzretleri etraf-ı memâlike⁶³⁴ nâmeler⁶³⁵ perâkende⁶³⁶

⁶²² Zahm urmak: Yara açmak

⁶²³ Helâk: Ölme, mahvolma, yok olma.

⁶²⁴ Katletmek: Öldürmek.

⁶²⁵ Meks: Durma, durup dinlenme, bekleme.

⁶²⁶ Muteveccih: Yönelmiş, yönelen, bir yere gitmeye karar veren, o tarafa doğru yola çıkan.

⁶²⁷ Mucedded: Yeni olarak, ilk defa, yeniden, yeni baştan, tekrar.

⁶²⁸ Taam tabh: Yemek pişirme.

⁶²⁹ Sulehâ: Dînin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi kimseler, sâlihler

⁶³⁰ Aġniyâ: Zenginler

⁶³¹ Def'aten: Bir defada, birden.

⁶³² Atime-i nefise: Herkes tarafından beğenilen yemekler.

⁶³³ Erbab-ı ukul: Akıl sahipleri.

⁶³⁴ Etraf-ı memâlik: Çevre memleketler.

⁶³⁵ Nâme: Mektup.

idüb. Leşker cem‘ idüb Rümili vü Anaṭoli‘dan altı biñ ‘azeb u iki biñ yeñiçeri bile koşulub⁶³⁷ vezîr Hādım ‘Alî Pāşā’yı ser-‘asker⁶³⁸ naşb idüb⁶³⁹. Rümili beglerbegisi

[20a]

Ḥalîl Pāşā vü Anāṭoli beglerbegisi Arnavud Sinān Pāşā bile koşulub. Rebi‘u’l-evveliñ aḥirinde Ḳoştañiniyye‘den ḥurūc u deryādan ‘ubūr idüb⁶⁴⁰ diyār-ı ‘Arab‘a Aṭana varub u ḥiṣārını bunyādından⁶⁴¹ muceddeden-ebnā vü Ṭarsus‘u birḳaç pāre ḳal‘alar ile me‘ān⁶⁴² alub, ve ol ḥiṣārlara mute‘allik⁶⁴³ ḳurā⁶⁴⁴ u ḳaşabāt⁶⁴⁵ u mezāri‘⁶⁴⁶ vesā‘ir meḥātları⁶⁴⁷ daḥi zabṭ idüb⁶⁴⁸. Bunlar bunda ḥiṣār yabmaḳda bu ṭarafdan Engürüs elçisi āstāne-i sa‘ādete gelüb, pādişāh-ı ‘ālem- penāh⁶⁴⁹ ḥāzretleriyle buluşub, maḳşūdu⁶⁵⁰ ne ise görölüb,

⁶³⁶ Perākende: 1. Birbirinden ayrı, daḡınık. 2. Herhangi bir sebeple kıt‘asında hizmet dıṣı kalmıṣ (asker). 3. Savaş gemilerinde terzi, yazıcı, aşçı, kunduracı, salon ve büfe görevlileri gibi yardımcı görevlerde bulunanlara verilen isim.

⁶³⁷ Koşulmak: Bir şeyle görevlendirilmek, bir işte kullanılmak.

⁶³⁸ Serasker: Osmanlı ordusuna kumanda eden vezir, ordu kumandanı, serdâr-ı ekrem.

⁶³⁹ Nasbedilmek: Atanmak, tâyin edilmek.

⁶⁴⁰ Ubur etmek: Geçmek.

⁶⁴¹ Bünyat: Esas, temel

⁶⁴² Maan: Birlikte, beraber.

⁶⁴³ Müteallik: Âit, dâir, ilgili, alâkalı.

⁶⁴⁴ Kurâ: Karyeler, köyler.

⁶⁴⁵ Kasaba: Köyle şehir arası yerleşim yeri, küçük şehir.

⁶⁴⁶ Mezâri: Ekilip biçilen, üzerinde tarım yapılan topraklar, tarlalar.

⁶⁴⁷ Mehat: Yolcular için dinlenme ve konaklama yeri, menzil, mevkıf.

⁶⁴⁸ Zaptetmek: Bir yeri silâh zoruyla almak, yönetimi altına almak, sâhip olmak.

⁶⁴⁹ Âlempenah: Alemin koruyucusu.

⁶⁵⁰ Maksut: Söylenilmek, belirtilmek istenilen, kastedilen.

[20b]

gitdi. Ve yine Cemāziyelevveliñ ol Pencşenbe gicesinde Edirne'de vāki' eski cāmi' kıurbunda⁶⁵¹ bir dükkāndan ateş zāhir olub. Bāşmaçılar u Derziler u Valacılar çārşusu yanub ħarāb oldı. Vü girü Receb-i Şerifiñ evvel Pencşenbe gicesi yine Edirne'de İshāk maħallesinde ateş zāhir⁶⁵² olub vāfir⁶⁵³ ħāneler yanub ħatta Yeñi Cāmi'niñ tolābı bile yandı. Girü Receb-i Şerifiñ yigirmi dördünde yine şā'ika⁶⁵⁴ peydā olub⁶⁵⁵ yedi yerde yıldırım itdi. Birkaç mināre vü birkaç evler ħarāb oldı,

[21a]

bu taraftan 'asker-i İslām diyār-ı 'Arab'da Aţana yapub tamām idüb gidecekleri eşnāda⁶⁵⁶ 'Arab leşkeri gelüb. Aţana şuyını bir yerden geçüb Anātolı leşkeri üzerine yürüyüb Anātolı 'askeri yorgun olmağla 'Arab çerisi⁶⁵⁷ kıallāşlıķ ile Anātolı leşkeri üzerine hucūm idüb. Bī-nihāye⁶⁵⁸ 'azim-i cenk itdiler. Anātolı leşkeri muķāvemet⁶⁵⁹ idemeyüb. Bozılıb her biri bir tarafta başın alub çıkub gitdi. Rūmili leşkeri anı görüb hemān-dem⁶⁶⁰ 'Arab leşkeri üzere yürüyüb Rūmili

---

⁶⁵¹ Kurb: Yakınlık, yakın.

⁶⁵² Zāhir: Meydanda olan, görünen, açık ve belli olan (şey).

⁶⁵³ Vāfir: Çok, bol.

⁶⁵⁴ Sāika: Yıldırım.

⁶⁵⁵ Peydā olmak: Ortaya çıkmak, belirlemek, görünmek.

⁶⁵⁶ Ešnā: Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an.

⁶⁵⁷ Çeri: Asker.

⁶⁵⁸ Bīnihāye: Nihāyetsiz, sonsuz, sonu olmayan.

⁶⁵⁹ Mukavemet: Karşı koyma, boyun eğmeme, dayanma, direnme, direniş.

⁶⁶⁰ Heman-dem: Derhal, o anda, çabucak, hemen.

[21b]

‘askeri riḥ-i sām⁶⁶¹ gibi hubūb⁶⁶² ecel terzisi kaftānlar⁶⁶³ biçüb bahādırlar başlar kesüb kanlar döküb iki leşker birbirine qarışub bir neberd-i ‘azim⁶⁶⁴ oldu. Kim bir zamānda olmamışdır. ‘Āķibet ‘Arab ‘askeri cenk-i Rūmī’ye tākat getiremeyüb⁶⁶⁵ hezīmet⁶⁶⁶ oldılar. ‘Ālī Pāşā daḥi istimālet⁶⁶⁷ verüb ‘askeri kuvvetlendirdi. ‘Āķibet ‘Arab leşkeri firār itdi. ‘Alī Pāşā daḥi ‘asker-i İslāmla ‘avdet idüb gitdiler. Anlar gitdikden şoñra girü ‘Arab leşkeri gelüb Aḫana Tarsus

[22a]

üzerine gelüb derün kal’ada çok muḥāfız⁶⁶⁸ olmağla kal’aları hıfz idüb⁶⁶⁹ ‘Arab taşradan⁶⁷⁰ cenk itdiler. Lākin bir vechle muķāvemem idemeyüb gitdiler. Bir aydan şoñra girü ğazat-ı cāhiliyye⁶⁷¹ ile gelüb Aḫana’nıñ üzerine düşdiler u cebren⁶⁷² u kaḫren⁶⁷³ alub zabṭ itdiler. Hışārı hedm idüb⁶⁷⁴

---

⁶⁶¹ Rih-i sam: Sam yeli

⁶⁶² Hübub: Esmes.

⁶⁶³ Kaftan: Ekserisi süslü ve kıymetli kumaştan, boyu diz kapağına veya topuklara kadar inen, önden açık, bâzısının kolları yarıya kadar yırtmaçlı, astarsız hafif üst giyeceğı.

⁶⁶⁴ Neberd-i azım: Büyük savaş.

⁶⁶⁵ Tâkat getirmemek: Dayanmaya gücü yetmemek, dayanamamak

⁶⁶⁶ Hezîmet: Büyük ve kesin mağlûbiyet, bozgun, yenilgi.

⁶⁶⁷ İstimâletnâme: Bir suçun bağışlandığını bildiren kâğıt.

⁶⁶⁸ Muhâfız: Koruyan, gözeten, bekleyen, muhâfaza eden kimse.

⁶⁶⁹ Hıfzetmek: Korumak, saklamak, muhâfaza etmek.

⁶⁷⁰ Taşra: Bir ülkede başşehir veya diğere önemli şehirler dışında kalan yerler, dışarlık.

⁶⁷¹ Gazat-ı cahiliye: Bilgisizce yapılan savaş.

⁶⁷² Cebren: Zorla, cebir kullanarak.

⁶⁷³ Kahren: Zorla, üstün bir kuvvetle ezerek.

⁶⁷⁴ Hedmetmek: Yıkarak, harap duruma getirmek.

ahâlisini rencide itmeyüb isteyen ırsun istemeyen gitsin deyu destür virdiler. Hırsarı harâb idüb gitdiler ve yine bu sene Zî'l-hıccesiniñ yigirmi dördüncü

[22b]

gününde beyne'l-aşr ve'l mağrib İstānbul'da zelzele⁶⁷⁵ vāki' olub. Yeñi Cāmi'niñ büyük kubbesi yarıldı. Sene 893 vü girü Sultān Bāyezīd Hān İstānbul'da qarār üzere iken Şafer ayınıñ on üçüncü gününde İstānbul içinde bir zelzele-i 'azīm u bir şā'ika-i vehīm⁶⁷⁶ vāki' olub. Birkaç mināreler harâb oldı. Ve yine Rebi'ü'l-Evveliñ ibtidāsında⁶⁷⁷ Burusa'da yigirmi beş maħalle yāndı vü girü bu cānibden⁶⁷⁸ 'Alāi'd-devle 'işyān idüb il urmağa⁶⁷⁹ mubāşeret⁶⁸⁰ itdikle tarafında olan umerā Sultān

[23a]

Bāyezīd'e i'lām⁶⁸¹ etmekle Hāzret-i Pādişāh emr idüb Miħālođlı İskender begi ser-'asker idüb. Anātolı leşkeriyle 'Alāi'd-devle üzerine gönderdi. Anlar daği 'asker-i firāvān⁶⁸² ile gidüb yakın vardıklarında 'Alāi'd-devle cāsus gönderüb bir yerde ğāfil bulmağla üzerlerine hücüm itdiler İskender Beg daği 'askerine ikdām⁶⁸³ idüb istimāletler tarafından cenge ıurdılar. İki

⁶⁷⁵ Zelzele: Deprem, yer sarsıntısı

⁶⁷⁶ Saika-i vehim: Korkutan yıldırım.

⁶⁷⁷ İptidā: Başlama, bir şeyin ilk defa ortaya çıkan kısmı veya başlama zamānı, başlangıç.

⁶⁷⁸ Cānip: Yan, taraf, yön, cihet.

⁶⁷⁹ Urmak: Vurmak.

⁶⁸⁰ Mübāşeret: Bir işe başlama, yapmaya girişme.

⁶⁸¹ İlām: Bildirme, anlatma.

⁶⁸² Firāvān: Çok, aşırı, bol.

⁶⁸³ İkdām: Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme.

tarafdan hayli âdem hâk⁶⁸⁴ u helâke düşüb. İskender Beg'iñ bir oğlu düşdi. Vü kendüsi daği bir oğluyla

[23b]

ıtutulub habs olundı ba'de⁶⁸⁵ 'Alâi'd-devle İskender Begi maħbūsen oğluyla Mışır Sultānı Qayıtbāy'a gönderdi. Sultān Qayıtbā daği anlara kemāl-i⁶⁸⁶ mertebe himāyet⁶⁸⁷ u ikrām idüb hil'atleyüb girü Sultān Bāyezīd cānibine gönderdi. Fī 15 Cemāziyelevveliñ sene 894 bu esnāda Hāzret-i Pādiřāh kızlarını her birini bir nām-dāra⁶⁸⁸ virüb sūr-i 'azīm⁶⁸⁹ itdi. Birini Uzun Hāsanoglu Hāmid Beg'e vü bir kızını Dāvud Pāřā oğlu filān Beg'e virdi. Ba'de İslāmbul'dan

[24a]

ağır leşker ile hareket u Yaħyā Pāřā ile İbřala⁶⁹⁰ ile Gelibolı mābeyninde qarār idüb tırurken ol hın⁶⁹¹ meymenet qarinde⁶⁹² Mışır sultānından elçi gelüb kemāl-i i'zāz⁶⁹³ ile hürmet tāmmdan⁶⁹⁴ řoñra qānun pādiřāhı üzere 'avdet⁶⁹⁵

⁶⁸⁴ Hâk: Toprak.

⁶⁸⁵ Bâde: Başına geldiği kelime ve tamlamalara “sonra” anlamı katarak zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar.

⁶⁸⁶ Kemal: En olgun, en yetişkin döneminde olma, olgunluk, bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik, tamlık.

⁶⁸⁷ Himāyet: Himāye, koruma, esirgeme, sâhip çıkma.

⁶⁸⁸ Namdar: Namlı, ünlü, meşhur.

⁶⁸⁹ Sūr-ı azīm: Büyük düğün, şölen.

⁶⁹⁰ İpsala: İpsala Marmara Bölgesi'nin Trakya kesiminde, Edirne iline bağlı olan bir ilçedir.

⁶⁹¹ Hîn: Kurnaz.

⁶⁹² Karin: 1. Yakın, karib. 2. Pādiřāha yakın olan, onun hizmetinde bulunan ve dışarı ile ilişkisini sağlayan kimse, mābeyinci.

⁶⁹³ Kemal-i îzaz: Mükemmel ağırmala.

⁶⁹⁴ Hürmet tamm: Eksiksiz saygı.

olundu. Ba'de 'Alâi'd-devle tarafından elçi gelüb. Aşlâ vü kat'â ikrâm olunmayub kefere⁶⁹⁶ pâyesinde kınduruldu vü hâline münâsib cevâb virilüb gönderildi. Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hâzretleri sefer murâd idüb lâkin erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat⁶⁹⁷

[24b]

bir yere gelüb ba'de'l-muşâvere ittifâkla huzûr pâdişâhiyâ duhûl-u sefer vaqtı degildir deyu arz etmeleriyle 'askere izn virüb. Herkes yerli yerine gitdi. Pâdişâh hâzretleri daği sa'âdetle cânib-i İslâmbol'a teveccüh-i hümâyün buyurub bir vaqt mübâreke de dâhil oldılar. Girü şehr-i Şa'bânîñ yigirmi ikinci günü ki Yekşenbih günidi. Vaqt-i seherde derûn-u İslâmbul'da⁶⁹⁸ bir sâ'ika 'azime ile yağmur u yıldırımlar şaқыub Güngörmez nâm kiliseniñ üzerine yıldırım

[33a]⁶⁹⁹

düşdükde meger guherçile⁷⁰⁰ var imiş. Yanub kilise penbe gibi hevâya ağub her taşu bir tarafa perişân olduğa etrâfında olan vâfir hâneler hâkle yeksân⁷⁰¹ olub tahminen beş biñ miqdârı nefis⁷⁰² helâk oldı. vü bu şa'ika halka havf-ü 'azim irâs idüb⁷⁰³ pâdişâh daği İslâmbul'dan hurûc⁷⁰⁴ u Edirne cânibine

⁶⁹⁵ Avdet: Dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme.

⁶⁹⁶ Kefere: Kâfirler.

⁶⁹⁷ Âyan-ı saltanat: Devlet eşrafı.

⁶⁹⁸ Derun-u İslambul: İstanbul içi.

⁶⁹⁹ Araştırmada yapılan inceleme sonucu varak numaraları olayların kronolojik sıralamasına göre yerleştirilmiştir.

⁷⁰⁰ Güherçile: Barut ve patlayıcı madde yapımında oksitleyici, tarımda gübre, hekimlikte ilâç olarak kullanılan potasyum nitratın yaygın adı.

⁷⁰¹ Yeksan: Aynı seviyede, düz.

⁷⁰² Nefs: Can, ruh, hayat.

⁷⁰³ İras etmek: Sebebiyet verme, meydana getirme, sebep olma.

teveccuh-u humāyūn buyurdılar. Fī 24 şehr-i Şa‘bān sene m bu tarafından ‘Arab diyārından vāfir ‘Arab ‘askeri

[33b]

gelüb Anātolı‘da Lārende‘yi yaqub yıqub u eṭrāfında olan Qaraburunca kaşabātı yağma vü tālān itdi fī ğurre-i m sene 896 ğırū Sulṭān Bāyezīd ḥazretleri Muḥarrem ayınıñ ğurresinde Gümülcine ṭarafına āhū-şikārına⁷⁰⁵ gidüb birkaç ğün seyr ü temāşā vü şikārdan soñra ‘avdet u Edirne‘de qarār idüb birkaç ğün istirāḥat u ārāmdan soñra cānib-i İstāmbül‘a ‘azimet-i humāyūn u ṭayy-ı merāḥil u kaṭ‘-ı menāzil iderek sūr-i İstānbül‘a dāḥil oldılar

[34a]

oldılar. Ol eṣnāda yine Mışır Sulṭānından elçi gelüb i‘zāz-tāmm u ikrām tamāmdan soñra kendü ṭarāflarından daḥi bir elçi techīz⁷⁰⁶ idüb Mışır elçisiyle me‘an sene-i mezbūre Şaferīniñ evāsiṭinde cānib Mışır‘a irsāl itdiler.⁷⁰⁷ Vü mābeynlerinde şulḥ-u cedid⁷⁰⁸ olub Aṭana vü Tarsūs‘u cānib ‘Osmānyāne teslīm u bir maḥall-i munāsibden⁷⁰⁹ kaṭ‘-ı ḥudūd u ta‘yin-i sınır idüb ṭarafından ‘ahd-nāme⁷¹⁰ alınub virildi. vü ol vechle re‘āyā-i ṭarāfın asūde

---

⁷⁰⁴ Huruç: Dışarı çıkma, çıkış

⁷⁰⁵ Âhû-şikâr: Ceylân, karaca, gazal, meral avlayan.

⁷⁰⁶ Teçhiz: Gerekli olan şeylerle donatma.

⁷⁰⁷ İrsal etmek: Göndermek, yollamak.

⁷⁰⁸ Sulh-u cedit: Yeni barış.

⁷⁰⁹ Mahal-i münâsib: Uygun yer.

⁷¹⁰ Ahidnâme: Bir muâhedenin hükümlerini ihtivâ eden ve taraflarca imzâlanmış olan resmî kâğıt.

[34b]

olub ‘asker-i seyf ‘adāveti miyānlarından çıkarubistirāhate vardılar. vü sene-i mezbüre Şevvālîniñ ğurresîñe ‘id-i fıtırđır. Burūsa’da ihrāk-ı ‘azim vāķi’ olub kazā’en niçe çārsū vü maħallāt yandı. Vü Mışır Sulţānı ũarafına giden elçi ile me’an Mışır Sulţānınıñ bir elçisi dağı gelüb sene-i mezbüre Zîl-hıccesiniñ yedinci ğünü İslāmbül’a dāħil oldılar. Ba’dehū Ğāzret-i Sulţān Bāyezîd Ğān sekiz yüz ũoksān yedi senesi

[35a]

Muħarremü’l ğarāmiñ ğurresîñe pencşenbe ğünüdi. Sa’ādetle İslāmbül’dan çıķub māh-ı mezbürüñ sekizinci ğünü Edirne’ye dāħil oldı. Ve beş buçuk ay Edirne’de iķāmet idüb sene-i mezbüre Recebiniñ beşinci ğünü ki pencşenbe ğünüdi sefer niyetiyle Edirne’den ğurüc idüb Belĝrād⁷¹¹ ũarafına teveccüh-ü ğümāyün buyurdılar. Lakin ol sene tedbîrleri muvāfiķ⁷¹² taķdîr almayub bozuldı. Ol zamān vezîr-i a’zam Dāvud Pāşā idi. Vezîr-i sâni⁷¹³ Ğādım ‘Alî

[35b]

Pāşā vü vezîr-i selāşe⁷¹⁴ İskender Pāşā idi. ‘Asker-i bî-şümār u ğapu ğalkıyla Şofya’ya vardılar. Ğirū dönüb Edirne’ye geldiler. Yolda gelürken manāstırdan⁷¹⁵ çıķdıķları ğün bir şı kenārına gelüb şıyı geçüb giderken bir ğad-püş⁷¹⁶ Rāfizi⁷¹⁷ mulhid⁷¹⁸ mel’ün⁷¹⁹ Ğalenderi⁷²⁰ şekl u Ğaydarî⁷²¹ şüret

⁷¹¹ Belgrad: Belgrad, Sırbistan'ın başkenti ve en büyük şehridir. Tuna ve Sava nehirlerinin birleştığı platoda yer almaktadır.

⁷¹² Muvâfik: Uygun, münâsip.

⁷¹³ Vezîr-i sâni: İkinci vezir.

⁷¹⁴ Vezîr-i selāşe: Üçüncü vezir.

⁷¹⁵ Manastır: Hıristiyanlık'ta farklı bir sınıf olarak kabul edilen ve belirli kurallara göre dış dünya ile ilgilerini kesmiş bir halde yaşayan râhip ve râhibelere mahsus binâ.

⁷¹⁶ Püş: Sonuna geldiği kelimelere “giyen, örten” anlamı katarak Farsça usûlüyle birleşik kelimeler yapar.

güşunda⁷²² vü gerdânında halka la'net menkûş⁷²³ pâdişâh rûy-ı zemîniñ üzerine kaçd idüb benim mehdî deyu şefeteyn-i 'uryân⁷²⁴ ve pâdişâhıñ katli niyetine hücum idicek

[36a]

pâdişâhıñ rikâbında⁷²⁵ olan çavuşlar nâ-gâh⁷²⁶ gördüklerinde üzerine hücum 'ale'l-huş⁷²⁷ İskender Pâşâ gürz tutardı ol mel'ünü⁷²⁸ göricek üzerine gürzin

---

⁷¹⁷ Râfızî: Râfızîlik fırkasından olan, râfızîlik görüşünü benimsemiş kimse. Râfızîlik: Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın hilâfetlerini kabul etmeyip reddeden Şîi fırkası, râfıza.

⁷¹⁸ Mülhit: Allah'ı tanımayan, Tanrı'yı inkâr eden, dinsiz, îmansız kimse.

⁷¹⁹ Mel'un: Allah'ın lânetine uğramış, rahmetinden mahrum kalmış, lânetlenmiş, lânetli.

⁷²⁰ Kalenderî: Kalenderiye tarikatına mensup kimse. Kalenderîlik: Alevî inancına dayanan, Hindistan, Orta Asya, İran, Mısır, Irak, Sûriye ve Selçuklular zamânında Anadolu'da yaygın duruma gelen bir tarikat [Bu tarikatın her türlü kayıttan sıyrılmış, dünya malına, gösterişe önem vermez zihniyetteki abdal ve cavlak da denen dervişleri her şeyden arınma alâmeti olarak sakal, bıyık ve kaşlarını ustura ile kazıtırlar; Hasan, Hüseyin, Fâtıma, Ali, Muhammed diye zikrederek dolaşır, inançlarını yayar ve geçimlerini dilenerek sağlarlardı. "Her şeyde, her güzelde görünen Allah'tır, güzele tapmak Allah'a tapmaktır" inancından hareket ettikleri için cinsiyet farkı gözetmeden duyulan aşk bunlarda yaygın duruma gelmiş, şiirlerinde ve eserlerinde de geniş yer almıştır.

⁷²¹ Haydarî: Haydarîliğe mensup kimse. Haydarîlik: XVII. yüzyılda Seyyid Kutbeddin Hayderî Zâveî tarafından kurulduğu söylenen, çoğu kollarına ve bellerine halkalar ve çingirdaklar takarak Anadolu ve Rumeli yörelerinde gezici derviş olarak yaşayan, her türlü kayıttan ve dünya bağlarından sıyrılıp aşkı Tanrı'ya ve ölümsüzlüğe ulaşmanın tek yolu olarak gören Melâmiye kolu.

⁷²² Güş: Kulak.

⁷²³ Menkûş: Renk renk boyanmış, üzerine nakışlar yapılarak işlenip süslenmiş, resimlenmiş, nakışlı.

⁷²⁴ Üryan: Çıplak.

⁷²⁵ Rikâb: Boyunlar, köleler, câriyeler, kullar.

⁷²⁶ Nâ-gâh: Zamansız, vakitsiz, ansızın, birdenbire, nâgehan.

havāle idüb depesine bir gürz öyle urdı ki hemān depesi üzere yıkılıb ol
ānda tığ-ı şamsām⁷²⁹ ile pāre pāre eylediler. ‘İnāyet⁷³⁰ perverd-gār⁷³¹ ile
pādişāha zafer bulamayub kazduğı kuyuya kendü vāki⁷³² oldu. Ve Zī’l-ka’de
el-şerīfeniñ on birinci Düşenbe⁷³³ güninde Edirne’ye

[36b]

dāhil oldılar. Ve hüküm ü humāyün⁷³⁴ vāki’ oldu ki Rūmili’nde ne kadar ehl-i
bid’at⁷³⁵ bī-mezheb aşıklar var ise mecmû⁷³⁶ Anātolü’ya sürdiler. Ve bu sene
derūnunda⁷³⁷ her memleketlerde Rūmili vü Anātolü vü ‘Arab u ‘Acem
memleketlerinde tā’ün⁷³⁸ vāki’ oldu. Şöyle yālñız derūn-ı Mısır’da Receb ve
Şa’bān u Ramāzan aylarında yālñız Mısır’ıñ içinde altı yüz biñ dañi beş biñ

---

⁷²⁷ ‘Ale’l-husûs: Özellikle, bilhassa.

⁷²⁸ Mel’ûn: Allah’ın lânetine uğramış, rahmetinden mahrum kalmış, lânetlenmiş, lânetli.

⁷²⁹ Tığ-i Samsâm: Keskin kılıç.

⁷³⁰ İnāyet: Lutuf, ihsan, iyilik, gayret, dikkat.

⁷³¹ Perverd-gâr: Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah.

⁷³² Vāki’ olmak: Meydana gelmek.

⁷³³ Düşenbe: Pazartesi günü.

⁷³⁴ Humāyün: Kutlu, mübârek, saadetli, padişaha ait, padişah hazinesi.

⁷³⁵ Bid’at: Sonradan türeyen şey, yeni âdet.

⁷³⁶ Mecmû: Bütün, cümle, hep.

⁷³⁷ Derūn: İç.

⁷³⁸ Tā’ün: Veba hastalığı.

âdem ⁷³⁹ maţ'ünen ⁷⁴⁰ âhirete intikâl ⁷⁴¹ itdi. Deyû sultân Mışır muqarriblerinden⁷⁴² istimâ'⁷⁴³ olundu

[37a]

Lâ-ya'lemü'l-ğaybe illâhu ve'l'ahde 'ale'r- rāvī sene 897 girû sultân Bâyezîd sene 898 Rebi'u'l-evveliniñ beşinci dū-şenbe⁷⁴⁴ güninde Edirne'de hurûc⁷⁴⁵ u İslâmbül'a dâhil oldu şehr-i mezbûruñ on beşinci gününde ve yine şehr-i mezbûr⁷⁴⁶ evâhirinde⁷⁴⁷ Miñhâloğlı 'Ali beg Rûmili'ne Engürüs vilâyetine aķına me'mûr olub gitdi. Vü Semendire'den geķub Engürüs'de beş on päre şehr urub yaķub yıķub 'avdet idüb⁷⁴⁸ gelürken Eflâķ vilâyetine gelüb bir derbendden⁷⁴⁹ geķerken

[37b]

meger Engürüs leşkeri⁷⁵⁰ kemîn-gâhda⁷⁵¹ imiş. Bunlar derbende girdiklerinde ardlarınca vü önlerin alub hayli hasârât⁷⁵² itdiler hele bir hâlen ile vü vâfir⁷⁵³

⁷³⁹ Âdem: İnsan.

⁷⁴⁰ Mat'ünen: Veba hastalığına tutularak.

⁷⁴¹ İntikâl: Göçme, gitme.

⁷⁴² Mukarrib: Yakın duruma getiren, yaklaştıran, yakınlaştıran.

⁷⁴³ İstimâ': Kulak verme, dinleme.

⁷⁴⁴ Düşenbih: Pazartesi.

⁷⁴⁵ Hurûc: Dışarı çıkma, çıkış.

⁷⁴⁶ Şehr-i mezbûr: Zikredilen, adı geķen şehir.

⁷⁴⁷ Evâhir: Sonlar, son zamanlar, son dönemler.

⁷⁴⁸ Avdet idüb: Geri dönüp.

⁷⁴⁹ Derbend: Dar geķit, boğaz.

⁷⁵⁰ Leşker: Asker.

⁷⁵¹ Kemîn-gâh: Pusu kurulan yer.

⁷⁵² Hasârât: Hasarlar, zarar ve ziyanlar.

perîşânlık ile gelüb İslâmbül'a girdiler bir miqdâr İslâmbül'a ârâmdan⁷⁵⁴ soñra yine aķına emr olunub 'Ali begiñ oğlı Hızır beg Engürüs'e sefer ve her tarafından çalub çırpub ğâyet toyum olub 'asker mâl-ı ğanâ'im⁷⁵⁵ aldılar ki hisâbı hadd-i ta'birden bîründür.⁷⁵⁶ Bu tarafından ol eşnâda Belğrâd'dan altı yedi yüz miqdârı kâfir

[38a]

hudûd-ı İslâmiyye'ye⁷⁵⁷ girüb hayli il urub giderken Hızır Beg haber alub küffârıñ ardınca irişüb cenk-i 'azim itdiler. 'Âķibet⁷⁵⁸ 'inâyet bî-ğâyet perverd-ġâr ile fırsat-yâb⁷⁵⁹ olub kuffârı şoyub kılıçdan geçürdiler. vü bir niçe bellü başlu kâfiri tutub sancâķlarıyla âstâne-i⁷⁶⁰ pâdişâhıya gönderdiler fi 12 Zî'l-ķa'de sene m ve yine sene-i mezbûre⁷⁶¹ dâķilinde vilâyet-i 'Acem'de Uzun Hasan oğlı Ya'ķub Beg oğlı Sulţân Bâi Sunķurı Rüstem Beg

[38b]

öldürüb yerine pâdişâh oldu. Lâkin şimdi ânlar munķariż⁷⁶² olub nesillerinden kimesne ķalmamışdır. Vü yine sene-i mezbûre içinde Şâm ve Haleb melikleri 'Alâü'd-devle üzerine gelmeleri muķarrer olmaġla taraf-ı devletden istida⁷⁶³ idüb 'asker istedüġi ecilden pâdişâh-ı bā-veķâr Bosna

---

⁷⁵³ Vâfir: Çok, bol.

⁷⁵⁴ Ârâm: Bir yerde kalma, karar kılma.

⁷⁵⁵ Ganâ'im: Ganimetler.

⁷⁵⁶ Bîrûn: Dış, dışarıya, fazla, aşkın.

⁷⁵⁷ Hudûd-ı İslâm: İslâm sınırları.

⁷⁵⁸ Âķibet: Netice.

⁷⁵⁹ Fursat-yâb: Fırsat bulan.

⁷⁶⁰ Âstâne: Eşik, başşehir, dergâh.

⁷⁶¹ Sene-i mezbûre: Adı geçen sene.

⁷⁶² Munķariz: Adı sanı kalmamış.

⁷⁶³ İstida: Dilekçe, arzuhal, istidânâme.

sancağı begi olan Ya'küb Pâşâ'yı ta'yîn⁷⁶⁴ buyurub ol daği sancâğı 'asker ile vü Anâtolû dilâverleriyle ⁷⁶⁵ ilgâr ⁷⁶⁶ idüb varub 'Alâü'd-devle'ye buluşdukdan şoñra 'umûmen⁷⁶⁷ kalkub ... karşı varub Hırâmân

[39a]

Hırâmân kal'ası nâm⁷⁶⁸ maħalde mukâbil⁷⁶⁹ olub 'azîm-i perhâşden⁷⁷⁰ şoñra 'Arab leşkerünüñ başına 'âlemi tār itdiler. Vü Haleb melikinüñ başını kesüb u Derende begi Qaraca Begi diri tıtdılar. Vü yigirmiden mütecâviz⁷⁷¹ sancaqlar alub ħarbine Mısır'dan çıkmış suyûf-ı Mısıriler⁷⁷² ve-bî-ħadd⁷⁷³ cübbe u cevşenler aldular. Vü bir yenice ru'ûs-ı⁷⁷⁴ maqtû'a⁷⁷⁵ daği alub bu cümleyi âsitâne-i sa'âdete⁷⁷⁶ irsâl itdiler. Ol eşnada Ya'küb Pâşâ'ya Aydın ili sancağı iħsân olunub emri

⁷⁶⁴ Ta'yîn: Bir göreve getirme.

⁷⁶⁵ Dilâver: Cesur, yürekli kimse.

⁷⁶⁶ İlgar: Hücum etmek.

⁷⁶⁷ Umûmen: Bütünüyle, cümleten.

⁷⁶⁸ Nâm: İsim.

⁷⁶⁹ Mukâbil: Karşı karşıya gelmek.

⁷⁷⁰ Azîm-i perhâş: Savaş azmi.

⁷⁷¹ Mütecâviz: Saldıran.

⁷⁷² Suyûf-ı Mısırî: Mısır kılıçları.

⁷⁷³ Bî-hadd: Hadsiz.

⁷⁷⁴ Ru'ûs: Başlar, şahıslar, kimseler, resmi yazı.

⁷⁷⁵ Maktû'a: Gazete, mecmua vb.den kesilmiş yazı parçası.

⁷⁷⁶ Âsitâne-i saadet: Saadet eşiği.

[39b]

gelmekle Ya'qûb Pâşâ sancağına gidüb leşkerüñ her biri vilâyetine 'azîmet⁷⁷⁷ itdiler. Vü yine bu sene selhinde⁷⁷⁸ Bosna tarafına küffâruñ hareketi olduğı pâdişâha i'lâm⁷⁷⁹ olunmağla Bosna sancâğı yine Ya'qûb Pâşâ'ya virilüb Anâtolı'dan vâfir ümerâ⁷⁸⁰ sancaqları 'asker ile Ya'qûb Pâşâ ma'iyetine⁷⁸¹ ta'yîn buyurıldı. Anlar dağı bir yire tecemmu⁷⁸² idüb ale'l-'acele Rûmili'ne 'ubûr⁷⁸³ u cānib-i Bosna'ya 'azîmet idüb Bosna'ya vardular. Vü birkaç gün ārām⁷⁸⁴ itdükden şöñra

[40a]

yine Bosna'dan hareket u küffâr cānibine⁷⁸⁵ 'azîmet idüb vilâyetlerine aķın virdiler. Vü birkaç mu'azzam şehirlerin yağma u ġarâtdan⁷⁸⁶ şöñra bir hişâr öñüne varub ķondılar. Anda bir gice ķarâr itdiler. Nâ-gâh⁷⁸⁷ hevâ yüzünden bir nur zâhir olub 'alâ melâin-nâs⁷⁸⁸ Ya'qûb Pâşâ'nıñ ķadırı indi. Cümle halk seyr-i temâşâ idüb ġayra 'alâmet ola didiler. Şabaġ ol aradan geçdiler. Giderken çavuşlar gelüb ġaber virdiler ki küffâr leşkeri öñümüzdedir hemân

⁷⁷⁷ Azîmet: Gitme, gidiş.

⁷⁷⁸ Selh: Son gün.

⁷⁷⁹ İ'lâm: Bildirme, anlatma.

⁷⁸⁰ Ümerâ: Emirler, beyler, sancak beyleri.

⁷⁸¹ Ma'iyyet: Birlikte bulunma, beraberlik, arkadaşlık, emrinde çalışma.

⁷⁸² Tecemmu': Toplanma, yığılma.

⁷⁸³ Ubûr: Karşı yakaya geçme.

⁷⁸⁴ Ârâm: Durma, dinlenme.

⁷⁸⁵ Cānib: Taraf.

⁷⁸⁶ ġarât: Yağmalar, çapullar.

⁷⁸⁷ Nâ-gâh: Vakitsiz, ansızın.

⁷⁸⁸ Melâin-nâs: Lanetli insanlar.

[40b]

sā'at-i ğazāt hâzîr olub Āllât h̄arabelerine nizām⁷⁸⁹ virdiler küffâr leşkerüne karşı izhâr⁷⁹⁰ u şevket⁷⁹¹ iderek gitdiler küffârîñ yeñi olan kelb-i kebîr ya'ni Frânsız lisânınca ğîrânşîñ daħi âġîr leşker ile eṭrâfda gezinüb murâdı bu idi ki 'Osmânlu vilâyetine aķın idüb çep ü râsta⁷⁹² ... kemâl-i mertebe bî-tâb⁷⁹³ u tüvân ya'nî yorġun olmuşdur bir fırşatı el virdüġi yerde üzerlerine varub bozmaķ mümkündür deyü muteraķķib furşat⁷⁹⁴ idi.

[9a]⁷⁹⁵

ġazât-ı İslâmîñ cāsûslar gelüb böyle kâfirîñ niyyeti vardı deyu Ya'ķüb Pâşâ'ya haber virmekle Ya'ķüb Pâşâ daħi ṭarîķ-i âħîrden⁷⁹⁶ küffârîñ öñünü alub Ķarabova⁷⁹⁷ nâm ķal'ânîñ şahrâsında⁷⁹⁸ ķonub leşkeri bir yere cem' idüb ġanâîmden alınan esîrleri bir yere getürdi, vü ma'iyetine⁷⁹⁹ me'mûr olan umerâ daħi ser'asker nâmdâr Ya'ķüb Pâşâ hâzretleriniñ oṭâġ-ı zerîñ-niṭâķlarına⁸⁰⁰ tecemmu'⁸⁰¹ idüb u nâmedâr-ı dilâverlerden daħi birķaç

⁷⁸⁹ Nizâm: Düzen.

⁷⁹⁰ İzhâr: Açığa çıkarma.

⁷⁹¹ Şevket: Yücelik, büyüklük.

⁷⁹² Çep ü râst: Sol ve sağ.

⁷⁹³ Bî-tâb: Halsiz.

⁷⁹⁴ Muterakkîb: Gözleyen, bekleyen, uman, ümit eden.

⁷⁹⁵ Araştırmada yapılan inceleme sonucu varak numaraları olayların kronolojik sıralamasına göre yerleştirilmiştir.

⁷⁹⁶ Tarîk-i âħîr: Yolun sonu.

⁷⁹⁷ P nüshasında Kartuh/ Kartuhu; Pa nüshasında Kırıva olarak geçen bu yer Necdet Öztürk'ün "Oruç Beġ Tarihi" adlı eserinde Kırbova olarak geçmektedir.

⁷⁹⁸ Sahrâ: Kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova.

⁷⁹⁹ Maiyet: Bir âmirin emri altında olma, emrinde çalışma.

⁸⁰⁰ Otaġ-ı zerrin nitak: Çadırın altından yapılmış kumaşı.

bahādırān cenk-āzmā⁸⁰² maḥall-i cemiyete idhālden⁸⁰³ soñra müşāvere⁸⁰⁴ idüb anı münāsib gördiler,

[9b]

ki ‘asākir-i İslāmı üç bölük ideler, u üç taraftan küffārı başub melā‘ini şaşudalar fi’l-vāқи⁸⁰⁵ öyle idüb ‘askeri üç sınıf idüb küffār ḥaksārıñ⁸⁰⁶ gelmesine müterakkıb⁸⁰⁷ oldılar, bu taraftan küffār-ı dūzah⁸⁰⁸ karar daḥi ‘askeri yaşşayub yürüdi, ğāziler bunu görüb eṭrāf-ı şelāşeden āc ḳurd ḳoyuna girer gibi, küffārıñ üzerine hücum ‘ināyet-i perverdigār⁸⁰⁹ u mu‘cizāt-ı Muḥammed-i muḥtār u himmet-i pādīşāh-ı gerdün-vekār⁸¹⁰ ile ‘asker-i İslām leşker-i küffār yanında neferāt⁸¹¹ ḳalīle⁸¹² iken مِنْ فِكْمٍ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِتْنَةُ كَثِيرَةِ الْكُفَّارِ (Nice az bir topluluk, daha çok olan bir topluluğa Allah'ın izniyle galip gelmiştir) (Bakara 249)

---

⁸⁰¹ Tecemmu: Toplanma, yığılma.

⁸⁰² Ceng-āzmā: Savaşta bulunmuş, savaşçı, muhârip.

⁸⁰³ İthal: İçeri koyma, içeri sokma, dâhil etme.

⁸⁰⁴ Müşāvere: Önemli bir konu üzerinde iki veya daha çok kimse arasında yapılan fikir alış verişi, danışma, istişâre.

⁸⁰⁵ Filvâki: Gerçekte, gerçekten, doğrusu, hakikaten.

⁸⁰⁶ Hâksar: oz toprak içinde kalmış, perîşan, düşkün, hakir.

⁸⁰⁷ Müterakkıb: Gözleyen, gözeten, bekleyen, uman, ümit eden.

⁸⁰⁸ Dūzah: Cehennem.

⁸⁰⁹ İnāyet-i perverdigâr: Allah'ın lutfu.

⁸¹⁰ Gerdun-vakar: Çok vakur olan, pek vakarlı.

⁸¹¹ Neferat: Neferler, askerler.

⁸¹² Kalil: Çok olmayan, az.

[10a]

şerîfi mışdâkınca⁸¹³ kâfirleriñ alayını birbirine urub üç taraftan Allâhuekber üniyle zemîn u âsmâni⁸¹⁴ pür itdiler, u üzerlerine hücûm idüb, seyf⁸¹⁵ u şâlık⁸¹⁶ urdılar, ol cenkde beraber olub şâdıku'l-kavl⁸¹⁷ gazîleriñ bir kaçından istimâ⁸¹⁸ olundu, didiler ki biz dañi kâfirleriñ üzerlerine varmadan gördük ki, bir yerde yüz elli miqdârı küffâr kırılmış, birbiri üzerine yâturlar, kimi ölmüş, kimi dañi ölmemiş, gördük u bildik ki ricâlü'l-gayb⁸¹⁹ 'asâkir-i muvahhiddîne⁸²⁰ imdâda

[10 b]

gelüb, ol kâfirleri anlar öldürmüş, u yine rivâyet itdiler⁸²¹ kim esnâ-yı cenkde âk kuşlar gelüb gazât-ı İslâmıñ üzerinde sâir-bân olub küffâr çerisi üzerine dañi siyâh kuzgun⁸²² şeklinde kuşlar gelüb turduğda anı gördük ol murğân sefidler⁸²³ ol siyâh kuşları qovub tağıtdılar, bundan cümle gazât-ı İslâmıñ

---

⁸¹³ Mısdak: Gerektiğinde baş vurulan ve doğruyu, yanlışını ayırt etmeye, değerlendirmeye yarayan prensip, ölçüt, kıstas, kriter

⁸¹⁴ Âsman: Gök, gökyüzü, semâ, felek.

⁸¹⁵ Seyf: Kılıç.

⁸¹⁶ Sâlik: Bir yola girmiş olan, bir yol tutup onu tâkip eden kimse.

⁸¹⁷ Sâdıku'l-kavl (-kelâm): Doğru sözlü, sözüne inanılır, güvenilir (kimse).

⁸¹⁸ İstimâ: Kulak verme, dinleme, dinleyip kabul etme, işitme.

⁸¹⁹ Ricâlü'l-gayb: Tasavvuf inancına göre Cenâbıhakk'ın âlemi idâreye memur ettiği, kendilerine olaylara hükmetme izni verdiği ve insanlardan kim olduklarını gizlediği sevgili kulları, gayp erenleri.

⁸²⁰ Asâkir-i muvahhit: Müslüman askerler.

⁸²¹ Rivâyet etmek (eylemek): Anlatmak, söylemek, nakletmek.

⁸²² Kuzgun: Kırlarda, tarlalarda yaşayan, ekinlere zararlı böcekleri, kemirgenleri yok ettiği için tarım için faydalı karga türlerine, özellikle kara kargaya verilen isim.

⁸²³ Mürgan sefid: Ak, beyaz kuşlar.

kulübuna⁸²⁴ kuvvet hâşıl olub ğalebe⁸²⁵ nişanıdır⁸²⁶, deyu küffāra hücūm idüb küffāra kılıç koydu, küffār bed-girdār⁸²⁷ ehl-i İslāmdan bu heybet u şalābeti⁸²⁸

[11a]

görüb, kalplerine havf-ı şedīd⁸²⁹ tārī olub⁸³⁰ begleri olan mel'ūn ise kendü ile me'ān vāfir ipler getirüb ke-enne⁸³¹ ol ipler ile Muselmān esīrleriniñ ellerini bend⁸³² ideler, 'ākībet ol ipler kendülere naşīb oldı 'aleyküm mā yestaḥifūne Ḥaqq Te'ālā ğayūr-ı pādişāh⁸³³ kilābıñ⁸³⁴ ğurūru sebebiyle cümlesini qahr u helāk u perişān eyledi, ğazāt-ı İslām küffārıñ hezīmetini gördüklerinde qat ender qat tahşil-i kuvvet⁸³⁵ idüb bir mertebe hizber⁸³⁶ u şīr cengi⁸³⁷ eylediler ki, bir vaqıtde daḥi bu mişillü

---

⁸²⁴ Kulüb: Kalpler.

⁸²⁵ Galebe: Savaşta yenme, gālip gelme.

⁸²⁶ Nişan: İşâret, belirti, iz, alâmet.

⁸²⁷ Bed-girdar: Kötü davranan, kötü gidişli.

⁸²⁸ Salâbet: Katılık, sertlik, inanç ve ahlāk üstünlüğünden doğan kuvvet, sebat, sağlamlık, metânet.

⁸²⁹ Havf-ı şedit: Şiddetli korku.

⁸³⁰ Tārī olmak: Ortaya çıkmak, belirlemek, ârız olmak.

⁸³¹ Keenne: Sanki, güya.

⁸³² Bent: Bağlama, bağlanma.

⁸³³ Gayur-ı padişahı: Çok gayretli, çok çalışkan padişah.

⁸³⁴ Kilâb: Köpekler.

⁸³⁵ Tahsil-i kuvvet: Kuvvet alma.

⁸³⁶ Hizber: Aslan, yiğit, cesur.

⁸³⁷ Şīr: Aslan, cesur, yiğit, kahraman kimse.

[11b]

cenk olmamıştır, rivāyet olundu ki Ya'qūb Pāşā lisānından naql olundu, hāzret-i pādişāh buyurmuşlar ki cenk kızişub cān bāzārı ešnāsında vaqt-i zuhr⁸³⁸ gelmekle namāz-ı zuhru bir köşede edā idüb, u ol gün ikinci namāzını daħi kaçaya komadım, ba'de edā-üş-şalāt⁸³⁹ yine cenge girdim bundan erbāb-ı cenge hışse vardır zirā Hāq Te'ālā Hāzretine 'ibādet idüb 'ale'l-ħuşūş⁸⁴⁰ evkāt-ı hāmse-i⁸⁴¹ mefrūzeyi⁸⁴² edā iden kimse dā'imā manşūr⁸⁴³ u muzaffer olduğundan mā-'adā⁸⁴⁴ ölürse, şehid u öldürürse ğāzi

[12a]

olacağı emr-i muhākkağdır fī zamānına 'askerimiz ekseriyyā⁸⁴⁵ mağlūb olduğuna, bā'is⁸⁴⁶ budur ki erbāb-ı cenk namāz tekāsul⁸⁴⁷ u tehāvun⁸⁴⁸ üzere olub Emrullāh'ı yerine getürmeyüb Hüdā'dan hāvf u hāşyet etmedikleridir, Hüdā-yı mute'al⁸⁴⁹ rızāsına muvāfik⁸⁵⁰ 'amele cümlemizi tevfiğ eyleye vü yine Ya'qūb Pāşā lisānından, rivāyet olunur ki ol cenk-i cāngāhda küffārīñ

⁸³⁸ Vakt-i zuhr: Öğle namazı vakti.

⁸³⁹ Eda-üs-salat: Namaz kılmak.

⁸⁴⁰ Alelhusus: Özellikle, bilhassa.

⁸⁴¹ Evkāt-ı hamse: Beş vakit.

⁸⁴² Mefruze: Allah tarafından emredilen, farz kılınan.

⁸⁴³ Mansur: Allah'ın yardımıyla gālip gelen, zafere ulaşan.

⁸⁴⁴ Mādā: –den başka, –den gayri:.

⁸⁴⁵ Ekseriya: Çok defa, çok zaman, çoğunlukla.

⁸⁴⁶ Bâis: Sebep olan şey, sebep.

⁸⁴⁷ Tekāsül: Tembellik, üşenme, gevşeklik, kayıtsızlık.

⁸⁴⁸ Tehāvün: Ehemmiyet vermeme, önemsiz görme, önemsememe.

⁸⁴⁹ Hüdā-yı müteal: Yüce Allah.

⁸⁵⁰ Muvāfik: Uygun, münâsip.

kellelerini cem^ç idüb birkaç yerde minâreler yaptırđım, dimiş, Hâk Te'âlâ 'asker-i İslâma dâ'imâ böyle nuşret u zafer vire, vü on bir biñ kâfiri diri

[12b]

diri tıtdım, ü bāşbūğlarından otuzdan ziyāde-bān esİR itdim, deyu naql ider Ya'qūb Pāşā bu ğazāda küffārīñ ölülerinden altı biñden ziyāde burun u kulağ kesüb, esİR olan bānlar ile vü bāş cenerālleri olan kāfir ile vü top u sancağ u bayraklarıyla dergāh-ı mu'allāya gönderdi vü bu ğazā-yı ekber Zī'l-ħicce ayınıñ yedinci ğünü Cum'a ğün vāķī' oldı sene 898 vü bu beyit bu ğazāya tārīh vāķī' oldı beyit

bilmek isterseñ bu kışşat ey aħī

bu ğazānıñ tārīhidir Faħr-ī Hayy 898

der-beyān-ı vaķāyi' sene tis' ü tis'in

[13a]

ü tis'ümīye vü girü Hāzret-i Sultān Bāyezīd āstānede qarār idüb, bu sāl-i mübārek fālda Yaħyā Pāşā'ya Bosna sancāğı iħsān u 'ināyet⁸⁵¹ buyurdılar pāşā-yı muşārün-ileyh⁸⁵² daħi muķarrer⁸⁵³ sa'ādetlerinde qarār idüb eṭrāfında olan kefere memleketlerinden birkaç pāre⁸⁵⁴ ğal'alar aldı, vü bu yıl içinde Mışır pādişāhı Ķayıtbā'dan elçi ğelüb ğānün pādişāhı üzere i'zāz⁸⁵⁵ u ikrām ile ğondurub nā-mümküñ cevābıyla 'avdet⁸⁵⁶ olundu, vü yine bu yıl

⁸⁵¹ İnāyet: Lutuf, iħsan, iyilik.

⁸⁵² Müşārün-ileyh: Adı ğeçen, sözü edilen, anılan, işāret edilen kimse.

⁸⁵³ Muķarrer: Hakkında karar alınmış, karar verilmiş, kararlaştırılmış.

⁸⁵⁴ Pāre: Parça, sayı, adet.

⁸⁵⁵ İzaz: Ağırlama, ikram etme, saygı gösterme.

⁸⁵⁶ Avdet: Dönüş, geri ğeliş, gidilen yerden dönme.

içinde ağrebü'l-garâibden⁸⁵⁷ bir ahvâl vâkı' oldı, Rebi'ü'l-Evvel ayınıñ yigirmi üçüncü gecesinde ki

[13b]

ki Çehârşenbe gicesidi birkaç 'arabacılar Gelibolu'dan yük tutub Edirne'ye giderler imiş eşnâ-yı rāhde Bolâyır kırbunda bir kıaldırım var imiş ol kıaldırak üzere vardiıklarında nâ-gāh⁸⁵⁸ bir 'araba öküzünüñ bir ayāğı bir delüğe gezer u ayāğı dizinden kırılır, sâ'ir 'arabacılar bunu böyle görüb, refikleri⁸⁵⁹ beklemeyüb giderler ol öküz şāhibi 'arabasıyla yol ortasında kıalır, ol hâlde fikr-i endişe iderken yatsu zemānı, bir ayak sesi işidüb 'arabacı ol küpürdi nedir deyu dört tarafa nazar ider ve kıorkusundan

[14a]

'arabanıñ altına şaklanur, görür ki ikişer kıanatlı atlı kimseler gelüb yıldırım gibi geçüb gitdiler anlarıñ ardınca bir boz atlı yeşil tonlu⁸⁶⁰ kimse gelüb 'arabayı gördükde 'arabacı deyu çağırdı 'arabacı dağı kemāl-i havf ile buyuruñ deyu cevāb virmiş ol atlı kimse 'arabacıya su'āl ider⁸⁶¹ kim hiç buradan atlular geçdi mi 'arabacı dağı geçdiler, deyu cevāb virir yine ol kimse aytdı ey fakır⁸⁶² sen yālñız bunda ne kıurursun kıanı⁸⁶³ refikleriñ dedikde 'arabacı dağı ahvālini nakl idüb öküzünüñ ayağı kırıldığını haber virir ol kimse öküzü

⁸⁵⁷ Ağrebü'l-garâib: Şaşılacak şeylerin en garip olanı, pek tuhaf şey.

⁸⁵⁸ Nâgâh: Zamansız, vakitsiz.

⁸⁵⁹ Refik: Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş.

⁸⁶⁰ Don: Elbise.

⁸⁶¹ Sual etmek: Sormak.

⁸⁶² Fakır: Fakirlik, yoksulluk, tasavvufi anlamıyla kendinde varlık görmeyip her bakımdan Allah'a muhtaç olduğunu bilme.

⁸⁶³ Kıanı: Hani, nerede?

[14b]

su'âl idüb, kıandadır didi, 'arabacı dağı gösterdi, hemân ol kimse atdan inüb gelüb, öküzün kırılan ayağını üç kere şıđadı⁸⁶⁴, dağı öküzü kıaldırdı, 'arabacı gördü kim öküzün ayağı şığalmış, ol kimse ayıtdı⁸⁶⁵, gel öküzünü қоş u yoluña git deyu, atına binmek istedikde 'arabacı önüne gelüb ayıtdı, sultânım luř idüb söyleñ ki siz kimsiz didi, 'arabacıya cevâb idüb ben Hızır Peyğâmbere⁸⁶⁶ kıalmışlara, meded⁸⁶⁷ irişici ve 'İbâdu'llâh-ı⁸⁶⁸ vâsişadan emr-i Hakk ile hâlâş idiciyim⁸⁶⁹,

[15a]

deyub atına binüb çıkub gitdi 'arabacı dağı öküzü қоşub yoluna gitdi, bu şarafdan 'arabacının refikleri Bolâyır'a varub 'arabalarını bırağub u bir öküz alub derd-mendiñ⁸⁷⁰ 'arabasını Bolâyır'a⁸⁷¹ getürmek üzere girü giderken yolda râst geldiler, gördiler kim, 'arabacı řâd-mân⁸⁷² u öküz sâlim⁸⁷³ arabaya қоşmuř, bunlara karşı gelür, her birisi ta'accub idüb⁸⁷⁴, bu ne hâldir kim

⁸⁶⁴ Sığamak: Okşamak, sıvazlamak.

⁸⁶⁵ Ayıtmak/ eyitmek: Söylemek, demek.

⁸⁶⁶ Hızır Peygamber: Âbıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdâdına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre velî olan zat.

⁸⁶⁷ Medet: Yardım, imdat, nusret.

⁸⁶⁸ 'İbâdu'llâh: Allah'ın kulları.

⁸⁶⁹ Halâs etmek: Kurtarmak.

⁸⁷⁰ Derd-mend: Derdi olan, dertli, üzüntülü.

⁸⁷¹ Bolayır: Bolayır, Çanakkale ilinin Gelibolu ilçesine bağlı bir köydür.

⁸⁷² şâdman: Sevinçli, şâd, mesrur.

⁸⁷³ Sâlim: Sağlam, sağlıklı, sıhhatli.

⁸⁷⁴ Taaccüp etmek: şaşmak, hayret etmek.

seniñ öküzinüñ bir ayāğı kırılmış idi, didiklerinde men evvelā ilā āhirin aḥvāli beyān itdikde muḥayyer qaldılar, vü girü Bolāyır'a

[15b]

geldiler, u üç gün Bolāyır'da tırub Edirne'ye toğrı revān oldılar⁸⁷⁵, vü yine bu yıl içinde bir qaziyye⁸⁷⁶ dağı vāki' oldı, meger Şehr-i İstānbul'a bir kişi gelmiş 'Acem diyārından imiş öyle da'vā etmiş, kim ben Mehdī'niñ çavuşlarındanım dir imiş, bu söz dilden dile Őuhret bulub pādiŐāhiñ sem'ine⁸⁷⁷ lāhiq olduđda⁸⁷⁸ 'ulemāsını cem' idüb, bu herif Şöyle iddi'ā ider, imiş bu ne güne iddi'ādır buña niçün rāzi olursuz deyu 'itāb-āmiz⁸⁷⁹ ḥitāb itdikde 'ulemā arasında ḥayli su'āl, ve cevāb olmuş 'āqibet ol

[16a]

zındıki⁸⁸⁰ tıttub qatlı itdiler, fi sene 899 vü girü Sultān Bāyezīd İstānbul'da qarār idüb Mīḥalođlu 'Alī Begi vāfir 'asker ile Engürüs'e ağına me'mūr itmekle mīr-i muŐārün-ileyh dağı varub Engürüs ile Bosna mā-beyne çapub içeriye gitdi, küffār ḥaber-dār olduğda 'Alī Begiñ ardını bağlayub üzerine hucūm itdiler, 'Alī Beg dağı ḥāli bilüb önüne rāst gelen Őehrlerini ve köylerini ve kiliselerini yağub u yıqıb, ḥarāb itdikden Őoñra, Bosna sancağından Zāğreb dirler bir qaŐaba vardır, ol tıarafdan

⁸⁷⁵ Revāne olmak: Yola dūŐmek, yola koyulmak, gitmek.

⁸⁷⁶ Kaziye: İleri sürülen iddi'ā, dāvā, mesele, husus.

⁸⁷⁷ Sem': Duyma, işitme.

⁸⁷⁸ Lāhiq olmak: Ulaşmak, yetiŐmek, katılmak, eklenmek.

⁸⁷⁹ 'İtāb-āmiz: Azarlamayla karıŐık.

⁸⁸⁰ Zındık: Allah'a ve āhirete inanmayan kimse.

[16b]

çıkub İslām memleketine dāhıl oldu küffār dağı intikām kaşđına Belğrād'dan geçüb Semendire eţrāfını yaķub yıķıb, tavarlarını sürüb, bir niçe re'āyā köylerini yaķub ĥarāb itdiler, u Bosna dāhılinde 'Arab ĥarāmileri tecemmu⁸⁸¹ idüb, ĥuccāc yoluna inüb mällarını yağmā u ġārat⁸⁸² itdiler, u ĥācılarıñ libāsların⁸⁸³ şoyub şalıvirdiler diğer każiyye dağı kim bu yıl içinde vāķi' oldı, kübbār müderrisinden Mevlānā Lüţfi ki Burusa'da Murādiyye müderrisi⁸⁸⁴ idi ĥatā'en⁸⁸⁵ ağızından bir cevāb şādir⁸⁸⁶ almış, sā'ir

[25a]⁸⁸⁷

Murādiyye muderrisi idi ĥatā'en ağızından bir cevāb şādir olmuş. Sā'ire⁸⁸⁸ 'ulemā' ittifāķla keferine ĥükm itmişler u Ĥazret-i Sulţān Bāyezīd'e telĥiş⁸⁸⁹ u i'lām olunduķda emr-i şer'ı ne ise icrā⁸⁹⁰ olunsun deyu fermān itmekle mezbūr⁸⁹¹ Luţfu'nuñ boynunu urdular. Ü taraf-ı pādişāhıdan emr u ard oldı

⁸⁸¹ Tecemmu: Toplanma, yığılma.

⁸⁸² Ġārat: Yağmalar, çapullar.

⁸⁸³ Libas: Elbise, giyecek şey.

⁸⁸⁴ Müserris: Medrese ve büyük cāmilerde yüksek seviyede ders okutan icāzetli ālim, medrese hocası.

⁸⁸⁵ Hatāen: Yanlış olarak, yanlışlıkla.

⁸⁸⁶ Sādire: Ortaya çıkan, meydana gelen, sādır olan şey

⁸⁸⁷ Araştırmada yapılan inceleme sonucu varak numaraları olayların kronolojik sıralamasına göre yerleştirilmiştir.

⁸⁸⁸ Sāir: Başka, diğer, öteki, öbür.

⁸⁸⁹ Telhis: Uzun bir şeyi özetleme, hulāsa etme.

⁸⁹⁰ İcrā: Bir şeyi fiil hāline getirme, yapma, yürütme, uygulama.

⁸⁹¹ Mezbur: Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen.

ki Rûmîli'nde ne kadar ehl-i bid 'at abdâl⁸⁹² u uşak⁸⁹³ u nâhak⁸⁹⁴ kûy-ı zındıklar var ise teftiş⁸⁹⁵ olunub şer'le kefere söylenileriñ haqqından geline deyu Edirne kâdısı⁸⁹⁶ İ'sa

[25b]

Faḫîh nâm fâdilâ hitâben⁸⁹⁷ şâdir olub Mevlânâ İ'sa Faḫîh daḫi hükm-i hümâyûn mûcibince teftiş idüb 'Osmân Dede dervîşlerinden birkaçını götürüb Edirne'de ber-dâr itdiler⁸⁹⁸. Bâki⁸⁹⁹ dervîşân tâ'ifesini⁹⁰⁰ Anâtolu'ya sürdiler dige rivâyet olundı ki yine bu yıl içinde İstâmbul derûnunda bir 'aziz⁹⁰¹ vâir idi. Bir gün Cemâziyelevvelinde Dâvud Pâşâ kapusından çıkub deñiz kenârına gelüb hırkasını çıkarub deñiz üzerine döşeyüb üzerine binüb deñizi geçüb belürsiz oldı.

⁸⁹² Abdal: Kalender, gezgin dervîş, dervîş. Tasavvuf inancına göre, Allah tarafından âlemi mânen idâre etmekle görevlendirilmiş ve kendilerine âleme hükmetme izni verilmiş olan velîlerin mânevî derecelerinden birinin adı ve bu mânevî derecede bulunan velî.

⁸⁹³ Uşak: Erkek hizmetçi, şuranın veya buranın halkından olan erkek.

⁸⁹⁴ Nâhak: Hakka ve adâlete uygun olmayan, haksız.

⁸⁹⁵ Teftiş: Bir şeyin aslını anlamak veya bir işin gereğince yapılıp yapılmadığını öğrenmek maksadıyla her yönden inceden inceye yapılan araştırma.

⁸⁹⁶ Kadı: İslâm hukûkuyle yönetilen devletlerde halk arasında çıkan anlaşmazlıkları, her türlü dâvâyı halletmek üzere devlet tarafından tâyin edilen memur.

⁸⁹⁷ Hitâben: Hitap ederek, (birinin) yüzüne söylemek veya onun ismine yazmak sûretiyle.

⁸⁹⁸ Berdar etmek: Darağacına çekmek, asmak.

⁸⁹⁹ Bâkî: Varlığını koruyan, devam eden, devamlı, sürekli.

⁹⁰⁰ Tâife: Grup hâlindeki insan topluluğu, bölük, fırka, takım, cemâat.

⁹⁰¹ Aziz: Maddî ve mânevî hayâtı insanlığa örnek olabilecek kerâmet sâhibi erkek eren, ermiş, velî.

[26a]

‘Aceb degildir meczüb-ı Hüdâ olân dervîşlerde ol hâletler bulunur. Erbâb-ı kerâmet olanlar kendülerini gizlü tutarlar. Ba’zı kerre ifşâ-i kerâmet vâkı’ olduğu vardır. Vü girü bu senede Sultân Cem vefât itdi. Fî 15 Ramazân Frengistân’da fevt⁹⁰² oldu. Raḥimullah ‘ömri otuz altı senedir ü yine bu senede Şevvâl ayında Pâdişâh-ı İslâm cânibinden Engürüs kralına elçi gidüb varub kral ile buluşduḡda cevâb alub gelüb Engürüs’den daḡı bir elçi gelüb kemâl-i

[26b]

îzâz ile ḡondurılıb üç sene muşâlaḡa⁹⁰³ olunub gönderildi. Fî sene 900 vü girü Ḥâzret-i Sultân Bâyezîd Ḳoştanḡiniyye’de ḡarâr idüb mesrûr-ü’l ḡâḡir zevḡ u şafâda iken Efrenc ḡarafından ḡareket olub rûy-u deryâya⁹⁰⁴ sefâ’in⁹⁰⁵ iḡrâc⁹⁰⁶ itdikleri sem’-i hümâyûnlarına lâḡıḡ olduḡda tertib-i sefâ’in fermân olunub gemileri ḡâzır eylediler. Lakin andan berü ḡarafa ḡareket olmamaḡla ḡâli üzere ḡalub ḡıḡılmadı. Vü yine bu yıl içinde Eflâḡ Begi olân Pâpâz mel’ün

[27a]

mürd olub⁹⁰⁷ oḡlı yerine beg oldu. Ve bu senede Mîḡâloḡlı İskender Beg vefât idüb pâdişâh-ı maḡfûr ḡâyet ḡamm-nâk⁹⁰⁸ oldu. Raḡmetullah-ı ‘aleyye raḡmeten vâsi’aten fî ḡâ 7 merḡûm-ı mezbûruñ mezarını Edirne’de babası Mîḡâl ‘imâretinde defn itdiler. Vü yine bu senede Mıḡır Sultânı Ḳayıtbây

---

⁹⁰² Fevt: Ölüm, mevt.

⁹⁰³ Müsâlaha: Kavga ve savaşı bırakıp barış için anlaşma, uzlaşma, barış yapma.

⁹⁰⁴ Rûy u derya: Denizin yüzeyi, tarafı.

⁹⁰⁵ Sefâin: Gemiler, sefineler.

⁹⁰⁶ İhraç: Dışarıya çıkarma, dışarıya atma.

⁹⁰⁷ Mürd olmak: Ölmek, gebermek.

⁹⁰⁸ Gam-nâk: Gamlı, kederli, tasalı.

vefât itdi. Fî'l 27 sene 901 vü girü Sultân Bâyezîd İstâmbül'da qarâr idüb toköz yüz iki senesi Şaferiniñ ahirinde Engürüs'den elçi gelüb maqşüdü ne ise

[27b]

ise görölüb bunda olân esîrleri anlara verüb anlarda olan esîrleri bunlara verüb muşâlağa oldı. Vü Leh kâfirleri cânibinden⁹⁰⁹ daği elçi gelüb maqşüdü ne ise görölüb gitdi. Vü yine bu senede Bosna sancâğı begi olan Yahyâ Pâşâ 'azl olunub Nigbolu sancâğı ihsân olundu vü Bosna sancâğı daği Raqqâş Sinân Pâşâ'ya virildi. Vü bu sene İstâmbül'da vü Edirne'de tã'un⁹¹⁰ vâki' oldı. Vü yine Edirne'de nehr-i Tünca vü nehr-i Meriç taşub

[28a]

Edirne kenârını harâba virdi. Hattâ yeñi 'imâreti vü hamâmını alub u köprü u debbâğları⁹¹¹ u Süleymân Pâşâ câmi'ni ve Küçükbâzârı u Çukûrbostânı şu başdı. Fî 21 c vü bu senede pâdişâh-ı 'âlem-penâh Dâvud Pâşâ'yı vezâretten⁹¹² 'azl itdi. Fî 24 Receb vü yine bu yıl içinde Uzun Hasan oğlu Uğurlu Sultân Aḡmed dâmâd-ı pâdişâh olub âstâne-i devletde meqs u ârâm üzere iken 'Acem vilâyetinden birkaç begler Sultân Aḡmed'i alub

[28b]

vilâyetlerine gitmek qaşdına İstâmbül'a gelüb Sultân Aḡmed'e buluşduklarında diyâr 'Acem'e gitmege terğib⁹¹³ idüb. Lakin izn-i pâdişâhıya muhtâc olmağla. Hâzret-i Sultân Bâyezîd'den izn talebi idüb taraf-ı pâdişâhıdan ruḡsat⁹¹⁴ verilmedigine binâen⁹¹⁵ mezbûr begler ile maḡfice⁹¹⁶

---

⁹⁰⁹ Cânip: Yan, taraf, yön, cihet.

⁹¹⁰ Tâun: Vebâ.

⁹¹¹ Debbâğhâne: Dericilerin deriyi sepileyip terbiye ettikleri yer, tabakhâne.

⁹¹² Vezâret: Vezirlik, vezirlik rütbesi.

⁹¹³ Tergip: İsteklendirme, arzu ettirme, istek verme.

⁹¹⁴ Ruhsat: İzin, müsâade.

müşâvere⁹¹⁷ idüb Hâfî't'e firâr idecek idi. Ol begler daħi yine vilâyetlerine 'avdet. Vü 'Acem sınırında Sulţân Aħmed'i beklediler. Sulţân Aħmed daħi bir gice fırsat bulub bir kayık ile Üsküdar'a 'ubür⁹¹⁸. Andan berbât

[29a]

pâye süvâri⁹¹⁹ olan bir haftada ol begler ile buluşdı. Vü anlar ile gidüb toğrı Sulţân Rüstem üzerine yüridiler. Sulţân Rüstem ğâyet zâlim olub nâ-meşrû'⁹²⁰ hareket etmeñin kendü begleri ve memleketi halkı andan rû-gerdân⁹²¹ olmuşlar idi. Kaçub Sulţân Aħmed'e geldiler. Sulţân Rüstem bu ahvâle vukûf⁹²² taħşîl idüb bir şarafa firâr eyledi. Begler daħi (begler daħi) cem' olub Sulţân Aħmed'i alub Tebrîz'de taħta geçürdiler. Fî 28

[29b]

taħta geçtiği dem bir nâme taħrîr idüb⁹²³ kâyinpederi Sulţân Bâyezîd'e irsâl itdi⁹²⁴. Nâme pâdişâha vâşıl olduđı⁹²⁵ gice Sulţân Aħmed'in hâtunı olan

---

⁹¹⁵ Binâen: Dayanarak, -den ötürü, -den dolayı.

⁹¹⁶ Mahfice: Gizli bir şekilde, gizlice.

⁹¹⁷ Müşâvere: Önemli bir konu üzerinde iki veya daha çok kimse arasında yapılan fikir alış veriş, danışma, istişâre.

⁹¹⁸ Ubur: Bir taraftan öbür tarafa geçme, karşı yakaya geçme, geçiş.

⁹¹⁹ Süvâri: Atlı asker.

⁹²⁰ Nâ-meşrû: Meşrû olmayan, yasalara uymayan.

⁹²¹ Rû-gerdân: Yüz çeviren, ilgi ve sevgi göstermeyen.

⁹²² Vukuf: Anlama, bilme, âğâh olma, bilgi.

⁹²³ Tahrir etmek (eylemek): Kaleme almak, yazmak.

⁹²⁴ İrsal etmek: Göndermek, yollamak.

⁹²⁵ Vâşıl olmak: Ulaşmak, erişmek.

Sultānıñ bir şehzādesi vücūda geldi. Pādişāh hazretleri şükrāne⁹²⁶ hayli in'āmlar⁹²⁷ u ihsānlar eylediler. Vü eṭrāf-ı memālike ṭonanmā sipariş buyurdılar. Vü yine bu senede Anātolū beglerbegisi olan Hersekoğlı Aḥmed begi Ḥazret-i Pādişāh āstāneye⁹²⁸ da'vet idüb ḳubbe vezīri eyledi fī 902

[30a]

vü girü Sultān Bāyezīd İştāmbül'da ḳarār idüb Tebrīz'de şāh olan dāmādı Ūğurlu Sultān Aḥmed kendü 'adüvvsı⁹²⁹ olān Sultān Rüstem'in haberin alub varub cenk idüb 'āḳibet fırsat-yāb⁹³⁰ olub Rüstem'in başını kesdi fī ğurre⁹³¹-i m Ḥazret-i Sultān Bāyezīd'e haber idüb müjde eylediklerinde ğāyet mesrūr⁹³² olub Sultān-zāde ol ṭarafa gönderdi. Ḥikmetullāhī 'Acem beglerinden bir beg var imiş ismine Hibe Sultān dırlar imiş Sultān

[30b]

Aḥmed'e gelüb zāhiren⁹³³ itā'at bir zemāndan soñra 'iştān idüb bir gün Sultān Aḥmed ğafil iken üzerine gelüb cenk ve iki ṭarāfdan hayli adem helāk olub ol cenk cān-gāhda Ūğurlu Sultān Aḥmed nā-bedīd⁹³⁴ ve belürsüz oldı ölüsü ve dirisi bulunmadı. Esnā-i rāhde Sultān-zādeye haber olub zevcenin⁹³⁵ nābūd olduğı⁹³⁶ i'lām⁹³⁷ olunmağla girüye dönüb eyyām-ı şitāda⁹³⁸ şiddet-i

⁹²⁶ Şükrāne: Teşekkür alāmeti, iyilik bilme nişānesi.

⁹²⁷ İn'am: Lutuf ve ihsanda bulunma, iyilik etme.

⁹²⁸ Āstāne: Başşehir.

⁹²⁹ Adüv: Düşman.

⁹³⁰ Fırsat-yab: Fırsat bulan, fırsat elde eden.

⁹³¹ Ğurre: Arabi ayların birinci günü.

⁹³² Mesrur: Sevinçli, memnun (kimse), mutlu.

⁹³³ Zāhiren: Görünüşte, görünüşe göre.

⁹³⁴ Nābedid: Meydanda olmayan, görünmez.

⁹³⁵ Zevce: Bir erkeğin nikāhlı eşi, karısı.

⁹³⁶ Nābud olmak: Yok olmak, perişan olmak.

berdden⁹³⁹ gidemeyüb Qaraḥiṣāra girüb anda iḳāmet u hengām-ı sayf⁹⁴⁰ resīde⁹⁴¹

[31a]

olduḳda sa‘ādetle pederleri⁹⁴² cānibine ‘azimet itdi⁹⁴³ vü yine bu senede Leh kāfirleri hareket idüb ‘asker-i bī-ṣümār⁹⁴⁴ ile Qaraboḡdān vilāyetinden memālik-i maḥrüseye aḳın niyyetiyle azimet murād eyledüḡini Qaraboḡdān begi İstefān Beg der devlete i‘lām itmekle Ḥazret-i Pādiṣāh-ı a‘zam Sulṭān Bāyezīd memālik-i maḥrüse-i İslāmiyye umerāsına aḥkāmlar irsāl idüb Anāṭolü u Rümīlī leṣkerini cem‘-i mubāṣeret⁹⁴⁵ u Rümīlī beglerbegisi Ya‘ḳüb Pāṣā Rümīline ṣitāb⁹⁴⁶ ile varub

[31b]

Filibe nāhiyesinde ḳarār itdikde Rümīlī ‘askeri cevānib-i erba‘adan⁹⁴⁷ hareket u Ya‘ḳüb Pāṣā’nıñ yānına cem‘ oldılar ki mecmū‘-yı aleyye biñ ‘asker idi. Ya‘ḳüb Pāṣā duṣmān ‘askerini cāsüsladub ağır leṣker olduḡı ma‘lümü olmaḡla ḥazret-i pādiṣāha ‘arz idüb bi‘z-zāt pādiṣāh ḥazretleri bu taraḫa teṣrīf buyurmaları elzem ü ehemmdir dimekle pādiṣāh ḥazretleri daḡı ordu-yu humāyün iḫrācına fermān eyledi, ol eṣnāda Anāṭolü leṣkeri daḡı

---

⁹³⁷ İlām: Bildirme, anlatma.

⁹³⁸ Eyyam-ı ṣitā: Kış günü.

⁹³⁹ Şiddet-i berd: Soḡuḡun şiddeti.

⁹⁴⁰ Hengam-ı sayf: Yaz mevsimi, yaz.

⁹⁴¹ Resīde: Erişmiş, yetişmiş, ulaşmış, olgunlaşmış.

⁹⁴² Peder: Baba.

⁹⁴³ Azîmet etmek (eylemek): Gitmek, yönelmek.

⁹⁴⁴ Bîṣümar: Sayısız, hadsiz, pek çok.

⁹⁴⁵ Mübāṣeret: Bir işe başlama, yapmaya girişme.

⁹⁴⁶ Şitap: Çabukluk, acele.

⁹⁴⁷ Cevānib-i erbaa: Dört bir taraf, her taraf.

[32a]

gelüb ordu-yu humāyūna mulḥaḳ olmağla⁹⁴⁸ ‘umūmen⁹⁴⁹ mübārek sā‘atde
kalkub Rūmīline teveccuh-i humāyūn buyuruldı. Ya‘ḳūb Pāşāya daḫi ḫaber
olub Rūmīlī ‘askeri ile Ṭūna kenārında ordu-yu humāyūna mulḥaḳ olub min
ḫaysū‘l-mecmū‘ İki yūz biñ miḳdārı dilāver ile Ḳaraboğdān begi İstefān Beg
daḫi muḳaddemā⁹⁵⁰ Sulṭān Murād āle‘l-ḫuṣūṣ⁹⁵¹ ḫazret-i pādīşāhuñ pederleri
merḫūm Sulṭān Mehmed Ḥān‘a ḫizmet idüb ğayet umūr-dīde⁹⁵² vü ceng-i
āzmūde⁹⁵³ kāfir olmağla ‘askerin cem‘

[32b]

idüb altmış biñ miḳdārı ‘asker ile ḫāzır u āmāde oldı. Vü Leh ‘askeri daḫi
yaḳīn yere geldüğü ḫaberi şāyi⁹⁵⁴ olmağla İstefān Beg Leh ‘askerin iğfāl⁹⁵⁵
ḳaşdına kendü ṫarafından ādem gönderüb ... muşālaḫa şüretini gösterüb
siziñle dīndāş u sinurdāş olduğumuzdan nāşi⁹⁵⁶ yek-derūn ‘Osmānlu ‘askerī
bī-ḫad⁹⁵⁷ u bī-ḳıyāsdir. Tedbire muḫtācdır ki anlar ile muḳāvemet olunuz

⁹⁴⁸ Mülhak olmak: Katılmak.

⁹⁴⁹ Umūmen: Umūmî olarak, bütünüyle, cümleten.

⁹⁵⁰ Mukaddemâ: Bundan önce, evvelce, eskiden.

⁹⁵¹ Alelhusus: Özellikle, bilhassa.

⁹⁵² Umur-dīde: Görmüş geçirmiş, tecrübeli, umur görmüş.

⁹⁵³ Ceng-âzmūde: Savaş tecrübesi olan, savaşta tecrübe görmüş.

⁹⁵⁴ Şāyi: Herkesçe duyulmuş, yayılmış, bilinmiş, halkın diline düşmüş.

⁹⁵⁵ İğfal: Gaflete düşürüp yanıltma, kandırma, aldatma.

⁹⁵⁶ Nāşi: (–den) dolayı, sebebiyle, ötürü.

⁹⁵⁷ Bihad: Hadsiz hudutsuz, pek çok.

dimekle Leh kıralı olân kâfir daği i'timād⁹⁵⁸ idüb İstefânîñ re'y⁹⁵⁹ u tedbîrîne rāzî⁹⁶⁰

[41a]⁹⁶¹

vü bu huşûşda ne tedârik⁹⁶² iderse 'amel etmek⁹⁶³ üzere kendü adamlarından bir kâfiri İstefân tarafına gönderdi. İstefân daği itdügi hileyi pâdişâh hazretine haber virdi. hazret-i pâdişâh daği ruşsat virüb 'asker her ne tarîk⁹⁶⁴ ile hareket itdirirseñ tarafımdan me'zûn⁹⁶⁵ u murahhasın⁹⁶⁶ dimekle İstefân 'askeri üç bölük idüb kâfiriñ her tarafından gösterüb küffâr cānibine haber irsâl itdü⁹⁶⁷ ki 'Osmānlu 'askeri gāyet çokdur gāfil⁹⁶⁸ olman didi.

[41b]

ānlar daği 'asker-i İslāmîñ üç bölük olduğunu bilmez. Bir tarafa nazar iderken⁹⁶⁹ üç cānibden dilāverler⁹⁷⁰ yürüyüb kâfir çerisine koyuldılar. Gāh⁹⁷¹

⁹⁵⁸ İtimat: Güvenme, emniyet etme, güven, emniyet.

⁹⁵⁹ Rey: Fikir, görüş, düşünce, oy.

⁹⁶⁰ Râzî: Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren.

⁹⁶¹ Araştırmada yapılan inceleme sonucu varak numaraları olayların kronolojik sıralamasına göre yerleştirilmiştir.

⁹⁶² Tedârik: Edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme.

⁹⁶³ Amel etmek (eylemek): (Gereğince) Hareket etmek.

⁹⁶⁴ Tarik: Tâkip edilen yol, usûl.

⁹⁶⁵ Mezun: Bir işi yapması için kendisine yetki verilmiş (kimse), yetkili, müsâadeli.

⁹⁶⁶ Murahhas: İzin almış, izinli.

⁹⁶⁷ İrsal etmek (eylemek, kılmak): Göndermek, yollamak.

⁹⁶⁸ Gafil: Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz.

⁹⁶⁹ Nazar etmek (eylemek, kılmak): Bakmak.

⁹⁷⁰ Dilâver: Yürekli, cesur (kimse), yiğit, kahraman.

⁹⁷¹ Gāh: Bâzan, bâzı zaman, kâh.

ānlar bunları gāh bunlar ānları girüsine sürüb iki ‘asker birbirine arışub erenler dilāverler kāfirleriñ başların kesüb anların döküb řirāne⁹⁷² cenk eylediklerinde kāfirler bu heybeti görüb yüz açmağa tıtdılar. Ğazāt-ı İslām kāfir çerisiniñ şikest olduđunu⁹⁷³ bilüb uvvetleri āt ender āt olmağla bī-

[42a]

nihāye⁹⁷⁴ kāfiri ılıçdan geçürdiler. Bir arafdan Eflāk çerisi dağı gelüb bir arafından hucūm itdiler arabođdān leşkeri dağı Leh kāfirleriniñ ‘arabasına üřüb yāđmā u ğārāt itdiler. Zīrā ekser⁹⁷⁵ māl u hazīneleri ‘arabada idi ğārāt⁹⁷⁶ ol adar māl-ı ğanā’im⁹⁷⁷ aldılar ki cümlesi ğanī⁹⁷⁸ oldılar semmūr⁹⁷⁹ u zerdeva⁹⁸⁰ kürkleri buldılar u ol adar esīr ıkardılar ki řesāba gelmez u sancağ şağibi tođu[z] nefer-bān tıttub u iki yüz miđdār ... ahz⁹⁸¹ idüb hazret-i

[42b]

pādiřāhiya gönderdiler fi28 Reb’u’l-āđir sene m vü girü řa’bān ayı içinde Engürüs elçisi gelüb mağşüdi ne ise görilüb gitdi. Vü yine bu sene içinde Eflāk begi ve arabođdān begi ğaracların āstāne-i sa’ādete getürdiler. Vü yine bu senede Mālocođlı Bālī Beg pādiřāh hazretlerinden ğazā’ya destūr⁹⁸²

⁹⁷² şirane: Aslanca, gazanferāne.

⁹⁷³ şikest olmak: Kırılmak.

⁹⁷⁴ Bīnihāye: Nihāyetsiz, sonsuz, sonu olmayan.

⁹⁷⁵ Ekser: ok fazla, en ok, birok.

⁹⁷⁶ Garat: Yağmalar, apullar.

⁹⁷⁷ Ganāim: Ganīmetler, savaşta dışmandan alınan mallar, esirler.

⁹⁷⁸ Ganī: Zengin.

⁹⁷⁹ Semmur: Samur kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.

⁹⁸⁰ Zerdeva: İskandinavya ve Rusya’nın buzlu bölgelerinde yaşayan, sansar cinsi, küçük, etçil memeli hayvanın postundan yapılan kürk.

⁹⁸¹ Ahz: Alma, alış.

⁹⁸² Destur: İzin, ruhsat, müsāade.

taleb idüb taraf pâdişâhıdan me'zûn olduĝda Anâtolı vü Rûmili dilâverlerin cem'⁹⁸³ idüb ü Mâlkocoĝlı Bâli Beg ser-'asker⁹⁸⁴ olub ferzend-i⁹⁸⁵ erc-mendi⁹⁸⁶ 'Alî

[43a]

Beg u Yahya Pâşâ-zâde⁹⁸⁷ Bâli Beg u Naşûh Beg-zâde Maĝmûd Çelebî vü Ğasan Beg-zâde İsa Beg u oĝlı Veled Çelebî vü Sinân beg oĝlı vu Ğasım Beg oĝlı Mustafa Çelebî vü Ğarlû oĝlı vu bu ĝadar umerâ başına cem' olub her biriniñ başında on biñden mutecâviz⁹⁸⁸ 'askeri var idi. Vü vîvdelerden⁹⁸⁹ Ğasan vîvde vü Mûsa vîvde vü Ca'fer vîvde vü Boĝdan Yûsuf vü İhtimânlû⁹⁹⁰ Ğasım Çelebî vü Murâd Çelebî vü mehter-ĝâzî vü âtlû oĝlı vü 'Ömer ĝâzî

[43b]

bunlar daĝı biñer neferden⁹⁹¹ ziyâde 'asker ile geldi vü bu 'azamet leşker ile ĝalkub Ğaraboĝdân sınırında İsaĝçı'dan Tûna nehrini geĝüb u ândan ilerü Ramazânıñ altıncı ĝüninde Turla nehri kenârında ĝondılar u nehr-i mezbûr üzerine bir cisr⁹⁹² binâ itdiler u nehri 'ubûr idüb öte yânında dört ĝün oturaĝ

⁹⁸³ Cem': Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.

⁹⁸⁴ Serasker: Osmanlı ordusuna kumanda eden vezir, ordu kumandanı, serdâr-ı ekrem.

⁹⁸⁵ Ferzend: Şerefli oĝul.

⁹⁸⁶ Erc-mend/ ercümend: Şerefli, haysiyetli, îtibarlı, muhterem.

⁹⁸⁷ Paşa-zâde: Paşa oĝlu.

⁹⁸⁸ Mütécâviz: (Sınır, had vb. ile) Geĝen, aşan, tanımayan.

⁹⁸⁹ Vivde: Subaşı.

⁹⁹⁰ İhtiman: İhtiman, Bulgaristan'ın Sofya ilinde bulunan bir şehir ve belediyedir.

⁹⁹¹ Nefer: Rütbesi olmayan asker, er.

⁹⁹² Cisr: Köprü.

itdiler dört günden sonra sancaqlar kuşade idub Leh vilâyetine velvele⁹⁹³ koydilar u Kamaniçe⁹⁹⁴ nâm bir hisâra düşüb hisâr kurbunda bir ölü bazarğân⁹⁹⁵

[44a]

bulub mâl u eşyasıyla Mâlkoçlına getürdiler. Mâlkoçlı dahi bazarğân-ı mesfûre su'âl idub Leh vilâyetiniñ begi kangı⁹⁹⁶ taraftadır didikde ol kâfir cevâb itdi ki Lehiñ begi irâkdır⁹⁹⁷ ândan bu tarafa gelmege hayli yerdir henüz dahi ol yerinden koymamışdır. Bu tarafda il u memleket ıssızdır ne kadar gidebilirseñ git önünûze hâ'il⁹⁹⁸ olur bir şey yokdur didi. Mâlkoçlı ol kâfirden şubh⁹⁹⁹ haberi alub ve birkaç dil dahi

[44b]

ânları dahi söyletdiler sözleri mutâbık olmağla¹⁰⁰⁰ hemân-dem ol ârâdan göçdiler ilerü hareket idub bir hisâra yetişüb cebren¹⁰⁰¹ aldılar ve mâlını yağmâ idub erkligini¹⁰⁰² kırub dışisini koyvirdiler ândan dahi gidüb

⁹⁹³ Velvele: Gürültü, patırtı.

⁹⁹⁴ Kamaniçe Kalesi, şu anda Ukrayna'nın Kamyanets-Podilski kentinde bulunan tarihi bir Polonya kalesidir. 1672-1699 yılları arasında 27 yıl boyunca Osmanlıların eline kalmış, Osmanlı Devleti'nin Kamaniçe Eyaleti'nin eyalet merkezi olarak işlev yapmıştır.

⁹⁹⁵ Bezirgân: Tüccar, tâcir.

⁹⁹⁶ Kangı: Hangi.

⁹⁹⁷ Irak: Uzak.

⁹⁹⁸ Hâil: Bir şeyin önünü kapayan, ileriye görmeye veya ileriye geçmeye engel olan şey, engel, mânia.

⁹⁹⁹ Subh: Sabah vakti, sabah.

¹⁰⁰⁰ Mutâbık olmak: Anlaşmak, uymak.

¹⁰⁰¹ Cebren: Zorla, cebir kullanarak.

¹⁰⁰² Erk: Kuvvet, güç, iktidar.

Ramazaniñ yigirmi ikinci güninde bir hişāra daħi irüb āni daħi alub mālını yağma u esīrini alub hişāri boş qodılar ol hişār yānında bir şarb¹⁰⁰³ kulle¹⁰⁰⁴ var idi ki ol hişārniñ maldārları¹⁰⁰⁵ ol kulleye teħaşşun¹⁰⁰⁶ etmişler idi

[45a]

ol kulleniñ üzerine düşüb almaq mümkün olmāmağla derūnunda¹⁰⁰⁷ olān küffār nā-çār¹⁰⁰⁸ olub kulleyi virdiler ġazāt-ı kulleniñ üzerine gelüb girüb māl u erzāqını almağa meşğul oldılar bunlar yağmāda iken meger hişārniñ bir tarafında ateş urmuşlardı¹⁰⁰⁹. Ol ateş gitdikce işti‘āl¹⁰¹⁰ bulub kulleye sirāyet itdi¹⁰¹¹. Ġazāt-ı İslām aħvālden bī-ħaberler māl-ı tama‘¹⁰¹² ile cüst ü cū iderken¹⁰¹³ eṭrāfların ateş alub çıqmağa yol bulmadılar. Cümlesi yanub kül oldılar üç biñden ziyāde

¹⁰⁰³ Sarp: Çok dik, çıkılması, geçilmesi zor, güç, zor, müşkül, çıkılması, geçilmesi zor olan yer.

¹⁰⁰⁴ Kulle: Kule kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

¹⁰⁰⁵ Maldar: Mal sâhibi, varlıklı (kimse), zengin.

¹⁰⁰⁶ Tahassun: Korunmak için kale ve hisara kapanma, sarp bir yere sığınma.

¹⁰⁰⁷ Derun: İç, iç taraf, dâhil.

¹⁰⁰⁸ Nâçar: Çâresiz.

¹⁰⁰⁹ Urmak: Vurmak.

¹⁰¹⁰ İştiāl: Tutuşma, alev alma, parlama.

¹⁰¹¹ Sirāyet etmek (eylemek): Geçmek, bulaşmak, yayılmak, yaygın duruma gelip etkisi altına almak.

¹⁰¹² Tama‘: Aç gözlülük, tamah.

¹⁰¹³ Cüst ü cū(y) etmek: Aramak, araştırmak.

[45b]

ğazāt-ı remād¹⁰¹⁴ oldu. ‘askerimiz bu vechle futūr¹⁰¹⁵ gelüb āndan ƙalkub daħi ilerü gitdiler. Yolda bulduƙları ĩşārı yaƙub yıƙub bāğını bāğçasını ĩarāb idüb esirlerine el urmayub daħi ilerüye iƙdām¹⁰¹⁶ itdiler yolda bir ĩşāra daħi irdiler meger ānda ‘asker var imiş. Dört bññ kāfir imiş ‘asker-i İslāmın ‘azametini bilüb ĩşāra girmişler. Ol ĩşārda çerī olduğünü bilüb muƙayyed olmayub¹⁰¹⁷ ilerüye gitdiler. Lākin

[46a]

ƙaşrada olan vārořını¹⁰¹⁸ vü birƙac kelisālarını ve bāğ u bāğçasını yıƙıb ĩarāb itdiler. Bu esnāda Tātār leşkeri daħi gelüb ‘asker-i İslāma mulāki oldu¹⁰¹⁹ muřāvere idüb āndan ilerüye gitmek münāsib degildir didiler zirā kāfiriñ begi olduğı yer daħi irāƙ olub bundan ol ārāya varınca at yorılır vü er zaħmet çeker ancağ bundan gürü dönüb kāfiriñ memleketni ucuna gelince biz memleketimizde gireriz deyü re’yi¹⁰²⁰ munāsib görüb üç gün ānda oturub dördüncü

---

¹⁰¹⁴ Remad: Kùl, ateş kùlù.

¹⁰¹⁵ Futur: Bezginlik, usanç, bıkkınlık, bezginliğın verdiğı gevşeklik ve gayretsizlik, yeis, keder, ümitsizlik.

¹⁰¹⁶ İkdām: Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme.

¹⁰¹⁷ Mukayyet olmak: Kayıtlanmak, bağlanmak, dikkat ve alāka ile gözetmek, önem verip üstüne düşmek.

¹⁰¹⁸ Varoş: Bir kalenin dışında kalan mahalle, bir şehir veya kasabanın dışındaki evler, şehir dışındaki mahalle.

¹⁰¹⁹ Mülākî olmak: Kavuşmak, görüşmek.

¹⁰²⁰ Rey: Fikir, görüş, düşünce, oy.

[46b]

dördüncü günü hareket idüb kâfir memleketni yağa yıka önlerine rast gelen eger şehir ve eger¹⁰²¹ karye¹⁰²² yağmâ iderek¹⁰²³ bir tarafa çekilüb gitdiler. Mâl-ı ğanâ'ımden 'asker-i İslâm toğ u toyıum olub esîri koyun sürisi gibi sürüb elli biñden ziyâde esîr çıkardılar. Vü gelüb Turla nehri kenârında karar itdiler. Ğazât-ı İslâm cümlesi bir yere geldikde kalğub 'umümen İsağcı'dan Tuna nehrini murûr idüb¹⁰²⁴ Tuna kenârında ordu kurub oturdılar. Vü alınan

[47a]

esîrleriñ niçe begin ânda mîrî¹⁰²⁵ için aldılar. ândan kalğub selâmetle¹⁰²⁶ âstâne-i sa'âdete geldiler vü bu ğazâya ğaza-i şeb'âni didiler. fî sene 903 vü girü Sulţân Bâyezîd İstâmbül'da karar idüb toğuz yüz dört senesi Rebî'u'l-evveliñ yigirmi sekizinci güninde ki Seşenbe gicesi vaqt-i 'işâda¹⁰²⁷ İstânbül'da zelzele vâki' oldı. Ve yine hazret-i pâdişâh-ı a'zam Mâlğocoğlına aqın emr idüb ol dağı memâlik-i mahrûseye¹⁰²⁸

[47b]

adamlar gönderüb ulu ğazâdır deyü tavâ'if-i 'askeriyyeyi da'vet ü kapu halkından emr eden ru'esâdan¹⁰²⁹ selâtin-zâdelerden aqıncılardan Türk u Türkmân'dan bî-nihâye leşker cem' idüb kırk elli bin miğdarı 'asker zafer

¹⁰²¹ Eğer-eğer: Tekrar edilerek kullanıldığında "ister ... ister, gerek ... gerek" anlamına gelir.

¹⁰²² Karye: Köy.

¹⁰²³ Yağma etmek: (Bir yerdeki malları) Zor kullanarak ele geçirmek, alıp gitmek.

¹⁰²⁴ Mürur etmek (eylemek): Geçmek.

¹⁰²⁵ Mîrî: Devlete âit olan, devlet malı olan, devlet hazinesi.

¹⁰²⁶ Selâmet: Tehlikeden uzak olma, güvenlik.

¹⁰²⁷ Vaqt-i 'işâ: Yatsı namazı vakti.

¹⁰²⁸ Memâlik-i mahrûse: "Korunan memleketler" Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı ülkesi.

¹⁰²⁹ Rûesâ: Reisler, başkanlar.

reh-ber bir yere gelüb yağmā u ğārat arzūsiyla düşmān memālikne¹⁰³⁰ cān atdılar lākin hīc biriniñ Rizā'ullāh için ğazā etmek gelmeyüb ancaķ māl sevdāsına düşdiler. Vü bu ğurūr ile Hāķķ tarafın añmayub il vilāyetini t̄aĝı u bāĝı

[48a]

gibi yıķub bozaraķ gitdiler. Hīc birisi ğazā niyyeti deyū ħayr niyet itmedi. leşkerimiz içinde din diyānet bilmez Türk u Türkmān āhir-yānlardan bī-mezheb çok idi. Nişfından¹⁰³¹ ziyādesi ol tā'ifeden idi. Çün İstānbül'dan ħareket idüb bu ğurūr ile yüridiler. Vü İsāķcı geçidi nām maħalalde nehr-i Tūnayı geçdiler. Vü Qaraboĝdān sınırından Leh vilāyetine girdiler. Leh vilāyeti ħalkı 'asker-i İslāmıñ ol tarafa teveccühin göricek her biri perīşān

[48b]

olub yüce cibāl¹⁰³² üzerlerine firār itdiler. Vilāyeti ıssuz qodılar leşker-i muvaħħidīn¹⁰³³ daħi vilāyetine girüb bulduķları bilād¹⁰³⁴ u qaşabāt u qarāyı yaķub yıķub dōrt yüz kelīsādan mutecāviz ħarāb itdiler. Bulduķlarını alub girü döndiler Tūna kenārına gelecekleri ğün ki Cemāzīye'l-evveliñ yigirmi yedinci ğünü Pencşenbe gicesi idi. Emr-i (emr) Hāķķ'la bir afet-i semāvi zuhūr itdi. Ya'nī bir mertebe qār yaĝub on beş qarışdan ziyāde olub ne at ne deve

[49a]

ne insān geçmek mümkün olmadı. Ertesi ğünü ğāyet şouķ olub bütün 'asker mütezelzil¹⁰³⁵ olub elli biñden ziyāde adam u at helāk oldı. Şöyle rivāyet

¹⁰³⁰ Memālik: Memleketler, ülkeler.

¹⁰³¹ Nısf: Yarı, yarım, nim.

¹⁰³² Cibāl: Daĝlar, cebeller.

¹⁰³³ Leşker-i muvaddih: Müslüman asker.

¹⁰³⁴ Bilād: Beldeler, şehirler.

¹⁰³⁵ Mütezelzil: Sarsılan, titreyen, sallanan.

olundu ki aclıktan atlar ırlarını çullarını yediler. Halk aclıktan at eti yediler. Vü şoukdan çok kimseniñ ayakları elleri düşdi. Bunlara bu iş kim oldu. Kendü gururlarından u dîn diyânet bilmez içlerinde çok olduğundan oldu. İbtidâ-i seferde¹⁰³⁶ gurûr ile gidüb

[49b]

kalblerinde hulûş¹⁰³⁷ olmayub Hakk Te'âlâ'yı hâtırlarına getürmedikleri için böyle belâya mubtelâ oldılar¹⁰³⁸. Vü yine bu sene Hazret-i Sultân Bâyezîd gazâyâ niyyet idüb deryâ seferi buyurdı. Vü buyurdı gemiler ihzâr¹⁰³⁹ ideler. Birkaç günüñ içinde yigirmi kıt'a¹⁰⁴⁰ köke¹⁰⁴¹ u beş kıt'a bârça¹⁰⁴² u seksân kıt'a kadirğa¹⁰⁴³ sâ'ire gemilerden üç yüzden mütecâviz sefâ'in¹⁰⁴⁴ ihzâr idüb edevât¹⁰⁴⁵ cenk temâm olduğdan soñra şehr Zi'l-ka'deniñ

[50a]

yigirmi dördüncü günü Gelibolı'dan çıkub Frenk vilâyetine sefer itdiler. Hazret-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh dañi Şevvâliñ yigirmisinde İstâmbül'dan çıkub Zi'l-ka'deniñ beşinde gelüb Edirne'de adaya konub girü Zi'l-ka'deniñ

¹⁰³⁶ İbtidâ-i sefer: Savaşın başlangıcı

¹⁰³⁷ Hulûs: Hâlis ve saf olma, kalp temizliğı.

¹⁰³⁸ Müptelâ olmak: Yakalanmış olmak, tutulmak.

¹⁰³⁹ İhzar: Hazır etme, hazır bulundurma, hazırlama.

¹⁰⁴⁰ Kıt'a: Tane: parça, kısım, bölük, cüz.

¹⁰⁴¹ Göğe, göke, göve, köke: Yirmi altı çift kürekle çekilen, iki katlı, baştardadan daha büyük bir çeşit eski savaş gemisi.

¹⁰⁴² Barça: Eskiden hem taşıt hem savaş gemisi olarak kullanılan, altı düz bir kalyon çeşidi.

¹⁰⁴³ Kadirğa: Hem yelken hem kürekle giden, hızlı, idâresi kolay, 25 oturaklı eski bir savaş gemisi çeşidi.

¹⁰⁴⁴ Sefâin: Gemiler, sefineler.

¹⁰⁴⁵ Edevat: İş yapmak için kullanılan âletler, takımlar, avadanlı.

on ikisinde adadan göçüb Filibe tarafından ğazāya gitdi. Vü Anātolı beglerbegisi Arnavud Sinān Pāşā daħi gelüb pādişāhıñ ardınca gitdi. Ve Rumīli beglerbegisi Muştafa

[50b]

Pāşā daħi Zī'l-ka'deniñ evāhirinde¹⁰⁴⁶ Gümülcine tarafından Rümīli leşkeriyle gitdi. Fī sene 904 toköz yüz beş senesi Muħarremi içinde Ĥazret-i Pādişāh 'asker 'adüvv-ü şikār ile Rümīline gidüb ol vaķt vezīrler İbrāhim Pāşā u Hersekoğlı Aħmed Pāşā u Ya'ķüb Pāşā u Anātolı beglerbegisi Arnavūd Sinān Pāşā u Rümīli beglerbegisi Muştafa Pāşā idi. Bunlar cümlesi 'askerleriyle Pādişāh Ĥazretleriniñ şem'ne¹⁰⁴⁷ cem' olub

[51a]

olub 'umūmen¹⁰⁴⁸ Mora¹⁰⁴⁹ cānibine İnebaħtı hişārı üzerine gitdiler bu tarafından sefā'in-i İslām daħi 904 Zī'l-hicce ayınıñ yigirmi altısında Ćehārşenbe günü Moton¹⁰⁵⁰ ķal'ası öñüne geldiler. Meger Frengistān'dan gemiler gelüb yüz otuz pāre sefineleri var imiş sefā'in-i İslām ķapudan olan Dāvud Beg dirlerdi. Kemāl Re'īs ki umūr-ı deryāda 'arīf¹⁰⁵¹ u riyāset¹⁰⁵² aħvālini kemāliye bilür kimse olmağla Dāvud Beg'e ayıtdı. Geleñ kāfir gemileri çoğalmadan

¹⁰⁴⁶ Evāhir: Arabī ayların son on gününe verilen ad.

¹⁰⁴⁷ Şem': Mum, nur.

¹⁰⁴⁸ Umūmen: Umūmî olarak, bütünüyle, cümleten.

¹⁰⁴⁹ Mora Yarımadası veya Peloponez, bugünkü Yunanistan'ın güneyinde, ülkenin bir kısmını oluşturan, Avrupa kıtasına bağlı olan ve Ege Denizi'nde bulunan yarımadadır.

¹⁰⁵⁰ Modon veya Motun Yunanistan'da Mesinya periferisinin güneybatı kıyılarında bir kasabadır.

¹⁰⁵¹ Arif: Çok meşhur, tanınmış, şöhretli, irfan sâhibi olan (kimse).

¹⁰⁵² Riyâset: Reislik, başkanlık.

[51b]

niyyet-i ġāzā deyüb küffārīñ gemileri üzere hucūm idelim didikde Dāvud Beg rāzi olmadı. Ve pādişāh emr itmedikce cenk itmem didi. Fi'l-vāķi¹⁰⁵³ Kemāl Re'īs nām kāmīllik re'yni şavāb¹⁰⁵⁴ görüb ol vaķt hucūm idelerdi. Küffāra ġālib olub gemilerin tārmar idecekleri¹⁰⁵⁵ muķarrer¹⁰⁵⁶ idi. Lākin muķadder¹⁰⁵⁷ degil imiş. 'Āķibet küffār gemileri çoġalub Moton ķal'ası öñünde buluşdılar. Birbirine ķarşu yürüyüb ejderhā misāl¹⁰⁵⁸ birbirine top ile ateş

[52a]

şaçdılar. Temām bir ay miķdārı birbirine muķābil¹⁰⁵⁹ olub cenge iķdām¹⁰⁶⁰ gösterdiler. Vü kāfir gemisiniñ birine ķaraf-ı İslāmdan ateş virdiler. Gemi yanmaķ üzere olduķda re'īs olan kāfir kendüni deñize biraġub şu üzerinde yüzerken bizim ġāzīleriñ biri re'īs olduġunu bilüb deñizden çıkarub gemi aldılar vü ol hāliyle pādişāh daħi ķatl itdi Lākin Frenk gemilerinde olan re'īsler deryā aħvālını çoķ bilüb cenge muşir¹⁰⁶¹ olmalarıyla sefā'in-i İslāma

¹⁰⁵³ Filvāķi: Gerçekte, gerçekten, doğrusu, hakīkaten, vākıa.

¹⁰⁵⁴ Savab: Doğruluk.

¹⁰⁵⁵ Tārumar etmek: Daġıtmak, perişan etmek.

¹⁰⁵⁶ Mukarrer: Hakkında karar alınmış, karar verilmiş, kararlaştırılmış.

¹⁰⁵⁷ Mukadder: Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan (şey).

¹⁰⁵⁸ Misal: Benzer, gibi.

¹⁰⁵⁹ Mukabil: Bir şeyin tam karşısına gelen, karşısında bulunan, karşı karşıya olan, karşılık.

¹⁰⁶⁰ İkdām: Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme.

¹⁰⁶¹ Musir: Düşünce veya isteğinden bir türlü vazgeçmeyen, herhangi bir konuda sürekli direnen, ayak direyen, ısrar eden.

[52b]

ġālib oldılar vü dört kıt'a gemimizi adamıyla alub gitdiler. Aḥvāl böyle olduğda kapudan¹⁰⁶² Dāvud Beg cānib pādişāha i'lām¹⁰⁶³ eyleyüb 'asker istedi pādişāh daḥi Hersekoġlı Aḥmed Beg'le dört biñ miqđār 'asker gönderdi. Yortumil'e varub irişüb küffār gemisiyle buluşub tekrār 'azīm-i cenk itdiler. Bu eşnāda kāfiriñ bir büyük māvnesi¹⁰⁶⁴ ilerü gelüb Kemāl Re'īs cihān-dīde-i¹⁰⁶⁵ veķār-āzmüde dilāver olmaġla üzerine yürüyüb toḅ atub 'avn u Haķķ'la

[53a]

Haķķ'la toḅ māvneye rāst gelüb delinüb edmesiyle deñize ġarķ oldı¹⁰⁶⁶. ḥulāşa¹⁰⁶⁷ çāre idemediler. sefā'in-i İslāmıñ gözleri karşıusunda kāfiriñ büyük māvnesi ġarķ olduğda 'asker-i İslām ġayrete gelüb cān haķķıyla cenge iķdām eyleyüb küffār gemilerine ġālib gelüb Frenk gemilerin kaçurdılar. Bir miqđār koyub ba'dehu¹⁰⁶⁸ gelüb Īnebaḥtı limānna girdiler. Īnebaḥtı deryādan bu kadar gemi limāna girdüğini görüb ...

[53b]

ḥişārı teslīm itdiler. Fī sene 905 çün pādişāh-ı zafer-penāh Īnebaḥtı ḥişārını fetḥ itdi. Sa'ādetle ḥareket idüb Üsküb tarafından leşkere destūr virüb Cemāziye'l-evveliñ üçüncü günü Edirne'ye gelüb karar itdi. Vü girü bu sene

¹⁰⁶² Kapudan: Bir gemiyi sevk ve idāre etmekle görevli, bu hususta her türlü yetkiye sâhip gemi kumandanı.

¹⁰⁶³ İlām: Bildirme, anlatma.

¹⁰⁶⁴ Mavna/ Mavuna: Limanlarda kıyı ile gemiler arasında yük taşımakta kullanılan büyük kayık, güvertesiz tekne.

¹⁰⁶⁵ Cihan-dīde: Cihān görmüş, çok yaşamış, tecrübeli.

¹⁰⁶⁶ Garkolmak: (Suya) Batmak, (suda) boġulmak.

¹⁰⁶⁷ Hülāsa: Bir sözün veya yazının özünü belirten kısaltılmış şekli, sözün kıyası, sonuç olarak.

¹⁰⁶⁸ Bādehu: Ondan sonra, daha sonra.

içinde Bosna sancağı begi olan İskender Pāşā cānib pādişāhıdan Frenk seferine me'mūr olub Şafer ayınıñ üçüncü günü Bosna'da Yeñi Bāzārdan çıķub

[54a]

Frengistāna Venedik karşıusına segirdüb¹⁰⁶⁹ ğāyet ıoyum olub gelüb giderken meger Engürüs tarafından sekiz ıokuz yüz kāfir Venedik'e imdāda gelürler imiş. İskender Pāşā ānlardan ğaber alub elinde olan erkek esirleri kılıcdan geçürdi. Vü dişileri bir tarafa ğıfz idüb¹⁰⁷⁰ Venedik karşıusunda Akşu nām maħallde Engürüs 'askeriyle muķābil oldılar. Kıable'l-mukābele birķac yerde vāfir 'asker pūşūya¹⁰⁷¹ kıoyub kendüsi dağı

[54b]

āşıkāre¹⁰⁷² görünmekle küffār bunuñ üzerine hucūm itdikde firār şüretin gösterüb pūşū maħalline geldügi gibi pūşuda olan 'asker dağı çıķub yedi sekiz yüz kāfiri kılıcdan geçürdiler. Ħakķ Te'ālā fırsat virüb esirden esbābdan aķçeden altūndan ıoyum olub gelüb gitdiler vü yine bu sene Mora sancağı 'Alī Pāşā'ya tevcīh olunub selāmet ile varub maķarr-ı ğukūmetinde¹⁰⁷³ kıarār üzere iken meger Rodos kıal'asi cānibinden

[55a]

ķaradan vü deryādan yedi sekiz yüz miķdārı kāfir gelüb memālik-i 'Oşmāniye'yi ğarat¹⁰⁷⁴ etmek kıaşd¹⁰⁷⁵ ile Mora taraflarına çıķmışlar idi. 'Alī

¹⁰⁶⁹ Seğırtmek: Çabuk çabuk veya sıçrayarak bir yere doğru kıoşar gibi yürümeķ, hızlı hızlı gitmek, akın etmek, saldırmak, çapmak.

¹⁰⁷⁰ Hıfzetmek: Korumak, saklamak, muħāfaza etmek.

¹⁰⁷¹ Pusu: Birine ansızın saldırmak üzere saklanılıp beklenen yer.

¹⁰⁷² Âşıkāre: Açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan, vāzıh, bāriz.

¹⁰⁷³ Makarr-ı ğukūmet (saltanat): Ħükūmet (saltanat) merkezi, başşehir.

¹⁰⁷⁴ Garat: Yağmalar, çapullar.

¹⁰⁷⁵ Kasıt/ Kast/ Kasd: Niyet, istek, amaç, ğāye.

Pāşā haberdār olub cāsūs gönderüb aḥvāllerini tecessüs¹⁰⁷⁶ itdürüb küffār-i dūzah karār yüzer yüz ellişer her biri bir şarafa gitmek fikrinde iken ‘Alī Pāşā yanında olan dilāverler ile ‘acele üzere bir maḥalle münāsibden öñlerin alub ekşerīn kılıcdan geçürüb vü bir nīce başlarından diri tutub Edirne’ye pādişāh ḥuzūrına gönderdi.

[55b]

pādişāh daḥi Yeñi Serāy öñünde başların kesdirdi. Vü yine bu sene Edirne ḥavālisinde¹⁰⁷⁷ beş altı aydan berü yağmūr yağmayub ḥalk ḳuraḳlıḳdan bīzār¹⁰⁷⁸ iken nā-gāh Şevvaliñ on beşinci gün ki pençşenbe günüydü. Hevāda ḡaym-ı¹⁰⁷⁹ siyāh zāhir olub gök gürleyüb yıldırım düşüb üç kişi urub biri bāḡ içinde vü ikisi ova içinde helāk oldılar vü ḡāyet yāḡmūr yağub ḥalk sile ḡarḳ

[56a]

öleyazdı vü girü Pādişāh Ḥazretleri sefer niyyetine memālik-i maḥrūseye aḥkām¹⁰⁸⁰ gönderüb nevrüz-i firūzda Edirne şahrāsında mevcūd olalar deyü umerā ve beglerbegilere ḥiṭāben fermān-ı ḳazā cereyān-ı perākende eyledi. Vü ‘umūmen ṭavā’if-i ‘askeriyeye vü ḳatından muḳaddem¹⁰⁸¹ şahrā-i Edirne’ye cem’ olduḳda destūr-ı a’zam u vezīr-i mufahḥam Ya’ḳūb Pāşā serdār-ı zafer-medār olub Receb ayıñın on dördüncü günü Edirne’den ḳalḳub Mora cānibine İnebaḥtı şarafına

---

¹⁰⁷⁶ Tecessüs: Bir şeyin iç yüzünü anlamaya, merākımı gidermek için kendini belli etmeden öḡrenmeye çalışma, aslını anlamak için gözetleme.

¹⁰⁷⁷ Havāli: Çevre, civar, yöre.

¹⁰⁷⁸ Bīzar: Bıkmış, usanmış, bezmiş.

¹⁰⁷⁹ Gaym: Bulut.

¹⁰⁸⁰ Ahkām: Hükümler, kānunlar, emirler, buyruklar.

¹⁰⁸¹ Mukaddem: Önde olan, önden giden, ileride bulunan, zaman bakımından daha eski olan, önce, evvel, önceki, evvelki.

[56b]

girdiler ol vaqt Rümîli beglerbegisi Muştafa Pâşâ idi. Ol daği Şa'bânîñ yigirmi altısında emr-i pâdişâh-ı 'âlem-penâh ile cem' 'asker idüb 'asker-i İslâma mülhak oldu¹⁰⁸². Ve pâdişâh-ı 'âlem daği kendü vüzerâsı vü kapu halkıyla Ramazânîñ sekizinci günü Edirne'den çıkub Mora vilâyeti tarafına teveccüh-ı hümâyün buyurdu. Vü deryâda olan sefâ'in-i İslâm ile daği hâzır olub u 'askerlerin tekmilden şoñra Gelîbolı'dan lenger¹⁰⁸³ kıparub anlar daği

[57a]

daği rüy u deryâdan bâdbân¹⁰⁸⁴ açub günlerde bir gün Moton üzerine geldiler. Muqaddime-i İnebahtı'da kalmış kebîr¹⁰⁸⁵ toplar var idi. Ol topları çekdürüb Moton üzerine götürdiler. Her taraftan toplar kurulub hişârı döğmege başladılar. Deryâ tarafından erbâb-ı sefâ'in döğüb kara tarafından daği Anâtolı vü Rümîli 'askeri vü sâ'ire piyâde u sipâh tûrub şâ'ika-i mânend toplara ateş virüb zemîn u zemânı ditrettiler.

[57b]

kal'a-i mezbûre hişârınıñ metâneti¹⁰⁸⁶ bir mertebedir ki ol vaqt cenk eşnâsında 'askerimizden biri kal'aya atılan topları ta'dâd etmiş¹⁰⁸⁷ biñ sekiz yüz tob atılmış. Kal'adan bir taş pâresi düşmemiş vü zerre kadar tob eşer atmamış. Vü dîvârınıñ¹⁰⁸⁸ kalınlığı elli üç ayak u hendekiniñ¹⁰⁸⁹ arzı on beş u

¹⁰⁸² Mülhak olmak: Katılmak.

¹⁰⁸³ Lenger: Gemileri durduğu yerde tutabilmek için denize atılan demir zincir ve ucundaki çapa, gemi demiri. Lenger almak (kaldırmak): (Gemi) Demirini alıp hareket etmek, demir almak.

¹⁰⁸⁴ Bâdban: Yelken.

¹⁰⁸⁵ Kebir: Büyük, ulu.

¹⁰⁸⁶ Metânet: Dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma, sağlamlık, dayanıklılık.

¹⁰⁸⁷ Tâdat etmek: Saymak.

¹⁰⁸⁸ Dîvar: Duvar kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

‘umkını¹⁰⁹⁰ on k̄ulāc deyū naql iderler u ƣal‘a tārīhiñ bulub görmüşler ol sene biñ yüz on iki yıl olmuş.

[58a]

vü h̄ulefā zemānlarında Mağrib pādişāhı gelüb çok cenk idüb almak mümkün olmamağla hāzā¹⁰⁹¹ ƣal‘a metīn demiş ‘Arabça metīn muhkem¹⁰⁹² dimekdir. Ol zemānda metīn deyū ād ƣalmış şoñra ğalaṭ¹⁰⁹³ vāki‘ olub Moton demişler. Ve‘l-hāşıl¹⁰⁹⁴ ƣal‘a-i mezbūrı ehl-i İslām kırk beş gün dögdiler. Kırk altıncı gün nāğāh rüy-ı deryādan kāfiriñ on yedi pāre māvne u parça u yigirmi üç pāre göge u yigirmi ƣadırgası imdāda gelüb sefā‘in-i

[58b]

İslāma muƣābil olduğda ‘asker-i muvahhidin ‘avn u Hudāi bi-çüne ilticā idüb ṭoplara bir fitilden ateş idüb kāfirleri şaşurdılar dünyāyı küffārīñ gözine ṭār idüb başlarına ṭop u tüfenk u zenbereki¹⁰⁹⁵ bārān-ı ƣazā gibi yağdurub bir cenk-i ‘azīm itdiler. ‘ākıbet ‘avn u bārī’ ğāzilere yārī olub kāfiriñ iki ƣıṭ‘a gögesini ṭop ƣal‘a-küb ile deryāya düşürdiler batub adamıyla helāk oldı. ƣalan kāfirler bu aḫvāli bilüb

---

¹⁰⁸⁹ Hendek: Şehir, hisar, kale, tarla vb. yerlere girilmesini önlemek, arâzide, yol kenarlarında suların akmasını sağlamak için kazılan, iki tarafı yüksek, uzunlamasına derin çukur.

¹⁰⁹⁰ Umk: Derinlik.

¹⁰⁹¹ Hâzâ: 1. “Bu, şu, o” anlamında olup Türkçe’de kalıplaşmış bazı Arapça kullanılışların içinde geçer. 2. Tam, tam anlamıyla, mükemmel.

¹⁰⁹² Muhkem: Dayanıklı, güçlü duruma getirilmiş, sağlamlaştırılmış, sağlam, kuvvetli, metin.

¹⁰⁹³ Galat: Yanlış, hatâ, sehiv, hatâlı, kusurlu, yanlış.

¹⁰⁹⁴ Velhâsil: Sonuç olarak, sözün kısası, kısacası.

¹⁰⁹⁵ Zemberek/ Zenberek: Kurulduktan sonra kendi kendine hareket eden, çevirmeye veya sıkıştırmaya yarayan demir yâhut çelikten esnek yay.

[59a]

bilüb kaçmağa yüz tüttdılar. Vü her biri bir tarafı tütüb kaçtdılar. Ya'küb Paşā daḥī ol iki gögeniñ adamlarıñ diri tütılanlardan yüz altmış üç ... maqtū' vü yüz seksān daḥī diri kāfirleri ḥuzūr u padişāha gönderdi. Fī sene 905 gīrū pādişāh-ı rüy-u zemīn tokuz yüz altı senesi Muḥarreme'l-ḥarāmīñ gūrresinde şevketle vü muḥābbetle varīb Moton kal'asınıñ muḫābilinde bir yüce yerde serāperdesin¹⁰⁹⁶ koyub sa'ādetle

[59b]

oturdılar māh-ı mezbūruñ on üçünci gün rüy u deryādan beş kıt'a ulu māvne görüñdi meger da'vāları bu ki bilā-tereddud¹⁰⁹⁷ ḥiṣāra girüb imdād ideler. Derūnlarında mecmū' iki biñden ziyāde kāfir var imiş. ḥiṣāra yakın gelecekleri vaqtin yelkenlerin indirir gibi olub ya'nī kendüleri bilmasunlar deyū yürüyüb ḥiṣār kurbuna geldikleri gibi tekrār yelkenleri kaldurub toḡrı ḥiṣāra yürüdiler. Kāfirleriñ ḥīlesi serdār-ı zafer-medārīñ ma'lūmı olıcak üzerlerine açıkdan

[60a]

hucūm idüb dilāverān yürüdi. Pādişāha ḥaber olduḡda deryāda olan umerāya ḡaşb idüb elbette küffārīñ üzerine yürüyesiz yoḡsa cümle başlar keserim dimekle umerā' deryā daḥī kayıklar tönadub her biribiñ içine yigirmişer otuzar adam koyub küffār gemileri üzerine gönderdiler. Yetmiş seksān kıt'a kayık ... hucūm idüb sefā'in küffāra yetişüb şalkım şaçak olub şarıldılar. Kāfiriñ tōpları bir hevā gidüb kayıklar küçük

---

¹⁰⁹⁶ Serāperde: 1. Saray, konak vb. yerlerde haremlle selāmlıḡı ayıran, konak veya çadır kapısına asılan büyük, kalın perde. 2. Pādişah çadırı, otaḡ.

¹⁰⁹⁷ Bilā-tereddüt: Tereddüt etmeden.

[60b]

olmağla işâbet etmezdi. Hâl üzere gâziler gemilere şarılıb küffârı şaşurdukları eşnâda büyük gemilerimiz dahî yetişüb bunlar dahî göz açdırmayub yürüdiler bu vechle ‘azim-i cenk idüb iki tarafdan haylî âdem helâk oldı. Küffâr ahvâli gördiklerinde havflarından¹⁰⁹⁸ deryâya dökilüb gemi kenârı buldı. Gemi şuya boğuldu. Güçle üç beş gemiden biri bir miqdâr kenârında bulunmağla başın kırtarıb çıqub gitdi bâki kalan dört mâvneniñ biri

[61a]

delinib batdı. İki kenâra başdan kara olub halkı halâş için kal’adan çıqub deryâ kenârına geldiler. İ’tikâdları¹⁰⁹⁹ bu idi kim aşlâ bu kal’aya Türk zafer bulamaz dirlerdı. Ol cehdden¹¹⁰⁰ kal’anıñ bir tarafın hâli¹¹⁰¹ koyub gitmişlerdi gâzât-ı İslâm kal’anıñ hâli olduğunu haber alacağ Anâtolı beglerbegisi Sinân Pâşâ Anâtolı leşkeriyle vü hâzır bulunan ‘azebler¹¹⁰² ile Allâh Allâh deyüb yürüdiler. Bu tarafdan yeñiçeriye dahî haber olub anlar dahî yürüdi

---

¹⁰⁹⁸ Havf: Korku.

¹⁰⁹⁹ İtikat: İnanma, kalben tasdik ederek inanma, inanç, inan.

¹¹⁰⁰ Ceht: Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

¹¹⁰¹ Hâlî: Boş, tenhâ, ıssız.

¹¹⁰² Azep: Eskiden Türk ordusunda çeşitli zamanlarda piyâde, istihkâm ve bilhassa tüfekçi deniz askerlerine verilen isim.

[61b]

lafza-i celâl¹¹⁰³ ile dünyâyı taldurdılar. Bu taraftan pâdişâh-ı ‘âlem-penâh buyurdu ki kal’a içinde bulunan eger nuqûd¹¹⁰⁴ eger eşyâ eger câriye¹¹⁰⁵ eger gulâm¹¹⁰⁶ benim ‘alâkam yokdur ğâzî kullarumıdır didikde ğâzât cân haqqıyla çalışdılar. Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh bir yüksek yerde tırub temâşâ iderdi. Muharreme’l-harâmıñ on üçüncü günü Yekşenbe günidi. Hişâra yürüdiler. Ol iki kat hendek bilâd-ı vaşf¹¹⁰⁷ olunmuşdı. Ğâzât-ı muvaħħidin bir şan’at¹¹⁰⁸ ile geçüb hişâr üzerine

[62a]

vardılar. Vü hişara şarılıb ‘ankebût¹¹⁰⁹ gibi divâra tırmanub hişâr üzerine çıkdılar. Vü içinde olan küffâra kılıc kıyub bir miqdâr ‘askerimiz daħî taşrada olan gemi halkına kal’adan imdâd çıkanlara hucüm idüb bir anda cümlesini kılıcdan geçürdiler. Defter-i pâdişâhuyla yedi biñ iki yüz kâfir kılıcdan geçürdiler. meger küffârıñ azğunları hişârıñ bir tarafına gühercile saçub ateş etmişler. Nâgah cümle yanub müslümânlara kalmaya ol ateş gitdikçe ziyâde olub

---

¹¹⁰³ Lafza-i celâl: Cenâbıhakk’ın en yüce adı olan ve ulûhiyete mahsus sıfatların hepsini kendinde toplamış bulunan Allah kelimesi, ism-i celâl.

¹¹⁰⁴ Nukut: Paralar, nakitler.

¹¹⁰⁵ Cârîye: Para ile alınıp satılan, üzerinde sâhibinin her türlü hakka sâhip bulunduğu kız, halayık.

¹¹⁰⁶ Gulâm: Delikanlı, genç oğlan, köle, kul, esir, bende.

¹¹⁰⁷ Vaşf: Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik, niteliklerini sayarak târif etme, övme.

¹¹⁰⁸ Sanat: Bir şeyi gerektiği gibi tam ve güzel yapmak için sâhip olunması gereken bilgi ve ustalık.

¹¹⁰⁹ Ankebut: Örümcek.

[62b]

bütün hişāra sirāyet itdi¹¹¹⁰. Gice irişmekle söndürmek mümkün olmayub ekser¹¹¹¹ evleri yandı. Ğazāt-ı İslām dahī yanmayan evleriñ māl u eşyāsını yağmā idüb çok ğulam-ı Frenki aldılar. Vü bī-nihāye māl u esīrler çıkardılar fī sene 906 ol eşnāda Ğoron ƙal'ası halkı Moton'ıñ fethī haberin alub bī-cenk u cidāl telsīm-i ƙal'a itdiler fī tarīh-i mezbūre pādişāh-ı 'ālem-penāh hazreti irtesi gün esb-i devlete sūvār olub

[63a]

ibtidā Moton ƙal'asını seyr u temāşā itdi şoñra Ğoron ƙal'ası cānibine teveccüh-i hümāyūn buyurub vardıkda ahālī ƙal'a istikbāl idüb pādişāhıñ rākib olduğı esb-i rehvarıñ zīrpāyene ... nişār itdiler¹¹¹² ve iskerlet(?) çıkalar düşüb ālāy ile derūn ƙal'aya getürdiler. Pādişāh hazretleri dahī ānlara envā'-i in'āmāt u ihsānāt ile cümlesini mesrūr¹¹¹³ u dilşād¹¹¹⁴ eyledi. Bu ƙal'alar zabt olunduğdan şoñra Anātolı hişārı üzerine havāle

[63b]

olub muhāşara eylediler¹¹¹⁵. Bir miğdār muhāşaradan şoñra Hazret-i Padişāh 'azametle Edirne cānibine tevcih-i hümāyūn buyurub. Ƙal'a muhāşarasına on biñ miğdārı 'asker ƙoyub gitdi. Vü Rebi'ü'l-evveliñ yigirmi yedinci günü ki Çehārşenbe günidi. Edirne şehrine dāhıl oldılar. Edirne de birkaç zemān mekş u ārāmdan şoñra sene-i mezbūre Cemāziy'e'l-evveliñ dördüncü günü ki Pençşenbe günidi. Edirne'den sa'ādetle hūrūc idüb İstāmbül cānibine 'azimet

¹¹¹⁰ Sirāyet etmek: Geçmek, bulaşmak, yayılmak, yaygın duruma gelip etkisi altına almak.

¹¹¹¹ Ekser: Çok fazla, en çok, birçok.

¹¹¹² Nisar etmek (eylemek): Saçmak, serpmek, dağıtmak.

¹¹¹³ Mesrur: Sevinçli, memnun (kimse), mutlu.

¹¹¹⁴ Dilşad: Gönlü sevinçle dolu, sevinçli (kimse).

¹¹¹⁵ Muhāşara etmek (eylemek): Kuşatmak, sarmak.

[64a]

'azimet buyurdılar. Ve mäh-ı mezbūruñ on ikinci günine Cum'a günidi. İstāmbūl'a duħūl itdi¹¹¹⁶. Bu kışşa daħī bunda temām oldı. Haqq Sübhān u Te'ālā mülk ü 'Osmānīyyeye dāimā nuşretler¹¹¹⁷ u fırsatlar iħsān idüb kuvvet u kudretlerin ziyāde eyleye. Amīn yā Rabbe'l-'ālemin.

temme taħrīr fi'l yevme'l 'āşir min muħarreme'l-ħarām

sene ħams ü erba'in ve miye elf Sene 1145

---

¹¹¹⁶ Duhul etmek: Girmek.

¹¹¹⁷ Nusret: Üstünlük, başarı, galebe, zafer.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KRONOLOJİ¹¹¹⁸

Tablo 5.1: Kronoloji Tablosu

H. 886/ M. 1481-1502	<p>Sultan Bayezid'in tahta çıkışı (1b).</p> <p>Rumeli beğlerbeğisi Davud Paşa'nın azledilip yerine Yahya Paşa'nın getirilmesi (2a).</p> <p>Karaman valisi Cem Sultan'ın saltanat davasına kalkışıp Bursa üzerine yürümesi (2a).</p> <p>Sultan Bayezid'in Polya'dan Gedik Ahmed Paşa'yı çağırıp Cem Sultan üzerine yürümesi. Yenişehir Savaşı'nda Cem Sultan'ın yenilerek Karaman'a dönmesi (2b).</p> <p>Azebler ağası Mahmud Ağa'nın Cem Sultan'ın eline tutsak düşmesi ve sonra kurtulup Sultan Bayezid'e gelmesi (3a).</p> <p>Cem Sultan'ın Karaman'dan Mısır'a ve oradan da hacca gitmesi (3a).</p> <p>II. Bayezid'in Cem Sultan'ın yerine Konya'ya oğlu Abdullah'ı vali tayin etmesi (3b).</p> <p>Gedik Ahmed'in Konya'ya gönderilmesi (3b).</p> <p>Efrenk'in Polya'yı alması (3b).</p>
H. 887/ M. 1482-1483	<p>Sultan Bayezid'in Karaman seferi (3b).</p> <p>Cem Sultan'ın Hicaz'dan Karaman'a dönmesi. Varsak beğleri ve Turgudoğullarının Cem ile ittifakları (4a).</p> <p>Sultan Bayezid ile Cem Sultan arasındaki savaş ve Cem</p>

¹¹¹⁸ Necdet Öztürk'ün, Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından 2014 yılında yayımlanan *Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi (1288-1502)]* isimli eserinde yaptığı kronoloji tablosu örnek alınarak hazırlanmıştır. Tablodaki kronolojik bilgiler yaprak numaralarına bakılarak çeviri metinde kolaylıkla bulunabilir.

	<p>Sultan'ın yenilmesi. Cem'in deniz yoluyla Frengistan'a gitmesi ve hapsedilmesi (4a).</p> <p>Sultan Bayezid'in oğlu Abdullah'ı Karaman'a vali tayin etmesi (4a).</p> <p>İstanbul'dan hareket eden Bayezid'in Edirne'ye ulaşması (4a).</p> <p>Gedik Ahmed'in Edirne sarayında idam edilmesi (6 Şevval 887/ 18.11.1482) (4b).</p> <p>Gedik Ahmed'in yerine Davud Paşa'nın vezir olması (4b).</p>
<p>H. 888/ M. 1483-1484</p>	<p>Sultan Bayezid'in ordusunu Sofya tarafına sevk etmesi ve kendisinin Sofya'da oturması (4b).</p> <p>Anadolu beğlerbeğisi Arnavud Sinan ile Rumeli beğlerbeğisi Yahya Paşa'ya Tuna üzerinde (metinde Morava) iki ağaç hisar yapmalarını buyurması. Hisarın tamamlanması (5a).</p> <p>Sofya'dan İstanbul'a dönüş (5a).</p> <p>Karamanoğlu Kasım Beğ'in vefatı (5a).</p> <p>Şehzâde Abdullah'ın Karaman'da vefatı ve yerine Şehinşah Çelebi'nin geçmesi (5a).</p>
<p>H. 889/ M. 1484-1485</p>	<p>Sultan Bayezid'in Kili ve Akkirman seferi (5a).</p> <p>Edirne'de gece çıkan yangında Bezâstan, çarşılar, Bitpazarı ve Tahtakale'nin tamamen yanması (21 Rebiyyülevvel 889 Salı/ 23.05.1484 Pazar) (5a).</p> <p>Sultan Bayezid'in Edirne'de su kenarında inşa ettirdiği imaret ve bimarhanenin temelini atması (5b).</p> <p>Kara Boğdan seferi (5b).</p> <p>Kili kalesinin fethi (6a).</p> <p>Akkirman kalesinin fethi (6a).</p> <p>Deşt vilayetinden Tatar askerlerinin gelip Kili ve Akkirman arasında vatan tutmaları, Rusya'ya akın yapmaları ve</p>

	<p>Rumeli'ye çok sayıda esir getirmeleri. Tatarların üç dört yıl sonra kendi ülkelerine dönmeleri (6a).</p>
H. 890/ M. 1485-1486	<p>Sultan Bayezid'in yaylaya çıkması (6b).</p> <p>Gün tutulması (25 Safer 890) (6b).</p> <p>Sultan Bayezid yaylada iken Mısır, Hindistan ve Ünkürüs (Ungurus) elçilerinin gelmesi (6b).</p> <p>Sultan Bayezid'in beğlerbeği Hadım Ali Paşa'yı Kara Boğdan'a göndermesi ve ganimetle geri dönülmesi (7a).</p> <p>Kara Boğdan seferinden Edirne'ye dönülmesi (7a).</p>
H. 891/ M. 1486	<p>Sultan Bayezid'in, Mihaloğlu Ali Beğ ile kardeşi İskender Beğ'i ve Malkoçoğlu Balı Beğ'i Kara Boğdan'a akına göndermesi (7a).</p> <p>Osmanlı ordusu ile Mısır ordusu arasında Adana ile Tarsus arasında savaş vuku bulması (7b).</p> <p>Mısır ordusu karşısında Osmanlı ordusunun bozguna uğraması. Sancak beği Ferhad Beğ'in savaşta belirsiz olması (8a-8b).</p> <p>Anadolu beğlerbeğisi Hersekoğlu Ahmed Beğ'in bu savaşta esir düşmesi (17a).</p> <p>Vezir Davud Paşa emrindeki Osmanlı ordusunun Mısır (Memlük) ordusu karşısında başarı gösterememesi (17b).</p> <p>Memlük seferi dönüşü Davud Paşa'nın Vize'de padişahla buluşması (18a).</p> <p>Kara Boğdan elçisinin gelmesi, barış yapılması ve haracını vermesi (18a-18b).</p> <p>Ungurus'tan Yahşioğlu adındaki elçinin gelmesi.</p> <p>Yahşioğlu'nun dönüşte Semendire sınırında akşamüzeri aralarındaki husumet dolayısıyla, bir gazi tarafından</p>

	<p>öldürülmesi. Elçiyi öldüren gazinin şehit edilmesi (18b-19a).</p>
H. 893/ M. 1487-1488	<p>Sultan Bayezid'in Edirne'den İstanbul'a hareketi ve ulu bayramı (Ramazan Bayramı) İstanbul'da geçirmesi (19a).</p> <p>Sultan Bayezid'in Edirne'de yaptırdığı imaret ve bimarhaneyi hizmete açması (19b).</p> <p>Sultan Bayezid'in Hadım Ali Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusunu Memluklara karşı göndermesi (19b-20a).</p> <p>Osmanlı ordusunun İstanbul'dan hareketi (20a).</p> <p>Adana hisarının onarılması. Tarsus ve bazı kalelerin alınması (20a).</p> <p>Edirne'de Eski-cami yanındaki muhtesip dükkânında başlayan yangının yayılarak Paşmakçılar, Derziler ve Valacılar çarşılarını yakıp kül etmesi</p> <p>Edirne'de İshak Paşa Mahallesi'nde çıkan yangında, Yeni Cami çevresi de dâhil olmak üzere çok sayıda evin yanması (20b).</p> <p>Edirne'de yıldırım düşmesi sonucu minarelerin yıkılması ve bazı evlerin yanması (20b).</p> <p>Osmanlı ordusunun gafleti yüzünden Adana suyu kenarında Memluk ordusu karşısında bozguna uğraması ve çok sayıda askerin hayatını kaybetmesi. Daha sonraki çarpışmalarda iki tarafın da birbirlerine karşı üstünlük sağlayamaması (21a).</p> <p>Memluk ordusunun daha sonra bir fırsatını bularak Adana'yı alması (22a).</p> <p>İstanbul'da ikinci ile akşam ortasında şiddetli bir zelzele meydana gelmesi. Yeni Cami kubbesinin çatlaması (22b).</p>
	<p>İstanbul'da kuşluk vaktinde şiddetli bir zelzele olması.</p> <p>Birkaç minarenin yıkılması. Ayrıca şiddetli bir gök gürültüsü meydana gelmesi (22b).</p> <p>Bursa'da çıkan yangında 25 mahallenin yanması (22b).</p>

H. 894/ M. 1488-1489	<p>Sultan Bayezid'in Mihaloğlu İskender Beğ'i Dulkadiroğulları üzerine göndermesi. İskender Beğ ve oğlunun Alâüddeve'nin eline düşmesi ve Mısır sultanı Kayıt Bay/Beğ (Kayıtbay)'e gönderilmesi. Mısır (Memluk) sultanının daha sonra bunları serbest bırakması (23a-23b).</p>
H. 895/ M. 1489-1490	<p>Sultan Bayezid'in düğün yaparak üç kızından birini Uğurlu oğlu Sultan Ahmed'le, birini veziri Davud Paşa'yla, birini de Nasuh Beğ'le evlendirmesi. (23b).</p> <p>Sultan Bayezid İstanbul'da iken gök gürültülü şiddetli bir yağmur yağması. Güngörmez kilisesi üzerine yıldırım düşmesi ve içindeki güherçilenin tutuşup infilak etmesi. Bu patlamayla kilisenin havaya uçması. Kilisenin çevresindeki evlerin, hankahların ve mahallelerin yanması, erkek, kadın ve çocuktan tahminen dört beş bin insanın hayatını kaybetmesi (24b ve 33a).</p> <p>Sultan Bayezid'in Edirne'ye gitmek üzere İstanbul'dan hareketi (33a).</p> <p>Memluk ordusunun Larende'yi vurup talan etmesi (33b).</p>
H. 896/ M. 1490-1491	<p>Sultan Bayezid'in Gümülcine tarafına geyik avına çıkması (33b).</p> <p>Sultan Bayezid'in av dönüşü Edirne'de yeni imaret için kurbanlar kesmesi ve daha sonra İstanbul'a gitmesi (33b).</p> <p>Mısır'dan İstanbul'a padişaha elçi gelmesi. Gelen elçinin, padişahın elçisiyle birlikte Mısır'a gitmek üzere İstanbul'dan ayrılmaları (34a).</p> <p>Osmanlı-Memluk barışı. Adana ve Tarsus'un Osmanlılara verilmesi ve iki ülke arasında sınırın belirlenmesi (34a).</p> <p>Bursa'da kuşluk vaktinde çıkan yangında çok sayıda dükkân, çarşı ve mahallenin yanması (34b).</p> <p>Mısır sultanı Kayıtbay'ın elçisi ile Osmanlı elçisinin İstanbul'a</p>

	gelmeleri (34b).
H. 897/ M. 1491-1492	<p>Sultan Bayezid'in Edirne'ye gitmek üzere İstanbul'dan hareketi, Edirne'ye ulaşması ve Ada'da (Tunca üzerinde) oturması (34b).</p> <p>Sultan Bayezid'in ulu gazam vardır deyip bütün orduyu toplayıp Belgrad'a sefer düzenlemesi (35a).</p> <p>Sultan Bayezid'in, Manastır'dan çıktığı gün bir dere başında, kendini Mehdi olarak tanıtan bir kişinin suikastına uğraması (35b).</p> <p>Bu kişinin alınan tedbir sonucu etkisiz hale getirilip öldürülmesi (36a).</p> <p>Bu olay üzerine Rumeli 'deki bütün fesat ehlinin Anadolu'ya sürülmesi</p> <p>Sultan Bayezid'in Edirne'ye dönmesi (36b).</p> <p>Rumeli, Anadolu, Acem ve Mısır'da büyük veba salgını (tâ'ün-ı ekber) olması. Sadece Mısır'da Recep, Şaban ve Ramazan aylarında beşer günde yirmi yedişer bin; on üç günde yirmişer bin ve on yedi günde de otuzar bin insanın ölmesi. Otuz üç günde yalnız Mısır'da altı yüz beş bin insanın hayatını kaybetmesi (36b).</p>
H. 898/ M. 1492-1493	<p>Sultan Bayezid'in Edirne'den İstanbul'a hareketi, İstanbul'a varışı (37a).</p> <p>Sultan Bayezid'in Mihaloğlu Ali Beğ'e Ungurus'a akın vermesi. Geri dönüşte Ungurus leşkerinin bir derbend ağzında akıncı kuvvetlerini kayba uğratması (37a-37b).</p> <p>Mihaloğlu Hızır Beğ'in Ungurus akınında düşmana kayıp verdirmesi ve yakalananların padişaha gönderilmesi (38a).</p> <p>Acem'de beğlerin birbirine düşmesi. Uzun Hasan'ın torunu Bay Sunkur'un (Yakup Beğ'in oğlu) Rüstem Beğ tarafından öldürülmesi (38a-38b).</p> <p>Adana cenginde Mihaloğlu Ali Paşa ile birlikte bulunan</p>

	<p>Yakup Paşa'ya Bosna sancağının verilmesi (39b).</p> <p>Bosna sancak beği Yakup Paşa'nın akınları. Kırbova savaşı (40a).</p> <p>Yakup Paşa'nın hayat hikâyesi. Tarihçi Oruç Beğ'in bu savaşı Yakup Paşa'dan dinleyen müderris İshak Beğ'i ravi olarak göstermesi. Ciddi sıkıntıya ve ümitsizliğe düğüldüğü durumlarda gazilerin yardımına gelen <i>gayb-erenler</i>. Derencil Ban ile birlikte çok sayıda banın ve esirin padişaha gönderilmesi (10a-10b).</p>
H. 899/ M. 1493-1494	<p>Yahya Paşa'ya Bosna sancağının verilmesi (13a).</p> <p>Mısır, Leh ve Polya'dan elçiler gelmesi. (13a).</p> <p>Gelibolu'dan Edirne'ye odun götürmekte olan arabacılardan birinin su sığırının ayağının kırılması ve bir boz atlının bunu tedavi etmesinin hikâyesi (13b-15b).</p> <p>Acem'den İstanbul'a gelen birinin kendini Mehdi'nin çavuşlarından olduğunu iddia etmesi. Ulemanın ittifakıyla katledilmesi (15b).</p>
H. 900/ M. 1494-1495	<p>Sultan Bayezid'in Mihaloğlu Ali Beğ'i Ungurus ve Bosna'ya akına göndermesi (16a).</p> <p>Edirne kadısı İshak Fakih'a, Filibe ve Zağra'dan beri tarafta ne kadar fesat ehli (abdallar, dervişler, ışıklar, bölükler, ehl-i bid'atlar) varsa teftiş edilmesinin padişah tarafından emredilmesi (25b).</p> <p>İstanbul'da bir azizin (erenlerden) Davud Paşa Kapısı'ndan çıkarak hırkasını denizin üzerine döşeyip, üzerine oturup, Anadolu yakasına geçmesi ve sonra da gözden kaybolması (25b).</p> <p>Sultan Cem'in otuz altı yaşında iken Frengistan'da vefatı (26a).</p> <p>Osmanlı elçisinin Ungurus'a gitmesi. Ve Ungurus elçisinin Osmanlı elçisiyle birlikte padişaha gelmeleri. Ungurus'la üç</p>

	yılığına barış yapılması.(26a-26b).
H. 901/ M. 1495-1496	<p>Kemal Reis'in deniz gazaları (26b).</p> <p>Eflak beği Papaz' ın vefatı (26b).</p> <p>Mihaloğlu İskender Beğ'in eceli ile vefatı ve naşının getirilip Edirne'de Mihal (Koca Mihal) imaretinde defnedilmesi (27a).</p> <p>Mısır sultanı Kayıtbay'ın vefatı (27a).</p>
H. 902/ M. 1496-1497	<p>Ungurus elçisinin padişaha gelmesi. Karşılıklı olarak tutsakların iadesi anlaşmasının yapılması (27b).</p> <p>Leh elçisinin gelmesi (27b).</p> <p>Bosna sancak beği Yahya Paşa'nın bu görevden alınarak Niğbolu sancağına tayin edilmesi, Bosna'ya ise Rakkas Sinan'ın gönderilmesi (27b).</p> <p>İstanbul ve Edirne'de taun (veba) salgını (27b).</p> <p>Tunca ve Meriç nehirlerinin taşması ve büyük zararlara neden olması (27b).</p> <p>Sel sularının imareti, hamamı, köprüyü ve Süleyman Paşa Camii 'ni alıp götürmesi. Küçük Pazar ve Çukur Bostan'ın da sel sularından nasibini alması (28a).</p> <p>Vezir Davud Paşa'nın, Uzun Hasan oğlu Uğurlu oğlu Sultan Ahmed meselesi yüzünden azledilmesi (28a).</p> <p>Sultan Bayezid'in kızı Sultanzâde'den (Sultan Ahmed'in zevcesi) bir torunu olması. Padişahın bu sevinçli haberi alması üzerine inam ve ihsanlarda bulunması, şehirlerde şenlikler yapılması (29b).</p> <p>Anadolu beğlerbeğisi Hersekoğlu Ahmed Paşa'nın vezir olması (29b).</p>
	Sultan Rüstem'in yakalanarak başının vurulması ve Sultan Bayezid'e bu haberin ulaştırılması. Bayezid, Sultanzâde'yi almak için gelen heyetle birlikte damadı Sultan Ahmed'e mal, rızık ve esbapla birlikte kızını göndermesi (30a).

<p>H. 903/ M. 1497-1498</p>	<p>Sultan Rüstem'in veziri Hibe Sultan'ın Sultan Ahmed'e itaat eder gibi görünüp baş kaldırması. Sultan Ahmed'in Hibe Sultan'la mücadelesinde belirsiz olması. Sultanzâde'nin babası Sultan Bayezid'in yanına dönmek üzere Tebriz'den hareketi; kışı Karahisar'da geçirmesi ve oradan İstanbul'a hareketi (30a-30b).</p> <p>Leh'in Kara Boğdan'a saldırması üzerine Leh'e karşı sefer düzenlenmesi (31a).</p> <p>Rumeli beğlerbeğisi Yakup Paşa'nın Filibe'ye gitmek üzere İstanbul'dan hareketi. 60 bin asker toplanması. Yakup Paşa'nın, düşmanın büyük hazırlık yaptığını bildirerek Bayezid'i bizzat sefere davet etmesi ve Bayezid'in Kara Boğdan seferine çıkması (31b).</p> <p>Kara Boğdan seferinde çok sayıda esir alınması. (42a).</p> <p>Malkoçoğlu Balı Beğ'in kumandasında gerçekleştirilen akınlara katılan Tatarların ülkelerine dönmeleri. Bu akınlarda 50 binden fazla esir ve hesaba gelmez ganimet ele geçirilmesi. İshakçı geçidine gelindiğinde esirlerin "pençik"inin alınması. Bu iş tamamlandıktan sonra dönüş yoluna girilmesi. Tokluk, doyumluk, ganilik olduğu için gazilerin bu gazaya gazâ-yı şeb'ânî diye ad vermeleri (47a).</p>
	<p>İstanbul 'da yatsı vaktinde şiddetli bir zelzele olması (47a).</p> <p>Malkoçoğlu Türk Balı Beğ'in Leh ülkesine yapacağı gaza akını için padişah'tan izin istemesi. Rumeli ve Anadolu'dan topladığı 40-50 bin kişiyle gaza akınına gitmesi. İshakçı geçidinden geçilip Kara Boğdan sınırına girilmesi. Gaza akınından dönüşte Tuna kenarına gelindiğinde âfet-i semavî olması. Soğuktan ve açlıktan 20 binden ziyade insan ve 50 binden ziyade atın ölmesi. Açlıktan atların eyerlerini ve çullarını yemeleri. Bu gazaya gazilerin "gazâ-yı na-muradî" demeleri. 300 gemiyi aşan Osmanlı donanmasının (20 köke, 5 barça, 80 kadirga) sefere çıkması. Çok sayıda <i>top</i>, <i>tüfek</i>,</p>

<p>H. 904/ M. 1498-1499</p>	<p><i>zenberek, havâyî top ve darbuzenin</i> gemilere yüklenmesi. Bir gemi urganının 45 kantar gelmesi. 6 bin top taşı (mermi), 60 bin <i>müdd</i> un ve peksimatın gemilere yüklenmesi.</p> <p>Donanmanın Gelibolu limanından hareket etmesi (47b-50a).</p> <p>Sultan Bayezid'in İstanbul'dan çıkıp Edirne'de Ada'ya ulaşması (50a).</p> <p>Sultan Bayezid'in Ada'dan göçüp gaza niyetiyle Filibe tarafına gitmesi. Anadolu beğlerbeğisi Arnavud Sinan'ın padişahın ardınca gitmesi. Rumeli beğlerbeğisi Mustafa Beğ'in padişah ordusuna katılmak üzere Gümülcine tarafından hareketi (50b).</p>
<p>H. 905/ M. 1499-1500</p>	<p>Moton'un fethi için donanmanın Gelibolu'dan hareketi (51a).</p> <p>Kapudan Davud Paşa'nın emrindeki Osmanlı donanmasının Moton kalesinin önüne ulaşması (51a).</p> <p>Kemal Reis'in düşman gemileri çoğalmadan hemen hücumla geçilmesi tavsiyesinin kapudan tarafından kabul görmemesi (51a-51b).</p> <p>Eynebahtı / Aynabahtı (İnebahtı)'nın fethi (53b).</p> <p>Sultan Bayezid'in İnebahtı'nın fethinden sonra Üsküb tarafından Filibe'ye gelerek orduyu serbest bırakması.</p> <p>Filibe'den hareket eden Sultan Bayezid'in Edirne'ye ulaşması (53b).</p> <p>Bosna sancak beği İskender Paşa'nın Bosna Yenibazar'dan çıkıp Frengistan ve Venedik taraflarına akınlarda bulunması (54a).</p> <p>Mora sancak beği Hadım Ali Paşa'nın İnebahtı yanındaki iki küçük hisarı alması (54b).</p> <p>Edirne'de gök gürültülü, şimşekli yıldırımlı, şiddetli yağmur yağması, üç kişiye yıldırım isabet etmesi (55b).</p> <p>Sultan Bayezid'in Veziriâzam Yakup Paşa'yı Mora tarafına</p>

	<p>gazaya göndermesi. Yakup Paşa'nın Eynebahtı'ya gitmek üzere Edirne'den hareket etmesi (56a).</p> <p>Rumeli beğlerbeğisi Mustafa Paşa'nın padişah emriyle gazaya çıkması (56b).</p> <p>Donanmanın başına Yakub Paşa'nın getirilmesi. 45 gün süren kuşatma esnasında Moton kalesine 1800 top atışı yapılması. Kuşatmanın Zilhicce sonuna kadar devam etmesi (57a).</p> <p>Moton kalesinin isimlendirilişi (58a).</p> <p>Taarruzda düşman askerlerinin kaçmaya çalışması fakat yakalanarak padişaha getirilmeleri (59a).</p>
H. 906/ M. 1500-1501	<p>Sultan Bayezid'in Moton kalesine hâkim bir tepe üzerinde durarak kuşatmayı buradan izlemesi (59a).</p> <p>Düşman donanmasına, içi asker, erzak ve cephane dolu 5 ulu mavuna ve barça ile yardım gelmesi (59b).</p> <p>Moton kalesinin fethi için taarruza geçilmesi ve kalenin fethi (62b).</p> <p>Moton kalesinin alınmasından sonra Koron üzerine yürünmesi. Koron halkının direnç göstermeden kaleyi padişaha teslim etmeleri (62b).</p> <p>Moton ve Koron'dan ayrılan Sultan Bayezid'in tan yeri ağarırken (subh-ı sâdık) Edirne'ye ulaşması (63b).</p> <p>Moton ve Koron'dan döndükten sonra Edirne'de bir ay beş gün kalan Sultan Bayezid'in Edirne'den İstanbul'a hareketi (63b-64a).</p>

SONUÇ

Osmanlı tarihine ait teferruatlı bilgi veren ilk eserler XV. yüzyılın ikinci yarısında II. Bayezid döneminde yazılmıştır. Bu eserler menâkıbnâme, destan, gazânâme türünde kaleme alınmış, daha sonra Tevârih-i Âl-i Osman adı altında ilk kaynak eserler ortaya konulmuştur. Târihî olayları kronolojik sırayla kaydeden, yazarın öznel görüş ve gözlemlerini içeren bu eserlere kronik adı verilmiştir. II. Bayezid devrinde Osmanlı tarihini, devletin kuruluşundan müellifin bulunduğu zamana kadar getiren, genel olarak padişahların siyâsî ve askerî faaliyetlerini, eğitim, sağlık ve sosyal hizmete yönelik olarak yaptıkları kurumları anlatan, toplumun değişik kesimlerine, yani saray çevresine, askerî zümreye ve halka hitap eden pek çok tarih eseri yazılmıştır.

15. yüzyılın ikinci çeyreğinde doğduğu tahmin edilen ve Osmanlı Devleti'nin eski başkenti Edirne'de kâtiplik yaptığı bilinen Oruç Beğ'in "*Tevârih-i Âl-i Osman*" adlı eseri de bu yüzyılda yazılmıştır. Oruç Beğ' ait eserin, Oxford Bodleian Kütüphanesi (Ravel, or. 5), Paris Bibliotheque Nationale (Supplement Turc 1047), Paris Bibliotheque Nationale (ancien fonds Turc 99), Manisa Genel Kütüphanesi (Muradiye nu. 5506/2), Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi (Dd. II, 15), Paris Bibliotheque Nationale, (Supplement Turc nu. 922)'de altı nüshası tespit edilmiştir.

Çalışmanın konusunu oluşturan nüsha, Fransa Millî Kütüphanesi'nde (Bibliothèque nationale de France) Département des Manuscrits. Supplément turc 922 numarada bulunmaktadır. Nüshanın Fransızca çevirisi Étienne Roboly tarafından 1732-1733 yılında yapılmıştır. Fransızca çevirisinde birçok kelime okunamamıştır dolayısıyla nüshanın aslından çok eksiktir. Bu konu hakkında Kissling de "*Die anonyme altosmanische Chronik über Sultan Bâyezid II.*" adlı makalesinde Roboly'nin çeviri hatalarına dair bazı örnekler üzerinde durmuştur.

Bu araştırmada, Oruç Beğ'e ait olan ve XV. yüzyılda yazılan "*Menâkıb-ı Sultan Bayezid Han b. Muhammed Han*" adlı 64 varaktan oluşan matbu eser, şekil, üslûp, muhtevâ, şahıs kadrosu bakımından incelenmiş ve eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Olayların kronolojik sıralaması göz önüne alındığında eserde varakların karıştığı tespit edilmiştir. 8b'den sonra 17a, 24b'den sonra 33a, 16b'den sonra 25a, 32b'den sonra 41a ve 40b'den sonra 9a'nın gelmesi gerekmektedir. Bu karışıklığın

giderilmesi için çalışmada, “Kronoloji Tablosu” hazırlanmıştır. Teze konu olan nüshada Oruç Beğ’in adı geçmemektedir ve eser, *Tevârih-i Âl-i Osmân* olarak değil de “menâkıb” olarak adlandırılmaktadır. Bu nüshanın Oruç Beğ’e ait olduğu, diğer Oruç nüshalarıyla karşılaştırılarak ve Ménage’ın “*Another text of Uruğ’s Otoman Chronicle*” adlı çalışması ile desteklenerek belirlenmiştir. Diğer Oruç nüshalarıyla karşılaştırılan bu nüshanın, son derece tahrif edilmiş ve aynı zamanda eksik bir Oruç nüshası olduğu sonucuna varılmıştır. Oruç Beğ’in *Tevârih-i Âl-i Osmân* adlı eseri h. 908/ m.1502-1503 yılında biterken incelenen nüshanın h. 906/ m. 1500-1501 bittiği tespit edilmiştir. Kanaatimizce Roboly nüshası ehil olmayan ve ihmalkâr müstensihler tarafından yazılmış olup, noksanlıkları yanında erken tarihte bitmeleri gibi özellikleri dolayısıyla bugün değerini yitirmiştir.

Nüshada anlatılan olaylar 1481-1501 tarihlerinde geçmektedir. Olaylar, Kemâlpaşazâde’nin *Tevârih-i Âl-i Osman*’ı, Neşri’nin *Kitâb-ı Cihânnümâ’sı*, Âşıkpaşazâde’nin *Tevârih-i Âl-i Osman*’ı, İdris-i Bitlisî’nin *Farsça Heşt Bihişt*’i, Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi’nin *Solak-zâde Tarihi*, Hoca Sadedin Efendi’nin *Tacü’t-Tevârih*’i ile kıyaslanmıştır ve “Metnin Muhtevâ Özellikleri” başlığında örneklerle sunulmuştur. Nüsha, II. Bayezid Han’ın tahta cülusundan sonra kardeşi Cem Sultan ile giriştiği mücadelelerle başlamaktadır. Bayezid Han’ın Cem Sultan ile saltanat savaşının ilk sonucu Otranto’nun (Puglia/Pulya) elden çıkmasıdır ve nüshada sene (h. 886) belirtilerek bu olaya değinilmiştir. Ayrıca II. Bayezid, Cem Sultan’la mücadelesinde kendi yanında olan, ancak Cem Sultan’dan yana olduğundan kuşkulandığı Gedik Ahmet Paşa’yı idam ettirmiştir. Eserde 6 Şevval 887 tarihi ile verilen bu olay gerçeğe uygun verilmiştir. Gedik Ahmet Paşa’nın idamından sonra Davut Paşa’nın vezirliğe yükseldiği de eserde geçen diğer bilgilerden biridir. Bu örneklerle, eserin târihî verilere ışık tutup kaynaklık ettiğini anlaşılmaktadır. Olayların târihî gerçeklere uygun şekilde ele alındığı bu eser, Oruç Beğ’in iyi bir gözlemci olduğunu ve târihî kaynaklardan faydalandığını kanıtlar niteliktedir.

II. Bayezid Han dönemindeki olayların anlatıldığı bu nüshada müellif, dönemin içtimai ve siyâsî olaylarına kayıtsız kalmamıştır. Bahsi geçen dönemde yaşanan Yenişehir Savaşı, Kili ve Akkirman kalelerinin fethi, Osmanlı- Memlûk savaşı, Osmanlı- Venedik savaşı tarihleri gerçeklerle çok yakın olacak şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca bu savaşların sonuçları da gerçeğe uygundur. Savaş sonrası gelen elçilerle görüşmeler, elçilerin yolculukta yaşadıklarına varana kadar detaylı bir

şekilde anlatılmıştır. Depremler, yangınlar, veba salgınları, kıtlık ve güneş tutulması gibi olaylar da detaylarıyla kronolojik sıraya uygun şekilde verilmiştir. Ayrıca bu sosyal olaylar anlatılırken betimlemelerden de faydalanılmıştır.

Eserdeki bu tutarlılık sadece olaylarda değil şahıslarda da gözlemlenmiştir. Arnavud Sinan Paşa, Davud Paşa, Gedik Ahmed Paşa, Hadım Ali Paşa, Hersekzâde Ahmed Paşa, İskender Paşa v.d. gibi bu dönemde devlet yönetiminde etkin rol oynamış birçok şahıs metinde geçmiştir. “Şahıs Kadrosu” bölümünde bu kişilere, metinden örnekler verilerek değinilmiştir.

Oruç Beğ, geniş halk kesimlerine ulaşabilmek ve onları bilgilendirmek için kolay ve anlaşılır olmayı tercih etmiştir. Sadeliği ve samimiyeti elden bırakmamış, her kesimden insanın okuyup istifade edebileceği bir eser yazmıştır. Bu da müellifin amacının sadece insanlığa hizmet olduğunu göstermektedir. Hem tarih hem de edebiyat alanları için önem arz eden bu gibi çalışmalara ihtiyaç duyulduğu yadsınamaz bir gerçektir.

KAYNAKÇA

A. Arşiv Kaynakları

1. Topkapı Sarayı Müze Arşivi

TSMA, no. D. 6350.

TSMA, no. E. 6366.

B. Kaynak Eserler

Âşık Paşazade, (2018). *Osmanoğullarının Tarihi- Tevârih-i Âli Osman*, Haz. M.A. Yekta Saraç- Kemal Yavuz, 5. Baskı, Bilimevi Basın Yayın A.Ş., İstanbul.

Bihîştî, Ahmed Sinan Çelebi, *Vekâyi-nâme-i Bihîştî /veya/ Tarih-i Sultan Cem*, İstanbul, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: Revan 1270.

Eflâkî, Ahmet, (1964). *Ariflerin Menkabeleri I*, çev. Tahsin Yazıcı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.

Elvan Çelebi, (1995). *Menâkıbu'l-Kudsîyye fî Menâsıbi'l-Ünsîyye: Baba İlyas-ı Horasanî ve Sülalesinin Menkabevi Tarihi*, haz. İsmail E. Erünsal ve Ahmet Yaşar Ocak, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Hoca Sadettin Efendi, (1999). *Tacü't-Tevarih*, C. II-III-IV, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, 4. Baskı, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

İbn İyâs, (1982). *Bedâyi' ü'z- Zuhûr fî Vekâyi' i'd-Duhûr*, haz. Muhammed Mustafa, C. III, Kahire.

İbn Kemal, (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman, VII. Defter* (Tenkidli Transkripsiyon), Haz. Şerafettin Turan, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

İbn Kemâl, (1997). *Tevârih-i Âl-i Osmân, VIII. Defter* (Transkripsiyon), Haz. Ahmet Uğur, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- İbn Tolun, (1998). Ebü'l- Fazl Şemseddin Muhammed b. Ali b. Ahmed Salihî (ö. 953/ 1546), *Müfâkehetü'l-hillân fî havadi'si-zaman*, Nşr. Halil el-Mansur, Darü'l- Kütübü'l-ilmîyye, Beyrut.
- İbnü'l- Himsî, (1999). Şehabeddin Ahmed b. Muhammed b. Ömer (ö. 934/ 1527), *Havâdisü'z-zemân ve vefâyâti's-şüyüh ve'l-ekrân*, I-III, Nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî, el-Mektebü'l- Asriyye, Beyrut.
- İbnü'l-Cey'ân, (1984). Ebü'l Bekâ Şehâbeddin b. Şâkir (v.902/1496), *el-Kavlü'l-müstazraf fî seferi Mevlâna'l- Meliki'i-Eşref*, Nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî, Trablusşam.
- İdris-i Bitlisî, (2013). *Heşt Behişt- VII. Ketîbe- Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*, çev. Muhammed İbrahim Yıldırım, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Kıvâmî, (2018). *Fetihnâme-Fetihnâme-i Sultân Mehmed*, Haz. Ceyhun Vedat Uygur, 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Lütfi Paşa, (2001). *Tevârih-i Âl-i Osman*, Haz. Kayhan Atik, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Mehmed Neşrî, (2014), *Neşrî Tarihi II*, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Oruç b. Âdil, (2014). *Tevârih-i Âl-i Osman*, Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi (1288-1502)] Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- Oruç b. Âdil, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Paris Bibliothèque Nationale, Suppl. turc 1047.
- Oruç b. Âdil, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Paris Bibliothèque Nationale, Anc. fonds turc 99.
- Oruç b. Âdil, *Tevârih-i Âl-i Osman*, İstanbul Yapı Kredi Sermet Çiftler Araştırma Kütüphanesi: No. 773.
- Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebî, (1989). *Solak-zâde Tarihi*, c. I, Haz. Vahid Çubuk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Şevkânî, (2006). *el-Bedrü't-tâli' bi-mehâsini men ba'de'l-karni's-sâbi'*, I-II, Nşr. Muhammed Hasan Hallak, Dâru İbn Kesîr, Dimeşk-Beyrut.
- Tursun Bey, (1977). *Târih-i Ebü'l- Feth*, Haz. Mertol Tulum, Baha Matbaası, İstanbul.

C. Araştırma Eserler ve Makaleler

- Abouseif, Doris Behrens, (2022), “Kayıtbay K llyesi”, *D A*, c. 25, Ankara, TDV Yayınları, s. 81-82.
- Afyoncu, Erhan, (2007). “Otlukbeli Savaşı”, *D A*, c. 34, İstanbul, TDV Yayınları, s. 4-6.
- Akkuş, Mehmet, (1987). “Mehmed Emin-i Tokad  ve Men k bn mesi”, *İlim ve Sanat*, Cilt. II, Sayı. 11, s. 81-83.
- Alıç, Samet, (2016). “Alaüddevle (Bozkurt) Bey”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları.
- Altınay, Ahmet Refik, (2006). *Cem Sultan*, 2. Baskı, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Altunışık, R., Coşkun R., Bayraktaroğlu S. & Yıldırım E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları*, Sakarya, Sakarya Kitabevi.
- Ambraseys, N. N, ve Finkel, C.F., (1995). *The Seisimiaty Of Turkey And Adjacent Areas A Historical Review, 1500- 1800*, İstanbul, Eren Yayınları.
- Angiolello Maria, Giovan (2011). *Fatih'in İçoğlanı Anlatıyor Fatih Sultan Mehmet*,  ev. Pınar G kpar, İstanbul, Profil Yayınları.
- Arifi Paşa, (2011). *Elbistan ve Maraş'ta Dulkadir Oğulları H k meti*, ed.: Yaşar Alparslan, Serdar Yakar, Kahramanmaraş, Ukde Yayınları.
- Ateş, Ahmet (1988). “Menakıp”, * A*, C. 7, İstanbul, Mill  Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 701-702.
- Atsız, Hüseyin Nihal (1949). *Osmanlı Tarihleri I*, İstanbul, Türkiye Yayınevi.
- , (1939). *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları*, İstanbul, Arkadaş Basımevi.
- Ay, Resul, (2013). “Sufi Shaykyhs and Society in Thirteenth and Fifteenth Century Anatolia: Spiritual Influence and Rivalry”, *Journal of Islamic Studies*, Sayı 24, s. 1-24.
- Aynur, Hatice, (2014). “Cem şairleri” , *İlm  Araştırmalar* 9, s. 33-43.

- Ayverdi, İ. (2020). *Kubbealtı Lugatı- Misâlli Büyük Türkçe Sözlük*, (5. bs.), İstanbul, Kubbealtı Neşriyat.
- Babinger, Franz, (1927). *Die Geschichtssreiber der Osmanen und Ihre Werke*, Leipzig. (=Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982).
- , (1925). *Die frühosmanischen Jahrbücher des Urudsch Quellen des islamischen Schrifttums*, Hannover.
- Beldiceanu- Steinherr, Iréne, (1970). “Un legs pieux du chroniqueur Uruj”, *BSOAS*, XXXIII, London, s. 359-369.
- Belin, M., (1999). *Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Tarihi*, çev. Oğuz Ceylan, İstanbul, Gündoğan Yayınları.
- Bolat, Kasım (2020). *Osmanlıda Paşalar ve Padişahlar 1421-1520*, İstanbul, Ötüken Yayınları.
- Boran, Mustafa, (2017). “*Menâkıbnâmelerin Yapısalcı Yöntemlerle İncelenmesi*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara.
- Edhem, H. E., (1914). “Hersek-oğlu Ahmed Paşa'nın Esaretine Dair Kahire'de Bir Kitabe”, *TOEM*, İstanbul, s. 202-220.
- Eğri, Sadettin, (2003). “Tasavvuf Kültürünün Kaynaklarından Menkabeler ve Bursalı Mehmed Şuhûdî”, *Bursa'da Düinden Bugüne Tasavvuf Kültürü-2*, haz. Nahit Kayabaşı, Bursa, Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları.
- Emecen, Feridun, M., (2019). *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- , (2018). *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları I- Bayezid (II)*, *Yavuz, Kanunî*, 4. Baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- , (1997). “Hadım Ali Paşa”, *DİA*, c. 15, İstanbul, TDV Yayınları, s. 4-5.
- , (1996). “Gülbahar Hatun”, *DİA*, c. 14, İstanbul, TDV Yayınları, s. 230-231.
- Eroğlu, Haldun (2004). *Osmanlı Devletinde Şehzâdelik Kurumu*, Ankara, Akçağ Yayınları.

- Evangelatou, Florentia ve Notara, (2001). “İkincil Önemdeki Yunanca Kaynaklarda Doğal Afetler (14.-19. Yüzyıllar)”, *Osmanlı İmparatorluğunda Doğal Afetler*, ed.: Elizabeth Zachariadou, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Fisher, Sdney Nettleton, (2014). *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, çev. Hazal Yalın, İstanbul, Kitap Yayınevi.
- Genç, Vural, (2014). “*Acem ’den Rum ’a İdris ’i Bitlisi ’nin Hayatı, Tarihçiliği, ve Heşt Behişt ’in II. Bayezid Kısmı 1481-1512*”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul.
- Gök, İlhan (2014). *Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet O.71 909-933/1503-1527 Tarihli İn’amât Defteri (Transkripsiyon Değerlendirme)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Gökbilgin, M. Tayyib, (2007). *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*, İstanbul, İşaret Yayınları.
- Güzel, Abdurrahman ve Ali Torun, (2012). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Hammer, Joseph Von, (1991). *Osmanlı Tarihi, C. I*, çev. Mehmet Ata, Bugünkü Dille Özetleyerek Yeniden Yazan. Abdülkadir Karahan, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İnalcık, Halil, (2013). *Kuruluş Dönemi (1302-1481) Osmanlı Sultanları*, 3. Basım, İstanbul, İSAM Yayınları.
- , (2001). “İstanbul”, *DİA*, c. XXIII, İstanbul, TDV Yayınları, s. 220-239.
- , (1954). “Ottoman Methods of Conquest”, *Studia Islamica II*, s. 103-129.
- Jorga, Nicolae (2009). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, C. II*, çev. Nilüfer Epçeli, çev. Kemal Beydilli, İstanbul, Yeditepe Yayınları.
- Kafadar, Cemal, (2017). “Cem Sultan Bayezid Kavgası”, *Atlas Tarih Dergisi*, Sayı. 48, s. 48-61
- Kantemir, Dimitri, (2005). *Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi I*, Çev. Özdemir Çobanoğlu, 6. Baskı, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları.

- Kaytaç, Fatma, (2011). *Behişti Tarihi (791-907/1389- 1502) Giriş, Metin, Dizin*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı), İstanbul.
- Kazıcı, Ziya, (2014). *Osmalı 'da Toplum Yapısı*, İstanbul, Kayıhan Yayınları.
- , (1997). *Siyasî, Dinî, Kültürel, Sosyal İslâm Tarihi*, c. II, baskı: 1, İstanbul, Kayıhan Yayınları.
- Kepecioğlu, Kâmil, (1942). "Bursada şer'i Mahkeme Sicillerinden ve Muhtelif Arşiv Kayıtlarından Toplanan Tarihi Bilgiler ve Vesikalar." *Vakıflar Dergisi*, 2, s. 405-417.
- Kiel-Reindl, Hedda, (2014). *Männer um Bâyezîd. Eine prosopographische Studie über die Epoche Sultan Bayezids II. (1481-1512)*, II. Bayezid ve Çevresi Hükümdarın Adamları, çev. Ali Suat Ürgüplü, İstanbul, Arvana Yayınları.
- Kiel-Reindl, Hedda, (1996). "Gedik Ahmed Paşa", *DİA*, c. XIII, İstanbul, TDV Yayınları, s. 543-544.
- Kolçak, Özgür ve Özgür Oral, (2021). *Kuruluş ve Yükseliş Devri Osmanlı Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Köker, Vural, (2021). Dulkadiroğlu Beyliği Alâüddeve Bey Dönemi (1480-1515) Safevi Osmanlı İlişkilerine Bir Bakış, *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 1, sayı: 7, s. 45-64.
- Köprülü, Orhan, (1951). *Tarihi Kaynak Olarak XIV ve XV. Asırlardaki Bazı Türk Menâkıbnâmeleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi), İstanbul.
- Köprülü, Fuat, (1943). "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları", *Belleten*, Cilt. 7, Sayı 27, s. 379- 52.
- Kreutel, Richard F., (1997). *Haniwaldanus Anonim'ine Göre Sultan Bayezid-i Velî (1481-1512)*, çev. Necdet Öztürk, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Levend, Agah Sırrı, (1984). *Türk Edebiyatı Tarihi (Giriş)*, C. 1, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- Lowry, Heath, (2010). *Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı*, Haz. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lugal, Necati ve Adnan Erzi, (1956). *Fâtiḥ Devrine Âit Münşeât Mecmuası*, İstanbul, İstanbul Fetih Derneği Yayınları.
- Mercan, İsmail Hakkı, (2003). "Türk Tarihinin Kaynaklarından Olan Bazı Menâkıbnâme ve Gazavatnâmeler Hakkında", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt. VI, Sayı 10, s. 107- 130.
- Meriç, Münevver Okur, (2006). *Sultan Cem (Hayatı-Esareti-Edebi Kişiliği Eserleri-Şiirleri)*, Ankara, PYS Vakıf Sistem Matbaa Müdürlüğü.
- Ménage, V. L., (1981). "II. Murad'ın Yıllıkları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, sayı 33, İstanbul, s. 79-99.
- , (1978). "Osmanlı Tarihçiliğinin Başlangıcı", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, Sayı: IX, ,s. 227-240.
- , (1976). "Edirneli Ruhi'ye Atfedilen Osmanlı Tarihinden İki Parça", *İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara, TTK Yayınları, s.311- 333.
- , (1967). "On the recensions of History of the Ottomans", *BSOAS*, XXX, London, s. 314- 322.
- , (1963). "The Manaqib of Yakhshi Faqih", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, sayı XVI, s. 50-54.
- Ocak, Ahmet Yaşar, (2010). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- , (2006). "Evliyâ Menâkıbnâmeleri", Talat Sait Halman (Ed.). *Türk Edebiyatı Tarihi I* içinde, İstanbul, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 591-606.
- Okiç, M. Tayyib, (1968). "Hadım ('Atik) Ali Paşa Kimdir?", "*Gazi Husrev Beğ ve Onun Saraybosna'daki Camiine Bir Minare Daha İlave Edilmesine Dair Bir Vesika*", *Necati Lugal Armağanı*, TTK yay., c. VII, s. 50, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 501-515.

- Özcan, Abdülkadir, (2013). “Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, sayı:1, s. 271-288.
- , (2011). “Tevârih-i Âl-i Osman”, *DİA*, c. XL, İstanbul, TDV Yayınları, s. 579-581.
- , (2007). “Oruç b. Âdil”, *DİA*, c. XXXIII, İstanbul, TDV Yayınları, s. 425-426.
- , (2006). “Osmanlı Tarih Edebiyatında Türlerle Genel Bir Bakış”, *Essays in honour of Ekmeleddin İhsanoğlu*, İstanbul, s. 271-293.
- , (2003). “Fatih Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, İstanbul’un Fethinin 550 Yılı Özel Sayısı*, sayı 14, s. 55-62.
- , (1994). “Düsturnâme-i Enverî”, *DİA*, c.X, İstanbul, TDV Yayınları, s. 49-50.
- , (1981-1982). “Fatih’in Teşkilât Kanunnâmesi ve Nizâm-ı Âlem İçin Kardeş Katli Meselesi”, *Tarih Dergisi*, sayı 33, s. 7-56.
- Öztürk, Necdet, (2014). *Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi (1288-1502)]*, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- , (2000). *Anonim Osmanlı Kroniği 1299-1512*, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Öztürk, Necdet ve Murat Yıldız, (2013). *İmparatorluk Tarihinin Kalemli Muhafızları, Osmanlı Tarihçileri- Ahmedî’den Ahmed Refik’e-*, İstanbul, Bilge Kültür Yayınları.
- Pala, İskender, (1989). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, C.I-II, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Sakin, Orhan, (2002). *Tarihsel Kaynaklarıyla İstanbul Depremleri*, İstanbul, Kitabevi Yayınları.
- Şahin, Haşim, (2004). Menâkıbnâme, *DİA*, c. 29, Ankara, TDV Yayınları, s. 112-114.
- Şakiroğlu, Mahmut H., (1993). “Cem Sultan”, *DİA*, c. 7, İstanbul, TDV Yayınları, s. 283-284.

- Tansel, Selahattin, (2017). *Sultan II. Bâyezid'in Siyasi Hayatı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Taş, Kenan Ziya, (2017). *Osmanlılarda Lalalık Kurumu*, Ankara, Berikan Yayınevi.
- Tekindağ, Şehabeddin, (1972). "Mehmed Paşa, Karamanî", *İA*, c. VII, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 588-590.
- , (1970). "Bayezid'in ölümü meselesi", *Tarih Dergisi XXIV/24*, s. 1-16.
- , (1967). "II. Bayezid Devrinde Çukur-ova'da Nüfuz Mücadelesi." *Bellekten*, Cilt XXXI, Sayı 123, s.345-373.
- , (1959). " II. Bayezid'in Tahta Çıkışı Sırasında İstanbul'da Vukûa Gelen Hadiseler Üzerine Notlar." *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Cilt 10, Sayı 14, s. 85-96.
- Tulum, Mertol, (1994). "Dursun Bey", *DİA*, c. X, İstanbul, TDV Yayınları, s. 6-7.
- Tuncay, Gülten, (1966). *Davud Paşa Külliyesi*, (İstanbul Üniversitesi, Sanat Tarihi Lisans Mezuniyet Tezi), İstanbul.
- Turan, Şerafettin (1998). "Hersekzâde Ahmet Paşa", *DİA*, c. 17, İstanbul, TDV Yayınları, s.235-237.
- , (1994). "Koca Davud Paşa", *İA*, c.IX, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 37-38.
- , (1992). "II. Bayezid", *İA*, c. V, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 234-238.
- Uluçay, M. Çağatay (2012). *Padişahların Kadınları ve Kızları*, 6. Basım, İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- , (2012). *Haremde Mektuplar*, 3. Basım, İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- , (1959). " Bayazid II. in Âilesi", Edebiyat Fakültesi, *Tarih Dergisi*, c. 10, sayı 14, İstanbul, s.105-124.
- , (1955). "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *Tarih Dergisi VIII*, s. 185-200.
- , (1954). "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *Tarih Dergisi VII*, s. 177-142.

-----, (1954). “Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?”, *Tarih Dergisi VI*, s. 53-90.

Uludağ, Süleyman, (2022). Kerâmet, *DİA*, c. 25, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 265-268.

Unat, Faik Reşit, (1964). “Oruç b. Âdil”, *İA*, c. IX, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 418-419.

Uzunçarşılı, İsmail H., (2016). *Osmanlı Tarihi*, C. II, 11. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

-----, (1975). “Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri”, *Belleten*, C. XXXVI, Sayı. 156, Ankara, s. 659-696.

-----, (1975). “Fatih Sultan Mehmed’in Ölümü”, *Belleten*, c. XXXIX, Sayı 155, s. 473-481.

-----, (1970). “Fatih Sultan Mehmed’in Ölümü”, *Belleten*, c. XXXIV, Sayı 134, s. 231-234.

-----, (1965). “Değerli Vezir Gedik Ahmet Paşa II. Bayezid Tarafından Niçin Katledildi?” *Belleten*, Cilt XXIX, Sayı 115, Sayfa 491-497.

-----, (1961). “Fâtih Sultan Mehmed’in Vefatı Üzerine Vezir İshak Paşa’nın İkinci Bayezid’i Saltanata Dâveti Arızası”, *Belleten*, C. XXV, Sayı. 97, s. 75-77.

-----, (1960). “Cem Sultan’a Dair Beş Orijinal Vesika”, *Belleten*, C. XXIV, Sayı. 95, s. 457-484.

Üçyiğit, Ekrem, (1973). “Oruç Beğ Tarihi Hakkında”, *Hayat Tarih Mecmuası*, IX/7, İstanbul, s. 74-76.

Vatin, Nicolas, (1997). *Sultan Djem*, Imprimerie De La Societe Turque D’Histoire, Ankara.

Veinstein, Gilles, (2001). *Karadeniz’in Kuzeyinde Büyük 1560 Kuraklığı: Osmanlı Yetkililerinin Durumu Algılayışı ve Gösterdikleri Tepkiler*, Osmanlı İmparatorluğunda Doğal Afetler, ed.Elizabeth Zachariadou, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Vogt, Jean, (2001). *Osmanlı Topraklarında Tarih Boyunca Depremsellik, Batılı Kaynaklarından ve Tanıkların İfadelerinden Örnekler* Osmanlı

İmparatorluğunda Doğal Afetler, Editör: Elizabeth Zachariadou, çev. Gül Çağalı, Güven-Saadet Öztürk, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Yazıksız, Necib Âsım, (1910). “Osmanlı Tarihnüvisleri ve Müverrihleri”, *Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*, Cüz 1 (1326).

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek, (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 6. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Yiğit, İsmail, (2022). “Kayıtbay”, *DİA*, c. 25, Ankara, TDV Yayınları, s. 80-81.

Yinanç, Mükrimin Halil, (1978). “Ahmed Paşa, Gedik veya Gedük Ahmed Paşa”, *İA*, C: I, 5. Baskı, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 193-199.

DİZİN

Acem 15, 38, 130, 132, 143, 147, 148,
149, 178, 179, 190.

Adana 32, 41, 59, 77, 81, 82, 102, 107,
108, 116, 117, 121, 122, 123, 127,
175, 176, 177, 178.

Adriyatik 99.

Ağaçayırı 41, 82, 104.

Akkirman 21, 27, 31, 41, 56, 75, 90,
96, 113, 114, 174, 185.

Aksu 93, 99.

Akşehir 49, 88.

Alaüddevele 44, 45, 46, 62, 101,
119, 124, 125, 126, 132, 177, 188,
191.

Alvise Sagundino 98.

Amasya 36, 47, 49, 51, 52, 58.

Amerika 15.

Anadolu 43, 79, 99.

Anadolu 9, 15, 29, 30, 32, 35, 38, 39,
40, 41, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 54, 55,
57, 59, 61, 64, 71, 72, 73, 80, 82, 85,
87, 90, 91, 94, 95, 96, 103, 105, 107,
116, 117, 118, 119, 121, 122, 124,
127, 130, 134, 154, 161, 166, 169,
171, 174, 175, 178, 179, 180, 181,
182, 191.

Anavarin 78, 79.

Anavarza 82.

Andrea Gritti (Venedik elçisi) 84, 92.

Angiolello 68, 93, 188.

Ankara 4, 44, 72, 85, 94, 106, 186,
187, 188, 189, 190, 191, 192, 193,
194, 195, 196.

Antirio 43.

Apulya 64.

Arifi Paşa 44, 188.

Arnavutluk 39, 42, 61, 66, 91, 93, 97,
105.

Arnavud Sinan Paşa 39, 40, 41, 42, 43,
44, 78, 82, 105, 112, 121, 147, 161,
169, 174, 182.

Âşıkpaşazâde 4, 7, 14, 16, 20, 26, 32,
41, 53, 63, 83, 98.

Ayşe Sultan 39, 44.

Avlonya 29, 66, 67.

Avrupa 12, 60, 93.

Ayamavra 67, 100.

Ayas 58, 82.

Aydın 80, 133.

Babinger 6, 18, 19, 20, 22, 23, 189.

Bağirdelen 43.

Bavyera 88.

Bayezid (II.) 1, 2, 3, 7, 15, 16, 17,
19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30,
31, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 46, 47,
48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57,
58, 59, 60, 61, 62, 65, 67, 68, 69, 70,
71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 84,
89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 101,
104, 109, 110, 111, 112, 114, 115,
116, 117, 120, 124, 125, 127, 128,
131, 140, 143, 144, 146, 147, 148,
149, 150, 158, 160, 173, 174, 175,
176, 177, 178, 179, 180, 181, 182,
183, 184, 185, 189, 190, 191, 193,
194, 195.

Belgrad 97, 104, 128, 132, 144, 178.

Bihîştî 4, 16, 42, 68, 83, 186.

Bitola 97, 105.

Boğdan (Karaboğdan) 21, 31, 35, 75,
95, 113, 115, 119, 150, 151, 153, 154,
159, 174, 175, 181.

Boğdan Voyvodası Stefan cel Mare
(Boğdan Voyvodası İstefan) 31, 75.

Bolayır 141, 142, 143.

Bolkar Dağları 76.

Bosna 26, 34, 61, 62, 74, 88, 93, 94,
96, 98, 99, 100, 101, 104, 105, 132,
133, 134, 140, 143, 144, 147, 164,
179, 180, 182, 192.

Bulgar Dağı 62.

Bulgaristan 31.

Burak Reis 34.

Bursa 18, 28, 53, 54, 58, 59, 60, 77,
78, 90, 92, 108, 109, 110, 124, 128,
140, 144, 173, 176, 177, 189, 191.

Cem Sultan 4, 27, 28, 29, 30, 31,
32, 40, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 58,
59, 60, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 89,
90, 92, 94, 95, 101, 104, 109, 110,
111, 112, 146, 173, 174, 179, 186,
188, 190, 192, 193, 195.

Çakallı Köyü 101.

Çaldıran Ovası 45, 88, 92.

Çanakkale 43, 76, 82.

Çandarlı Halil Paşa 19, 70, 91.

Çeşme 35.

Çorum 36.

Çorlu 58, 81.

Çukurova 32, 76, 91.

Davud Paşa 34, 44, 61, 62, 63, 76,
85, 91, 104, 109, 112, 118, 119, 125,
128, 145, 147, 161, 162, 163, 173,
174, 175, 177, 179, 180, 182, 194.

Dimetoka 37, 62.

Drosgometva 74.

Dubrovnik 96.

Dük stjegan Vukčić-Kosača 88.

Edirne 4, 16, 18, 19, 27, 35, 36, 37,
38, 43, 46, 49, 50, 58, 73, 78, 85, 95,
106, 108, 112, 113, 114, 115, 119,

120, 122, 126, 127, 128, 130, 131, 141, 143, 145, 146, 147, 160, 163, 165, 166, 171, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 190, 191, 192.

Eflak 75, 131, 146, 153, 180.

Eğriboz 64, 93.

Ekrem Üçyiğit 6, 195.

Enverî 1, 15, 193.

Ereğli 68, 94.

Ermenek 66.

Étinne Roboly 22, 23, 24, 25, 26, 184, 185, 238, 239, 240.

Faik Reşit Unat 7, 19, 187, 194.

Fatih Sultan Mehmed (II.) 6, 13, 15, 16, 19, 20, 27, 28, 31, 39, 39, 40, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 58, 61, 65, 66, 67, 69, 70, 84, 88, 89, 92, 93, 94, 101, 104, 187, 188, 193, 195.

Ferhat Bey 33, 116, 117, 175.

Fırat 102, 106.

Filibe 43, 62, 150, 161, 179, 181, 182.

Fransa 2, 3, 24, 30, 34, 56, 60, 184.

Frenk 34, 80, 160, 162, 163, 164, 171.

Frengistan 111, 146, 161, 164, 174, 179, 182.

Friedrich Giese 6, 14.

Friuli 34, 93.

Galata Mevlevihanesi 101.

Gedik Ahmed Paşa 29, 30, 40, 59, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 89, 91, 111, 112, 173, 174, 191, 195, 196.

Gedik Nasuh 40.

Gelibolu 14, 41, 42, 43, 44, 82, 85, 87, 88, 92, 104, 141, 179, 182.

Gölbaşı 61.

Gümülcine 127.

Hadım Ali Paşa 41, 62, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 92, 98, 99, 105, 106, 175, 176, 182, 189, 192.

Hadım Sinan Paşa 86.

Hadım Yakub Paşa 98, 105.

Haleb 8, 59, 92, 102.

Halil İnalçık 15, 190, 199.

Halil Paşa 42, 77, 78, 81, 82, 83, 84.

Hamid Beğ (Uzun Hasan oğlu) 125.

Hamidili 89.

Hamzabey Limanı 44.

Hamzabeyoğlu Mustafa 64, 89.

Hanivaldanus 74, 86.

Hasan Paşa 84, 85, 86, 87, 88, 178.

Hedda Reindl Kiel 7, 191.

Hersek 62, 88, 92.

Hersekzâde Ahmed Paşa (Hersekoğlu) 32, 33, 41, 42, 51, 66, 88, 89, 90, 91,

92, 93, 96, 117, 118, 149, 161, 163,
175, 180, 189, 194.

Hızır Beyoğlu Mehmed Paşa 33, 95.

Hicaz 59, 102, 173.

Hindistan 32, 36, 175.

Hoca Sadeddin Efendi 7, 186.

Hüseyin Nihal Atsız 6, 15, 19, 22, 23.

İbrahim Hakkı Konyalı 15.

İçel 65.

İdrîs-i Bitlisî 16, 17, 187.

İnebahtı 21, 42, 43, 78, 83, 98, 161,
163, 165, 166, 182, 183.

İpsala (İbsala) 104.

İran 16, 17, 45, 48, 50, 88.

Irene Beldiceanu-Steinherr 19, 20,
189.

Irène Mèlikoff 15.

İsfendiyaroğlu Kızıl Ahmed 33.

İshak Fakih 179

İshak Paşa 40, 51, 52, 53, 67, 71, 116,
176, 179, 181, 196.

İshakçı Kalesi (İsakçı Geçidi) 159,
181.

İskender Paşa (Bostancıbaşı İskender)
34, 40, 75, 87, 93, 94, 95, 96, 97, 98,
99, 100, 101, 115, 124, 125, 128, 129,
146, 164, 175, 177, 180, 182, 186,
194.

İskenderiye 66, 93.

İsmet Parmaksızoğlu 7, 187.

İspanya 34.

İstanbul 4, 5, 14, 15, 22, 28, 35, 36,
37, 41, 51, 52, 53, 57, 58, 59, 61, 62,
63, 67, 70, 72, 75, 77, 79, 81, 83, 84,
89, 94, 98, 99, 101, 109, 111, 112,
113, 124, 125, 126, 127, 128, 131,
143, 145, 146, 147, 149, 158, 159,
160, 171, 172, 174, 176, 177, 178,
179, 180, 181, 182, 183, 187, 188,
189, 190, 191, 192, 193, 194, 195,
196, 197.

İşkodra 61, 89, 93.

İtalya 30, 34, 56, 60, 62, 67, 100.

İznik 29.

İzmir 80.

Kafkasya 101.

Kahire 33, 55, 59, 72, 92, 102, 103,
187, 190.

Karadeniz 38, 41, 196.

Karagöz Paşa (Anadolu Beylerbeyi)
80, 91.

Karaman 21, 27, 29, 43, 44, 49, 51,
53, 58, 59, 60, 62, 64, 65, 66, 69, 72,
74, 76, 82, 109, 110, 111, 112, 173,
174, 195.

Karamanoğlu Kasım 31, 53, 55, 59,
60, 68, 71, 72, 74, 90, 112, 174.

Kastamonu 58, 84.

Kayıtbay 31, 32, 33, 71, 91, 101, 102, 103, 111, 116, 125, 146, 177, 180, 189, 197.

Kefalonya 67, 79.

Kefe 66.

Kemalpaşazâde 4, 7, 35, 39, 66, 75, 83, 89, 93, 97, 98, 99.

Kemal Reis 34, 79, 162, 163, 164, 180, 181, 182.

Kemal Yavuz 7, 188.

Kırım 31, 66.

Kızıl Çöl Yaylası 92.

Kili 21, 27, 31, 41, 56, 75, 90, 96, 113, 114, 175, 186.

Kissling 22, 23, 185.

Koca Kale 62.

Koca Mustafa Paşa 43, 83, 105.

Konya 15, 28, 30, 51, 55, 58, 59, 60, 61, 68, 71, 72, 74, 94, 174.

Koron 21, 34, 43, 78, 184.

Koyulhisar Kalesi 64

Köstendil 84.

Kulič Hisarı 95.

Kütahya 42.

Küvere 82.

Larende 77, 178.

Lehistan (Leh) 21, 147, 150, 152, 153, 154, 156, 160, 180, 181, 182.

Leş-Pirgos 61.

Lofça 100.

Londer 43, 78.

Londra 21.

Lütfi Paşa 189.

Macar banı Derencsânyi 98.

Macaristan (Macar) 34, 36, 55, 56, 75, 94, 95, 96, 98, 99, 100.

Mahmud Ağa 29, 174.

Malatya 101, 102.

Malkoçoğlu Bali Beğ 115, 176, 182.

Manisa 7, 21, 22, 46, 51, 64, 84, 185.

Manyan 66.

Marino Sanuto 84.

Medine 87, 102.

Mehmet Ali Yekta Saraç 7, 188.

Mehmet Altay Köymen 7, 189.

Mehmed Said Efendi 5.

Mekke 59, 87, 102.

Memlük 21, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 41, 45, 46, 56, 76, 77, 81, 82, 90, 91, 101, 102, 103, 104, 176, 186.

Ménage 6, 20, 23, 186, 194.

Meriç 181, 194.

Mertol Tulum 15, 189, 196.

Mescid-i Nebevî 102.

Mesih Paşa 44, 70, 73, 75, 79, 105.

Mevlana Lütü 144.

Mısır 29, 30, 36, 38, 41, 46, 56, 59, 71, 76, 90, 91, 92, 94, 101, 102, 103, 110, 111, 114, 116, 125, 127, 128, 130, 133, 140, 146, 174, 176, 178, 179, 180, 181.

Midilli 35, 44.

Mihaloğlu Ali 115, 176, 178, 179, 180, 181.

Milvan 82.

Mirkadı Han 114.

Modon (Moton) 21, 34, 43, 78, 162, 163, 167, 168, 169, 172, 183, 184.

Mogan Gölü 94.

Mora 34, 43, 44, 78, 79, 83, 84, 104, 162, 165, 166, 167, 175, 183.

Morava Nehri 95, 112, 175.

Mudanya 60, 89.

Muhammed 3, 7, 17, 20, 24, 32, 103, 107, 109, 136, 185, 188, 189.

Murad (II.) 14, 63.

Muradiye 7, 21, 60, 185.

Musa 33.

Mustafa 33, 43, 49, 50, 51, 52, 61, 62, 64, 65, 70, 71, 83, 89, 100, 105, 106, 155, 183, 184, 188, 191.

Mustafa Fârisî 14.

Mükrimin H. Yınanç 15, 63, 198.

Napoli 30, 55.

Necdet Öztürk 7, 15, 189, 193, 195.

Necib Âsım 5, 19, 198.

Nemrun 82.

Neşrî 7, 16, 72, 186, 189.

Niğbolu 104, 105, 181.

Ohri 83.

Oruç Beğ 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 42, 78, 96, 97, 100, 104, 180, 185, 186, 187, 189, 195, 197.

Otlukbeli 50, 61, 65, 190.

Otranto 29, 30, 67, 100, 186.

Özbek Bey 32, 91, 116, 118.

Papa VI. Aleksandr 34.

Paris 4, 6, 7, 15, 21, 22, 56, 185, 189.

Polya/ Pulya 30, 108, 174, 180, 186.

Rakkas Sinan Paşa 50, 181.

Ram Hisarı 95.

Rhoads Murphy 15.

Rio 43.

Rodos 29, 30, 40, 55, 60, 73, 90, 95, 165.

Roma 56, 60.

Ruhi 16, 43, 106, 194.

Rum 36, 58, 64, 93.

Rumeli 33, 35, 38, 41, 43, 44, 49, 51, 54, 55, 58, 61, 62, 63, 66, 75, 76, 81, 82, 85, 86, 87, 88, 94, 95, 96, 98, 104, 105, 108, 161, 173, 174, 175, 178, 179, 181, 182, 183.

Rumeli Hisarı 66.

Rüstem (Sultan) 132, 148, 149, 178, 180, 181.

Sadettin Buluç 6.

Saraybosna 74, 193.

Saruca Paşa 19.

Saruhan 64.

Sarayova 93.

Selim (I.) 4, 17, 45, 46, 57, 58, 81, 85, 86, 87, 92, 95, 195, 196.

Semendre (Semendire) 75, 86, 94, 96, 119, 131, 144, 175.

Silifke 66.

Sis 82.

Tokat 36, 49.

Topkapı Sarayı 4, 187.

Tuna 31, 41, 61, 75, 104, 174, 181.

Tunca 35, 178, 180.

Tunus 34.

Tursun Bey 4, 15, 188.

Türkiye XI, 21, 30.

Sivas 36, 49.

Sofya 81, 95, 96, 104, 174.

Solakzâde Mehmed Hemdemi Çelebi 7, 185, 189.

Suceava 75.

Sultan Çakmak (el-Melikü'z-Zâhir) 101.

Suriye 68, 102.

Şah İsmail 85.

Şehinşah Çelebi 174.

Şehzâde Abdullah 31, 68, 74, 173, 174..

Şehzâde Ahmed 80.

Şehzâde Korkud 80.

Şerafettin Turan 4, 7, 187, 195.

Şükrullah 14, 54.

Tarsus 41, 62, 76, 101, 123, 175, 176, 177.

Taşili 76.

Tayyazâde Ata Bey 5.

Uğraşdere 86.

Uğurlu Sultan Ahmed 177, 180.

Ulaşzlo (II.) 34.

Uzun Hasan 50, 180, 200.

Ünkürüs (Engürüs) 114, 119, 121, 131, 143, 146, 147, 153, 164.

Üsküdar 28, 85, 148.

Üsküp 106.

Vahid Çabuk 7, 188.

Varsak 29, 53, 62, 76, 173.

Venedik 27, 34, 35, 43, 44, 55, 56, 77,
79, 83, 84, 93, 98, 99, 100, 101, 105,
106, 164, 182, 185.

Veziriâzam Karamanî Mehmed Paşa
15, 51, 52, 53, 67, 195.

Vize 76, 101, 175.

Yahya Paşa 61, 85, 103, 104, 105,
106, 173, 174, 179, 180.

Yakub Paşa 98, 105, 183.

Yayçe (Jajce) Kalesi 99, 100, 105.

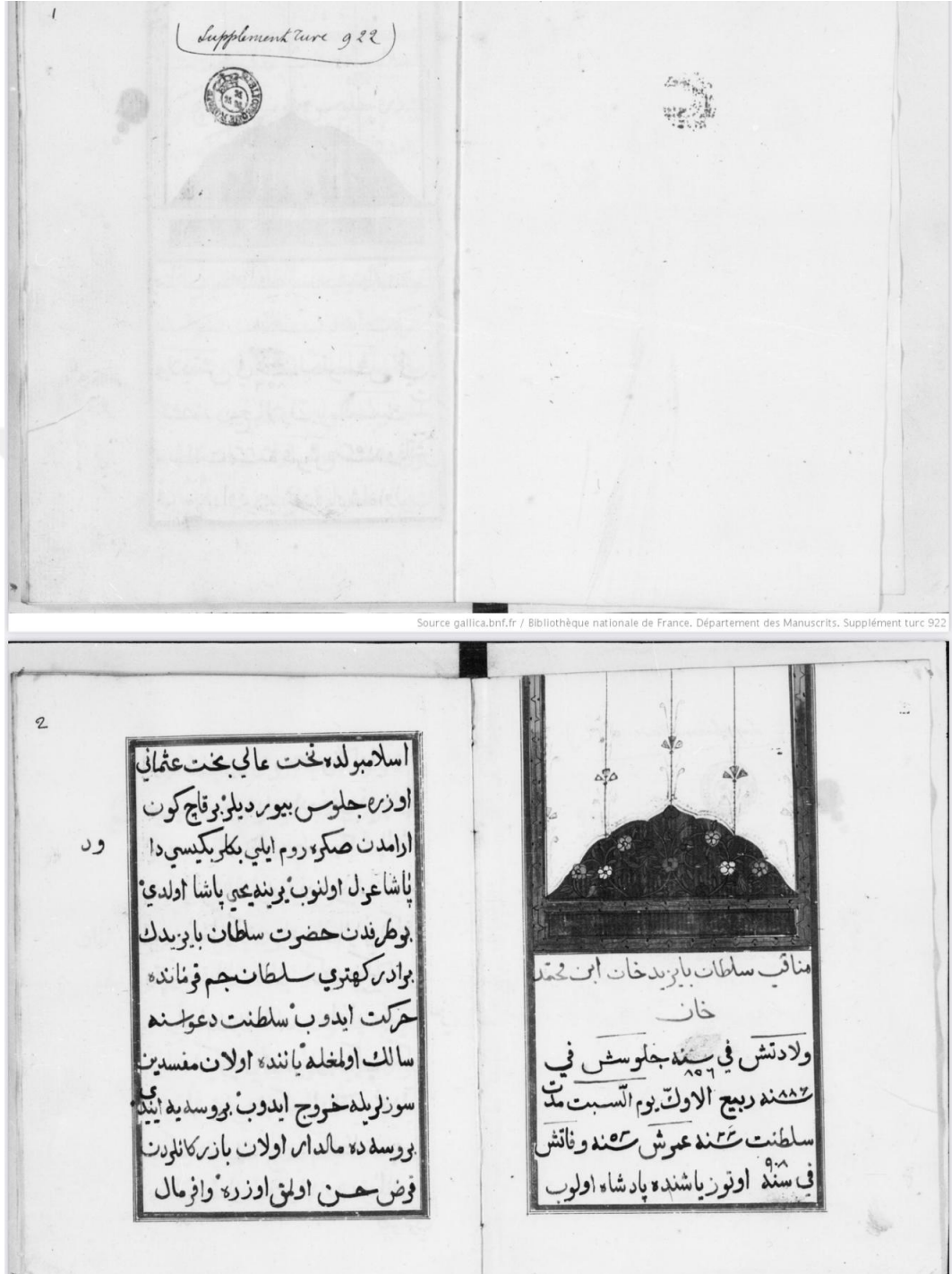
Yenişehir 21, 27, 28, 29, 40, 55, 56,
59, 67, 90, 173, 185.

Yusuŕça Mirza 61.

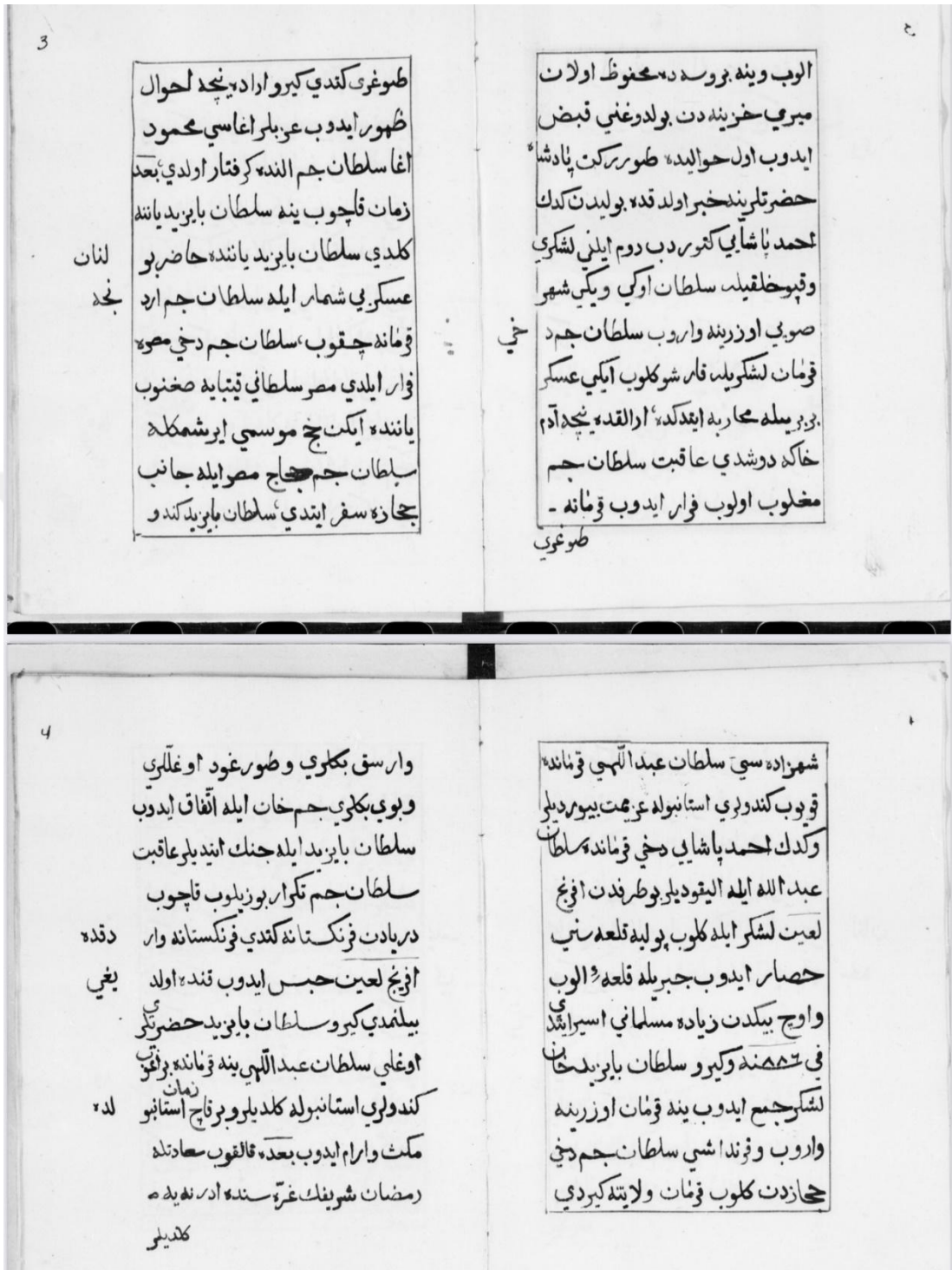
Zağra (Zağra/Stara Zagora) 96, 179.

EK 1: Orijinal Metin 1. Sayfa

¹¹¹⁹ Burada, Ek1- Ek34 aralığında Oruç Beğ'in Paris Bibliothéque Nationale, (Supplément Turc nu. 922)'de bulunan ve çevirisi yapılan nüshanın, 1b- 64a aralığındaki sayfaları verilmiştir. Ek34-Ek36 aralığında ise aynı eserin Étienne Roboly tarafından 1732-1733 yılında yapılan Fransızca tercümesine ait ilk ve son sayfaları verilmiştir.

ایندکن صکره ماه جمادی الاولینک
 اولنده ینده سلطان بایزیده صوفیه ده
 دولشدیلر اندن کوجوب کیرو استانبولده
 کلدیله اول سنه زمان اوغلی قاسم بک
 وفات ایندی ماه محرمک او اسطنده و
 ینده برسند ایچنده ولایت فرمانده سلطان
 عبدالله وفات ایندی برینده سلطان شهنشاه
 چلبی بک اولدی ستمه سنه و سنه چوبو
 ربیع الاول و لیلک یکریمی بوخی کونی کده سه
 شنبه کونی ایدی ادرند شهرنده احراف
 واقع اولوب بوستان و چارسو روبرت -

کلدیله و شوال اینک الفجی کونی کدک
 احمد پاشای زموه شهیدایه الحاق ایلدی
 رحمة الله علیه و برینه داود پاشا وزیر
 اولدی ستمه و کیرو سلطان بایزید
 لشکرینی جمع ایدوب صوفیه طرفنده عزیمت
 بیورب کندولوب صوفیه ده قوام و اناطولی
 بکلی بکلیسی عی پاشای روم ایلی بکلی بکلیسی
 ازبکستان پاشا معینله و عسکر اسلامه
 کوندوب موروه صوفی اوزرنده اولان
 ایکی ایچ حصاری و دایره خند قنبر
 یابدورب و لوازم کلید سنی تدارک

د ت

یدنجی کوننده جبره کلی حصاری یدکفار
 تخلیص و رجب شریفک یکریمی بشی
 کوننده دخی اقی کرمان قلعه سنی فتح
 ایندیله و طایفه قاناردن برجماعتی بکلی
 موقضی خان دیردی اول ایکی حصا
 مابینده اسکان ایدوب توطن و عتک
 ایندردیلر اول قانار لر اول دیارده اوج
 درت سنه طبر ب کفار ولایتده اتین
 و نیجه مال و اسیرالقدن صکره ینده اذن
 بایزیدخان ایله و لایقلمونه کتدیله اقی
 کرمان و کلی فتح اولندی فی ستمه سنه

بازاری و تخت القلعه و سایر دیردی بلجمله
 سوزان اولدی و حضرت پادشاه دخی
 سفر یتیله استانبولدن چقوب شهر
 ربیع الاولک یکریمی سکرنجی سه شنبه
 کونی ادرنده دخول و نفس ادرنده ده جا
 موجود اولان سری جدید سلطانینک
 قوبنده اولان عمارتک و بیمارخانه نک کند
 مبارک ایله بنیادنی اورب بعده قوه
 بغداد ولایتیه عزیمت بیورب لشکر عد
 و شکار ایله کلی اقی کرمان حصار دین
 محاصره ایدوب جمادی الاخرک یکریمی

وکیرو سلطان بایزید ادرنه ده قرار ایدوب
 سایده عدالتده عباد الله اسوده حال
 اولدیله سنه مزبور صفر اخیر نیک بکوی
 پنجی کوی چهار شنبه کونیده مابین
 العصر والمغرب کونش طونلدی ویند
 سنه مزبورده مصر سلطانندن وهنده
 پادشاهندن وانگوس فالندن الملیکوز
 عوض عمودیندن صکر هرکس مرادی اوزره
 جوا بن اوب کتدیله وینه عساکر اسلام ایلد
 پادشاه اسلام قوه بغداد ولایتده عزمیت
 ایدوب بکوی اولان ملحقون طاقمت

کتوره مکه فاری اختیار ایدوب لشکر طفر
 رهبر اول ولایتی یغما ایدوب مال غنایم
 ایلد سیر اولدیله و سلامت ایلد ادرنه یه
 دخول ایندیله فی سلسله وکیرو سلطان
 بایزید قسطنطنیئده توجه همایون بیور
 قرار ایلدیله و فومان عالی صادر اولدیله
 محلی اوغلی عالی بک و برادری اسکندر بک
 و ملقوج اوغلی بای بک عسکر جوار ایلد
 قوه بغداده افین ایلدیله و موجب امر عالی
 اوج عدد امر عسکر ایلد قوه بغداده افین
 ایدوب اوج دفعه یوروش ایدوب عنا

یت

خدا و معجزات مصطفی ایلد مظفر
 اولوب غایت طویوم اولوب پنجده
 اسیر و اموال بی شمار ایلد عودت ایند
 وکیرو بو طرفدن مصر سلطان فی
 قیبا ی لشکر جمع ایدوب کندودو
 اولان اوز بک بک و قوی بک مصر و
 شام و حلب لشکر ایلد اظند و ترسوس
 ناصیه سنده او نورب عرب لشکر بی
 و قلاشلی حاضر اولوب پادشاه روم
 جنگ ارزو سیله اماده بو طرفدن
 سلطان بایزید اناطولی لشکر یلکوی

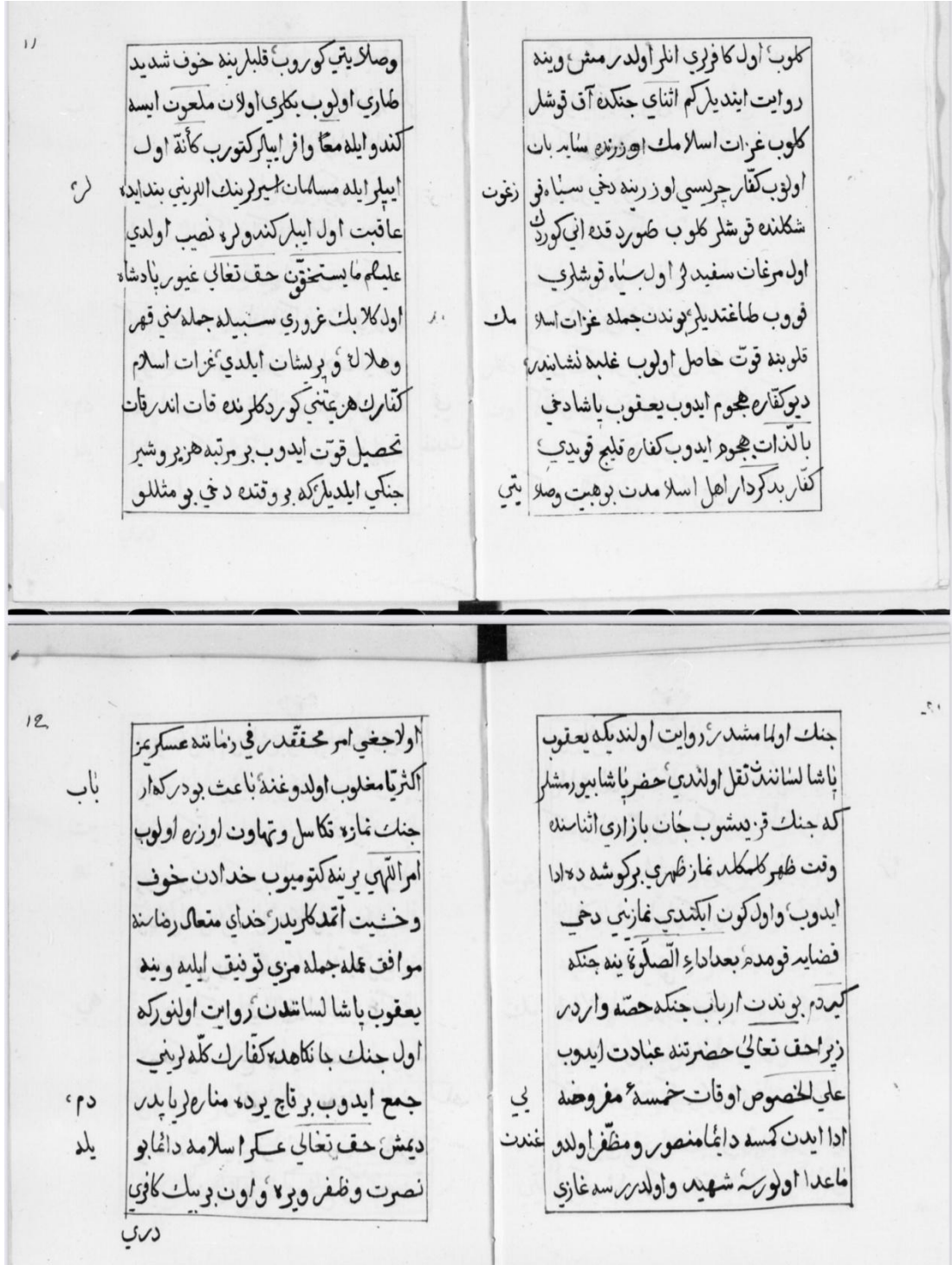
فهاد بک و اسحاق بک و سایر امرا ایدوب
 شویفلر ارسال انکله جمع ایدوب اغر لشکر
 اول سمته اقوب کتدیله اظند ایلد ترسوس
 مابینده دولشوب امیر عرب اولان اوز بک
 بک فهاد بکله خبر کوندردیله سلطان قیبا
 بی و جنگ اقمیه سن دیمشدر ماییمزده
 جدال اولسون همان مصالحه ایلد لم
 دیمکله بونلورخی اول سوزیله کندولره مغر
 اولوب اوصور برکن عرب قلاشلی بونلور
 غافل بولوب و اوزرینه بوریوب جنگ
 عظیم ایندیله طرفیندن حبیلی آدم هلاک

ایلد

ور

یکوسی

13

دري طو تدم و باش بو غلر ندت او نوز دت
 زياده بان اسير ايتدم ديو نقل ايدر يعقوب پانا
 بو غزاده كفارك اولور ندت اني بيكدت زياده
 بروت و قولاق كسوب اسير اولان بانلر ايله
 و باش جنرال لاري اولان كافرايله و طوب
 و سخاق و پيرانلر ايله درگاه معاليه كوندري
 و بو غزاي اكر نزي الحجه اينك يدغي كوني
 جمع كوت و افح اولدي مشصنه و بو بيت
 بو غزايه نارغ و افح اولدي بيت بلمك استرلك
 و قصه اي ايجي بو غزايك نارنجدر فرجه
 دريسان و افح سنده تسع و تسعين

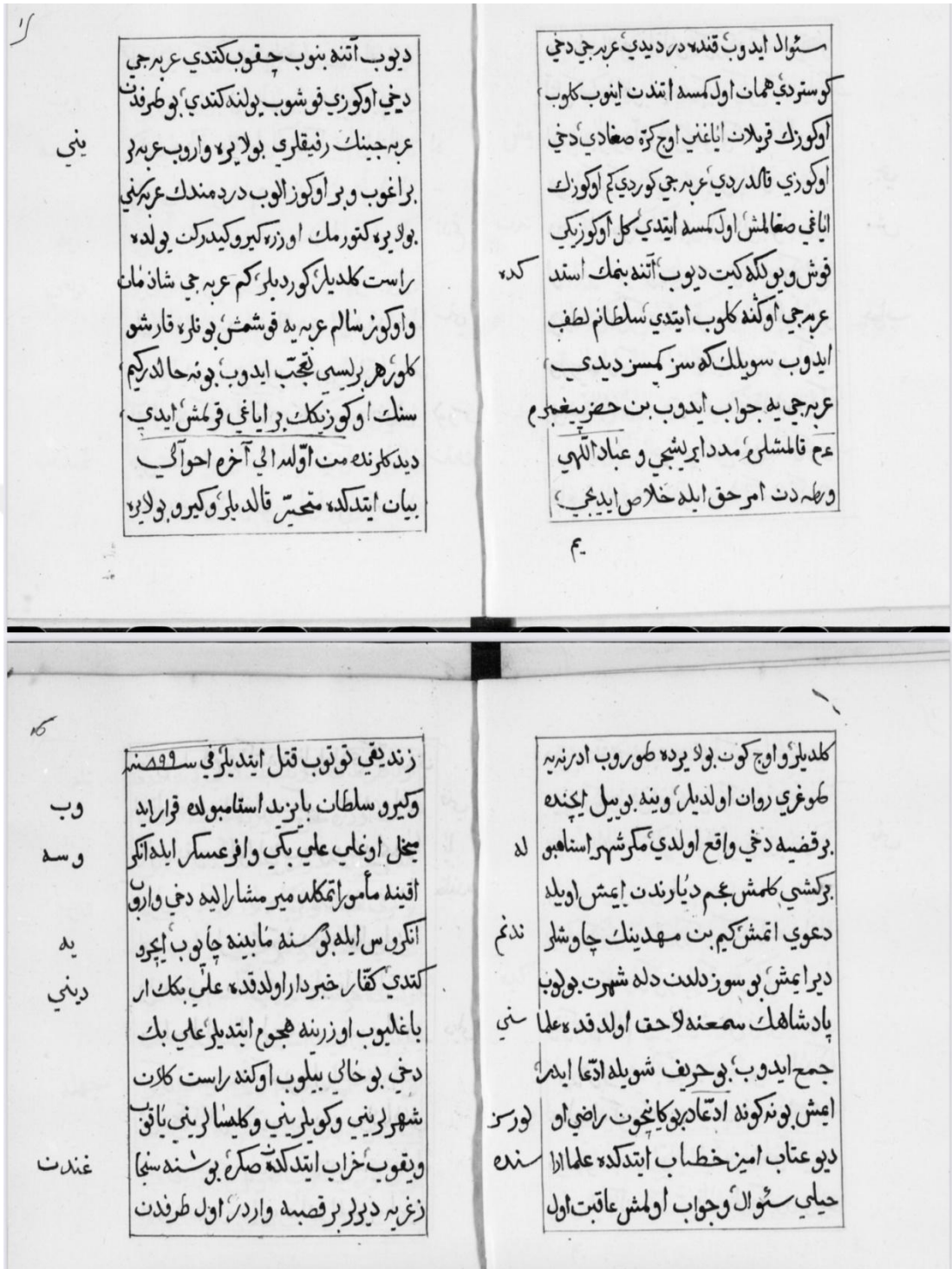
يت
 نه
 هي

و تسعمانه و كبر و حضرت سلطان بايزيد
 استانه ده قرار ايدوب بوسناك مبارك فالده
 يحيي باشايه بوسنده ضاغبي احسان و غنا
 بيور ديلر باشاي مشارايله دغي مقرر سعادت
 قرار ايدوب اطرافنده اولان كفر مملكتلر ندت
 برفاچ باره قلعه رالدي و بوييل ايجنده مصر
 پادشاهي قيتبادت ايجي كلوب فانوت پادشا
 اوزره اعزاز و اكرام ايله قوندوروب نامتلك
 جوابيله عودت اولندي ويند بوسل ايجنده
 اغرب غزاييدن برحوال و افح اولدي
 ربيع الاول اينك يكري او چنجي كجه سنه
 كه

14

كه چهارشنبه كجه ايدمي برفاچ عرب جيلر
 كليبوليدت يوك طو توب ادرنه يه كيدر
 ايمش اثناي راهده بولاير فربنده بر قالدوم و اريش
 اول قالدوم اوزرينده وارد قلنده ناكاه بو عرب
 او كوزينك بر اياغي برد لو كه كچر و اياغي ديز
 قير بلور ساير عرب جيلر نوني يوبله كورب
 ريفلار يه بكميوب كيدر لر اول او كوز صاحبي
 عرب سيله بول اوز ناسنده قالور اول حاله
 فكر انديشه ايدر كن يا تسوز فاني بر اياق
 سسمي ايشدوب عرب جي اول كپور دي
 ندر ديو درت طرفه نظر ايدر و قور قوندن

عرب نك الله صا تلنور كورر كه ايلشمير قتلو
 اتلو كمسه لر كلوب يلدريم كبي كچوب كند يلد اترك
 ادرنجه بر نور اتلو نيشل طونلو كمسنه كلوب
 عرب يي كورر كه عرب جي ديو چاغز دي عرب
 دغي كمال خوف ايله بيورك ديو جواب و بر
 اول اتلو كمسه عرب جي به سوال ايدر كم هيج
 بوردت اتلو كچدي عرب جي دغي كچد يلد ديو
 و برينده اول كمسه ايندي اي قير سن يا لكز
 بونده نده طور رسين قني ريفلارك ديكده
 عرب جي دغي احوالني نقل ايدوب او كوزينك
 اياغي بورد و غني خبر و بر اول كمسه او كوزي
 جواب

سؤال ايدوب قنده در ديدى عرب جي دخی
 کو ستردی همان اول کسه اتنت اینوب کلوب
 او کوزک قریلات ایغنی او کوه صفادی دخی
 او کوزی فالدردی عربی کوردی کم او کوزک
 ایغنی صفالمش اول کسه ایتدی کل او کوزیک
 قوش و یو کله کیت دیوب آتته بھک استند
 عربی او کله کلوب ایتدی سلطانم لطف
 ایدوب سویلک که سر کسز دیدی
 عربی یه جواب ایدوب بن حصر بیغیم
 عم فاطمشلم مدد ایشی و عباد الھی
 و رله دن امر حق ایله خلاص ایدیحی

۴

دیوب آتته بنوب حقوب کندی عربی
 دخی او کوزی قوشوب بولنده کندی بو طرف
 عرب جینک رفیقاری بولایره واروب عربی
 براغوب و بر او کوزالوب دردمندک عربی
 بولایره کتورمک او زره کبر و کیدرکت بولده
 راست کلدیلر کوردیلر کم عربی شانمان
 و او کوز سالم عربی قوشمش بولده فارشو
 کلور هر برسی نجب ایدوب بو نه حالدریم
 سنک او کوزیک بو ایغنی قوش ایدی
 دید کلر نده من اوله ای آخر احوالی
 بیان ایتدکده متحیر فالدیلر و کبر بولایره

ینی

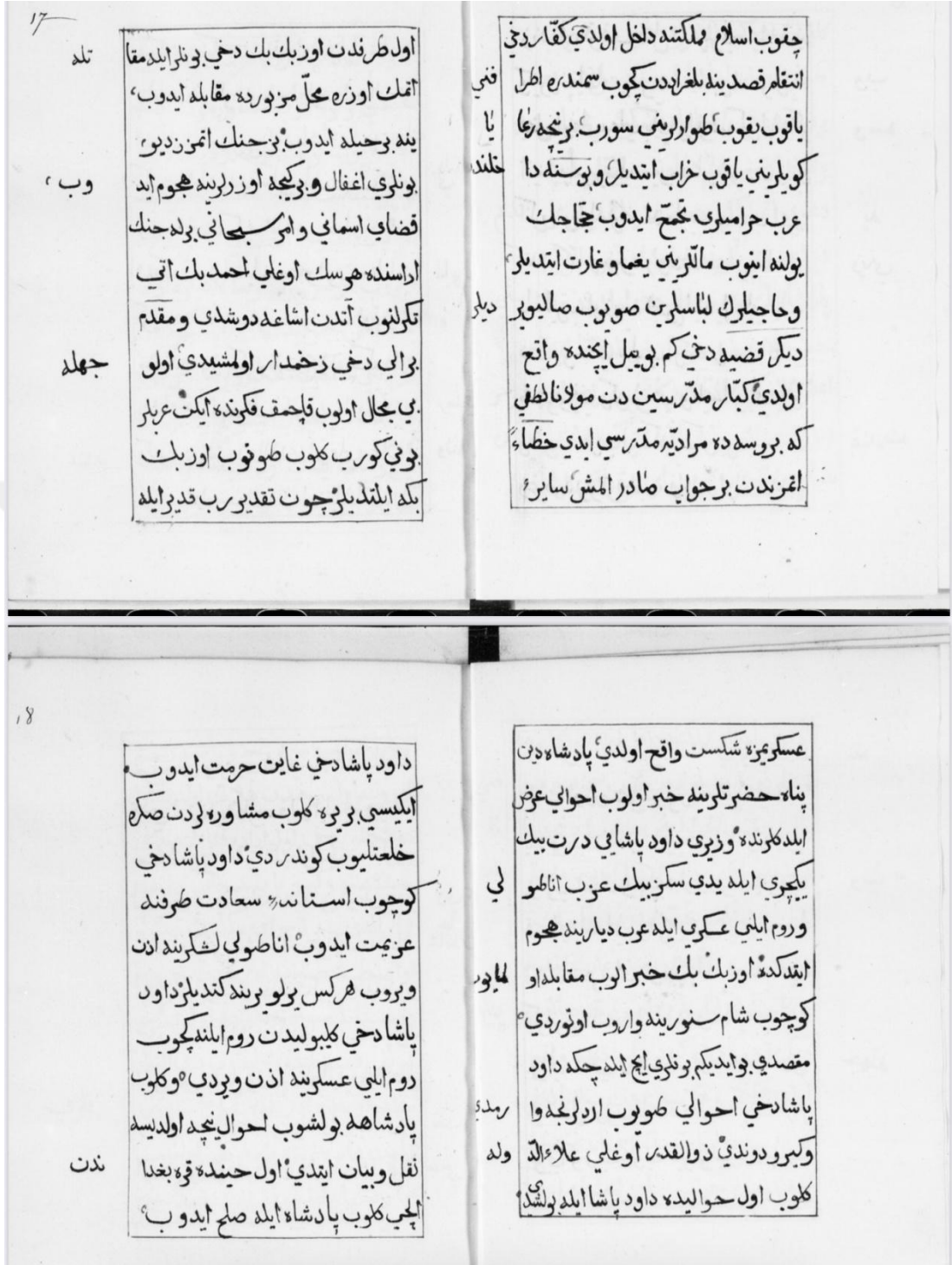
۱۵

کلدیله اوچ کون بولایره طوروب ادرنیه
 طوغری روان اولدیله وینه بوسیل ایکنده
 بر قضیه دخی واقع اولدی مکر شهر استانبول
 برکشی کامش عجم دیارندن ایش او یله
 دعوی اتمش کم بن مهدینک چاوشلو
 دیر ایش بو سوز دلده شهرت بولوب
 پادشاهک سمعنه لاحق اولدنده علمای
 جمع ایدوب بو حریف شویله اتمای ایدر
 ایش بو نه کونده اتمای بو کایخوت راضی او
 دیوب عتاب امین خطاب ایتدکده علمای
 حیلی سؤال و جواب اولمش عاقبت اول

زندقی تو توب قتل ایندیله فی سلفقصر
 و کبرو سلطان بازید استامبوله فراید
 مجل اوغلی علی بکی و افو عسکر ایله انکر
 اقبینه مأمور اتمکد میر مشار ایله دخی واروب
 انکر س ایله بو کسه مابینه چاوب ایچوب
 کندی کفار خبردار اولدنده علی بک ار
 باغایوب او زربنه هجوم ایتدیله علی بک
 دخی بو خالی بیلوب او کنده راست کلان
 شهر لرینی و کوبلرینی و کلیسایرینی یا قوب
 و یقوب خراب ایتدکده صکر بو شنه سفیا
 زغیره دیوب بر قضیه وارد اول طرفدن

وب
 وسه
 یه
 دینی

غندت

19
 و تلج ایله الجینک یوزنید و باشنده زخم
 اوروب اول زخندن هلاک اولدی اول
 دو شمنی دخی اول اداده قتل ایندیلی فی
 سلسله و کبرو با یزید خان ادرنده
 قرار ایدوب بر تاج ای مکثدن صکره
 او اسط شعبانده ادرنده دن خروج
 واستانده سعاده متوجه اولدی رمضان
 شریفی قسطنطنیته ده ایدوب ذی القعدة
 اینک اوننده ادرنده مجیده بنا یورد
 عمارت عامره لنده طعام طبخ اولنوب
 علما و صلحا و اغنیاء و فرائی دفعه دعوت

قلوب

خارجی و یروب کندی پادشاه عالمینه
 دخی ادرنده کلوب قرار ایلدی وینده
 سنه مزبور شو انک او اسطنده انکروس
 اچیسلی کلدی که اسمنده یخشی اوغلی دیرو
 پادشاه ایله دولشد فده شو لکم عادت پاد
 اچیی انگریوب و خلعت کید و رب کبرو
 یخه یختیشلر ایله مملکتنه کوندر دی چون
 اچیی طی مراحل و قطع منازل ایدو رک صاغ
 و سام سمندره سوزینده واروب مکر بو
 ادرند بر د شمنی و ارایمش احشام قونا جخی
 وقتده فار شو سنه کلوب ات صالوب

دی
 شاندر

20
 خلیل پاشا و اناطولی بکری بکیسی ارنور
 سنان پاشا بیله قوشلوب بریح الاوتک
 لخرنده قسطنطنیته دن خروج و درباد
 عبور ایدوب دیار عربه اظنه واروب و
 حصارینی بنیادندن مجدد بنس و ترسو
 بر تاج پاره قلعه لر ایله معا الوب و اول حصا
 متعلق قوا و قضبات و مزارع و سایر ملجا
 دخی ضبط ایدوب و نلر بونک حصار
 یا معفده و طرفدن انکروس اچیسلی لستا
 سعاده کلوب پادشاه عالمینه حاضر نلر
 دولشوب مقصودیه نه ایسه کوریلوب

سی

دلره

تلری

نه

یله

و ضیافت اولنوب اطعمه نفیسه ایله طویلدر
 اول عمارت فایز البرکت تاریخنی ارباب
 عقول بویله یاز دیلر جامع تاریخه خیر جمیل
 کبرو تاریخ دیمشلی حرم بنا پادشاه اسلام
 قسطنطنیته ده قرار ایلدی مسافینه
 کبر و سلطان با یزید حضور تلری اطراف
 ممالکه نامه لر اکنده ایدوب لشکر جمع
 ایدوب روم ایلی و اناطولیدن التی
 بیک عرب و ایکی بیک یکجری بیله
 قوشلوب وزیر خادم علی پاشایی سر عسکر
 نصب ایدوب روم ایلی بکری بکیسی

یلر

بو طرفدن عسکر اسلام دیار عربده ائنه
یاوب تمام ایدوب کیده جگه کوی ائنده عرب
لشکری کلوب ائنه صوینی دیردن کچوب
اناطولی لشکری اوزرینه یور یوب اناطولی
عسکری یورغون اولمغله عرب چرسی
تلاشق ایله اناطولی لشکری اوزرینه هجوم
ایدوب بی نهایت عظیم جنگ ایتدیله اناطولی
لشکری مقاومت ایده میوب یوزیلوب
هر بی طرفه باشین آوب چقوب
کندی روم ایلی لشکری ائی کورب هاندم
عرب لشکری اوزره یور یوب روم ایلی

ی

کندی وینه جمازی اولک اولنجینده
کجه سنده ارنده واقع اسکی جامع فر
برد کاندن اتش ظاهر اولوب باشمغیلر
ودرزیلر و الاجیلر چارشوسی یاوب
خراب اولدی و کور و رجب شریفک
اولنجینده کجه سی ینه ارنده ائنه
محلله سنده اتش ظاهر اولوب و افغانه
یاوب حتی یکی جامغک طولانی بیلیم
باندی کور و رجب شریفک یگوری درنده
ینه صاعقه پیدا اولوب یدی برده یلدرم
ایتدی بی قاج منار و بی قاج اولو خراب اولدی

بنده

ی

اوزرینه کلوب دون قلعه ده چوق
حافظ اولمغله قلعلری حفظ ایدوب
عرب طشوه دن جنگ ایتدیله لکت
بروجهله مقاومت ایده میوب کندیله
برایدن صکره کور و غیزت جاهلیله ایله
کلوب ائنه نک اوزرینه دوشدیله و جگر
وقهر اولوب ضبط ایتدیله حصاری هدم
ایدوب اهل یسنی رنجیده اتمیوب استین
طورسون استمیت کتسون دیودستور
و پردیلر حصاری خراب ایدوب کندیله و
ینه بو سنه ذی الحجه سنک یگوری دردی

قبت

عسکری ریح سام کبی هموب اجل تزیلی
قتنائو بیچوب هادر بر باشک کسوب قائلر
دوکوب ایکی لشکر بر برینه قاریشوب یونود
عظیم اولدی کم بر زمانده اولمامشدر عا
عرب عسکری جنگ رومی به طاقت
کتوره میوب همیمت اولدیله عالی پاشا
دخی اسمالت و یروب عسکری
قوتلندر ردی عاقبت عرب لشکری فرار
ایتدی عالی پاشا دخی عسکر اسلامه
عودت ایدوب کندیله ائله کتدکدن صکره
کیو و عرب لشکری کلوب ائنه و نرسوس

23

دینه
وب

با پیونده اعلام اتمکله حضرت پادشاه امر
ایدوب میخالد اوغلی اسکندر بکی سرعسکر
ایدوب اناطولی لشکر یله عالی الدوله اوز
کوند ریی انلردخی عسکر فراوان ایله کید
یقین وارد قلمزنده عالی الدوله جاسوس
کوندروب بویونده غافل بولمخله اوزر لوبنده
هجوم ایندیله اسکندر بک دخی عسکرینده
اقدام ایدوب اسمالتلر طرفیندن جنکله
طور دیلر ایکی طرفدن خیالی آدم خا
هلاکه دوشوب اسکندر بک بواوغلی
دوشدی و کندوسی دخی بواوغلیله

سی

لد

کوننده بین العصر و المغرب استانبوله
ذلوله واقع اولوب یکی جامعک بیوک قبه
یارلیدی هممنه و کبرو سلطان بایریدخان
استانبوله فرار اوزره ایک صف اینک
اوت اوچینچی کوننده استانبول ایچنده بر
زرلده عظیم و برصاعقه و هم واقع اولوب
بوقاچ مناره لرخواب اولدی وینه ربیع
الاولک ابتدا سنه بوسنده بکری بش
حله یانیدی و کبرو بوجانیدن عالی الدو
عصیان ایدوب ایل اورمخده مباشرت
ایندکده طرفنده اولان امر سلطان

24

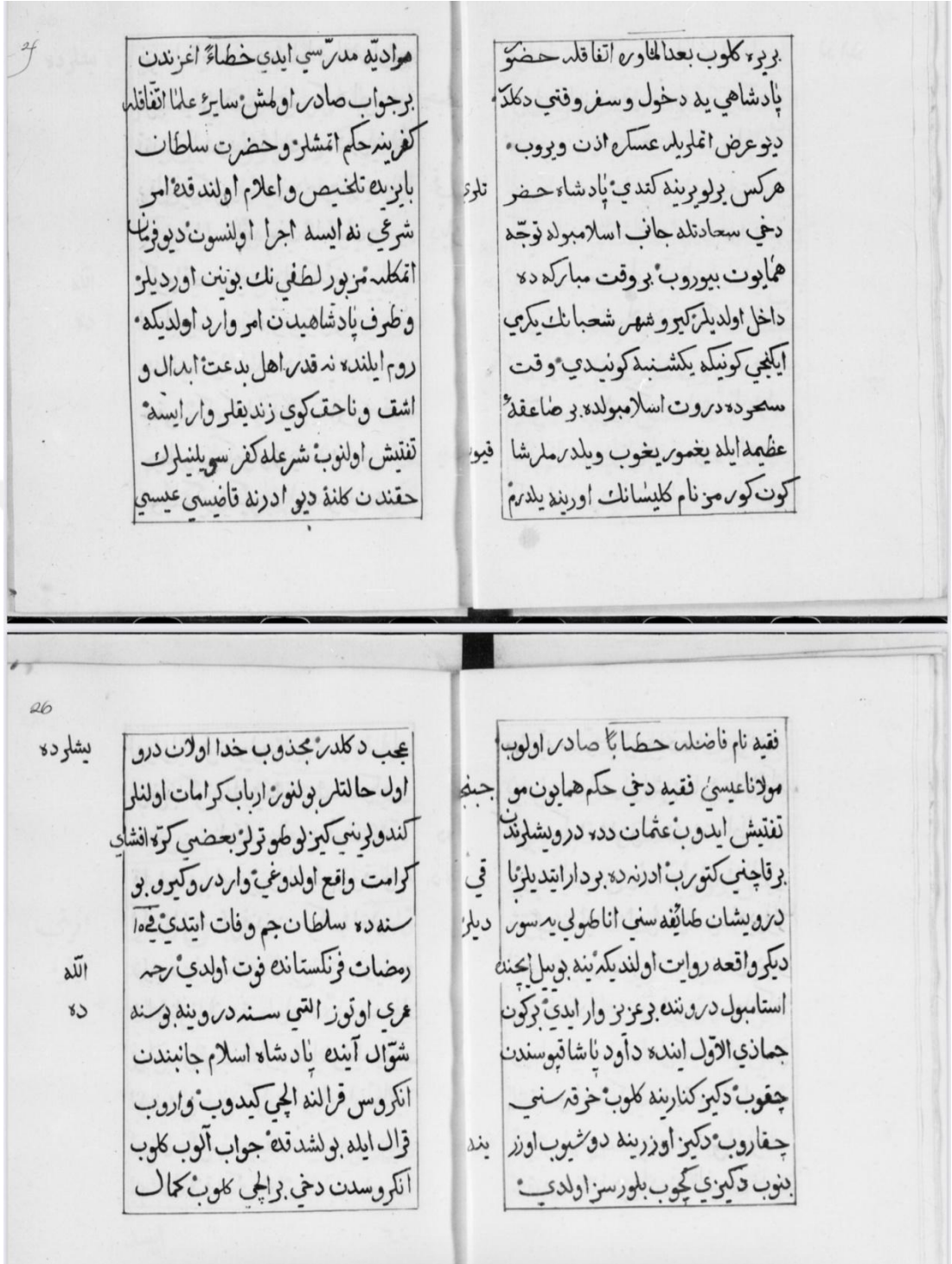
له ایله

اغر لشکر ایله حرکت و یحیا پاشا ایله ابصا
کلیسوی مایننده فرار ایدوب طور حرکت
اول حین میمنت قینه مصر سلطانند
لجی کلوب کمال اعزاز ایله حرمت تامد
صکره قانون پادشاهی اوزره عودت
اولندی بعده عالی الدوله طرفندن
لجی کلوب اصلا و قطعاً اکرام اولمیشو
کفر پایه سنه قوندردی و حالده مناسب
جواب و بریلوب کوندردی پادشاه
عالم پناه حضرتلری سفر مراد ایدوب
لکن ارکان دولت و اعیان سلطنت

لد

ده

صوتیلوب مجلس اولندی بعده عالی لدو
اسکندر بکی محمود اوغلی مصر سلطانی
قیباید کوندردی سلطان قینا دخی انور کمال
مرتبه حمایت و اکرام ایدوب خلعتیلوب
کبرو سلطان بایریدجاننده کوندردی
یله اجمازی الاولک ستممنه براتنا
حضرت پادشاه قونینی هر برینی
برنامدار و پروب سور عظیم ایندی
بونی اوزون حسن اوغلی حمد بکله
بونی قونینی داود پاشا اوغلی فلان
بکله و بریدی بعده اسلامبولدن

ایسه کوریلوب بوند اولان اسیرلری
 انلاره و یروب انلرده اولان اسیرلری
 بونلاره و یروب مصالحه اولدی و له
 کافرلری جانبدن دخی الچی کلوب مقصود
 نه ایسه کوریلوب کندی وینه بوسنده
 بوسنه سنجانی بکی اولان یحیی پاشاعز
 اولنوب نیکبوی سنجانی احسان اولند
 و بوسنه سنجانی دخی رقااص سنات
 پاشایه و پریدی و بوسنده استامبول
 و ادرنده طاعون واقع اولدی وینه
 ادرنده نهر طوبخه و نهر مرجع طاشوب

ادرنه کنار لرینی خوا به و پردی حتی
 یکی عمارتی و عاصمی الوب و کورپی و
 دباغلری و سلیمان پاشا جامعیتی
 و کوچک بازار و چقور بستانی صو
 باصدی فی ۳۱ ع و بوسنده پادشاه
 عالمناه داود پاشای وزارتدن عزل
 ایتدی فی ۳۴ رجب وینه بوییل ایچنده
 اوزون حسن اوغلی اوغورلو ساطا
 احمد داماد پادشاهی اولوب استانه
 دولتده مکت و ارام اوزره ایکن عجم ولا
 بر قاج بکلر سلطان احمدی الوب

بندت

ولایتارینه کتمک قصدینه استامبول کلوب
 سلطان احمد بولشد قورنده دیار عجم
 کتمک ترغیب ایدوب لکن اذن پادشاهی
 محتاج اولمغله حضرت سلطان باری
 اذن طلب ایدوب طرف پادشاهیدن
 رخصت ویرلمد و کندی بنا مزبور بکلر ایله
 مخفیجه مشاوره ایدوب حقیقته فرار ایه
 ایدی اول بکلر دخی ینه ولایتارینه عودت
 و عجم سنورنه سلطان احمدی بکلدیله
 سلطان احمد دخی بر کجه فرصت بولوب
 بر قایق ایله اسکنداره عبور آندن بر باد

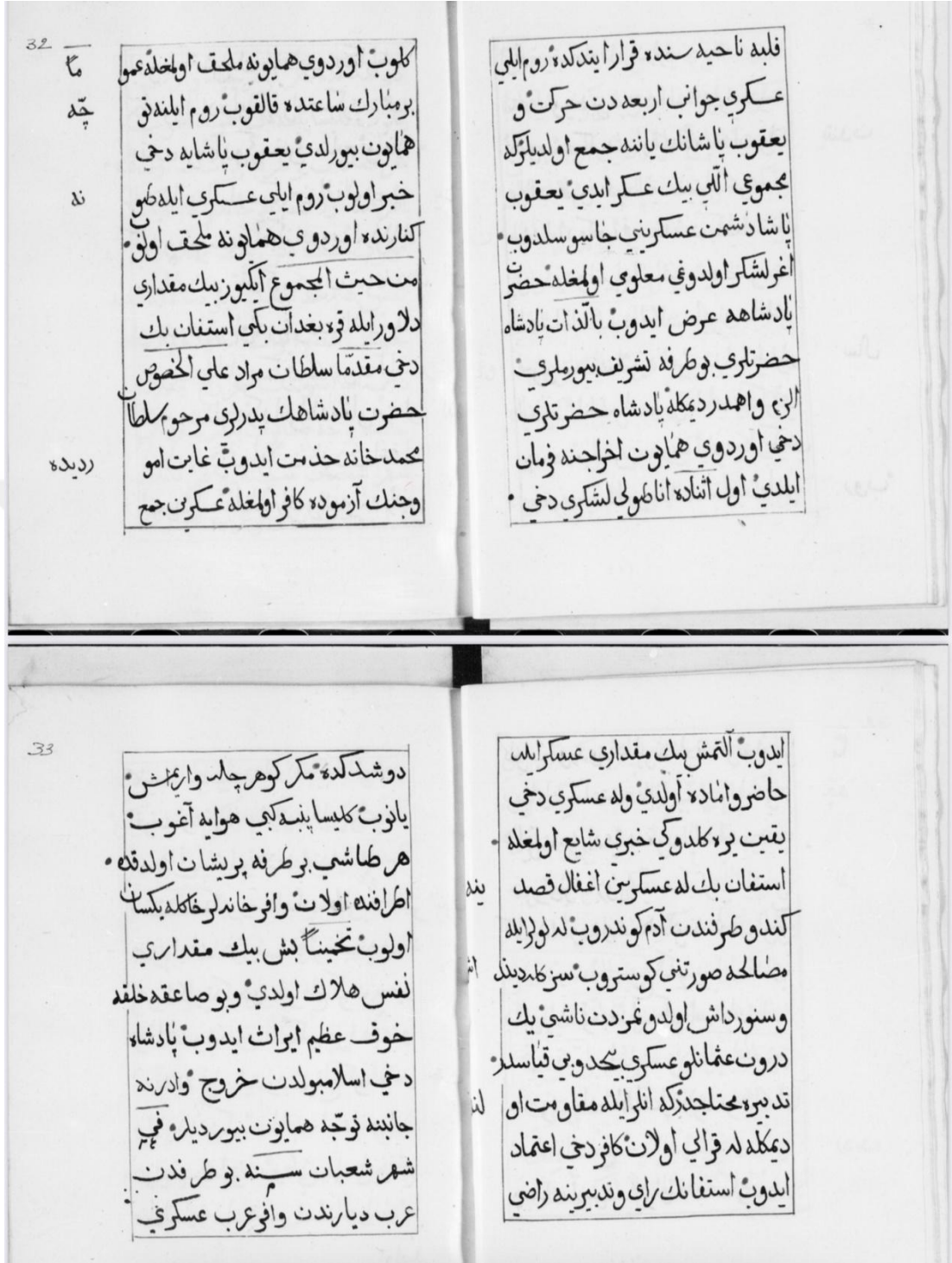
پایه سوار اولوب برهفته ده اول بکلر
 ایله بولشدی و آنلر ایله کیدوب طوغری
 سلطان رستم اوزرینه یوردیلر سلطان
 رستم غایت ظالم اولوب نامشروع
 حرکت اتمکین کندی بکلری و مملکتی
 خلعتی آندن روگردان اولمشلر ایدی
 قاچوب سلطان احمد کلدیلر ساطا
 رستم بو احواله وقوف تحصیل ایدوب
 بر طرفه فرار ایلدی بکلر دخی بکلر دخی
 جمع اولوب سلطان احمدی الوب
 تبریزده تخته کچور دیلر فی ۲۸ ن

باید

باید

جد

34

اولديز اول اتاده بنده مصر سلطانندن
 اچلي كلوب اعزاز نام و اکرام تمامد نصکره
 کند و طرفلرندن دخي بر اچلي تجهين
 ايدوب مصر اچيسیده معاسنه
 منوره صفرينک او اسطنده جانب
 مصره ارسال ايتديله و ماينلرنده صلح
 جديد اولوب اظنه و تر سوسي جانب
 عثمانيانه تسليم و بر محل مناسبه
 قطع حدود و تعين سنور ايدوب
 طرفيندن عهد نامد النوب و بر لوي
 و اول وجهلر عايلاي طرفين اسوده
 اولديز

كلوب اناطولىده لارنده بي يا قوب
 يقوب و اضرانده اولان قرا و بر نيجه
 قصبائي بغما و تالان ايتدي بي م
 ۱۷۸۵ سنه کبر و سلطان بايزيد حضر
 محرم اينک غره سنده کور ملجنده طرفنه
 اهو شکارينه کيدوب بر قاچ کون سير
 و قماش و شکاردن صکره عودت و
 ادرنده فرار ايدوب بر قاچ کون استراحت
 و ايامد نصکره جانب استانبول
 عزيمت همايون و طي مر احل و قطع
 منازل ايدمرک سور استانبول داخل
 اولديز

35

محرم الحرامنک غره سيکه پنجشنبه
 کونيدي سعادتله اسلامبولدن چقوب
 ماه من بورك سکره بخي کوني ادرنده
 داخل اولدي ووش چق اي ادرنده
 اقامت ايدوب سنده منوره چچينک
 بشخي کوني که پنجشنبه کونيدي سفر
 نيتيله ادرندن مزوج ايدوب بلغراد
 طرفنه توجه همايون بيورديله لکن
 اول سنه نه بر لوي موافق تقدير
 الميوب بوزلدي اول زمان وزير اعظم
 داود پاشا ايدي وزير ثاني خادم علي

اولوب عسکر سيف عداوي ميانلرند
 چقاروب استراحتنه وارديلر و سنه
 منوره شوالنک غره سيکه عيد فطر
 در بروسه ده احراق عظيم واقع اولوب
 قضا نيجه چارسو و محلات ياندي
 و مصر سلطاني طرفنه کيدن اچي
 ايله معاصر سلطاننک بر اچيسي
 دخي كلوب سنده منوره ذيب الحجه
 بدنجي کوني اسلامبوله داخل اولدي
 بعد حضرت سلطان بايزيدخان
 سکر بوز طقسان يدي سنه سي

36

پادشاهك ركبندہ اولان چاوشلر ناکاه
 کورد کلونده اوزرینه هجوم عالی الخضر
 اسکندر پاشا کورز طورتدی اول
 ملعونی کورجک اوزرینه کورزین
 حواله ایدوب دپرسنه برکورد او
 اور دیکدهمان دپرسی اوزره یقولوب
 اول آنده تیخ صمصام ایله پاره ایلد
 عنایت پروردگار ایله پادشاهه ظفر
 بولمیبوز قازدوخی قیویه بنه کندو واقع
 اولدی و ذی القعدة الشریفه نک
 اون برنجی دوشنبه کوننده ادرنده

پاشا و وزیر ثالث اسکندر پاشا ایدی
 عسکری شمار و قیو خلقیله صوفیه بد
 وارد یازگیرو دونوب ادرنده کلدیلر بو
 کلورکن مناستردن چقد قلوب کون
 بو صوکنارینه کلوب صوفی کچوب
 کیدرکت برغد پوش رافضی ملحد
 ملعون قلندر لای شکل وحید ری
 صورت کوشنده و کرداننده خلقه لعنت
 منکوش پادشاه روی زمینک اوزرینه
 قصد ایدوب بنم مهدی دیو شفتی
 عریان و پادشاهک تنلی نیتنه هجوم
 ایدیلر

37

لا یعلم الغیب الا الله والعهدۃ عالی
 الرأوی سلاصنه کیرو سلطان یازی
 حصنه ربیع الاولنک بشنجی دو
 کوننده ادرنده دن خروج و سلامبولد
 داخل اولدی شهر مزبورک اون برنجی
 کوننده وینه شهر مزبور او اخونده بحال
 اوغای عالی بک روم ایلینه انکروس ولایتنه
 اتینه مأمور اولوب کندی و سمندره دن
 کچوب انکروسه بش اون پاره شهر اور
 یاقوب یقوب عودت ایدوب کلورکن
 افلاق ولایتنه کلوب بر درینددن کچرکن

داخل اولدی و حکم همایون واقع اولدی
 روم ایلینده نه قدر اهل بدعت بی مذهبی
 اشقر و ارایسه جمعی اناطولی یر
 سور دیلر و بوسندروننده هر مملکتی
 روم ایلی و اناطولی و عرب و عجم مملکتی
 طاعون واقع اولدی شویده یالکر
 درون مصرده رجب و شعبان و
 رمضان ایلینده یالکر مصرک ایچنده
 التی یوز بیک دخی بش بیک آدم مطعو
 نا اخرته انتقال ایندی دیو سلطان
 مصر مقر بلندن استماع اولدی

مکر آنکروس لشکری کمین کاهه ایش
 بوند در بنده کیو دکو نده اردلین و اوکلون
 الوب خیل خسارت ایتدیلر هله بر حال
 ایله و وافر پریشانلق ایله کلوب اسلامبول
 کیو دیلر بی مقدار اسلامبوله ارامدن
 صکره ینده اقبینه امر اولنوب علی بکک
 اوغلی حضرت بک آنکروسه سفر و هر
 طرفدن چالوب چار یوب غایت طیوم
 اولوب عسکر مال غنایم الیلر که حساسی
 حد تعیردن بیرون ندر بوز طرفدن اول
 اثناده بلغاردن اتی یدی بوز مقداری
 کافر

حدود اسلام بده کیروب خیل ایلی
 اوروب یکدرکن حضرت بک خبر الوب
 کفارک اردندن ایریشوب جنک عظیم
 ایتدیلر عاقبت عنایت بی غایت پروردگار
 ایله فرصت یاب اولوب کفاری صیوب
 نلجندن کچوردیلر و بر نیجه بللو بئشو
 کافری طوبوب سنجاقلریله استانه
 پادشاهی برکو ندر دیلر فی ۲۳ ذی القعدة
 سنه و ینده سنه من بوز داخلنده ولا
 عجمه اوزون حسنت اوغلی یعقوب
 اوغلی سلطان بای سنقوری رستم بک

یت
 بک

اولدورب یوریند پادشاه اولدی لکن
 شمعی انل منقرض اولوب نسللر نندن
 کسنده قالمشدر و ینده سنه من بوز
 یچنک نیشام و حلب ملککری علی آردو
 وزرینده کلکری مقرر او مغل طرف دونند
 استمد ایدوب عسکر استمد و کی اجدد
 پادشاه باوقار بوسند بجاغی بکی اولان
 یعقوب پاشای تحیت بیورب اولدی
 سنجاغی عسکر یله و اناطولی دلاورلو
 بلغار ایدوب واروب علی آلدله بده بولشد
 صکره عمومًا فالقوب عدویه قارشو واروب
 خرمات

خرمات قلعه سی نام محله مقابل اولوب
 عظیم پرخاشدن صکره عرب لشکرینک
 باشنده عالی طار ایتدیلر و حلب ملکک
 باشنی کسوب و درنده بکی فرجه بکی
 دربی طوبودیلر و یکر میدن سنجاق
 الوب خزینده مصرودن چقیمش سبب
 مصریلر و بی حد جیه و جو مشلر الیلر
 و نیجه روس مقصوده دخی الوب
 بوجمله بی استانه سعادتله ارسال ایتد
 اول اثناده یعقوب پاشایه آیدین ایلی
 سنجاغی احسان اولنوب امری

قل
 یلر

40

کامکک یعقوب پاشا سجا غنه کیدوب
 لشکرک هر پری ولایتنه عزیمت ایندیله و
 ینده بوسنه ساعنده بوسنه طرفنده کفار
 سرکته اولدیغی پادشاهه اعلام اولمخلد
 بوسنه سجاغی ینده یعقوب پاشاهه
 وریلوب اناطولیدن وافر امر اسجا قاز
 عسکر یله یعقوب پاشا محبتنه تعین
 یورلدی آنردخی بویجه جمع ایدوب
 عالی العجلد روم ایلنه عبور و جانب
 بوسنه یه عزیمت ایدوب بوسنه یه
 واردیلر و برفاج کون ارام ایندکدن
 صرک

ینده بوسنه دت حرکت و کفار جاننده
 عزیمت ایدوب ولایتلر ینده افرین وریدلر
 و برفاج معظم شهر بون یغما و غارتند
 صرک بوی حصار اوکنده واروب توندیلر
 انده بوی کجه قرار ایندیله ناکاه هو اینوزند
 بونور ظاهر اولوب عالی ملای الناس
 یعقوب پاشانک چادری ایندی جمله
 خلف سیر تاشا ایدوب خیره علامت
 اوله دیدیلر صباح اول ارادن کوجیدیلر
 کیدرکت جاو لشکر کلوب خبر وریدلر
 که کفار لشکری اوکو مزده در همان

41

ساعت غزوات حاضر اولوب آلات
 حرب بلویند نظام وریدلر کفار لشکرینه
 قارشو اظهار شوکت ایدرک کندیله
 کفارک یکی اولان کلب کبیر یعنی فرانسوز
 لسابجه غزان شین دخی آنر لشکر ایله
 احراقده کزینوب مرادی بوی ایدیکه عثمان
 ولایتنه افرین ایدوب چپ و راسته
 حیست وجو ایله کمال مرتبه بی تاب
 وتوان یعنی نورغون اولمشدر برفرضی
 ال وریدویک پردده اوزر لینه واروب بوز
 ممکندر بوی مترقب فرصت ایدی
 نلو

و بوی خصمه صده نه تدارک ایدر سه عمل
 اتمک اوزر کندی ادملرندن برفکافی
 استغاف طرفنده کوندردی استغاف
 دخی ایندویک حیللی بی پادشاه حضر
 خبر وریدی حضرت پادشاهه دخی رخصت
 وریوب عسکری هونه طرفیق ایله حر
 ایندر ررک طرفمدن ماذون و مخرج
 سین دیمکله استغاف عسکری اوج بلو
 ایدوب کافک هر طرفندن کوستروب
 کفار جاننده خبر ارسال ایندیله عثمانلی
 عسکری غایت چوقدر غافل اولمک دیدی
 تنه
 کت
 ک

42

انوردخي عسکر اسلامک اوج بلوک
 اولدوغني بلمز بو طرفه نظر ايدر
 اوج جانبدن دلاور لر بويوب کافر
 چريسنه قويلديز گاه انار بونلري کاه بو
 انلري کير و سنه سورب اباي عسکر
 بويينه قارشوب ارنلر دلاور لر کافرک
 باشلرين کسوب فانلرين دوکوب شيرانه
 جنک ايلد کلر نده کافر لر بو هيبتي کور
 يوز قايچمده طوتد ياز غزوات اسلام کا
 چريسنک شکست اولدوغني بيلوب
 قوتلري قات اندرقات اولمغله ي

کت
 نلر
 فر

نهایه کافري قايچدن کچورد يلز بو طرفه
 افلاق چريسي دخی کلوب بو طرفه
 هجوم اينديلز قوه بغداد لشکري دخی
 له کافرنک عرب سنه اوشوب يخماو
 غارت اينديلز زير اکثر مال و خزينه ي
 عربده ايدي غزوات اولقدر مال غنایم
 الديلر که جمله سي غني اولديلز سمور
 و زرد و اکور کلر بولديلز و اولقدر اسير
 چقارد يلز که حسابيه کمز و نجاق صا
 طقون نر بات طوقوب و ايلکوز مقدار
 سولتاد اخذ ايدوب حضور

حبي

43

بادشاهي يه کتورد يلز في ۲۸ ربيع الآخر
 له و کير و شعبان ابي اچنده انوروس
 اچيسي کلوب مقصودي نه ايسه کور بولوب
 کتدي وينه بوسنه اچنده افلاق بکي
 و قوه بغداد بکي خراجلرين استانه سقا
 کتورد يلز وينه بوسنده مالقوج اوغاي
 بالي بک پادشاه حضر تارندن غزايه کتور
 طلب ايدوب طرف پادشاهيدن ماذون
 اولدقده اناطولي و روم اباي دلاورلرين
 جمع ايدوب و مالقوج اوغاي بالي بک
 سر عسکر اولوب فرزند ارجمندي علي

د

بک و يحي پاشا زاده بالي بک و نصوح
 بک زاده محمود چلبی و حسن بک
 زاده عيسي بک و اوغاي ولد چلبی
 و سنات بک اوغاي و ناسم بک اوغاي
 مصطفى چلبی و قارلو اوغاي بو قدر
 امرا باشنده جمع اولوب هر بک با
 اون بيلکدن بجاوز عسکري و ارايدي
 و ويوده دردن حسن ويوده و موسي
 ويوده و جعفر ويوده و بغداد بوق
 و احتمالنو ناسم چلبی و مراد چلبی
 و مهتر غازي و اتلق اوغاي و عمر غازي

شده

44

بهر نبرد دخی بیگو نبرد زیاده عسکر ایله
 کلدی و بعظمت لشکر ایله قالدوب قوه
 سنورنده ایساقی دت طمونه نه رینی
 کچوب و اندت ایلور رمضانک القبی
 کوننده قورله نه ری کنارنده قوندیلر ونهر
 مزبور اوزرینه بر جسر بنا ایتدیلر و
 نه ری عبور ایدوب اوتنه یاننده درت
 کون او قوراق ایتدیلر درت کوندت
 سنجاقلر کشاده ایدوب له ولایتنه
 ووله قویدیلر و قمانجه نام بر حصاره
 دو شوب حصار قوننده بو اولون باز

بغداد
 صکار
 رکا

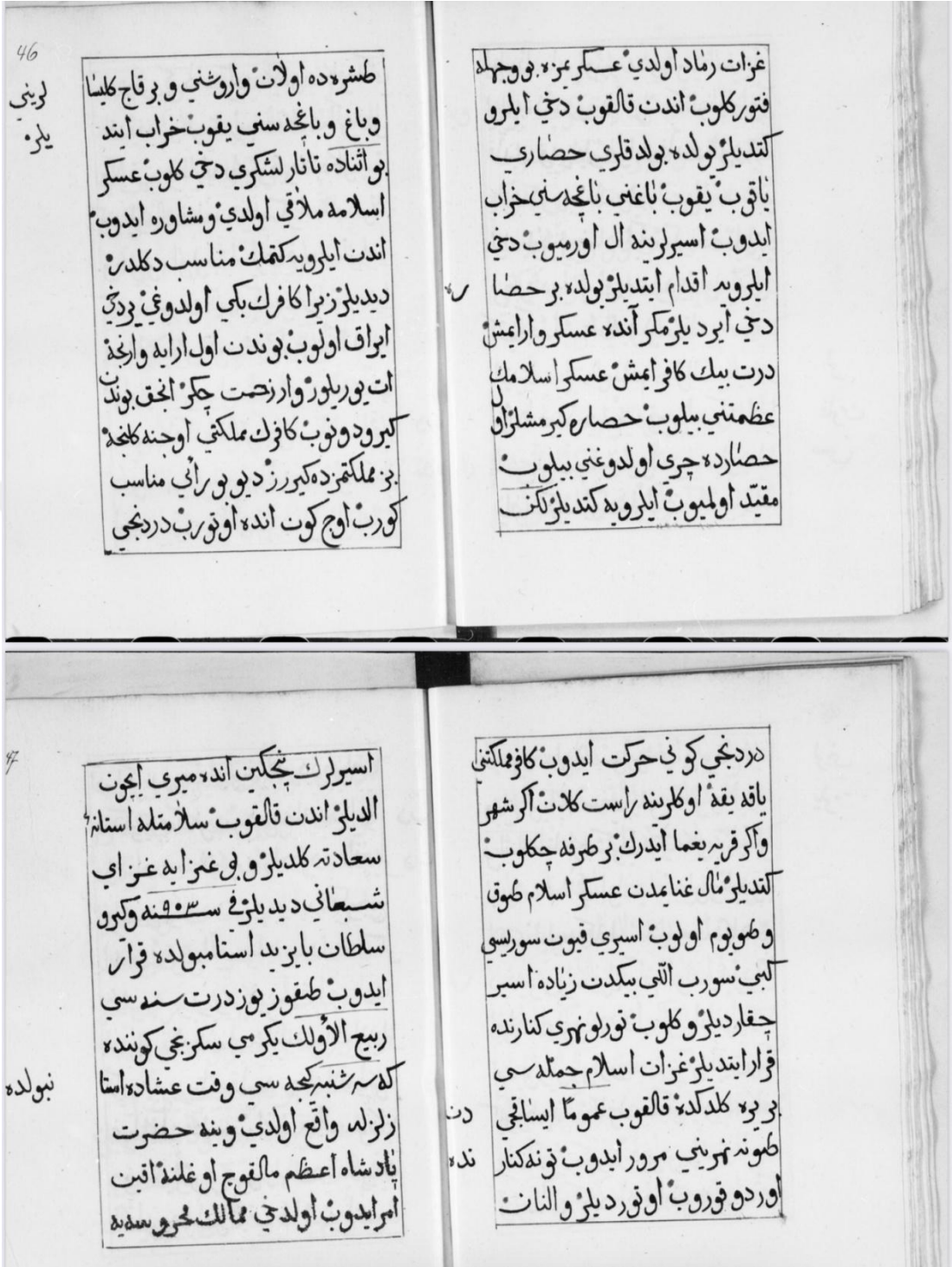
بولوب مال و اشیا سیله مال قوج اوغله
 کتور دیلر مال قوج اوغلی دخی باز رکات
 مسغوره سئوال ایدوب له ولایتک
 بکی قنغی طرفنده در دیدکده اولکافر
 جواب ایتدیکه لهک بکی ابر اقدر اندت
 بو طرفه کلمه حیالی بر در هنوز دخی
 اول بر ندت قو مامشدر بو طرفه ایل
 و مملکت اسوز درنده تدر کیده بیلورسک
 کیت او کوزه حائل اولور بر شئی بو قدر
 دیدی مال قوج اوغلی اول کافر دت
 صبح خبری الوب و برفاج دیلر دخی

انلری دخی سوبلندیلر سوز لری مطابق
 اولمغله هماندم اول ارادت کوج دیلر ایلر
 حرکت ایدوب بر حصاره بتشوب
 جبراً الدیلر و مالنی یغما ایدوب ارکلی
 قیروبت دشمنی قو بو بر دیلر اندت
 دخی کیدوب رمضانک یکه ایکی
 کوننده بر حصاره دخی ابروب انی
 دخی الوب مالنی یغما و اسیرینی الوب
 حصاری بوش قو دیلر اول حصار
 یاننده بر صرب قلعه و ارا ایدیکه اول حصار
 مالدار لری اول قلعه به تخمین اتمشور ایدی

وید
 رک

اول قلعه نک اوزرینه دو شوب المفق
 اولمغله دروننده اولات کفار ناچار اولون
 قلعه یی و بر دیلر غزوات قلعه نک اوزرینه
 کلوب کوروب مال و ارزاقنی المغه مشغول
 اولدیلر قونلر یغما ده ایتن مکر حصارک
 بو طرفنده آتش اور مشلور دی اول آتش
 کندکجه اشتعال بولوب قلعه به سرایت
 ایتدی غزوات اسلام احوال دت بی خبر
 مال طمعیله جست و جو ایدرکت اطرا
 آتش الوب چقمغه بول بی مدیلر جمله
 یانوب کول اولدیلر اوج بیکدن زیاده

لر
 فلرین
 سبی

غزات رماد اولدي عسکر بيزه بوجمله
فتور کلوب اندت قلعوب دخی ایلرو
کتدیلز بولده بولد قلی حصار
یاقوب یعوب باغی باغی نی خراب
ایدوب اسیرلینه ال اورمیوب دخی
ایلرویه اقدام ایتدیلز بولده بر حصار
دخی ایردیلمکر آنده عسکر و ارامش
درت بیک کافر ایش عسکر اسلام
عظمتنی بیلوب حصار کبر مشران
حصارده چری اولدوغنی بیلوب
مقید اولیبوب ایلرویه کتدیلز کن

طشروه اولان واروشنی و بر قاج کلیسا
وباغ و باغ سنی یعوب خراب ایند
بو ائنده تانار لشکری دخی کلوب عسکر
اسلامه ملا فی اولدی و شانوره ایدوب
اندت ایلرویه کتمک مناسب دکلدن
دیدیلرز بوا کافرک بکی اولدوغنی پردی
ایراق اولوب بوندت اول ارایه وارنج
ات بوریلور وار زحمت چکر انجق بوند
کیرو د و نوب کافرک ملکنی اوچنه کلنج
بیر ملکتر ده کیررز دیوبو رای مناسب
کورت اوج کون آنده اونور ب دردیخی

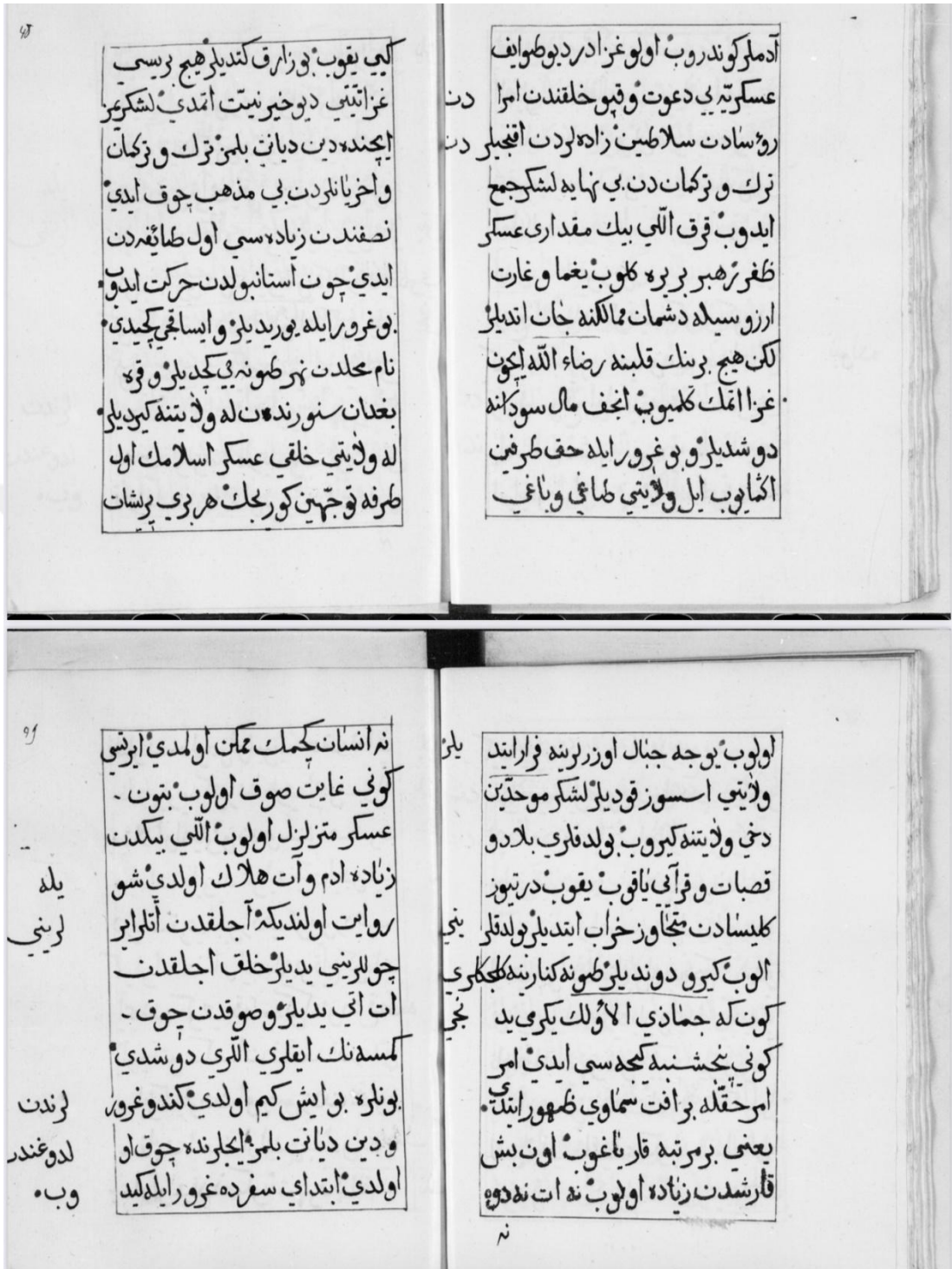
46
لرینی
یلر

دردیخی کونی حرکت ایدوب کافر ملکنی
یاقد بقه اولکلرینه راست کلات اگر شهر
واکر قریه یغما ایدرک بر طرفه چکلوب
کتدیلز مال غنایمدن عسکر اسلام طوق
و طوبوم اولوب اسیری قیوت سورسی
کبی سورب الی بیکدن زیاده اسیر
چقار دیلز و کلوب نورونهری کنارنده
قرار ایتدیلز غزات اسلام جمله سی
بریه کلکده قلعوب عموما ایسالیجی
طونه نهرینی مرور ایدوب تونه کنار
اوردون توروب اونوردیلز و النان

اسیرلرک پنجکین آنده میری ایچون
ال دیلز اندت قلعوب سلامته استانه
سعادت کلدیلرز بو غزایه غزای
شعبانی دیدیلرز سسینه و کرون
سلطان بایزید استامبولده قرار
ایدوب طغوز بوزدرت سنه سی
ربیع الاولک بکرمی سکرخی کوننده
که سه شنبه کجه سی وقت عشاءه استا
زلزله واقع اولدی وینه حضرت
پادشاه اعظم مالقوج او غلنه آقین
امر ایدوب اولدی ممالک محروسه

47
نبولده

د
ند

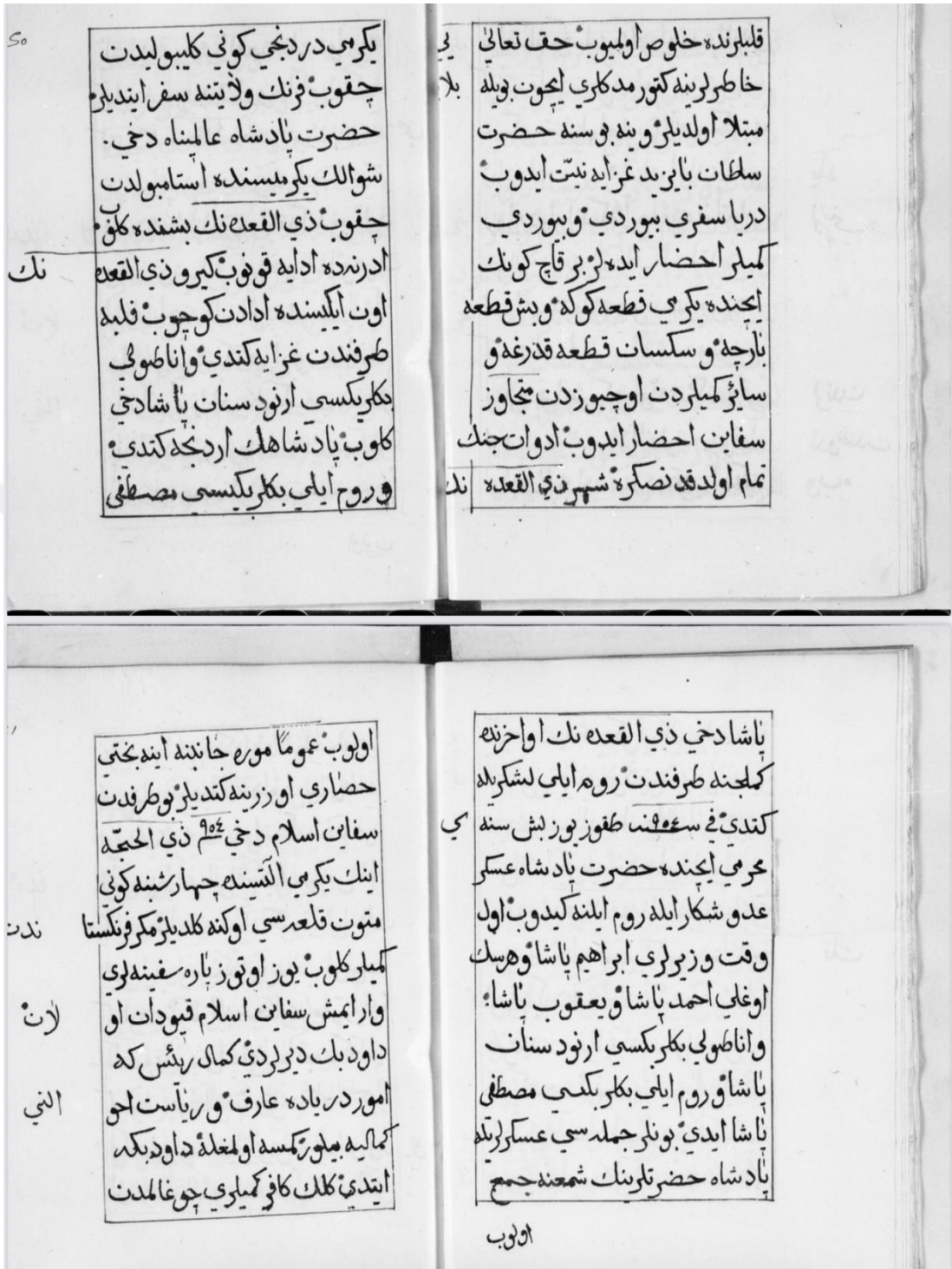
آدم کو ندر و ب اولوغز ادر دبو طوائف
 عسکری تی ی دعوت و قیو خلقندن امر
 روز سادت سلاطین زاده لردن اقبیلر دن
 ترک و ترکمان دن بی نهایت لشکر جمع
 ایدوب قوق الی بیک مقداری عسکر
 ظفر رهبر بریره کلوب یغما و غارت
 ارزو سیله دشمنان ممالکنه خان اندیلر
 لکن هیچ برینک قلبنه رضاه الله ایکن
 غزائیک کلیموب انجف مال سوداکنه
 دو شدیلر و بو غرور ایله حقی طرفین
 اکثایوب ایل ولایتی طمانی و باغی

کی یاقوب بو زار ق کندیلر هیچ برسی
 غزائیتی دیو خیر نیت امدی لشکر غز
 ایچنده دین دیانت بلیم ترک و ترکمان
 و اخر یان لردن بی مذهب چوق ایدی
 نصفتدن زیاده سی اول طمانی قدر دن
 ایدی چون آستانبول دن حرکت ایدوب
 بو غرور ایله یوردیلر و ایساجی کچیدی
 نام محلدن نهر طون نه بی کچدی و قوه
 بغداد سنورنده ن له و لایتنه کیدیلر
 له و لایتی خلقی عسکر اسلامک اول
 طرفه تو جهین کورجک هر بی پریشان

اولوب بوجه جنال اوزر رینه فراریند
 ولایتی اسسوز قودیلر لشکر موحدین
 دخی ولایتنه کیروب بولدقاری بلادو
 قصبات و قرائی یاقوب یقوب در تیوز
 کلیم سادت متجاوز خراب ایدیلر بولدقاری
 اولوب کیرو دوندی طوننه کنارینه کلیم گاری
 کون که جمادی اول اولک یکر می بد
 کونی نجشینه کجه سی ایدی امر
 امر حقله برافت سماوی ظهور ایدیک
 یعنی بر مرتبه قار ناغوب اون بش
 قارشدن زیاده اولوب نه ات نه دووه
 نه

نه انسان کیمک ممکن اولدی ایشی
 کونی غایت صوق اولوب بتون -
 عسکر متزلزل اولوب الی بیکدن
 زیاده ادم و ات هلاک اولدی شو
 روایت اولندیکه آجلقدن اقلرا بر
 چولرینی یدیلر خلق آجلقدن
 ات آتی یدیلر و صوقدن چوق -
 کسه نک ایلر الی دو شدی
 بونلره بو ایش کیم اولدی کندو غرور
 و دین دیانت بلیم ایچلرنده چوق او
 اولدی ابتدای سفرده غرور ایله کید

یلد
 لرینی
 لرندن
 لدوغند
 وب

52

صاحدیلر تمام برای مقداری بر برین
مقابل اولوب جنگه اقدام کوستردیله
و کافر کسینک برینه طرف اسلامت
آتش و بریلوب کبی یاغق اوزره اولد
رئیس اولان کافر کندوی دکیزه بر اغق
صو او زرنده بو زرکن بزم غازیلرک بری
رئیس اولدوغنی بیلوب دکیزدت
حفاروب کبی لیکنه الدیلر اولد حالده
پادشاه دخی قتل آیتدی لکن فنک کیلر
اولان رئیسدریا احوالی حقوق بلوب
جنگه مصر اولمیرنده سفاین اسلامه

فده

نک

نیت غزادوب کفارک کیلری اوزره
هجوم ایده لم دیدکده داود بک راضی
اولدی و پادشاه امر آتدی که جنگ
اتم دیدی فی الواقع کمال رئیس نام
کاملک راینی صواب کورب اولدوق
هجوم ایده ردی کفاره غالب اولوب
کیلرین تار مار ایده جکلری مفر آیدی
لکن مقدر دکل امش غاقبت کفار
کیلری چو غالب متوت قلعه سی
اولکنده بولوشدیله بر برینه قارشو نور
ازدرها مثال بر برینه صوب ایله آتش

53

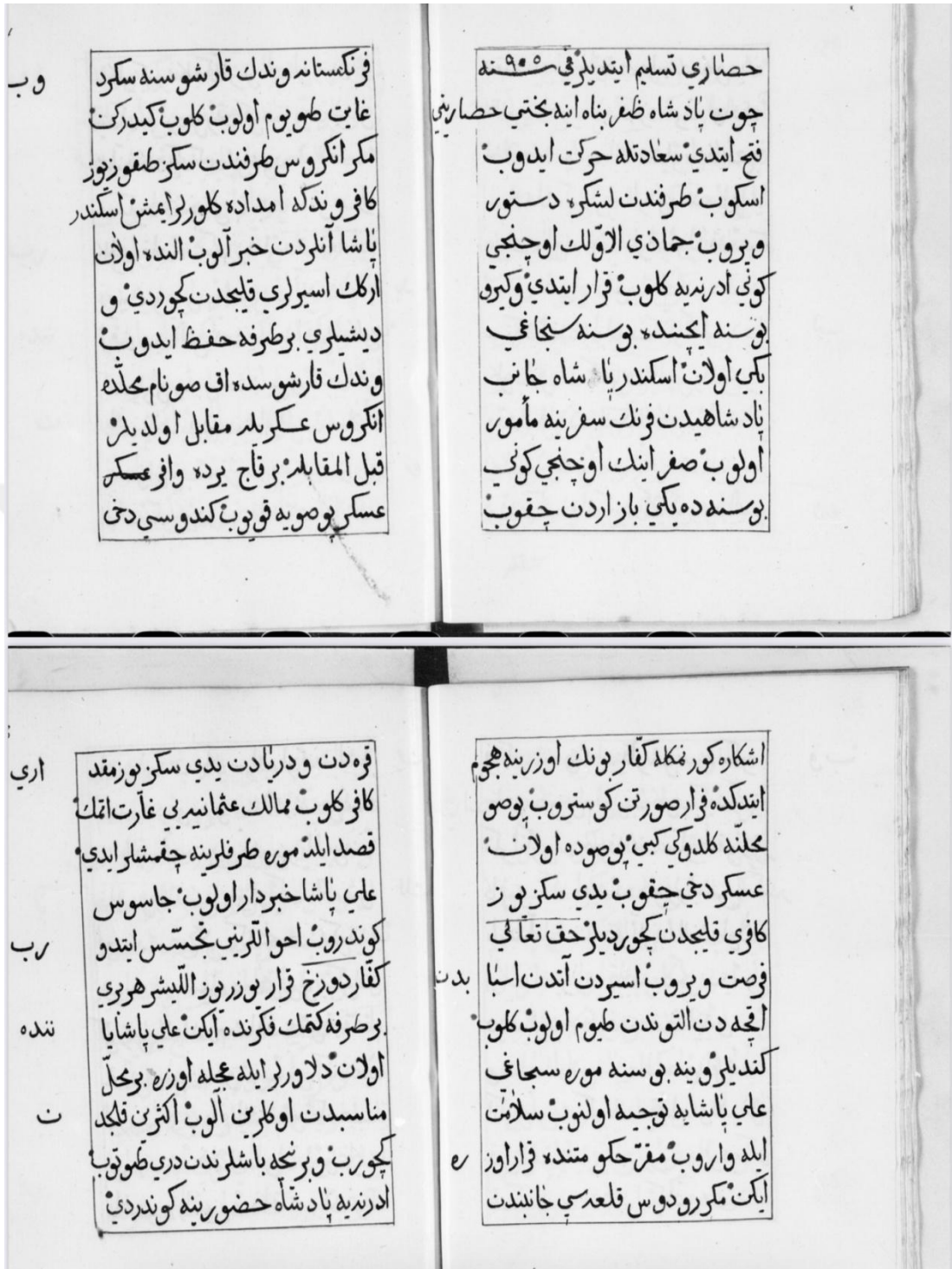
غاب اولدیله و درت قطعه کیلری
آدیمله الوب کتدیله احوال بویله اولدق
قبودان داود بک جانی پادشاهه اعلام
ایلوب عسکر استدی پادشاه دخی
هر سک او غلی احمد بکلر دورت بیک
مقدار عسکر کوندردی بورقو ملرو اوق
ایریشوب کفار کیسیله بولشوب تکرار
عظیم جنگ آیتدیله و اتناده کافک بر
بیوک ماونه سی ایلر و کلوب کمال رئیس
جهان ندیده و کار از موده دلور اولمغله
اوزرینه بوریوب طوب آتوب عون

حقله

حقله طوب ماونه راست کلوب
دلنوب آدمسیله دکیزه غرق اولدی
خلاصه چاره ایله مدیلر سفاین
اسلامک کوزلری قارشو سنده کافک
بیوک ماونه سی غرق اولدقده عسکر
اسلام غیرته کلوب جان حقیله
جنگه اقدام ایلوب کفار کیلرینه غا
کلوب فنک کیلرین قاچور دیله بر
مقدار قوب بعهده کلوب اینده ختی
ایمانته کیردیله اینده ختی دریادن
بو قدر کی ایمانته کیردو کتی کورب ناظر

لب

د

حصاري تسليم اينديلر في سنه
 چوت پادشاه ظفر بنه اينه جختي حصاريني
 فتح ايندي سعادتله حرکت ايدوب
 اسكوب طرفندت لشكره دستور
 و پروب جحاني الاولك او چنجي
 كوني ادرنيه كلوب فرار ايندي و كبر
 بوسنه ايندنه بوسنه سجاغي
 بكي اولان اسكندر پادشاه جانب
 پادشاهيدن فونك سفرينه مامور
 اولوب صفر اينك او چنجي كوني
 بوسنه ده بكي باز اردن چقوب

فونكستانه و نديك قارشو سنه سكر
 غابت طوبوم اولوب كلوب كيدر كن
 مكر انكروس طرفندت سكر طفقوزوز
 كافر و نديك امداده كلور رايامش اسكندر
 پاشا انلردن خبر اولوب النده اولان
 ارلك اسير لري قليجندت كوردني و
 ديشيلري بر طرفه حفظ ايدوب
 و نديك قارشو سده اف صونام محله
 انكروس عكريله مقابل اولدیلر
 قبله المقابله بر فاج برده و اف عسكر
 عسكري بوسويه قوب كندوسي دخی

وب

اشكاره كور نكله كفار فونك اوزرينه هجوم
 ايندكده فرار صورتن كوستروب بوض
 محله كلدوكي كبي بوضده اولان
 عسكردخي چقوب بدي سكر نوز
 كافر قليجندت كورديلر حيق تعالي
 فرصت و پروب اسيردن آندن اسباب
 لجه دن التوندن طوبوم اولوب كلوب
 كنديلر و ينه بوسنه مور سجاغي
 علي پاشايه توجيه اولوب سلامت
 ايله واروب مقر حكومتنده فرار اوز
 اينك مكر و دوس قلعه سي جانبندت

فره دن و دريادد يدي سكر نوز متد
 كافر كلوب ممالك عثمانيه بي غارت اتمك
 قصد ايله مور طرفرينه چتمش ايدني
 علي پاشا خبردار اولوب جاسوس
 كوندروب احوال ترين نجستس ايندو
 كفار دوزخ فرار بوز روز اللبشر هر يري
 بر طرفه كتمك فكر نده اينك علي پاشايا
 اولان دلاور در ايله عجله اوزره بر محل
 مناسبدن او كلوب الوب اكثرين قليجندت
 كچورب و بر نجه باشلردن دري طوبوب
 ادرنيه پادشاه حضورينه كوندردني

اري

رب

نده

ت

بدن

ر

اوله یازدی و کبرو پادشاه حضرت نوری
سفر نیشینه ممالک محروسه سیه احکام
کوندروب نوروز فیروزه ادرنه حجازنده
موجود اولار دینو امرا و بکر بکینه خطا
فرمان قضا جریات پراکنده ایلدی
و عموماً طوائف عسکریه وقتندت
مقدم صحرائ ادرنه جمع اولدقه
دستور اعظم و وزیر مختم بعقوب
پاشا سردار ظفر مدار اولوب رجب
اینک اون دردیجی کونی ادرنه دن
قالقوب مور جانبینه اینه جتی طرفنه

پادشاه دخی یکی سرای اوکنده باشار
کسدردی و بنده بوسنه ادرنه حوالسنده
بش التی ایدت برو یغمور یاغموب
خلف قو قتلقدت بیزار اینک ناکاه شوا
اون بشجی کون که پنجشنبه کونیدی
هواده غیم سیاه ظاهر اولوب کون
کونلروب یلدرم شاددی و قیق نام
مخلده یلدرم دوشوب اوچ کشی
اوروب بری باغ ایکنده و انکسی
اوا ایکنده هلاک اولدیلز و غایت
یاغمور یاغوب خلف سیله غرق

دخی روی در یادن بادبان آچوب
کونلرده برکوت متون اوزرینه کلدیلز
مقما اینه جتی ده قالمش کبیر طویلر
و ار ایدی اول طویلری چکد ورب
متون اوزرینه کونوردیلر هر طرفندت
طویلر قوریلوب حصاری دو مکده
باشلدیلر دریا طرفندت ارباب سفا
دوکوب قره طرفندت دخی اناطولی
و روم ایلی عسکری و سایر پیاده و
سپاه طوب صاعقه مانند طویلر
اتش و یروب زمین و زمانی دترتدیلز

کتدیلز اول وقت روم ایلی بکر بلیسی
مصطفی پاشا ایدی اول دخی شعبانک
یکری التینده امر پادشاه عالمنه ایلده
جمع عسکر ایدوب عسکر اسلامه
مکتف اولدی و پادشاه عالم دخی کندو
وزراسی و قهر خلیفه رمضانک
سکر بجی کونی ادرنه دن چقوب مور
ولایتی طرفنه توجه هماون بیوردی
و دریا ده اولان سفاین اسلام ایلده دخی
حاضر اولوب و عسکر لرین تکمیلدت
صکره کلیمولیدن لنگر قوروب انلر
دخی

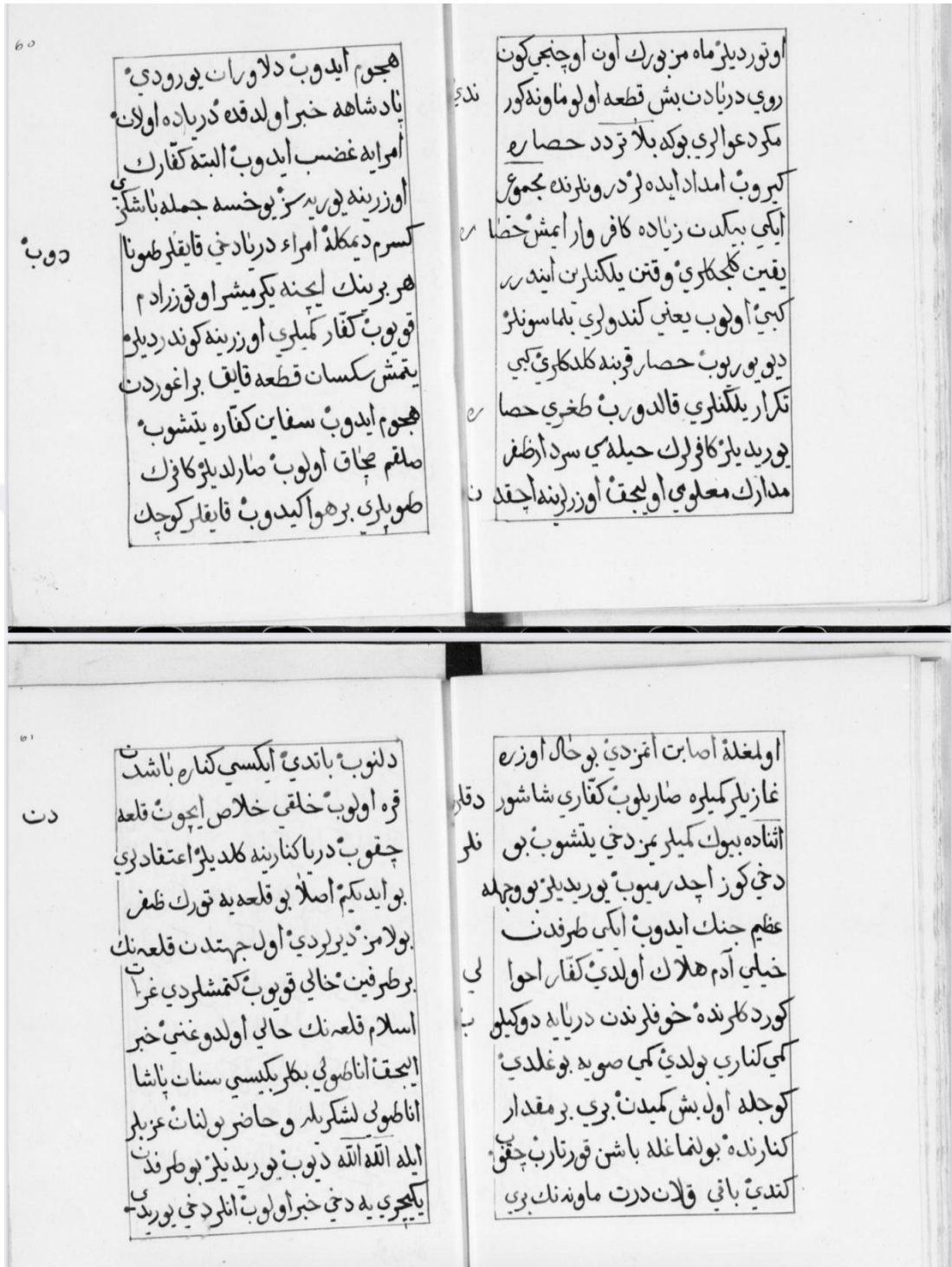
قلعه مزبور حصارينك متانيم
 بر مرتبه دركه اولوقت جنك اثناسنه
 عسكر مزودن بري قلعه يه اتيلات
 طوبوري تعداد اتمش بيك سكر
 يوز طوب اتمش قلعه دن برطا
 پاره سي دو شمش و زره قدر طوب
 اثر اتمش و ديوارينك فالكلخي آلي
 اوج اياق و خندقينك عرضي اون
 بش و عمقني اون قولاج ديونقل ايد
 و قلعه نارخنك بولوب كورمش اول
 سنه بيك يوز اون ايكي بيل اولمش

و خلفا زمانلر نده مغرب پاد شاهي
 كلوب چوق جنك ايدوب اتمش
 مكن اولماغله هذا قلعه متين ديمش
 عرچه متين محكم ديمكدر اول زمانده
 متين ديواد فالمش صكره غلط واقع
 اولوب متون ديمشله و الحاصل قلعه
 مزبوري اهل اسلام قرق بش كون
 دوكد يلز قرق النجني كون ناكاه روي
 دريادن كافرك اون يدي پاره ماونه
 و پارچه و بركري اوج پاره كوكه و بركري
 قدر غده سي امداده كلوب سفاين

اسلامه مقابل اولدقده عسكر موحد
 عون خداي يچونه انجا ايدوب طوب
 برفيتلدت اتمش ايدوب كافري
 شاشورديلز دنياي كفارك كوزينه
 طار ايدوب باشلرينه طوب و توفنك
 و زيركي باران قضاكي ياغدورب
 بر جنك عظيم ايتديلز عاقبت عون
 باري غازيلره ياري اولوب كافرك
 ايكي قطعه كوكه سي طوب قلعه كوب
 ايله دربايرد و شورديلز باتوب اديله
 هلاك اولدي قلات كافر لر بو احوالي

بيلوب قلمغه يوز طونديلز و هر بري
 بر طوري طوب فاجديلز يعقوب پاشا
 دخي اول ايكي كوكه نك ادملرينك ديوي
 طوب تيلالردن يوز اتمش اوج سره
 مقطوع و يوز سكسات دخي ديوي
 كافري حضور پادشاه كوندردن
 في سنه كبرو پادشاه روي زمين
 طوقوز يوز التي سنه محرم الحرامنك
 غره سنده شوكتله و مهابتله وارب
 متون قلعه سنك مقابلنده بر وجه
 برده سرا پرده سين قوب سعادتله

بيلوب

او تور ديلز ماه مز بورك اون او چنجي كون
 روي دريادن بش قطعه او لو ماونه كور
 مكر دعوا ري بو كه بلا تردد حصار
 كيروب امداد ايده لر درونلرند جموع
 ايكي بيكدن زياده كافر وار امش حضا
 يقين كلكوري وقتن يلكنلر ايندر
 كبي اولوب يعنى كندوري بنما سونلر
 ديور يوروب حصار قوينه كلكوري كبي
 تكرار يلكنلري قالدورب طغري حصار
 بوريديلز كافرك حيله ي سرد ارض
 مدارك معلومي اوليجق اوزرينه اچقدن

هجوم ايدوب دلاورات يورودي
 يادشاهه خبر اولدقه درياده اولان
 امر ايه غضب ايدوب البته كفارك
 اوزرينه يوريسز بو خسه جمله باشلر
 كسرم ديمكلا امراء دريادني قايقلر طوبونا
 هر برينك ليكنه يكميشر او تور زراد
 قوبوب كفارك كيلري اوزرينه كندر ديلر
 يتمش كسان قطعه قايق بوغوردن
 هجوم ايدوب سفان كفاره يتشوب
 صلغم حقات اولوب صارلديلز كافرك
 طوبوري برهوا كيدوب قايقار كوچك

اولغله اصابت ائوردني بو حال اوزره
 غازيلر كيلره صاريلوب كفاري شاشور
 ائاده بيوك كيلر مز دني يتشوب بو
 دني كوز اچدر ميوب يوريديلز بو جمله
 عظيم جنك ايدوب ايكي طرفدن
 خيلي آدم هلاك اولدي كفارك احوالي
 كورد كلرنده خوفلرندن دريايه دو كيلوب
 كمي كناري بولدي كمي صويه بو غلدي
 كو جمله اول بش كميدن بري بو مقدار
 كنارنده بولما غله باشن تورنارب چقون
 كندني باقي قلات درت ماونهك بري

دنلوب باندي ايكسي كناره باشد
 قره اولوب خلقي خلاص ايجوت قلعه
 چقوب دريا كنارينه كلديلز اعتقاد بري
 بو ايدنكم اصلا بو قلعه يه تورك ظفر
 بولامز ديرلردي اول جهندن قلعه نك
 بر طرفين خالي قوبوب كتمشلردي غراب
 اسلام قلعه نك حالي اولدو غني خبر
 ايجق اناطولي بگر بكيسي سنك پاشا
 اناطولي لشكريله و حاضر بولنان عزيلر
 ايله الله الله دنلوب يوريديلز بو طرفدن
 ياكيري يه دني خبر اولوب انلر دني بوردن

62

لفظة جلال ايله دنيايي طمولدر ديلز
 بو هر فدت پادشاه عالمناه بيورديكه
 قلعه اكنده بوننات اكر نفون اكر اشيا اكر
 جارية اكر غلام بنم علاقم بو قدر غازي
 قو بلو مكدريد كده غزات جان حقيله
 چالشد يلز پادشاه عالمناه بو نو كسك
 پرده طوروب غاشا ايدردي محرم الحرام
 اون او چي كوني يكشنبه كونيدي
 حصاره بوريديلز اول ايكي فات خند
 كه بالاده وصف اولمشدي غزات
 هو حديت صنعت ايله كوپ حصار
 اوزرينه

وارديلز و حصاره صاريلوب عنكبوت
 كسي ديواره طرمانوب حصار اوزرينه
 چقديلز و اچنده اولات كفاره قلع قونوب
 بر مقدار عسكرمز دخي طشره ده اولان
 كي خلقنه قلعه دن امداده چقا فله
 هجوم ايدوب برانده جمله سني قلعيدن
 كچورديلز دفتر پادشاهيله يدي بيك ايلون
 كافر قلعيدن كچورديلز مكر كفارك از غونلري
 حصارك بر طرفنه كوهر جمله صابون
 اتش ائشلي ناله جمله يانوب مسلمانلر
 قالميه اول اتش كند كچه زاده اولوب

63

بتون حصاره سواست ايتدي كچه
 اير شمله سبوندر ملك ممكن اولوب
 اكر اولوي ياندي غزات اسلام دخي
 يانمات اولرك مال و اشيا سني
 يغما ايدوب چوق غلام فونلي الديلز
 وي نهايه مال و اسير چقارديلز في
 ستمه اول ائتاده قرون قلعه دي
 خلقي متونك فقي خبرن الوب بي
 چنك وجدال تسليم قلعه ايتديلز
 في تاريخ مزبوره پادشاه عالمناه حضر
 ايرتسي كون اسب دولته سوار اولوب
 كدت
 شيبون
 قدت
 له

ابتدا متون قلعه سني سبور ماشا ايتد
 صكوه قرون قلعه سني جاننده فوجه
 هياون بيورب واردنده اهالي قلعه
 استقبال ايدوب پادشاهك راكب
 اولدوغي اسب رهوارك زير ياننده زور
 سيم نثار ايتديلز و اسكرن چوقه پردو
 الاي ايله درون قلعه يه كتورديلز پادشاه
 حضرتلري دخي انلوه انواع انعامات
 و احسانات ايله جمله سني مسرور
 و دلشاد ايلدي بو قلعه لر ضبط اولند
 صكوه انابوي حصاري اوزرينه حوا

64

د

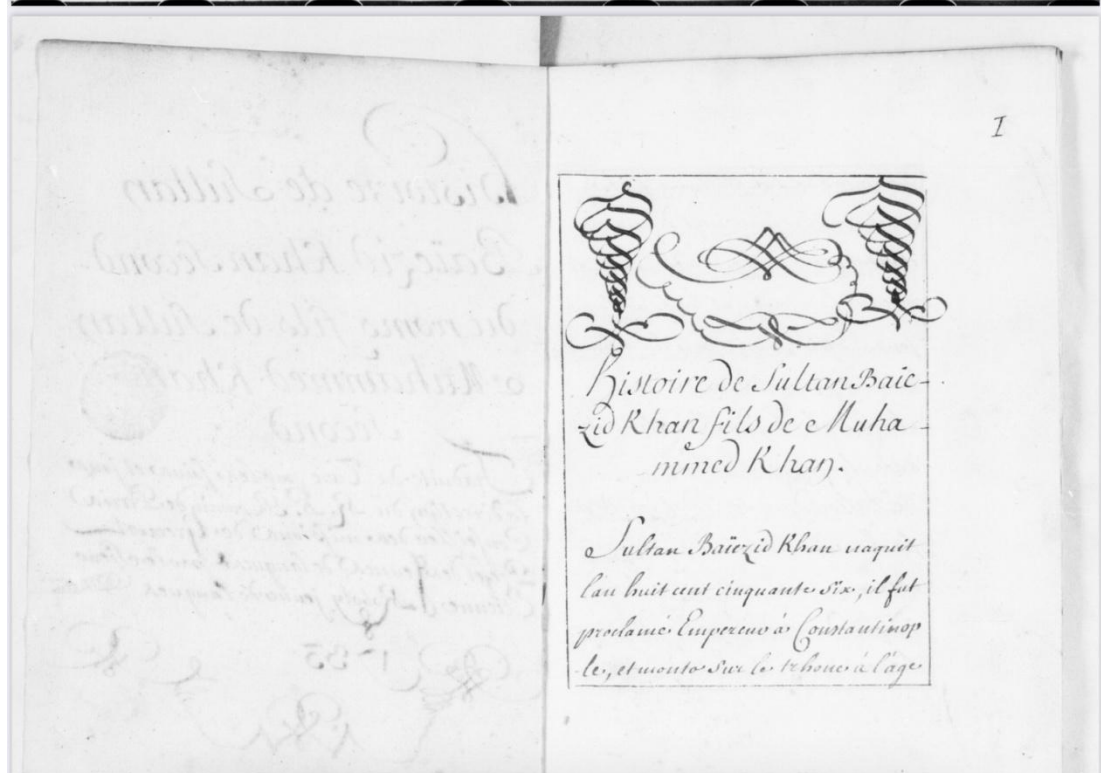
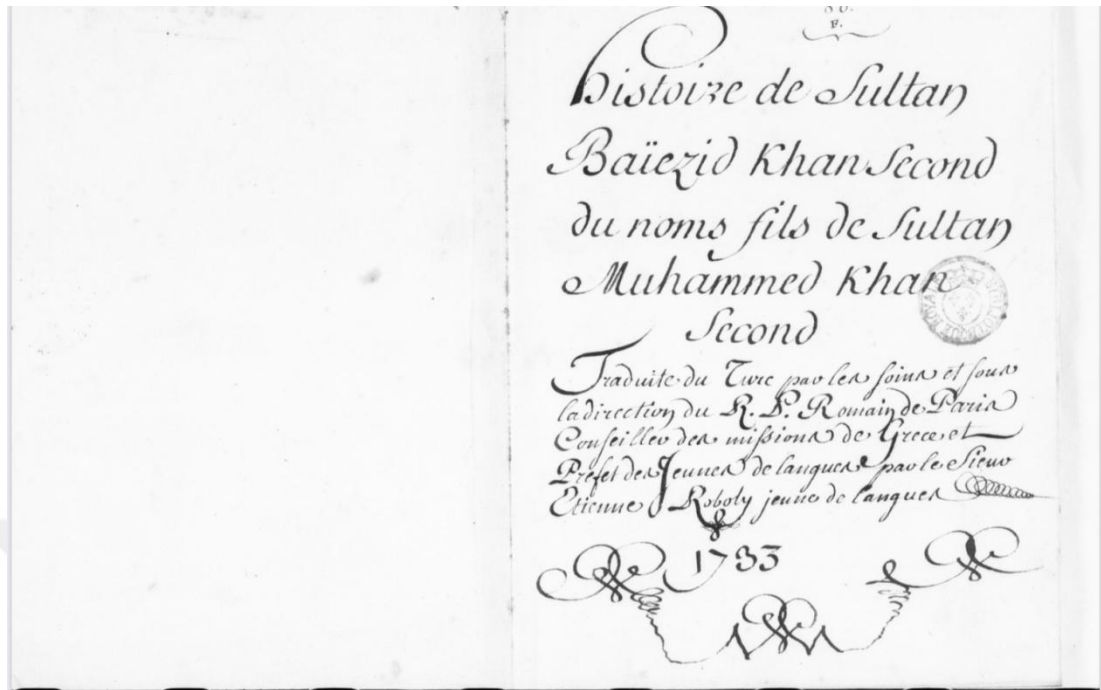
اولوب محاصره ايلديليز بمقدار خاصه
 صكوه حضرت پادشاه عظيم تملك
 ادرنه جانلنه توجه هماليون بيورب
 قلعه محاصره سنه اون بيك مقداري
 عسكرو بوب كندي و ربيع الاولك
 بكرمي بدخي كون كه چهارشنبه كونيدي
 ادرنه شهرينه داخل اولديليز ادرنده
 بوقاج زمان مكن و ارامدن صكوه سنه
 مزبور جمانني الاولئك در بدخي كوني
 كه پنجشنبه كونيدي ادرنه دن سعادتله
 خروج ايدوب استامبول جانلننه -
 عزيمت

عزيمت بيورديليز و ماه مزبورك اون
 ايلنجي كونيكا جمعه كونيدي استامبول
 دخول ايندي بو قصه دخي بونده
 تمام اولدي حق سبحانه و تعالي
 ملوك عثمانيه به دايما نصر تلي و فستلي
 احسان ايدوب قوت و قدر تلي زنايه
 ايليه امين يارب العالمين
 تم تحرير في اليوم العاشر من محرم الحرام
 سنه خمس و اربعين و مائه
 والف
 سنه
 1120.

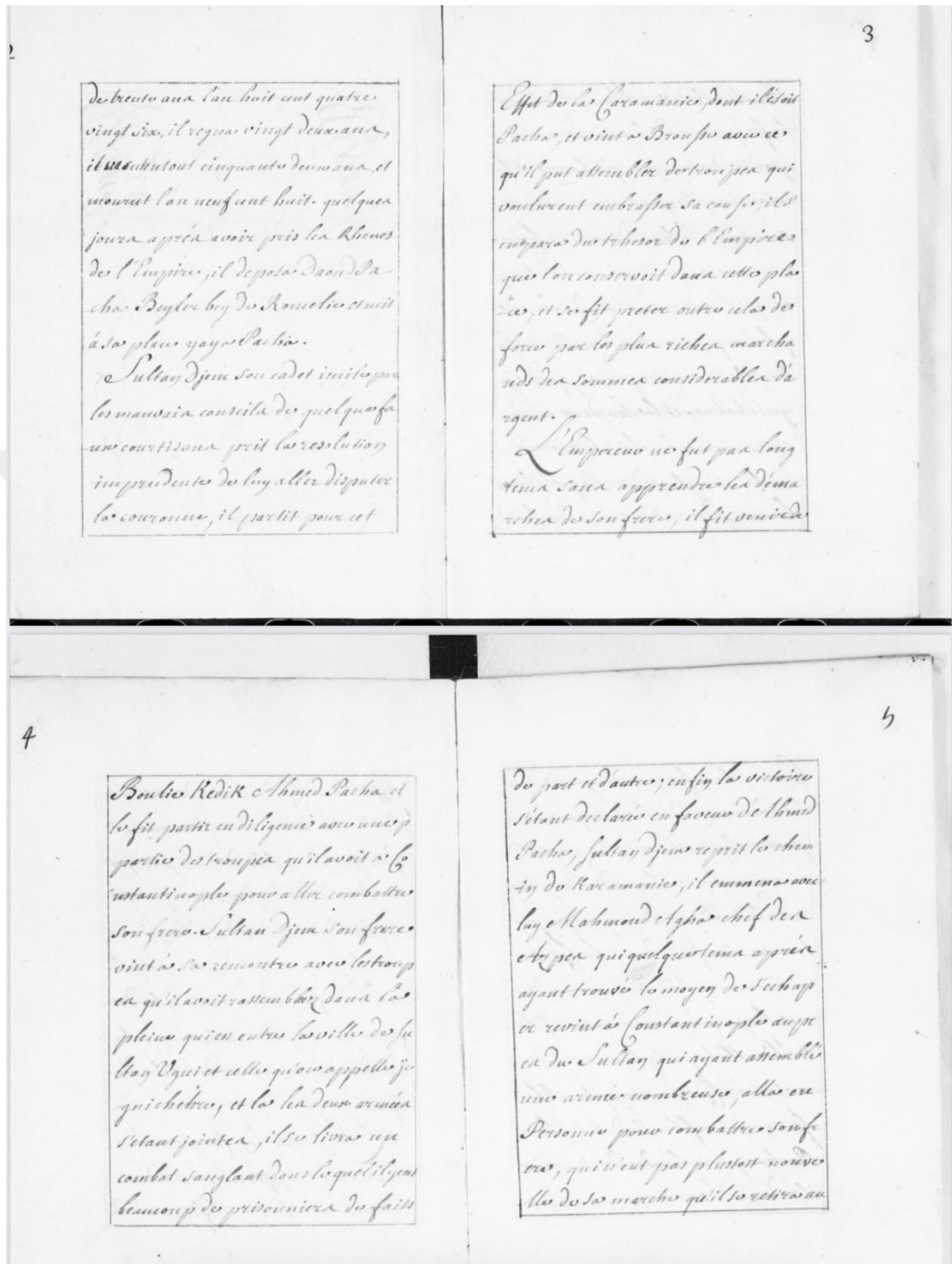
Comis par m. de Pto de Laureano
 de 28 de Bre 1743

TRAD.
 80
 F.
 SUPPL.
 TURC.
 922

EK 34: Étienne Roboly Tarafından 1732-1733 Yapılan Fransızca Tercüme 1-2. Sayfa

EK 35: Étienne Roboly Tarafından 1732-1733 Yapılan Fransızca Tercüme 3-4.
Sayfa

172 Avant ce avis du succès de ce que
 reprirent le ven le plus sans estu-
 rier le lendemain de la prise de Bel-
 le-sur, l'empereur monta à cheval,
 et alla examiner les fortifications
 après qu'il partit pour Kerouy
 les habitants sortirent au devant de
 lui regardèrent dans l'endroit que
 ou il passa beaucoup d'or d'argent,
 et d'indes de la Sappia d'écaille
 sur le chemin par ou il passa et
 le conduisirent avec beaucoup d'op-
 nys et de magnificence dans la

Forteresse. le Sultan témoigna au 173
 peuple de Kerouy beaucoup de satis-
 faction de la manière noble dont il
 lui remettoit la place, et lui fit don-
 ner l'argent dont il parut fort content,
 après la réduction de ce place le
 Sultan alla faire le siège de Bel-
 le-sur, il laissa un corps de trou-
 per de dix mille hommes pour
 faire le siège. pour lui il partit
 Andrinople et y arriva un mer-
 dy vingt septième de Rebrul l'année
 et après y avoir séjourné quelques

174 Comme il partit pour Constantinople
 un jeudi de Djeumazul l'année et ar-
 riva à cette capitale de l'Empire
 le dixième de la même lune qui est
 est un mercredi.

Voilà le contenu de
 cette histoire.

Que le Grand Dieu soit
 tout puissant et maître absolu de tout l'un-
 vers et de toutes victorieux
 les armées des Musulmans qu'il
 leur donne de bonnes succès

Et qu'il augmente leur force et leur
 puissance.

Fin

ÖZGEÇMİŞ

İlkokulu ve ortaokulu Sarıyer’de okudum. 2017 yılında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldum. Tarih alanına ilgi duyduğumdan, bu alanla ilgili çalışmalar yaptım. Lisans eğitimim boyunca tarihî konular ile ilgili kendi çabalarımla araştırmalar ve okumalar yaptım. Bu alanda kendimi profesyonel olarak destekleyecek alanlar aradım. Edebiyat tarihindeki gelişmelerin sanat tarihindeki yansımalarını inceledim. Sanat tarihi araştırmalarımı edebiyat okumalarımla sentezledim. Geleneksel Türk Sanatları alanında kurslara katıldım. Aynı zamanda alanım olan edebiyat ile ilgili seminerlere, oturumlara katılarak kendimi daima bu alanlarda geliştirmeye çalıştım. Hala aynı çabayla çalışmaktayım.

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı, 2022, İstanbul

Lisans: Fatih Sutan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2017, İstanbul

B. MESLEKİ DENEYİM

2022 Özel Üsküdar Birey Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği

2021 Necmeddin Okyay Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği

2020-2021 Çengelköy Şehit Okan Altıparmak Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı ile Seçmeli Diksiyon öğretmenliği

2019-2020 Bağlarbaşı Pazarlama ve Perakende Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı ile Seçmeli Diksiyon öğretmenliği

2018-2019 Mihrimah Sultan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı ile Osmanlı Türkçesi öğretmenliği

2017-2018 Ali Fuat Başgil İmam Hatip Ortaokulu, Türkçe öğretmenliği